

Plinius den yngres stattholderskap i Bithynia-Pontus

En studie i romersk provinsforvaltning

Masteroppgave i historie høsten, 2008

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitetet i Oslo

Terje Dyrud

Forord.

Etter å ha tilbrakt mye tid med Plinius de siste to årene føles det litt vemodig å legge oppgaven fra seg. Jeg vil først og fremst takke Jon W. Iddeng for veiledning, rettleiding og bitende kritikk, og håper at ingen holder ham ansvarlig for innholdet. Marte skal berømmes for å ha vist tålmodighet ovenfor min fasinasjon for denne romeren. De øvrige skal takkes for å ha lest og hjulpet til med oppgaven, men spesielt nevnes Marius hvis interesse og eget arbeid inspirerte til uttalige timer med brevene. En annen god venn fortjener takk for å ha bistått med lesningen av franske og tyske setninger. Arvid, denne noe lurvete polske akademiker, fortjener berømmelse for sin livsglede som også er til glede for meg.

Terje, høsten 2008.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. PROBLEMSTILLING, TEORI, METODE OG KILDEMATERIALE.....	8 -
1.1 OPPGAVENS TEMA OG UTGANGSPUNKT	8 -
1.1.1 <i>Problemstillinger og hypoteser.....</i>	<i>8 -</i>
1.2. METODE.....	10 -
1.2.1 <i>Et kildekritisk utgangspunkt.....</i>	<i>10 -</i>
1.2.2 <i>Hvordan skal jeg besvare problemstillingene mine?.....</i>	<i>11 -</i>
1.3 KILDEMATERIALET	14 -
1.3.1 <i>Plinius den yngre – Epistulae et Panegyricus</i>	<i>14 -</i>
1.3.2 <i>Dion av Prusa</i>	<i>15 -</i>
1.3.3 <i>Antikke historikere, biografer og talere samt arkeologiske levninger.....</i>	<i>16 -</i>
2. ROMERSK PROVINSADMINISTRASJON UNDER PRINSIPATET	17 -
2.1 PROVINSADMINISTRASJON – FRA REPUBLIKKEN TIL PRINSIPATET	17 -
2.1.1 <i>Reorganisering av provinsene – ceteras proconsulibus sortito permisit</i>	<i>17 -</i>
2.1.2 <i>Administrativ struktur under Prinsipatet frem til 96</i>	<i>19 -</i>
2.1.3 <i>Provinsguvernøren.....</i>	<i>20 -</i>
2.1.4 <i>Guvernørens stab og andre representanter for keisermakten i provinsene.....</i>	<i>21 -</i>
2.1.5 <i>Civitates og de lokale styresmaktene</i>	<i>22 -</i>
2.1.6 <i>Det nye systemet – en mer målrettet provinsforvaltning</i>	<i>24 -</i>
2.2 ROMERSK PROVINSFORVALTNING I PRAKSIS	25 -
2.2.1 <i>Juridisk myndighet – grunnlag og utførelse</i>	<i>25 -</i>
2.2.2 <i>Tributt og vectigalia.....</i>	<i>27 -</i>
2.2.3 <i>Problematiske forhold og provinslojalitet</i>	<i>29 -</i>
2.3 PLINIUS’ STATTHOLDERSKAP INNENFOR EN STØRRE ADMINISTRATIV RAMME	32 -
2.3.1 <i>Flavisk administrasjonspolitik og kontinuitet.....</i>	<i>32 -</i>
2.3.2 <i>Trajans provinsforvaltning: administrativ struktur.....</i>	<i>34 -</i>
2.4 OPPSUMMERING	37 -
3. KILDEKRITIKK OG PLINIUS	39 -
3.1 KILDEKRITIKK AV PLINIUS’ BREV	39 -
3.1.1 <i>Brev i antikken</i>	<i>39 -</i>
3.1.2 <i>Plinius’ brev bok 1-9.....</i>	<i>40 -</i>
3.1.3 <i>Bok 10, sammensetning og karakter</i>	<i>44 -</i>
3.1.4 <i>Ideologisk propaganda eller bare ideologi?.....</i>	<i>50 -</i>
3.2 PLINIUS DEN YNGRE - KEISERLIGE INSTRUKSJONER OG BITHYNIA-PONTUS	52 -
3.2.1 <i>Bithynia-Pontus og mandata.....</i>	<i>53 -</i>
3.2.2 <i>Prokonsulære fullmakter?.....</i>	<i>55 -</i>
3.2.3 <i>Plinius’ karriere før Bithynia-Pontus</i>	<i>56 -</i>
3.2.4 <i>Hvorfor trengte Bithynia-Pontus en keiserlegat, og trengte den Plinius?.....</i>	<i>58 -</i>
3.3 OPPSUMMERING	60 -
4. PATRON/KLIENT-FORHOLD I PROVINSADMINISTRASJONEN.....	62 -
4.1 PATRON/KLIENT-FORHOLD	62 -
4.1.1 <i>Patronasje i det romerske samfunnet.....</i>	<i>62 -</i>
4.1.2 <i>Amicitia.....</i>	<i>63 -</i>
4.1.3 <i>Officium, beneficium, meritum, gratia og ære.....</i>	<i>64 -</i>

4.1.4 Imperial brokers.....	- 66 -
4.2. PLINIUS' ROLLE SOM FORMIDLER AV KEISERLIG BENEFICIA	- 67 -
4.2.1 Plinius som en imperial broker i Bithynia-Pontus.....	- 70 -
4.3 DION FRA PRUSA – PATRONASJE OG FORMIDLERROLLEN SETT FRA PROVINSENS SIDE..	- 76 -
4.4 VAR PATRON/KLIENT-FORHOLD EN DRIVKRAFT I EN PROVINSFORVALTNING?	- 81 -
4.5 OPPSUMMERING	- 82 -
5. MILITÆRE FORHOLD.....	- 84 -
5.1 DET MILITÆRE ASPEKTET VED PLINIUS' STATTHOLDERSKAP I BITHYNIA-PONTUS	- 84 -
5.1.1 Plinius' militære bakgrunn og utgangspunkt som guvernør.....	- 84 -
5.1.2 Nytt fokus mot øst – en militær forklaring på Plinius' stattholderskap?.....	- 85 -
5.1.3 Plinius' militære ansvar og oppgaver i Bithynia-Pontus	- 86 -
5.2 OPPSUMMERING	- 91 -
6. JURIDISKE FORHOLD	- 92 -
6.1 JURIDISK ADMINISTRASJON OG RETTSPROSEDYRE	- 92 -
6.1.1 Conventus og juridiske prosesser	- 92 -
6.2. PLINIUS' JURIDISKE ANSVAR OG BEDRIFTER	- 94 -
6.2.1 Indre stridigheter i Bithynia-Pontus	- 95 -
6.2.2 Statuskonflikter i Bithynia-Pontus	- 101 -
6.2.3 Byrådsproblematikk i Bithynia-Pontus	- 105 -
6.2.4 De kristne i Bithynia-Pontus – et ideologisk problem?	- 109 -
6.2.5. Hvem kunne Plinius henrette i Bithynia-Pontus?	- 112 -
6.3 OPPSUMMERING	- 115 -
7. PROVINSFORVALTNING – ADMINISTRATIV PRAKSIS.....	- 117 -
7.1 MALADMINISTRASJON I BITHYNIA-PONTUS FØR PLINIUS' STATTHOLDERSKAP	- 117 -
7.1.1 Dårlige guvernører før Plinius	- 117 -
7.2 MALADMINISTRASJON I BITHYNIA-PONTUS – PLINIUS' STATTHOLDERSKAP	- 118 -
7.2.1 Finansinspeksjoner	- 118 -
7.2.2 Byggeprosjekter	- 120 -
7.2.3 Dion av Prusa og et konfliktfylt byggeprosjekt.....	- 125 -
7.2.4 Administrative uregelmessigheter.....	- 127 -
7.3 OPPSUMMERING	- 134 -
8. KONKLUSJON.....	136
9. VEDLEGG.....	138

1. Problemstilling, teori, metode og kildemateriale

1.1 Oppgavens tema og utgangspunkt

Jeg skal redegjøre for, problematisere og kommentere Plinius' stattholderskap med fokus på juridisk, militær og administrativ praksis, og oppgaven skal rette fokus mot Plinius' utnevning, patron/klient-forholdenes rolle i provinsforvaltningen og presentere en noe annerledes tolkning av keiserkorrespondansen. Formålet med oppgaven er å bringe klarhet i et komplisert kildemateriale og forsøke å vurdere hvor representativt Plinius' stattholderskap kan ha vært for tidlig keisertid. Keiserkorrespondansen er en unik kilde, men få historikere har forsket på Plinius' brev ene og alene for provinsforvaltningens skyld.¹ Den forskningen som eksisterer tar i stor grad utgangspunkt i at Plinius' keiserkorrespondanse er et arkivmateriale og at Plinius' stattholderskap ukritisk kan betraktes som en beskrivelse av hvordan provinsforvaltningen foregikk under prinsipatet. Brevene bør alltid leses med en oppmerksomhet ovenfor kildens kompleksitet.² Derfor synes jeg det er svært god grunn til å undersøke keiserkorrespondansen i et forsøk på å presentere en noe annerledes tolkning av hva Plinius' stattholderskap var ment å skulle utføre, hva han foretok seg og hva det kan fortelle oss om romersk provinsforvaltning under prinsipatet. Jeg skal derfor forsøke å være kritisk til de slutninger Sherwin-White, Burton, Levick, Talbert og til har presentert om bok 10' provinsadministrative verdi, og skal forsøke å tolke Plinius' stattholderskap i lys av de teoriene spesielt Lendon, Mattern og Aldo presenterer om det romerske samfunnets drivkrefter og sosiale strukturer. Jeg skal ta hensyn til de litterære argumentene som Ludolph, Hoffer og Marchesi presenterer om Plinius' forfatterskap fordi denne oppgaven skal forsøke å inkludere Plinius' private brev i en analyse av hans administrative rolle.

1.1.1 Problemstillinger og hypoteser

Hovedmålet for denne oppgaven er å finne ut hva Plinius' stattholderskap egentlig var ment å skulle oppnå, hvordan Plinius forvaltet provinsen Bithynia-Pontus, og hvordan dette påvirker vår kunnskap om stattholderskapet, romersk provinsforvaltning og Trajans provinsadministrative politikk. For å kunne svare på disse målsetningene skal jeg først redegjøre for og kommentere provinsadministrative strukturer og målsetninger; hvordan provinsforvaltning ble utført under prinsipatet og hvilke målsetninger keiserstaten hadde blir viktig for å etablere et utgangspunkt å måle Plinius' stattholderskap opp imot. For å plassere Plinius' stattholderskap i en historisk kontekst skal jeg undersøke om det kan spores en direkte administrativ kontinuitet mellom det

¹ Hammond, M., (1938), *HSCP*, vol.49, s. 115-140 redegjør for Plinius den yngres syn på administrasjon, men overser kompleksiteten i både brevene og lovtalen. Siden 1960-tallet har Plinius fått langt flere forsvarere og færre velger å overse den komplekse tilstanden i provinsen Bithynia-Pontus. Talbert 1980 har satt Plinius' stattholderskap under lupen, mens Burton 1975, 1993 og 2004 har produsert det etablerte synet på hvordan en provinsguvernør opererte ut i fra korrespondansen.

² Goodman, M., (1997), s. 109-110 f. eks, fremstiller ukritisk Plinius' tiende bok som et godt eksempel på hvordan provinsadministrasjon fungerte i keisertida.

flaviske og det trajanske regimet. En kritisk holdning til kildematerialet er nødvendig for å avgjøre hvordan Plinius' bok 10 kan benyttes som en kilde. Jeg skal undersøke om bok 10 uten forbehold kan betraktes som et administrativt arkivmateriale, om den representerer den opprinnelige korrespondansen mellom Plinius og Trajan og faktisk illustrerer hvordan provinsadministrasjons forskjellige ledd kommuniserte. Jeg vil vurdere hvorfor Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus, og hva dette kan fortelle om stattholderskapets årsak, forløp og målsetning? Hvorvidt Plinius var spesielt utvalgt til guvernørposten og hvilke instruksjoner guvernøren var utstyrt med vil være avgjørende for en analyse av Plinius' stattholderskap. Er det mulig å spore en keiserlig agenda i Bithynia-Pontus og representerer Plinius' stattholderskap et betydelig inngrep i provinsens selvstyre? Det romerske samfunnet var preget av klientelisme og jeg skal undersøke om en analyse av patron/klient-forhold slik dette fremkommer i Plinius' brev kan problematisere stattholderskapet, og hva stattholderskapet i lys av dette kan fortelle om romersk provinsforvaltning under Trajan. Hva kan Plinius' brev fortelle om hvordan keiserstaten opprettet og opprettholdt lojalitet i provinsene og følgelig hvilken betydningen dette hadde for hvordan romersk provinsforvaltningen forklares? Guvernøren Plinius' fremste ansvarsoppgaver i Bithynia-Pontus deles inn i tre kategorier: militære, juridiske og administrative. Med utgangspunkt i instruksene skal jeg undersøke hvordan Plinius utførte disse oppgavene og hva vi kan lære om romersk provinsforvaltning i lys av Plinius' kommentarer. Et spørsmål som avhandlingen ønsker å kommentere er hvordan Plinius med en liten uprofesjonell stab og et begrenset antall soldater var i stand til å utføre keiseradministrasjonenes instruksjoner og målsetninger og ikke minst opprettholde myndighet og kontroll i Bithynia-Pontus. En underordnet del av oppgaven blir å vurdere Clifford Andos teori om at provinsforvaltning i keisertida fungerte fordi Roma hevdet sitt legitime ansvar til å styre provinsene, og klarte å overføre og vedlikeholde dette kravet ovenfor provinsbefolkningen.³

En arbeidshypotese er at Plinius ble sendt som guvernør til Bithynia-Pontus fordi sentraladministrasjonen forsøkte å gjenopprette en ryddig administrativ forvaltning staten var tjent med, og at de administrative og politiske problemene skyldtes korrupsjon og en degenerert forvaltning både fra tidligere prokonsuler og lokale myndigheter. Dette vil si at keiseradministrasjonen under Trajan rettet større oppmerksomhet mot Bithynia-Pontus enn tidligere regimer og at Plinius ikke var et utelukkende tilfeldig valg til jobben.

³ Ando, C., (2000).

1.2. Metode

1.2.1 Et kildekritisk utgangspunkt

D. S. Potter betrakter enhver tekst overlevert i manuskripts form som en litterær kilde, og en analyse av Plinius' brev bør ta hensyn til tid, sted, holdninger og språklige uttrykk fordi det er ikke sikkert av brevene kun er offentlige dokumenter.⁴ Quinn har redegjort for at den romerske litterære eliten utviklet et begrep om å skrive, lese og tenke om litteratur.⁵ Jeg skal derfor forsøke å tilnærme meg brevgrenen i håp om å forstå Plinius' brev og problematisere bok 10. Det vil være viktig å opprette en forståelse for hvorfor brev ble skrevet, hvem som skrev dem og hvordan brevgrenen påvirket teksten. En litterær kilde kan leses på mange måter, og jeg skal ikke overse de antikke tekstenes kompleksitet. Jon W. Iddeng hevder at antikkforskere kan dra nytte av moderne litterær teori og legger vekt på en teoretisk tilnærming.⁶ Jeg ønsker å benytte meg av Iddengs fortolkningsmodell som en huskeliste i møtet med antikke tekster, fordi den fremstiller teksten som omgitt av flere faktorer: *emne, historisk kontekst, leser, forfatter, språklig uttrykk og tekstuell kontekst.*⁷ Denne innfallsvinkelen til kildematerialet oppfatter den historiske analysen som en forståelsesprosess (kvalitativ teknikk) og betrakter fortolkning av tekst som en hermeneutisk prosess.⁸ En formålmessig oppmerksomhet ovenfor de spørsmålene jeg stiller brevene vil gjøre meg oppmerksom på at Plinius' brev vil ha flere kommunikasjonsmuligheter.⁹

Et arbeid med historiske kilder tar utgangspunkt i levninger og beretninger.¹⁰ Jeg skal benytte rekonstruerte latinske tekster, men støtte meg til oversettelser på engelsk og italiensk., og arbeidet med kildene vil hovedsakelig bestå av å vurdere troverdighet.¹¹ Peter Ørsteds redegjørelse for de romerske historikernes fokus på stil, komposisjon og retorikk oppfordrer til oppmerksomhet ovenfor subjektive og ideologiske påstander, beskrivelser og ytringer.¹² I en slik sammenheng skal jeg vokte meg for påstander eller beskrivelser av historiske personer, strukturer, samfunn eller regimer som har hatt avgjørende betydning for forfatternes eget liv på det politiske og personlige

⁴ Potter, D. S., (1999), s. 1. Iddeng, J., (2004), s. 22-23 definere ytterligere tekster som utgjør litterære kilder.

⁵ Quinn, K., (1979), s. 2. Harrison, S., (Ed.), (2007) gir en nyttig oversikt over sjangere fra antikken.

⁶ Iddeng, J., (2004), s. 35-38. Fowler, D., (1996), i, Horblower, S., Spawforth, A., (ed), *The Oxford classical dictionary*, (Oxford : Oxford University Press), s. 873-875 redegjør for problematikker tilknyttet litterær teori, mens Silk, M., (2001), i, Harrison, S.J., (Ed.), *Texts, Ideas and the Classics*, (OUP: Oxford), s. 26-45 problematiserer Fowler.

⁷ Iddeng, J., (2004), s. 38-60, jf. Kjeldstadli, K., (1999), s. 184-190.

⁸ Gadamer, H.G., (2005) redegjør for den hermeneutiske prosessen og argumenterte for en historisk påvirket bevissthet; *Wirkungsgeschichtliches Bewußtsein* innebærer en oppfatning i retning av at alle mennesker ikke bare er påvirket av sitt historiske ståsted, men også av den kulturelle arv/kapital. Se også: Szondi, P. (1995), s. 1-14.

⁹ En tekst kan bestå i sin helhet, eller oppstykket; en hermeneutisk forståelse av en tekst forutsetter at verken hele teksten eller deler av den kan forstås uten referanse til hverandre, og forutsetter at man tar dens historiske, kulturelle og litterære sammenheng i betraktning.

¹⁰ Erslev, K., (1926), s. 4-8; Kjeldstadli, K., (1999), s. 170-175. Iddeng, (2004), s. 33, foreslår 3 kategorier i denne problematikken, jf. R.J. Shafer, R.J., (1974), s. 66-68 som advarer mot å godta enhver merking.

¹¹ Tosh, J., (1994), s. 82-93; Shafer, R.J., (1974), s. 141-156, jf. Jones, T.B., (1967), s. 103-110 for en fremstilling rettet mot eldre kilder.

¹² Ørsted, P., (1978), s. 38-56. De romerske historikernes valg av emner vil ikke nødvendigvis sammenfalle med mine problematiseringer eller formål med en historisk tekst.

plan. Kunnskap om antikkens brevgenre og publisering vil bli viktig for tolkningen av Plinius' brev, men jeg skal vokte meg for å tillegge tekstene meninger som ligger utenfor forfatterens tilgjengelige intensjon.¹³ Jeg kan kommentere hvorfor et brev ble skrevet, redegjøre for opphavssituasjon og hva brevet var ment å skulle overbringe av informasjon.¹⁴

Uten relasjonen keiser, guvernør og keiserlige administratorer er det vanskelig å påpeke noe forvaltningssystem. Aktørteori kan derfor benyttes som en forklaringsmodell, men jeg tror ikke at alle forklaringer kan belegges med egenskaper/intensjoner hos Plinius eller andre aktører i brevene (metodologisk individualisme). Jeg skal ikke se bort fra overindividuelle fenomener (kollektivism), men innser at en sammensmelting av disse er problematisk.¹⁵ Oppgavens hermeneutiske tilnærming legger til rette for *motivforklaringer* (mening, formål og hensikt), men jeg skal ikke ukritisk forvente at aktørene i kildene verken handler helt og holdent av egeninteresse eller uavhengig av strukturene eller normene; det er ikke sikkert at resultatet av Plinius' handling tilsvare hans intensjon eller mening. Oppgavens fokus på patron/klient-forholdet er ett forsøk på å komme denne problematikken i møte.

1.2.2 Hvordan skal jeg besvare problemstillingene mine?

Oppgavens analyse er smal, et stattholderskap i en bestemt provins, men på grunn av problemstillingen tar et bredt utgangspunkt i kildematerialet. Jeg skal derfor starte med en redegjørelse av romersk provinsadministrasjon (kap.2). Kapitlets fokus vil være rettet mot den generelle fremstillingen av provinsforvaltning fra Augustus frem til Trajan. Et såpass stort tidsrom er nødvendig for å fremstille provinsforvaltningens opphav, struktur og praksis. Jeg skal undersøke i hvilken grad det flaviske og det trajanske regimet var del av en felles administrativ utvikling, og om jeg kan vise til noen endringer som kan forklare eller problematisere elementer ved Plinius' stattholderskap. Dette kapitlet skal gi oppgaven et utgangspunkt for analyse og plassere Plinius' stattholderskap innenfor en større administrativ ramme i forhold til strukturer, utviklings- og kontinuitetslinjer. Jeg skal benytte kilder som Tacitus', Suetonius' og Cassius Dio.

Deretter skal jeg rette fokuset mot Plinius' brev i et forsøk på å vurdere denne kildens sammensetning, troverdighet og brukbarhet (kap.3). Ved å redegjøre og problematisere de 9 første bøkene i brevsamlingen skal jeg undersøke om det eksisterte et litterært program som inkluderer bok 10, og som kan beskrive keiserkorrespondansen som noe mer enn offentlig kommunikasjon. Arbeidet med bok 10' sammensetning, formål, troverdighet og validitet skal ta utgangspunkt i de

¹³ Andersen, Ø., (1996), , s.24-26; påpeker viktigheten av en slik bevissthet.

¹⁴ Simensen, J., (1977), "Diktning og historie", i, *Studier i historisk metode*, s. 92-97. Plinius' *Panegyricus* bør f.eks forstås med fotfeste i den situasjonen den ble skapt i for å forstå hvilke valg forfatteren foretar, jf. Dorey, T.A., (1975), s.143-150.

¹⁵ Gilje, N., Grimen, H., (1992), "Metodologisk individualisme og kollektivism", i, *Samfunnsvitenskapens forutsetninger*, (Ariadne: Bergen), s. 38-58

15 første brevene som ble skrevet før Plinius stattholderskapet. Jeg skal utfordre oppfatningen om at bok 10 utgjør et administrativt arkivmateriale i håp om å produsere en langt mer kritisk holdning til brevene. En undersøkelse av hvorvidt bok 10 skulle tjene et bestemt ideologisk formål vil være på sin plass.

Oppmerksomheten rettes deretter mot hvorfor Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus, og for å finne ut årsakene til utnevnelsen skal jeg vektlegge hans tidligere karriere, og undersøke om bok 10 avdekker elementer som kan forklare utnevnelsen (kap.3). Denne delen av oppgaven vil rette et kritisk blikk mot hvilken myndighet Plinius hadde og vurdere implikasjonene av guvernørtittelen. Alle guvernører ble utstedt med keiserlige *mandata*, og ved å redegjøre for slike instruksjoner i bok 10 skal jeg kommentere viktige oppgaver og ansvarsområder. Dette kan problematisere Plinius' utnevning, og gi meg grunnlag til å vurdere hvorvidt det eksisterte en sentraladministrativ agenda i Bithynia-Pontus. Jeg skal i denne sammenhengen vurdere hvorvidt det overordnede bildet av stattholderskapet skiller seg fra den provinsadministrative fremstillingen som blir skissert i det første kapitlet.

Videre skal jeg undersøke hvilken rolle jeg kan tillegge patron/klient-forhold og om dette kan bidra til å forklare Plinius' handlinger som guvernør. Jeg skal ta utgangspunkt i J. E. Lendons teori om hvordan ære påvirket romersk provinsadministrasjon (kap.4).¹⁶ Jeg skal undersøke hva Plinius' brev forteller om dette fenomenet, men også betrakte problematikken fra provinsbefolkningens ståsted. Dion av Prusas taler vil være en supplerende kilde om kan utfylle eller problematisere Plinius' brev. For å styrke denne delen av analysen skal jeg fokusere på bestemte ord, vendinger og funksjoner. I fraværet av opplagte uttrykk som *cliens* og *patronus* i kildematerialet skal jeg rette fokus mot *amicitia*, og formidlere av keiserlig *beneficia* i en personlige og en offentlig sammenheng – i en lokalpolitisk og i en provinsadministrativ sammenheng. Jeg skal undersøke hvordan guvernøren Plinius ble påvirket av patron/klient-forhold i sitt administrative arbeid, og lese Dion av Prusas taler med formål å beskrive og problematisere formidlerrollen.

Den neste delen av analysen retter seg mot de mer sentrale sidene av en guvernørs virke, og jeg vil først undersøke det militære aspektet av Plinius' stattholderskap (kap.5). Med utgangspunkt i faglitteraturens oppfatning av hvilke militære oppgaver en guvernør utførte, og en vurdering av Plinius' militære forutsetninger, skal jeg undersøke hvordan Plinius ivaretok sitt militære ansvar, og sine instruksjoner, for å se hva dette kan fortelle om stattholderskapet, keiseradministrasjonenes synspunkter og provinsforvaltningens kapasitet til å opprettholde orden. På et provinsnivå blir det viktig å vurdere hvordan militære ressurser ble benyttet og hvordan militære representanter forhold

¹⁶ Lendon, J., E., (1997), *Empire of honour : the art of government in the Roman world*, (Clarendon Press: Oxford).

seg til guvernørens myndighet. Tacitus' *Agricola* omtaler det militære aspektet ved et stattholderskap som ikke befant seg fjernt i tid, og jeg skal lese denne teksten med hensikt å kommentere og problematisere Plinius' stattholderskap. Det forekom store felttog både forut for og i etterkant av Plinius' stattholderskap, og i lys av Bithynia-Pontus' strategiske posisjon i forhold til Donau-området og de østlige provinsene, skal jeg undersøke spor etter militære hensyn eller formål i Plinius' handlinger. Det militære aspektet ved Plinius' stattholderskap blir ofte nedprioritert med rette, men jeg spør om ikke det militære aspektet var vel så viktig for den administrative situasjonen.

Det mest fremtredende ansvarsområdet i provinsforvaltningen var rettshåndhevelsen. Guvernøren var provinsens høyeste juridiske myndighet, og mye tid gikk med til rettssaker og juridiske konflikter. Jeg vil undersøke hvordan Plinius ivaretok sitt juridiske ansvar, hvordan instruksene påvirket dette arbeidet og hvilke saker han valgte å kommentere i rapportere/legge frem for sentraladministrasjonen i Roma, og hvorfor (kap.6) Med en hensiktsmessig forankring i romerske rettslige prosedyrer skal jeg undersøke hvordan, og under hvilke omstendigheter, Plinius behandlet romerske borgere og provinsbefolkningen i juridiske spørsmål/tvister, hvilke saker som ble presentert for guvernøren av provinsbefolkningen og hvilke saker guvernøren selv tok initiativet til å forfølge. Jeg skal ta utgangspunkt i statuskonflikter, indre stridigheter og byrådsproblematikker og guvernørens myndighet til å henrette personer i provinsen.

På bakgrunn av Plinius' instruksjoner, og en redegjørelse av Bithynia-Pontus' tidligere administrative problemer med keiserlige representanter, skal jeg undersøke hvordan Plinius behandlet maladministrasjon, foretok finansinspeksjoner, vurderte og regulerte byggeprosjekter og ryddet opp i andre administrative uregelmessigheter (kap.7). Jeg skal vurdere den samme problematikken med et utgangspunkt i provinselitens erfaringer, og med utgangspunkt i Dion av Prusas taler. Her vil jeg se om talene kan belyse de konfliktene som foregikk i Bithynia-Pontus i perioden, og dermed problematisere Plinius' brev.

Selv et smalt studium av Plinius' stattholderskap fremstår som nokså nakent om jeg kun benytter meg av keiserkorrespondansen. Derfor skal jeg arbeide med mine problemstillinger i et bredt kildemateriale fra prinsipatet; historieverk, satirer, taler og ytterligere brev kan benyttes i håp om å problematisere Plinius' brev og forskningens vurderinger og slutninger. Jeg skal forsøke å legge til grunn de teoretiske og kildekritiske vurderingene som jeg har redegjort for. Denne oppgaven søker å rekonstruere en unik situasjon i fortiden (unik fordi den er tilgjengelig for oss), og målet er å forstå mer, og presentere en rimelig tolkning av Plinius' stattholderskap samt noen nye vinklinger og problemer. Et og annet fornuftig svar hadde også vært fint.

1.3 Kildematerialet

1.3.1 Plinius den yngre – *Epistulae et Panegyricus*

Avhandlingens fokus er rettet mot Plinius' *Epistulae*, og størst oppmerksomhet viet keiserkorrespondansen, men *Panegyricus* blir benyttet både som støtte og problematiserende. *Gaius Plinius Caecilius Secundus* var født i Nuovum Comum i 61 eller 62.¹⁷ Litteraten, embetsmannen, juristen, senatoren og taleren Plinius' lange embetskarriere i keiseradministrasjonen kjenner vi fra en kombinasjon av innskrifter som ble toppet med et konsulembete i år 100.¹⁸ Et knapt tiår senere fulgte stattholderskapet i Bithynia-Pontus. Til tross for en betydelig embetskarriere hadde Plinius tid til private litterære og juridiske sysler.¹⁹ Det er vanskelig å vurdere hvilken posisjon han hadde i den keiserlige kretsen, men Plinius' sosiale krets inkluderte medlemmer av den litterære eliten som Tacitus, Suetonius og Martial, men brevene nevner få personer med direkte tilgang til Trajan.²⁰

Epistulae

Filologenes nøysomme arbeid har resultert i en tekst som ivaretar Plinius' litterære stil, men vi har ingen garanti for at alle brevene er bevart. Overleveringen av dette kildematerialet er komplisert, og foreløpig er det tilstrekkelig å nevne at Aldus av Venezia i 1508 og 1518 publiserte de to første samlede utgavene av brevene i moderne tid.²¹

Plinius' brevsamling består av ti bøker hvorav de ni første inneholder brev adressert til venner og familie mens bok 10 består av korrespondansen mellom Plinius og Trajan.²² Brevene ble ikke publisert i kronologisk rekkefølge og brev 2.1 fremstår som samlingens eldste. Det er ingen som overbevisende argumenterer for at de ni første bøkene ikke ble publisert mens Plinius var i live, og Aubrion har presentert en rimelig publiseringsteori av bøkene i fire bolker.²³ Oppgaven vil ta utgangspunkt i den informasjonen som Aubrion, Murgia, Bodet, Stout, Sherwin-White og Gamberini oppgir om sammensetning av bøkene og komposisjonen av brevene.²⁴ Jeg skal argumentere for at de ni første bøkene er redigert med utgangspunkt i at Plinius allerede i det første brevet dedikerer samlingen til Septicius Clarus, og forsvarer verkets manglende kronologi ved å

¹⁷ Plin. *Ep.* 1.3, 2.8, 6.24 fremstiller Nuovum Comum som forfatterens fødeby, mens i *Ep.* 6.20 oppgir Plinius at han var atten år da Vesuvus (79 e.kr) utbrudd tok livet av onkelen og således kan vi fasslå fødsel og alder.

¹⁸ *CIL V.* 5262, V. 5263, og V. 5667 gir oss muligheten til å rekonstruere Plinius' offentlige karriere.

¹⁹ Plinius oversatte fra latin og gresk: *Ep.* 4.18, skrive historie, tragedier og poesi: *Ep.* 4.27, 5.8, 7.4, 9.16.

²⁰ L. Sura nevnes som en venn i *Ep.* 4.30 og 7.27, tilhørte den innerste kretsen rundt Trajan og var konsul tre ganger.

²¹ Cameron, A., (1965), *CQ*, New Series, vol. 15, s. 289-299 argumenterer for at brevene ikke forsvant fullstendig ut av sirkulering etter prinsipatet..

²² Sherwin-White, A.N., (1965), s. 65-69, 738-762 kommenterer hvem brevene var til, mens Birley, E., (2000) har produsert en uunnværlig oversikt over Plinius' korrespondenter.

²³ Bok 1-3/4 ble utgitt først, fulgt av 5-6, 7-8 og til slutt bok 9 i følge Aubrion, E. (1989), s. 316-342. Murgia, C.E., (1985), s. 200-202 argumenterer for at hver enkelt bok ble presentert offentlig før de ble publisert samlet som 1-9.

²⁴ Professor John Bodels argumenter var ikke publisert da denne oppgaven ble skrevet, men kan bli benyttet med forfatterens tillatelse.

avvise dens historiske kvalitet og metode (Plin. *Ep.* 1.1). De ni første bøkene utgjør private og til tider svært personlige brev.²⁵ Men til tross for sin hverdagslige karakter er det lite hos Plinius som er tilfeldig, og Sherwin-White har redegjort for hvordan forfatteren konstruerte brevene etter en mal hvor tema introduseres etterfulgt av små eksempler, kommentarer og avsluttes i en personlig tone.²⁶ Brevene, slik de fremstår i dag, var sannsynligvis basert på en original korrespondanse, og vi kan langt på vei stole på deres autenticitet. I dedikasjonen gir Plinius inntrykk av at innholdet i brevene ikke bekymrer ham fordi han ikke har handlet feil, og derfor mistenker jeg ham for å ha utelatt informasjon han ikke ville dele med sine lesere. Hvilket formål Plinius hadde med å publisere sine brev har lenge blitt diskutert, men et ønske om berømmelse er et åpenbart motiv (*Ep.* 5.8, 7.33, 9.14). Et annet formål kan ha vært Plinius' ønske om å presentere et ideal for hvordan en fremragende senator skulle leve sitt liv og utføre sin plikt i samarbeid med keisermakten. Ved å gi glimt av sitt eget liv fremstiller Plinius seg og sine *amici* som forbilledlige eksempler.

Bok 10 fremstår som annerledes enn de foregående bøkene og består av 121 brev utvekslet mellom Plinius og Trajan hvorav nummer 15 og utover ble skrevet mens Plinius befant seg i Bithynia-Pontus.²⁷ Forskningen oppfatter ikke disse brevene som bearbeidet eller redigert med tanke på fremtidig publisering. De fleste historikere går ut fra at Plinius døde i begynnelsen av sitt tredje år som stattholder og at han ikke hadde anledning eller intensjon om å bearbeide brevene. Språket i bok 10 er unektelig enklere enn i de foregående bøkene, men en avvisning av et redigeringsarbeid kan ikke aksepteres uten innvendinger. Det blir viktig for denne oppgaven å lese Plinius' brev, alle bøkene samlet, både slik Plinius har presentert dem, og frigjort fra forfatterens oppbygning.

1.3.2 Dion av Prusa

Dion av Prusa ble født en gang på midten av 1. århundre, tilbrakte det meste av sitt liv i fødebyen Prusa på vestkysten av dagens Lille-Asia, og vi kjenner ham nærmest utelukkende gjennom åtti av hans egne taler, men også fra et par episoder som Plinius den yngre nevner i sine brev.²⁸ Ved å benytte Dions taler håper jeg å kunne kommentere ikke bare hvordan en politisk engasjert bithynier opplevde politiske prosesser og konflikter i en gresk by, men også avdekke kunnskap om hvordan guvernøren og andre deler av det keiserlige apparatet ble oppfattet; Dion var ikke bare en samtidig beboer i Plinius' provins, men også en betydningsfull personlighet med et uklart forhold til Roma. Det vil være nyttig å lese et utvalg av Dions taler, og jeg baserer meg på de kommentarene som Jones og Swain har samlet i sine verk om Dion. Jeg skal lese *Peri Basileia* (de

²⁵ Hoffer, S., (1999), s. 3-5 har foreslått at den første boken presenterer en tematisk introduksjon til brevsamlingen.

²⁶ Sherwin-White, A.N., (1966), s. 42-52.

²⁷ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 533-555 hevder at bok 10 skiller seg sterkt fra de øvrige ni ikke bare stilistisk og språklig, men også i forhold til form. Bok 10 var, i motsetning til de øvrige, ikke polert og redigert.

²⁸ Vi vet ikke eksakt når Dion døde, men det skjedde først etter at Plinius ankom Bithynia-Pontus.

fire første talene til Dion) og et utvalg taler i jakt på referanser til interne stridigheter og Dions personlige problemer politisk i Prusa.²⁹ I motsetning til Plinius så skifter ofte Dions publikum, noen ganger er det keiseren og den romerske eliten retorikken er myntet på, mens det i andre sammenhenger er greske byer, og vi må være oppmerksomme på at hjembyen Prusa og f. eks Alexandria i Egypt neppe ble tildelt den samme holdningen fra Dions side. Når det gjelder dateringer, tema og formål med talene vil jeg henvende leseren til andre historikere. Dions taler vil forhåpentligvis ikke bare avdekke informasjon om talerens liv, stilling og konflikter, men også utfylle og problematisere Plinius' brev.

1.3.3 Antikke historikere, biografer og talere samt arkeologiske levninger

Avhandlingens forankring i et bredt kildemateriale vil videre ta utgangspunkt Tacitus' *Historiae* og *Annales*, Suetonius' *De Vita Caesarum* og Dio Cassius' romerske historieverk. Jeg vil også lese Juvenals satirer, Josephus' historieverk og ikke minst Tacitus' *Germania* og *Agricola* i søken etter informasjon om provinsforvaltningen. I tillegg vil jeg benytte verkene til Plinius den eldre og Strabon for å finne frem geografisk informasjon om byene i Bithynia-Pontus. Ciceros brev fra stattholderskapet i Cillicia er av interesse, men på grunn av de politiske, administrative og tidsmessige forskjellene utelukker jeg et komparativt grep. Jeg skal benytte arkeologiske kilder som innskrifter for å kommentere bestemte personers karriere, keiseres brev til byer eller bestemte personer og lovsamlinger som *Digesta*. Jeg er klar over problematikken knyttet til begge og har valgt å gi dem en sekundær og illustrerende rolle.³⁰

²⁹ Or. 31, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50 og 51.

³⁰ I Bodet, J., (ed.), (2001), s. 1-56, 73-94 redegjør for deler av problematikken tilknyttet bruken av epigrafiske kilder. Keppie, L., (1991) er mindre nyttig for denne oppgaven men er viktig som en grunnleggende veiledning til feltet.

2. Romersk provinsadministrasjon under Prinsipatet

2.1 Provinsadministrasjon – fra republikken til Prinsipatet

Etableringen av det augusteiske regimet medførte en reorganisering av staten som la grunnlaget for provinsforvaltningen de neste tre århundrene. I 27 fvt. nedla Octavianus alle sine politiske embeter og fullmakter, og erklærte at *res publica* var gjenopprettet (Dio, 53.3-11; *R.G.*, 34).³¹ Avskjedssøknaden var kun et spill for galleriet og Senatet tildelte Octavianus fullmakter og titler som stadfestet den politiske realiteten og *orbis terrarum* skulle heretter dreie rundt *princeps* (Dio, 53.17; *Tac. Ann.* 1.2).³² Som *primus inter pares* baserte Augustus sin makt på konsulembetet og *tribunicia potestas*, men fra 23 fvt. ble *maius imperium proconsulare* del av Augustus offisielle myndighet.³³ Den politiske dominansen gav keiseren direkte kontroll over provinsadministrasjonen og jeg mener at reorganiseringen av provinsene bør ses på bakgrunn av regimets behov for å kontrollere de militære styrkene i provinsene (Dio, 53.12). Hæren var nøkkelen til Romerrikets sikkerhet, den politiske dominansen og grunnlaget for Augustus' livslange politiske herredømme.³⁴ Prinsipatet resulterte i fredligere interne forhold (*pax Augusta*), en mer målrettet provinspolitikk enn under republikken og borgerretten ble i større grad betraktet som en ære enn et politisk privilegium.³⁵ Prinsipatet brakte den romerske verden til provinsene.³⁶

2.1.1 Reorganisering av provinsene – *ceteras proconsulibus sortito permisit*

Under Republikken var provinsguvernørene teoretisk bundet av avtaler og allianser som Senatet hadde inngått med sine allierte i provinsene samt reguleringer nedfelt for guvernørens *provincia*, men lovverk som *lex Porcia* og *leges de repetundae* forteller at dette systemet ikke fungerte smertefritt. I praksis hadde provinsguvernørene tilnærmet ubegrenset makt i embetsperioden og uten en sentralisert handlingsplan var overgrepene mot provinsbefolkningen mange. Cicero gav uttrykk for hvilken kurs en guvernør burde følge (*Ad Quint.* 1.1.8-35), men da retorikeren selv tjenestegjorde i Cilicia et tiår senere var tonen preget av realitetene og illustrerer at gode intensjoner ikke alltid var praktisk (*Ad Att.* 5. 20). Augustus reorganiserte provinsforvaltningen i 27 fvt. ved å fordele provinsene mellom seg selv og Senatet (*Suet. Aug.* 47). Keiseren styrte de fleste provinsene hvor legionene befant seg gjennom *legati* mens Senatet fikk de langt mer fredlige

³¹ Lacey, W.K., (1996), s. 77-94. Augustus' tale er trolig fabrikkert.

³² Ordningen av 27 fvt. var kun gyldig i 10 år, men Dio forteller at den prokonsulære makten ble fornyet ved fem og ti års perioder frem til Augustus døde (53. 13; 53. 16).

³³ W.K., Lacey (1996), s. 134-135 påpeker at Prinsipatet ble etablert først da det ble anerkjent av Senatet i 19 fvt., s. 152-153. Om valgene under Augustus' styre, se: Jones, A.H.M., (1995), *JRS*, vol. 45. Dio 53. 21 forteller at Augustus involverte folkeforsamlingene, men neppe som en aktiv partner.

³⁴ Shotter, D., (2005), s.76-77

³⁵ Under Prinsipatet ble den romerske borgerretten utvidet selv om Augustus riktignok var noe tilbakeholden, og Suetonius forteller at keiseren ikke ønsket vanne ut verdien Aug. 40; Dio, 56, 33. Man skilte i begynnelsen av Prinsipatet klart mellom borger og ikke-borger. Se også: *Fontes Iuris Romani Antejustiani*, vol. 1, no.55; Augustus' tildeling av borgerrett til Seleucus fra Rhodos.

³⁶ Sherwin-White, A., (1973), s.221-222.

provinsene, og vi skiller derfor mellom keiserlige og sivile provinser (Dio, 53.12; Strabo, *Geo.*, 17. 3).³⁷ Augustus hevdet at han påtok seg imperiets byrder og lot senatorene nyte godene (Dio, 53. 12-15). Fire år senere ble Augustus' prokonsulære *imperium* endret til *maius* (Dio. 53. 32)³⁸ og de sivile provinsene kom nå legitimt innen keiserens rekkevidde³⁹ og de utenrikspolitiske spørsmål ble et keiserlig anliggende mens Senatet ble redusert til et administrativt redskap.⁴⁰ Senatet var uten innflytelse over utenrikspolitikk, finansene og hæren, og siden nye provinser tilfalt keiseren satt Senatet tilbake med et svært begrenset politisk ansvar (Dio. 53. 12).⁴¹ Det ser ut til at Augustus' reform av Senatet skyldtes behovet for et instrument han kunne stole på (Dio, 52. 42).⁴² Augustus gav riktignok Senatet en stilling som lovgivende forsamling og domstol, men denne rollen ble nøye kontrollert av keiseren og kom på bekostning av folkeforsamlingen.⁴³ Det Augusteiske systemet delvis ble opprettet for å hindre en gjentakelse av Augustus' bedrifter (Dio. 54. 3; Suet. *Aug.* 19).

Under Prinsipatet ble hver provins tildelt en guvernør i form av *proconsules*, *legati Augusti*, *procuratores* eller *propraefecti*. Under Prinsipatet frem til det flaviske regimet ble de sivile provinsene *Sicilia*, *Sardinia*, *Baetica*, *Narbonensis*, *Macedonia*, *Achaea*, *Bithynia-Pontus*, *Cyprus* og *Crete-Cyrene* styrt av prokonsuler av pretors rang, *Asia* og *Africa* av prokonsuler av konsul rang, mens de keiserlige provinsene *Lusitania*, *Aquitania*, *Lugdunensis*, *Belgica*, *Galatia*, *Cappadocia*, *Lycia-Pamphylia* og *Numidia* ble styrt av *legati Augusti pro praetore* av pretor rang. *Hispania Terraconensis*, *Germania Inferior*, *Dalmatia*, *Moesia* og *Syria* ble styrt av *legati* av konsulrang, mens *provinciae Alpes*, *Raetia*, *Noricum*, *Thrace*, *Judea*, *Mauretania Caesariensis* og *Tingitana* ble styrt av prokuratorer.⁴⁴ *Aegyptus* ble styrt av en militærprefekt av ridderstanden, og nye provinser ble i de fleste tilfeller administrert av en prokurator eller militærprefekt før de ble tildelt en keiserlegat. Til de sivile provinsene ble guvernørene utvalgt gjennom loddtrekning i Senatet med en embetsperiode på 1 år, og ifølge Tacitus anbefalte keiseren Senatet å velge en

³⁷ De keiserlige provinsene utgjorde militære områder som Spania, Gallia og Syria. En slik praksis var ikke uten presedens da Pompeius Magnus hadde styrt provinser som prokonsul gjennom å delegere sitt *imperium* til stedfortredere i 55 fvt.

³⁸ Jones, A.H.M., (1951), *JRS*, vol. 41, s. 112-119 diskuterer modifiseringen av det prokonsulære *imperium*. For en redegjørelse av nyere dato, se Southern, P., (1999), s. 112-113.

³⁹ Det er blitt påpekt at prokonsulene også i perioden 27 fvt. til 23 fvt. kunne rette seg etter Augustus' *auctoritas* om ikke hans prokonsulære makt, se Lintott, A., (1993), s. 114. Se også: Sherk, R.K., (1964), *RDGE*, no. 61, hvor en prokonsul viser til Augustus' myndighet før *maius imperium* ble innført.

⁴⁰ Southern, (1999), s. 140-142. Augustus hadde kontroll over hæren, stor innflytelse over alle provinsadministrative forhold og retten til å skape fred, allianser eller krig.

⁴¹ Talbert, R. J. A., (1984), s.488-491. Om keiserens monopol på brød og sirkus, se Rathbone, (1996), *CAH*, vol. X, 2nd ed., s.311

⁴² Augustus reorganiserte enten som konsul eller i form av sitt prokonsulære *imperium*, men ikke som *ensor*. Jones, AHM, (1960), s. 21-26 hevder at Augustus tok *ensoria potestas*.

⁴³ Talbert har påpekt at etter Augustus' død, gav Tiberius Senatet større verdighet ved å inkludere det i større grad, Talbert (1984), s. 489; om senatets rolle under deler av Prinsipatet, se: Millar, F., (1977), s. 341-343

⁴⁴ Denne inndelingen er ikke uomtvistelig eller aktuell for alle perioder, men er ment som en indikasjon på inndelingen. Dio. 54. 4 viser at utveksling forekom, men vi kjenner til tilfeller hvor en provins ble overført uten erstatning slik som med *Sardinia*, se: Dio. 55. 28) og Talbert, (1984), s. 395.

passende prokonsul om nødvendig (Tac. *Ann.* 3. 32).⁴⁵ Prokonsulene var senatorer av enten konsul eller pretor rang, men Augustus forbeholdt provinsene *Asia* og *Africa* for de av konsulær status. Prokonsulene ble ikke tildelt et betydningsfullt militært ansvar og ifølge Dio Cassius fikk de ikke lov av keiseren å bære verken sverd eller militær uniform (53.12-15). Keiserlegatene var keiserens stedfortredere og hovedsakelig senatorer av pretor rang. Keiseren var som innehaver av fullmaktene den egentlige prokonsulen, men delegerte myndighet til sine legater.⁴⁶ Keiseren kunne bestemme tjenestetiden til keiserlegatene etter eget ønske, men disse tjenestgjorde sjelden mer enn 3 år.⁴⁷ Under Prinsipatet ble det etablert en ny praksis, som preget provinsadministrasjonen, hvor guvernører fra utenfor senatorklassen ble utnevnt til keiserlige provinsene, og både riddere (*equites*) og frigitte slaver (*liberti*) opererte med titlene prokurator eller prefekt⁴⁸; i mindre provinser som Judea ble myndighet delegert til prokuratorer mens Egypt ble styrt av en prefekt.⁴⁹ Tiberius valgte f. eks å styre Egypt gjennom en *libertus* (Dio 58.19). Ridderne skulle vise seg å bli en sentral del av det keiserlige apparatet, utviklet sin egen karrierestige, og kunne brukes til oppgaver keiseren ikke ønsket å tildele senatorer. Evnen til å kontrollere det administrative systemet var viktig for det nye regimet.⁵⁰

2.1.2 Administrativ struktur under Prinsipatet frem til 96

Det provinsadministrative apparatet besto av et overraskende lite antall *senatores*, *equites*, *cives* og *liberti*, og var del av et større system av militære og sivile embetsmenn som alle ble utnevnt og sto direkte ansvarlig ovenfor keiseren og Senatet. Utviklingen under prinsipatet viser at de keiserlige styresmaktene økte sin innflytelse over de lokale myndighetene i provinsene. Dette ble hovedsakelig utført gjennom etableringen av selvstyrte bysamfunn etter romersk modell eller en økende grad av inngripen fra statens representanter i provinsene. Til tross for at det romerske imperiet utviklet seg til en av historiens største territorialstater så utviklet det aldri et sterkt sentralisert eller tungt byråkratisk administrativt apparat i løpet av prinsipatet.⁵¹ Augustus utvidet riktignok det administrative systemet både i oppgaver og personell, men lite tyder på noe formål utover opprettholdelsen av loven, offentlig orden og skatteinnkrevning. Den nye strukturen var et

⁴⁵ For prokonsulene forble staben og deler av myndigheten de samme som under republikken, se Richardson, J., (1976), s. 64. Om utnevnelsen av prokonsuler, se Dio. 53. 13, og Lintott, (1993), s. 121-122

⁴⁶ Ifølge Dio begrunner Augustus valget av pretor-rang til keiserlegater med at tittelen i tidligere tider var sterkt knyttet til krig, de fleste keiserlegater var tidligere pretorer, men også konsulærrang dukker opp.

⁴⁷ Ifølge Tac.*Agr.* 9 tjenestegjorde Agricola i tre år i Britannia. Maecenas gav Augustus råd om utnevnelsen karakter: Dio. 52 23. Om uregelmessige tjenesteperioder under Tiberius, se Tac. *Ann.* 1.80; Suet. Tib. 42, 63, Sabinus ble værende i guvernørposten i 24 år, Tac. *Ann.* 6. 39.

⁴⁸ Millar, F., (1967), s. 56-58, et viktig poeng må være at disse riddere ikke behøvde å ha blitt valgt til noe embete før de kunne tiltre visse stillinger i provinsforvaltningen.

⁴⁹ *Praefecti* blir etter hvert i stor grad erstattet av *procuratores*. Om utviklingen av riddere i provinsadministrasjonen, se: Bowman, Champlin, Lintott, (1996), *CAH*, vol. 11, s.679, 682. Den første *praefectus* av Egypt: *ILS* no. 8995=*Ehrenberg* – *Jones* no.21.

⁵⁰ Oppgjøret i 23 fvt. bør ses på bakgrunn av keiserens behov for å kontrollere prokonsulene i langt større grad enn hva ordningen av 27 fvt. tillot. 3. *Cyrene*-ediktet illustrerer Augustus' bruk av sitt *maius imperium* i en sivil provins

⁵¹ En nyttig redegjørelse av administrasjon uten byråkrati finnes i Garnsay, Saller, (1996), s. 20-42

kompromiss mellom det administrative systemet som hadde eksistert mot slutten av Republikken og den nye politiske realiteten. Prinsipatet ble styrt enten av menn med *imperium* eller menn med et finansielt ansvar.

2.1.3 Provinsguvernøren.

Det var det tildelte *imperium* som bestemte hvilke administrative fullmakter provinsguvernørene hadde. Dette vil si at enhver guvernør uansett rang hadde full militær, juridisk og administrativ myndighet til å utøve makt innenfor rammene av det *imperium* han hadde blitt tildelt av Senatet, eller blitt delegert av keiseren (D. 1.16. 1, 7.1).⁵² Til tross for at guvernøren opererte under forskjellige titler var han alltid den sentrale aktøren i provinsforvaltningen, men handlingsfrihet var noe redusert i forhold til keiserens *maius imperium* og de keiserlige *mandata* samt provinslovverk. I sum kan dette tyde på strukturering av oppgaver og muligens en handlingsinstruks.⁵³

Den største forskjellen forelå på det militære planet da prokonsulenes militære rolle ble redusert mens keiserlegatene både kommanderte og henrettet soldater (Dio. 53. 13).⁵⁴ I de sivile provinsene ville det bare unntaksvis oppholde seg legioner enten under ledelse av keiseren eller generalene, men små styrker av *auxilia* forekom regelmessig. Keiserlegatene hadde en sterkere kobling til militær ledelse og fungerte som generaler ved felttog eller kamper som et resultat av at all militærmyndighet var delegert fra keiseren. Den administrative myndigheten var naturlig nok preget av provinsens stilling og der hvor guvernøren ikke måtte bruke for mye tid på militære oppgaver ville tilsynet til provinsbyene vært prioritert, og dette ble hovedsakelig foretatt gjennom tidkrevende reiser til provinsens *conventus*-sentre.⁵⁵ I de keiserlige provinsene var ikke finansene lenger guvernørens direkte ansvar da kvestorer og *publicani* ble erstattet med keiserlige prokuratorer.⁵⁶ Keiserlegatene hadde tilsynelatende ingen myndighet over disse finansielle administratorene og konflikter kunne derfor oppstå.⁵⁷ I de sivile provinsene fortsatte en årlig utvalgt kvestor ved lodd som utførte de finansielle oppgavene.⁵⁸ I begge tilfeller ble *census* og deretter innsamlingen av skatt foretatt i nært samarbeid med de lokale styresmaktene i byene.⁵⁹ Provinsguvernøren var den eneste dommeren i en provins med myndighet til å ta seg av de

⁵² Prokonsulens *imperium proconsulare* ble ledsaget av enten 10 eller 12 *fasces*, mens en propretors *imperium pro praetore* kun hadde 5 *fasces*, se Dio. 53.13.8.

⁵³ Det råder noe uenighet om dette spørsmålet, men Burton, G. P., (1976), *ZPE*, vol. 21 positive holdning virker overbevisende, mens Millar, (1977), s. 313, hevder at dette først forekom på 100-tallet under Hadrian. Talbert, (1984), s. 401 støtter førstnevnte syn.

⁵⁴ Vedrørende *ius gladii* og guvernørens juridiske restriksjoner, se Garnsey, P., (1968), *JRS*, vol. 58, om prokonsulers rett til å henrette sivile, se: Dio. 53. 14. 5.

⁵⁵ I tillegg skulle guvernøren besøke templer og offentlige bygninger og sørge for nødvendige reparasjoner D. 16.1.7.1.

⁵⁶ Brunt, P.A., (1990), s. 53-95, 487-506. Det finansielle ansvaret som prokuratorerne utførte for keiseren, gav keiserlegatene lite myndighet i disse sakene, se *Dig. I.* 18,9.

⁵⁷ Tac. *Ann.* 14. 38 forteller om en konflikt i Britannia, og viser hvor stor makt keiserens prokuratorer og *liberti* hadde. Tac. *Ann.* 1.74 forteller fra Bithynia-Pontus om en kvestor som anklaget guvernøren Granius Marcellus.

⁵⁸ Men keiserens eiendommer i provinsene (*patrimonium*) ble alltid ivaretatt av *procurator provinciae*.

⁵⁹ Goodmann, M., (1997), s. 101, se også: Millar, F., (1967), s. 55-56.

tilfellene hvor provinsens egne rettsinstanser ikke hadde myndighet, ikke var i stand til å avgjøre en sak eller der hvor en krangel mellom to byer skapte behov for keiserlig intervensjon. Prokonsulene kunne ha en egen assistent til dette arbeidet, mens keiserlegatene kunne ikke delegere sin allerede delegerte myndighet.⁶⁰ Oppfatningen om at et stattholderskap i en provins var en belønning for fullført *cursus honorum* ble svekket under Prinsipatet og der hvor gjeldstyngede senatorer før hadde beriket seg på statens inntekter og lokalbefolkningens ressurser ble belønningen nå først og fremst lønn fra staten, men viktigst var keiserens gunst.⁶¹

Ridderne (*equites*) utgjorde et nytt innslag i provinsadministrasjonen og spesielt som *praefecti* i de mindre og ofte avsidesavliggende keiserlige provinsene.⁶² Provinsforvaltning ble ikke fundamentalt endret med Prinsipatet, men statens oppgaver økte og ridderne spilte en viktig rolle som keiserlige administratorer spesielt på det militære planet. Prefektguvernørene hadde i utgangspunktet kun *imperium* til å kommandere mindre avdelinger av hjelpestyrker (*auxillia*)⁶³ med unntak av Egypt hvor det tidvis var stasjonert flere legioner til tross for fraværet av keiserlegater.⁶⁴ Vi kan spørre om denne ordningen var en beslutning fra staten om å oppnå bedre kontroll over problematiske områder som Alpene, Sardinia og Judea og vurdere erstatningen av prefekter med prokuratorer i guvernørrollen som et tegn på en vellykket politikk.⁶⁵ Prefektene ble i større grad erstattet av prokuratorer i guvernørrollen i de mindre keiserlige provinsene fra midten av det første århundret, men prokuratorerne utførte administrative og militære oppgaver på lik linje med prefektene (Dio. 53.15.2-5).⁶⁶ Endringen skyldes trolig at prokuratorerne sto keiseren nærmere enn prefektene og direkte kontroll ble derfor enklere.

2.1.4 Guvernørens stab og andre representanter for keisermakten i provinsene

Til tross for at de romerske guvernørene under Prinsipatet hadde stor myndighet, mange arbeidsoppgaver og skulle dekke et betydelig geografisk område så var støtteapparatet overraskende lite. Teoretisk hadde guvernørene primært et militært ansvar og et indirekte administrativt ansvar og guvernørens hjelpeapparat reflekterer disse oppgavene. Vi kan dele opp staben i hovedsakelig tre deler: personlige assistenter som en del av embetet, offisielle assistenter, og uoffisielle assistenter. Den første gruppa – *apparitores* – besto av *scribae*, *praecones*, *viatores*, *lictores*, *servi* og *beneficarii* og ble benyttet til de grunnleggende praktiske oppgavene, og de fleste guvernører

⁶⁰ Garnsey, P., (1968), "The Criminal Jurisdiction of Governors", *JRS*, LVIII.

⁶¹ Om guvernørers lønn, se Duncan-Jones, (1994), s.37-38

⁶² Pontius Pilatus var en *praefectus* i Judea.

⁶³ Ved en eventuel militær konflikt ville en guvernør fra de nærliggende keiserlige provinsene mest sannsynlig komme til unnsetning, ellers tok keiseren selv affære. Augustus reduserte Egypt til en romersk provins (*aegyptum imperio populi romani adjeci*) og behandlet det som egen eiendom utenfor Senatets innflytelse, se: Res Gestae. 27; Strabo, *Geo.* 17. 1. 12.

⁶⁴ Brunt, P.A., (1975), *JRS*, 65, s. 124-147

⁶⁵ Garnsey, P., Saller, R., (1987), s. 23. Påpeker at den sentrale rollen var den militære.

⁶⁶ Millar, (1967), s. 55, cf; Brunt, P.A., (1983), *JRS*, vol. 73, s. 42-75. Eksempel på en ridder i det administrative apparatet: *CIL*, vol. X, no. 7584, en noe mer militær karriere, se *ILS*, no. 9200.

hadde et slikt apparat med seg til provinsene.⁶⁷ Gruppe nummer to besto av høytstående assistenter som *legati legionis* og *legatus proconsulis*.⁶⁸ Videre vitner kildene om militærtribuner og lavere rangs militære ledere som ivaretok både militære og administrative forhold.⁶⁹ Den siste gruppen utgjorde *amici*; menn av ulik alder og erfaring med personlige bånd til guvernøren hvorav noen var tilstede i provinsen for erfaringens skyld, mens andre deltok i guvernørens *consilium*. Guvernøren rådførte seg med sitt *consilium* i viktige saker og valgte menn med riktige kvalifikasjoner eller prestisje som passet både den geografiske rammen og den politiske situasjonen. Mest sannsynlig forelå det ikke noen faste kriterier for utvelgelsen til *consilium*, men reflekterte hver guvernørs ønsker.

Det administrative apparatet en guvernør hadde til rådighet besto av menn av forskjellig erfaring, alder og rang, men få av de høyeste stillingene var besatt av administratorer med spesiell utdannelse/trening da guvernørens administrative apparat var verken utrustet eller ment å skulle styre provinsen direkte. Fra keiserens hold ble det utnevnt ytterligere administratorer i provinsene og keiserlige *procuratores*, hovedsakelig fra *ordo equitum*, utgjorde hoveddelen av denne gruppen.⁷⁰ Spesielt skulle keiserens prokuratorer holde oppsyn med de deler av *patrimonium* som fantes i provinsene.⁷¹ Prokuratorerne var direkte utnevnt av keiseren og befant seg utenfor guvernørens myndighet.

2.1.5 Civitates og de lokale styresmaktene

Under Republikken hadde Roma etablert et høyt utviklet system av bystater for å skille mellom sine allierte,⁷² og med dette grunnlaget sørget Roma for å pålegge de lokale styresmaktene i byene den daglige driften av provinsene.⁷³ Under Prinsipatet ble dette systemet videreutviklet og de viktigste formene for selvstyre var *municipium* og *colonia* som var særlig utbredt i de vestlige delene av romerriket mens de gresktalende og andre østlige områder var mindre preget. Mens provinsene i vest utviklet bysamfunn basert på en romersk modell viste romerne evne til å

⁶⁷ Oliver, J. H., (1966), *AJP*, 87, s. 75-80, beskriver en guvernørs stab i 165 evt. en av de ytterst få kildene vi har fra tidlig i keisertiden på dette området. Se også: Dise, R., (1997), *ZPE* 116, s. 273-283, om *beneficiarius*' utvikling se: Dise, R., (1997-1998), *ElectronAnt* 4; eksempel på *beneficiarius*, se: (Plin. *Ep.* 10.21).

⁶⁸ Militære *legati legionis* finner vi kun i de provinsene hvor det fantes legioner. *Legatus proconsulis* var en juridisk støttespiller, i de keiserlige provinsene ble mangelen på disse erstattet av *iuridici*.

⁶⁹ Bowman, A. K., (1996), s. 352, om inndelingen av provinser i mindre regionale administrative enheter under ledelse av lavere rangs militære/sivile, se: Bowman, A.K., (1996), *CAH*, s. 353-354.

⁷⁰ En prokurator ivaretok hovedsakelig andres eiendom eller oppgaver mot lønn. Tidligere slaver ble også benyttet i varierende grad som prokuratorer, se Weaver, P. R. C., (1965), *Historia*, vol 14

⁷¹ I de keiserlige provinsene hadde de også ansvaret for deler av skatteinnkrevningen. Om prokuratorer i de keiserlige provinsene, se Burton, G. P., (1993), *Chiron*, vol. 23. Under Prinsipatet resulterte denne politikken i en urbanisering i de vestlige delene av imperiet.

⁷² Sherwin-White, A., (1973), s. 94-95, 119-133, 165-173.

⁷³ Om byenes administrative oppgaver, se: Reynolds, J., "Cities", i, Braund, E. C., (1988), s. 15-52

innlemme den greske bykulturen i sin provinsforvaltning.⁷⁴ Delvis eller helt selvstyrte byer var den grunnleggende administrative enheten i den romerske provinsforvaltningen.

Coloniae ble etablert utenfor Italia under Republikken og fungerte som en måte å avlaste jordmangelen blant jordløse borgere, belønne tidligere soldater, og et forsvarsverk i utsatte områder,⁷⁵ og ble i begynnelsen av Prinsipatet betraktet som en forlengelse av Italia hvor veteransoldater bosatte seg i samfunn sterkt modellert på Roma. Romerne opererte med flere typer *colonia*, og de med *ius italicum* ble juridisk betraktet som en del av Italia og fritatt fra *tributum*.⁷⁶ Utover i Prinsipatet skulle *colonia* utvikle seg til å bli en æresbevisning fra keiseren.⁷⁷ Mens *colonia* trolig hadde en høyere status, så var det tydelig at *municipium* stod i en noe friere stilling med romersk eller latinsk status.⁷⁸ I de latinske *municipia* – et utpreget vestlig fenomen - fikk byens magistrater tildelt romersk borgerskap *per honorem*.⁷⁹ Foruten *ius italicum* fantes det ingen spesielle privilegier for disse bystatusene da slike behagligheter som oftest dryppet på enkeltindividet i den romerske verden. Videre fantes det urbant selvstyre av ulik opprinnelse og art, og her skal vi kun nevne de mest sentrale av de privilegerte; *civitates liberae* og *civitates foederatae*. Førstnevnte var fritatt fra den romerske guvernørens myndighet, men kunne også ha visse fritak fra beskatning. Begge ble gradvis erstattet ved fremveksten av *municipium* som byforfatning.⁸⁰

Dette var de mest sentrale formene for *civitates* og felles for de fleste var folkeforsamlingen, byrådet og de årlige embetsmennene. Den romerske provinsforvaltningen forsøkte ikke å etablere en standard på dette området, men krevde noen grunnleggende forhold som eiendomskrav for embetsmenn og byråd, og et krav om permanent medlemskap i byrådet.⁸¹ Dette skapte både en stabil og lydig styreform da reguleringene fra romersk side sikret den landeiende delen av provinsbefolkningen makta. Folkeforsamlingene ble stilt på sidelinjen da byrådets godkjenning var nødvendig ved lovgivning.⁸² I provinsene vokste det frem i løpet av Prinsipatet *consilium/koinon*

⁷⁴ Reynolds, J., "Cities", i, Braund, E. C., (1988), s. 24

⁷⁵ Men selv romerske borger måtte betale skatt på jord om ikke kolonien hadde *ius italicum*.

⁷⁶ Watkins, T., H., (1983), *CJ*, 88., s. 319-336; Sherwin-White, (1973), s.276. Se også *Dig.* 50.15.

⁷⁷ Forfatningene og lovene var romerske Lintott, (1993), s. 130

⁷⁸ *Colonia* besto av romerske borgere, mens *municipia* hadde forfatninger tilpasset de romerske forholdene og innebar at dette var et eksisterende samfunn som ble tildelt statusen. Om *municipium* og forfatning, se: Galsterer, H., (1988), , *JRS*, 78; Lintott, (1993), s. 141-145. De sistnevnte

⁷⁹ Sherwin-White, (1973), s. 360-361, 378-379, om *maius latium* , s. 255-256. I Italia hadde alle frie borgere i *municipia* fått borgerrett gjennom etter Forbundsfelekrigen.

⁸⁰ Sherwin-White, (1973), s. 174-189.

⁸¹ Jones hevder at denne praksisen var universal og en del av *lex provinciae*, Jones, A.H.M, Jones, (1974), *The Roman economy*, (Blackwell: London), s. 12., se også: Reynolds, J., (1988), "Cities", i, Braund, E. C., *The administration of the Roman empire: 241 B.C – A.D. 193*, (UEP: Exeter), s. 25-26

⁸² Vi kan merke oss visse likheter med det romerske Senatets makt på bekostning av *comitiae*. Dessuten skal vi merke oss at Dio fra Prusa rådet sine medborgere til ikke å bringe saker fremfor prokonsulen, noe som kan tyde på at disse kunne være tilstede ved forsamlingsmøter og således brakte den romerske myndigheten inn i interne forhold, se: Jones, C.P., (1978), s. 99-100

bestående av grupper av høytstående provinsielle borgere⁸³, og deres beskjeftigelse var keiserkult og de hadde ingen juridisk makt eller lovgivende funksjon,⁸⁴ men de dukker opp i forbindelse med rettssaker rettet mot tidligere guvernører fra provinsenes side.

Det viktigste kravene fra de romerske myndighetene ovenfor provinsene var skatteinnkrevning, ro og orden, opprettholdelse av loven og i tillegg kom kostnader som vedlikehold av veiene, forsyninger til tropper og opprettholdelsen av offentlige funksjoner samt vedlikeholdet av offentlige bygninger.⁸⁵ Provinsbyenes finanser under Prinsipatet var svake og skatteinntektene var naturlig nok begrenset da *tributum* var forbeholdt de romerske styresmaktene. *Vectigalia* i form av tollavgifter ble krevd inn ved grensen til byens territorium, men også avgifter for salg og frigivelse av slaver kunne forekomme, og byene krevde inn verdier i form av bøter på lovbrudd. Utleie av offentlig jord kunne bringe inntekter samt renter på utestående pantelån.⁸⁶ Byenes evne til å innføre nye skatter var begrenset da det måtte godkjennes av det romerske apparatet. Disse inntektene dekket knapt byens utgifter, og de gjenstående utgiftene ble dekket av frivillige og tvungne kostnader fra embetsmenn, byrådet og rike borgere.⁸⁷ Når kun et fåtall av borgerne hadde kapasitet til å påta seg kostnadene på vegne av resten av borgerne, så forble tilgangen til den politiske makten forbeholdt et fåtall av rike familier.⁸⁸ Inntektsgrunnlaget varierte naturligvis også på bakgrunn av byens stilling i forhold til geografisk posisjon, befolkning og eiendom.

2.1.6 Det nye systemet – en mer målrettet provinsforvaltning

Den provinsforvaltningen som vokste frem under Prinsipatet hadde mer i sikte enn å fylle lommene til guvernørene og var mer målrettet militært, juridisk og finansielt samt en langt strammere ramme og en tydeligere funksjon, men endringene var ikke kolossale.⁸⁹ Selv om vi kan belegge en økning i byråkratiet så kan vi ikke vise til en profesjonalisering av administrasjonen. De keiserlige administratorene – muligens foruten *liberti* – forble amatører uten noen forvaltningsorientert utdanning. Keiserstaten baserte sin administrasjon på grunnleggende prinsipper fra Republikken, nemlig en indirekte provinsforvaltning. Skal vi tro Tacitus så var provinsene

⁸³ Kort om *concilia*, se: Richardson, J., (1976), s. 67.; om *concilia* og henvendelser til keiseren, se: Stevenson, G., H., (1949), s. 112

⁸⁴ Om keiserkult, se: Dio. 51. 20, om lojalitetsed til keiseren, se: ZPE, (1998), 13: s. 113-127; Dio. 52. 20; kort om keiserkult, se også: Galinsky, K., (1996), s. 330-332

⁸⁵ Statens skattekrav var bestemt, og byenes appeller om skattefritak kunne bli avslått, se: (AE, 1962, no. 288).

⁸⁶ Om f. eks. avgifter fra jord eid av en by, se: Pleckert, W.H., (1964), *Epigraphica*, vol. 1, no. 49

⁸⁷ Om pengegaver til forskjellige formål, se *CIL*, vol. XIV, no. 3014; om utførelse av offentlige oppdrag, se *CIL*, vol. III, no. 22737. I begge tilfeller belønnet byen enkeltpersoner med en statue på byen/folkets bekostning. Dette ble foretatt gjennom forskjellige former for avgifter i forbindelse med byråder eller krav ovenfor en embetsmann om å dekke diverse kostnader i løpet av hans embetsperiode. Rike borgere kunne oppnå respekt og offentlig posisjon ved å påta seg utgiftene ved prosjekter som sto i henhold til en bys posisjon i provinsen

⁸⁸ Bowman, (1996), *CAH*, vol. X, (2nd Ed.), s.360. Utviklingen beveget seg under Prinsipatet mot en større kostnadsansvar hos eliten.

⁸⁹ Shotter, (2005), s. 88 og Millar, F., (1977), s. 316, 326 hevder at keiserne økte kommunikasjonen betraktelig og begynte å gi prokonsuler *mandata*. Et motstridende syn, se: Burton, G. P., (1976), *ZPE*, vol. 21. Suet. Aug. 49 tyder på bedret kommunikasjon fra Augustus' tid.

positivt innstilt til det de nye forholdene (Tac. *Ann.* 1.2) Keisermaktens behov for endringer skyldtes de økte utgiftene som en stående hær og et lønnet administrativt apparat medførte.⁹⁰ Selv de romerske borgerne ble delvis beskattet.⁹¹ Skattepolitikken resulterte i en utbredt bruk av *census* i provinsene først og fremst for å forbedre skatteinnkrevningen, men det sikret i lengden trolig en mindre vilkårlig beskatning av provinsbefolkningen.⁹² Mindre korrupsjon var først og fremst et resultat av større kontroll over guvernørene og keiserne påvirket embetsvalgene i Roma da tidligere embetsmenn på et tidspunkt kunne tjenestegjøre som guvernører i provinsene. Dio forteller at Augustus mot slutten av sitt styre ga ut en liste med anbefalte kandidater til folket, en praksis som muligens formaliserte selve valgprosessen (55, 34). Augustus reetablerte regelen om at det skulle gå en bestemt periode mellom et embete og guvernørembete.⁹³ Reduksjonen av *publicani* som skatteinnkrevere spilte også en avgjørende rolle.⁹⁴ Kildene i denne sammenhengen er mer preget av korrupte styresmakter enn selve skattekravet.⁹⁵ Vi hører lite om korrupte forhold hos *legati* i denne perioden.⁹⁶

2.2 Romersk provinsforvaltning i praksis

Den romerske provinsforvaltningen var fleksibel og hadde stor rekkevidde, delvis på grunn av at systemet ikke alltid hadde tydelig definerte fullmakter eller ansvarsområder, og utviklingen viser at keisermakten i stedet for å øke antall statlige administratorer heller øker kontrollen innenfor eksisterende rammer. Hvordan påvirket dette forholdet mellom keisermakt og provins? I hvilken grad forsøkte de sentrale styresmaktene å etablere en større grad av direkte kontroll over de lokale styresmaktene? Vi skal se nærmere på juridisk praksis og beskatning i form av guvernørposten.

2.2.1 Juridisk myndighet – grunnlag og utførelse

Forholdet mellom provinsbyene og Roma var avhengig av om de var frie eller underlagt romerske styresmakter. Guvernørens fremste oppgave var å sørge for provinsens ro og orden og dette

⁹⁰ Administrative kostnadene og statens utgifter til vedlikehold og byggearbeider, se: Rathbone, (1996), s. 310-312. som tviler på at hæren sto for mer enn halvparten av de keiserlige kostnadene under de første keiserne; se også Duncan-Jones, (1994), s. 31-46.

⁹¹ Augustus etablerte *aerarium militare* for å betale soldatenes *praemiae*, Dio. 55.24-25; se Corbier, M, (1977), s. 197-234. Fra 5 evt. kan en soldat kostet 225 *denarii* i året, mens *praemia* kan ha vært satt til 3000 *denarii* ifølge Shotter, (2005), s.77, Hopkins, K., (1980), *JRS*, 70, s. 124-125 hevder at hæren før Domitian kostet rundt 400 mill. HS I året, noe Rathbone, (1996), s.309-310, betviler og argumenterer godt mot, se også Duncan-Jones, (1994), s. 33-37, og Mattern, S., P., (1999), s.126-141 om militære kostnader. De militære utgiftene kan uansett forklare en bedre beskatning og delvis et ryddigere administrativt apparat.

⁹² Guvernører kunne delegere ansvaret for denne oppgaven. *CIL* III 6687 viser at guvernøren i Judea beordret en fra offiser fra ridderstanden til å utføre en *census* i byen Apamea, om *census*, se: Dig. 50. 15.

⁹³ *Lex Pompeia de provinciis*, Dio. 53. 14. Om Pompeius' ordning, Dio. 40. 56. I motsetning til Republikansk praksis var ikke en tidligere embetsmann tvunget til å ta opp en guvernørpost..

⁹⁴ Under Prinsipatet var guvernørene lønnet: Shotter, (2005), s. 88.

⁹⁵ Tacitus forteller om et tilfelle hvor innsamlingen av *portoria* skapte stor misnøye *Ann.* 13. 50. Men vi bør nok ikke bli overrasket om klager på skattepresset ikke dukker opp i kildene. Se Tac. Agr. 19 hvor skatteinnkreverne lurte folket.

⁹⁶ De sivile provinsene var gjerne mer urbane og folk der kan ha hatt både større evne og mulighet til å klage, se Brunt, P.A., (1961), *Historia*, X, s. 76-77.; Stevenson, G., H., (1949), s. 111

forekom delvis i form av juridisk myndighet.⁹⁷ Prokonsuler kunne delegere juridiske myndighet til egne legater, mens keiserlegater var avhengige av assistenter utnevnt av sentraladministrasjonen (*iuridici*). Prinsipatet resulterte ikke i at romersk lov spredte seg ut over hele imperiet og romerske rettsprinsipper utgjorde ikke alltid det juridiske grunnlaget hos de lokale juridiske myndighetene i provinsene.⁹⁸ Det munisipale lovverket fra Irni i Spania kan tyde på at romersk lov ble fulgt i de fleste saker hvor lokal lov ikke var anvendelig.⁹⁹ Denne løsningen virker rimelig, men kan knapt dekke alle former for urbane samfunn da forfatningene var såpass forskjellige og under Prinsipatet må flere former for lovverk tas i betraktning. Konflikter de lokale styresmaktene ikke klarte eller hadde myndighet til å avgjøre falt under guvernørens juridiske myndighet og som oftest med utgangspunkt i *lex provinciae*.¹⁰⁰ Provinsgrunnloven ble nedfelt ved provinsens opprettelse og redegjorde for forfatningene, privilegiene, juridisk tilstand, lover og grenser for byene, og kunne bli endret av Senatet eller keiseren.¹⁰¹ *Senatus consulta* fungerte som skrevne lover for guvernøren, men viktigere var *constitutiones principum*; keiserlige reguleringer forekom som *edicta, rescripta, decreta, mandata* i tillegg til nedskrevne muntlige utsagn tolket som en lovbindende avgjørelse. Enhver guvernør ved ankomst til sin provins utstedte et *edictum* som opplyste befolkningen om hans juridiske retningslinjer og myndighet.¹⁰² Vi vet lite om slike edikter, men trolig inneholdt de en fast basis og hver enkelt guvernør kunne legge til forhold i henhold til sine instruksjoner eller innføre egne retningslinjer (*Dig.* 48.3.6). Innenfor disse rammene pliktet guvernøren å stille seg tilgjengelig for provinsbefolkningen i form av *conventus* og i hver provins var flere byer utpekt til å holde *conventus*, og guvernøren fulgte en på forhånd forberedt reiseplan som kunne endres.¹⁰³ Befolkningen fra de omliggende byene møtte frem ved *conventus* og fremla saker for guvernøren, men vi skal ikke overse hvor gunstig denne rettigheten var både politisk og økonomisk.¹⁰⁴ Rettsprosedyren hadde hovedsakelig to former: *formulae* eller *cognitio extra ordinem*.¹⁰⁵ Sistnevnte innebar at dommeren foretok en egen granskning av saken uten bruk av *formulae* og innebar at både det rettlige apparatet og de innblandede sto friere til å nå frem til en avgjørelse. *Formulae* bygget på juridiske retningslinjer opprinnelig tilrettelagt for *peregrini* i Roma og siden adoptert av romerske borgere mens *cognitio* fikk en fremtredende posisjon i rettsapparatet da keiseren valgte å høre saker slik. I provinsene gikk utviklingen mot *cognitio* da sakene ofte krevde en grundigere gjennomgang av guvernøren. Guvernørens *imperium* resulterte i en meglersrolle

⁹⁷ Ulpian beskriver en prokonsuls oppgaver omkring *quies provinciae* fra et senere tidspunkt, *Dig.* 1.18.13.pr.

⁹⁸ Lintott, (1993), s. 154-155. Dette ble først en tilnærmet realitet i 212.

⁹⁹ Om *lex Irnitana*, se: Galsterer, H., (1988), *JRS*, 78; Gonzalez, J., (1986), *JRS*, 76, s.147-150.

¹⁰⁰ Om prokonsulers juridiske myndighet, se Burton, G.P., (1996), *CQ*, new series, vol.46, No. 1, s. 218-221; Galsterer, H., (1988), *JRS*, 78, s. 78-90

¹⁰¹ Millar, F., (1967), s. 65

¹⁰² Millar, F., (1977), s. 317-318, se også Jolowicz, H.F., Nicholas, B., (1978), s.358-359

¹⁰³ *Oxyrhynchus Papyrus* No. 709 viser deler av reiseplanen til prefekten i Egypt i første århundre. *Yale Papyrus* inv. 1606 viser hvilke type saker en prefekt i Egypt ville høre, trolig kun vedrørende romerske borgere grunnet sakenes art.

¹⁰⁴ Dion av Prusa beskriver et slikt besøk og påpeker de økonomiske godene for vertsbyen: *Or.* 35.15.

¹⁰⁵ Om *formulae*, se: Borkowski, A., (1994), s. 72-80; om *cognitio*, s. 80-83.

mellom stridende parter i provinsene, og gav det keiserlige apparatet en legitim inngripen i lokale forhold. I hvilken grad sørget guvernøren for å bringe forbrytere fremfor tribunalen og hadde den romerske provinsforvaltningen en politistyrke til å opprettholde loven? Selv om Ulpian skriver at en guvernør burde foreta seg meget på dette området tyder lite på at dette foregikk i vår periode (*Dig.* 1.18.13.pr).¹⁰⁶ Strekningene mellom byene var preget av usikkerhet og lite som tyder på at guvernøren utførte slik arbeid annet enn unntaksvis da slike oppgaver ble forbeholdt de lokale styresmaktene.¹⁰⁷

2.2.2 Tributt og vectigalia

Roma påla provinsbefolkningen å betale flere typer skatt og beskatningen utgjorde den formen for keiserlig inngripen som påvirket livene deres i størst grad. Ifølge *census* måtte provinsbefolkningen informere lokale embetsmenn om sine verdier og disse tallene utgjorde grunnlaget for skattekravet pålagt provinsen i sin helhet; kravet ble siden fordelt til hvert enkelt administrativt distrikt og deretter de enkelte byene.¹⁰⁸ Romerske borgere hadde ikke betalt *tributum* siden 167 fvt., men de betalte forskjellige former for *vectigalia*, og *tributum* ble mer eller mindre en betegnelse på provinsbeskatning og besto av *tributum soli* (skatt på eiendom og eiendoms produkt) og *tributum capitis* (skatt per skattepliktig person). Ansvar for beskatningen ble ivaretatt av kvestorer og prokuratorer, men selve arbeidet ble utført av byene. I hvilken grad man fortsatte å benytte *publicani* til å kreve inn direkte skatter er vanskelig å redegjøre for, men det er liten tvil om at skattene i langt større grad ble krevd inn av de lokale myndighetene der hvor de urbane strukturene var gode nok. Den lokale eliten hadde fått et større ansvar for denne skatten og enhver manko måtte eliten dekke, men vi kan tro at eliten akkurat som *publicani* ofte satt igjen med et lite overskudd.¹⁰⁹ Hvordan ble skattene betalt? Selv om Roma påla skattekravet i mynt så forekom ikke innbetalingen nødvendigvis i mynt.¹¹⁰ Tacitus beskriver hvordan befolkningen i Britannia betalte deler av sin skatt i korn (*Agr.* 19).¹¹¹ *Vectigalia* ble først betegnet som inntekter og renter fra statens jord og gruver, men allerede under Republikken var indirekte skatter en del av *vectigalia* og antallet indirekte skatter økte under Prinsipatet.¹¹² Den viktigste formen for indirekte skatt var *portorium*; tollavgifter ble krevd ved overgangen mellom *imperium romanum* og

¹⁰⁶ Guvernøren hadde kun en liten stab/soldater til rådighet og noe omfattende politiarbeid neppe forekom neppe.

¹⁰⁷ Om et reisefølge som forsvant i Italia langs *via Flaminia*: Plin. *Ep.* 6.25.

¹⁰⁸ Suet. *Vesp.* 16 forteller at Vespasian både økte og doblet skattekravet og vitner om at kravet fra keiseren gikk til hver enkelt provins.

¹⁰⁹ Vi vet at keiserne ikke overlot innsamlingen av denne skatten til *publicani* i nyerebrede provinser: Jones, A.H.M., & Brunt, P.A., (Ed.), (1974), s. 165-166

¹¹⁰ Duncan-Jones, (1990), s. 197 hevder at Prinsipatet ikke medførte en fullstendig overgang fra skatt i varer til ren mynt. Hopkins, K., (1980), *JRS*, 70 om hvordan skattekravet kan ha ført til økt bruk av mynt.

¹¹¹ Guvernøren tvang folk til å kjøpe korn til å betale skatten med og fratok dem rettigheter skattebetalere med mynt oppnådde. Om beskatning i varer, se: Rathbone, (1993), *CAH*, vol. X, (2nd Ed.), s. 314. Tac. *Ann.* 4.72 omtaler skattebetaling i dyreskinn.

¹¹² Vi har tidligere vist hvordan Augustus innfører en indirekte skatt for å finansiere militære utgifter. Om indirekte skatter, se: Duncan-Jones, (1990), s. 194-197.

barbarium, ved provinsielle grenser, elver og ved havner.¹¹³ Deler av disse skattene ble først krevd inn av *conductores* (en type *publicani*).¹¹⁴ Satsene på *portoria* varierte fra mellom 2 til 5 % og påvirket befolkningen hver gang de flyttet verdier.¹¹⁵ Som *portoria* oppgir Duncan-Jones at romerske borgere betalte en arveskatt på 5 %, skatt på slavehandel, 5 % skatt på frigivelse av slaver samt i begynnelsen av prinsipatet innførte keiserne for en periode en 1 % skatt på salg.¹¹⁶ Innkrevningen av denne type skatt var i likhet med *tributum* både tidkrevende og ressurskrevende, og *publicani* ble delvis benyttet.¹¹⁷ Renter og andre inntekter fra keiserens *patrimonium* – deriblant enorme jordeiendommer i provinsene– ble ivaretatt av prokuratorer, *liberti* og slaver som administrerte keiserens hoff og eiendommer.¹¹⁸ Inntekter fra *tributum*, *vectigalia*, og *patrimonium* utgjorde inntektsgrunnlaget for det keiserlige apparatet.¹¹⁹ Direkte og indirekte skatteinntekter ble samlet i provinsens *fiscus* under oppsyn av de finansielle ansvarlige og offentlige utgifter, lønninger og militære kostnader ble delvis dekket fra disse.¹²⁰ Sentralt ble disse inntektene samlet i *aerarium Saturni*, men utviklingen viser at keiserens *fiscus* overtok dette ansvaret.¹²¹ Vi har sett på hvordan staten grep inn i folks hverdag gjennom regulær beskatning, men det ytterligere utgifter som staten påla rammet befolkningen både hardt og delvis urettferdig. Augustus etablerte en forløper for institusjonen *cursus publicus* (Suet. *Aug.* 49), og kostnader som kost, losji, og hester måtte lokalsamfunnene dekke samt eventuelle forsyninger til hæren. Både kostnadene og misbruket var omfattende.¹²²

I hvilken grad hadde byene kontroll over egne finanser? Byenes evne til å regulere finansene ble begrenset i løpet av Prinsipatet.¹²³ Statsmaktens inngripen i byfinansene var spesielt preget av utnevnelsen av *curator rei publicae* som var keiserlig utnevnt med ansvar for byfinansene for en begrenset periode og det forekom at flere byer ble satt under samme *curator rei publicae*.¹²⁴ De utøvde ingen myndighet på andre områder i byenes anliggende (*Dig.* 22.1.33.pr-1;50.12.1.pr-6).¹²⁵ Etter utført oppdrag ble finansene returnert til de lokale myndighetene. I utgangspunktet besto

¹¹³ Eks. på tollkontroll: Oxyrhynchus Papyrus No.36.

¹¹⁴ Jones. A.H.M., (1974), s. 166

¹¹⁵ Kostnadene ved å frakte varer over lengre distanser kan forklares delvis på grunn av denne formen for beskatning.

¹¹⁶ Duncan-Jones, (1990), s. 197. *FIRA*, vol. 3, no. 132 for et eksempel på slaveskatt.

¹¹⁷ Samlet inn rentene fra den statsseide jorda, en praksis som trolig utsatte befolkningen for misbruk og overbeskatning Om korrump prosedyre fra skatteinnkrevende: Princeton Papyrus No. 20.

¹¹⁸ Om *patrimonium*, se: Arnold, P., (1914), s.214; Rathbone, (1996), *CAH*, vol. X, s.315-316, Dette var avgifter som alle måtte betale, selv romerske borgere i Italia.

¹¹⁹ Som på denne måten kom i kontakt med det statlige administrative apparatet enten gjennom keiserlige representanter, lokale myndigheter eller private forretningsfolk. Verdt å merke seg hvor lite Senatet hadde å gjøre med dette arbeidet under Prinsipatet.

¹²⁰ Det er mulig at provinser med lave inntekter mottok overføringer fra rikere provinser.

¹²¹ Dette spørsmålet er debattert heftig; se: Brunt, P. A., (1990), s. 134-162; 347-353. Brunts definering av *fiscus* slik den fremstår på side 347 virker overbevisende.

¹²² Claudius uttrykte bekymring for provinsenes utgifter pga *cursus publicus*: *CIL*, vol. 3, no.7251.

¹²³ Mot slutten av Prinsipatet var det tilsynelatende et forbud mot nye skatter: *Cod.Just.* 4.62 og nye bygninger: *Dig.* 50.10.3 pr-1.

¹²⁴ Burton, G., P., (1979), *Chiron*, IX, 465-487.

¹²⁵ Ulpians tekster gir et godt bilde av bade oppgaver og ansvar.

curator rei publicae av senatorer og riddere, men da utnevnelsene økte ble sentrale medlemmer i provinsene benyttet.¹²⁶ *Curator rei publicae* ivaretok finansielle oppgaver på lik linje med guvernørene som utførte lignende oppgaver enten ifølge *mandata*, på oppfordring fra byene selv eller på eget initiativ. Betyr dette at vi bør betrakte *curator rei publicae* som et tiltak for å beskytte skattegrunnlaget? Vi bør nok heller oppfatte fenomenet som et forsøk på å ivareta og opprettholde guvernørens ansvar og oppgaver og til tross for en økning i det administrative apparatet i provinsene så tror jeg ikke at vi skal betrakte dette som noen fundamental endring i provinsforvaltningen.¹²⁷ Det var finansielle komplikasjoner, delvis på grunn av problemer både mellom byene i provinsene og interne konflikter, som resulterte i disse utnevnelsene.¹²⁸ Det er lite som tyder på at *curator rei publicae* var noe annet enn en *ad hoc* løsning og et forsøk på å vedlikeholde eller reetablere en tilfredsstillende administrativ praksis.

2.2.3 Problematiske forhold og provinslojalitet

De romerske elitens rivalisering og embetsmennenes grådighet hadde rammet provinsene og lovverkets beskyttelse hadde blitt tilsidesatt av vold, intriger og korrupsjon. P.A. Brunt redegjør for at selv om provinsforvaltningens struktur ble reformert så ble ikke provinsforvaltningen nødvendigvis problemfri.¹²⁹ Brunt har mye rett i sin slutning, men jeg tror at vi må utdype det da en endring i struktur ikke nødvendigvis følges av en endring i praksis. *Repetundae*-rettssakene forekom i perioden frem til adoptivkeiserne og Brunt oppgir 40 tilfeller hvor guvernører blir anklaget for å ha tilegnet seg verdier på ulovlig vis i løpet av embetsåret.¹³⁰ *Repetunda* var et juridisk krav fra provinsborgerne om returnering av verdier en guvernør tilegnet seg ulovlig fra provinsbefolkningen, og keiserlegatene kan ha tilegnet seg verdier utenfor systemet, i form av bestikkelser og gaver snarere enn misbruk av skattesystemet mens prokonsulene i større grad hadde mulighet til å tappe provinsene gjennom underslag av skattmidler. Prokonsulene står for flere av de dokumenterte tilfellene enn keiserlegatene, men det er ikke overraskende at keiseren kontrollerte sine guvernører bedre enn Senatet. Jeg har allerede påpekt at keiserlegatene ikke hadde noe direkte finansielt ansvar og således kan muligheten til økonomisk underslag ha blitt

¹²⁶ Burton, G., P., (2004), *Historie*, vol. 53, s. 336; se også eksemplene i Burton, G.P., (1979), *Chiron*, vol. 9. Både prokonsuler og *legati* hadde myndighet til å inspisere finansene til de selvstyrende byene og unntaket gjaldt trolig de frie byene. Cic. *Ad Att.* 6.2.5 forteller om lignende praksis fra Cilicia.

¹²⁷ G. P. Burton har vist hvordan både den geografiske utplasseringen og hyppigheten i disse utnevnelsene tyder på at dette forekom innenfor rammene av det overordnede administrative systemet: Burton, G.P., (2004), s. 339-340.

¹²⁸ Byene kunne be om en *curator* for å ordne opp i de problematiske forholdene: Reynolds, J., (1982), no. 16. Et sjeldent uttrykk for en bys ønske om finansiell hjelp, men forespørselen virker ikke enestående.

¹²⁹ Brunt, P.A., (1990), "Charges of maladministration under the early Principate", i, *Roman Imperial Themes*, (Oxford: New York).

¹³⁰ Brunt, P.A., (1990), s. 224-227: Augustus 2 saker, Tiberius 11, Gaius 1, Claudius 6, Nero 12, Vespasian 1, Domitian 1, Trajan 6. Men det er ikke alltid like tydelig i Brunts kildebevis om det virkelig dreier seg om *repetunda*, se Tac. *Ann.* 4. 36. Brunts bevis er tatt hovedsakelig fra Tacitus og Plinius, og det hadde derfor vært nyttig med ytterligere eller andre bevis.

redusert. Antallet saker er stort nok til å forstå at problemene ikke forsvant, men det er for få saker og for liten spredning i kildene til at det kan påpekes et bestemt nivå.¹³¹

Direkte utvelgelse av provinsguvernører i de keiserlige provinsene medførte en mer kontrollert provinsforvaltning.¹³² Provinsbefolkningen i de urbane prokonsulære provinsene hadde trolig innbyggere som i større grad kunne klage sin sak.¹³³ Provinsråd, byer, individer og keiserlige administrative representanter kunne presentere anklager og informasjon om dårlige administrative forhold. Keiserens kapasitet til å fjerne en problematisk legat var langt større enn senatets mulighet til å stille en prokonsul for retten etter endt tjeneste. *Repetundae*-saker var et resultat av guvernørenes korrupsjon og at de keiserlige myndighetene ikke hadde grepet inn eller kjent til situasjonen.

Kan anklager fra provinsenes side skyldes selve den administrative prosessen fra guvernørens side? Nero skal ha nedlagt et forbud mot offentlig underholdning fra guvernørens side mens han utførte sitt embete i provinsen da dette påvirket provinsbefolkningens stilling (Tac. *Ann.* 13.31) Provinsbefolkningens mulighet til å nyte godt av guvernørens tjenester var med andre ord til stede og guvernøren kunne tildele *beneficia* gjennom sin inngripen i de munisipale embetsvalgene, finansene eller reguleringen av byggearbeider.¹³⁴ Dessuten kunne guvernøren anbefale provinsborgere til administrative poster innenfor det statlige forvaltningsapparatet, og muligheten til å favorisere noen fremfor andre på det juridiske området var tilstede.¹³⁵ Det er ikke urimelig å se guvernørens rolle som et midtpunkt for provinsbefolkningens tilgang til tjenester fra staten.¹³⁶ Men på hvilken måte kan guvernørene ha tjent på denne utvekslingen? Richard Saller antar at guvernørens lønn ikke var spesielt høy og at de derfor forsøkte å opparbeide seg et overskudd.¹³⁷ Dette måtte ha forekommet enten gjennom *gratia* eller korrupte avtaler. At provinsbeboere eller byer ofte viste sin takknemlighet i innskrifter eller med statuer til ære for sin velgjører kjenner vi fra arkeologiske funn¹³⁸ Det var forbudt for guvernøren å motta gaver selv i forbindelse med bursdager og festivaler, men vi kan belegge at dette forekom og enten var dette korrupsjon eller så ble det ikke gavene oppfattet som bestikkelser.¹³⁹ Enhver guvernør kunne gjennom *beneficia*

¹³¹ Brunts kritikk av andre historikere blir svak da bevisene taler verken for det ene eller det andre.

¹³² Lintott, (1993), s. 111, hevder at Augustus' endringer medførte et forbedret styre både for romerne og provinsene.

¹³³ Brunt, (1990), s. 76-77. At den urbane eliten i den greske verden hadde større kapasitet til å anklage en guvernør enn provinsinnbyggerne i *Raetia* eller *Germania* er mulig.

¹³⁴ Guvernøren var trolig forventet å overse fordelingen av munisipale embeter: *Dig.* 50. 4. 3, og ppsynet med byggearbeidene ser også ut til å ha vært en sentral oppgave: *Dig.* 1. 16. 7. Braund, (1989), s. 146 påpeker hvordan provinsbefolkningen kunne bruke patronasje til å motarbeide maladministrasjon.

¹³⁵ Dette bør ses i sammenheng med *conventus* og hvilke saker som ble brakt opp og på hvilken måte.

¹³⁶ Tacitus nevner et tilfelle hvor guvernørens kones evne til å påvirke situasjonen diskuteres.

¹³⁷ Saller, (1982), s.164-165. Om provinsguvernørers lønn, se Dio. 52. 23, gir ikke noe tall, men påpeker at lønn var nødvendig.

¹³⁸ *CIL*, vol. 8, no. 22,737. Statue reist til ære for en embetsmann som sikret sin by Gigthis i Nord-Afrika rettigheter fra keiseren etter å ha sørget for to delegasjoner til Roma.

¹³⁹ Plin. Ep. 4. 9. Det er trolig *lex Julia de repetundarum* som er gjeldende her.

opparbeide seg en sterk posisjon i en provins ved enten å etablere bånd til provinsaristokratiet eller ved å avgjøre indre konflikter til sine ”venners” fordel (Tac. *Ann.* 15. 20). Det er blitt påpekt at ytterst få av innskriftene som takker en guvernør for hans *beneficia* er dedikert etter fullført tjeneste, men vi kan ikke utelukke at bånd knyttet i embetstiden spilte en rolle etter guvernøren forlot provinsen.¹⁴⁰ Maladministrasjon oppsto ikke automatisk når disse relasjonene mellom keiser–guvernør–provins brøt sammen, men det er verdt å påpeke betydningen av det. En guvernør var i god posisjon til å misbruke sin rolle som formidler av keiserlig *beneficia*, men var selvfølgelig avhengig av den personlige relasjonen til keiseren. Et motargument til Brunt kan være å argumentere for at etableringen av Prinsipatet endret strukturer i samfunnet ved å peke på at keiseren som Romerrikets største velgjører benyttet *beneficia* for å konsolidere og sentralisere staten. Systemets spede begynnelse under Augustus utviklet seg til en grunnleggende sentraliseringsprosess. Med økt statsmakt økte potensialet i systemet og forholdet mellom staten og provinsene må ta denne utvekslingen av *beneficia* i betraktning da den kan forklare en av de mest grunnleggende forutsetningene for at en provinsadministrasjon uten et omfattende byråkrati kunne fungere.¹⁴¹

Hva var det som fikk provinseliten til delta i dette samarbeidet? Det er for enkelt å bare peke på de positive følgene i form av posisjoner og materialistiske goder. Som formidlere av *beneficia* spilte både den romerske og den provinsielle eliten et spill. J.E Lendon har argumentert godt for hvilken rolle ære spilte i det romerske samfunnet.¹⁴² Respekt kan betraktes som en grunnleggende faktor i et samfunn preget av hierarki og ære. Patronasje påvirket hierarkienes betydning mer i retning av den sosiale posisjonen enn maktstrukturene; opphav, forfedre, prestasjoner og personlig karakter betydde mer enn den reelle makten en embetsmann hadde i omgang med andre. Vi får inntrykk av at forholdet mellom statens representanter og provinsbefolkningen var preget av disse forholdene, men den romerske politiske orden må ha spilt en rolle. C. Ando har redegjort for en ideologisk fremstilling som forklaring på statens evne til å få provinsene til å adlyde de få representanter som faktisk ble sendt ut.¹⁴³ Dette vil ifølge Ando si at den romerske staten hevdet å styre legitimt. Det motsatte ville riktignok vært overraskende, men romerne supplerte over tid provinsbefolkningen med et samfunnssyn som i tilstrekkelig grad svarte til begges forventning og således overførte romerne ideen om sitt eget legitime styre. Her er det viktig å påpeke at folket ikke alltid så båndene mellom statens representanter like tydelig og det var trolig mer et spørsmål om autoriteter enn

¹⁴⁰ Saller, (1982), s. 175.176.

¹⁴¹ Keiserens rolle som øverste ledd i fordelingen av *beneficia* sørget for å dempe og motvirke de antifunksjonelle virkningene som dette hadde hatt for romersk provinsadministrasjon under republikken.

¹⁴² Lendon, L.E., (1997), s. 30-107 legger stor vekt på ære som den grunnleggende faktor.

¹⁴³ Ando, C., (2000), s. 5.

statsrepresentanter.¹⁴⁴ Fokuseringen på individer og sosiale struktur istedenfor formelle upersonlige konstruksjoner forklarer dette delvis selv om vi må innrømme at vår kunnskap på dette området alltid vil være utilstrekkelig.

2.3 Plinius' stattholderskap innenfor en større administrativ ramme

I innledningen argumenterte jeg for hvor viktig det blir å plassere Plinius' stattholderskap innenfor en politisk og administrativt kontekst, og en vurdering av den provinsadministrative utviklingen både før og under Trajans styre bør ta utgangspunkt i hvilken linje regimet fulgte brudd. Regimeskifter bringer politiske, militære, administrative og ideologiske endringer, og det nye regimet preges av et legitimeringsforsøk i form av fordømmelsen av Domitian og glorifiseringen av Trajan.¹⁴⁵ Oppfattelsen av Domitian som utelukkende tyrannisk er et standpunkt forskningen bør forlate,¹⁴⁶ og likeledes Trajan som *optimus princeps*.¹⁴⁷ Mordet på Domitian måtte fremstilles som et tyrannndrap fordi dette var den eneste aksepterte måten å fjerne en keiser på, men Domitian og Trajan var begge autokrater som ikke lot mye gå på bekostning av keisermakten.¹⁴⁸ Administrasjon under Trajan må ha tatt utgangspunkt i flaviske strukturer og en kritisk vurdering av denne forbindelsen kan avdekke drivkrefter eller strukturer i det administrative systemet Plinius stattholderskap var en del av.

2.3.1 Flavisk administrasjonspolitikk og kontinuitet

K. H. Waters har argumentert for at Trajans styre videreførte betydelige deler av flavernes linje mot et økende autokrati.¹⁴⁹ Det flaviske dynastiet hadde gjennom *lex de imperio Vespasiani* etablert en keisermakt med større handlekraft og legitimitet og strammet grepet om eliten (*CIL*, VI 930).¹⁵⁰ Flavisk administrativ politikk var preget av reorganisering og sentralisering, og Domitian

¹⁴⁴ Det er bemerkelsesverdig hvordan folk ofte skriver til keiseren og klager på skatteinnkreverne uten å implisere keiserens rolle.

¹⁴⁵ Jones, B., (1992), s. 161. *Panegyricus* fremhever Trajans dyder ved å påpeke Domitians svakheter, se: Whitby, M., (1998), s. 55-68. *Panegyricus* var trolig ikke ment som noe programskriv til folket, men heller rettet mot den litterære eliten og muligens keiseren, se: MacCormack, D., i., Dorey, T.A., (Ed.), (1978), s. 150 og Plin. *Ep.* 3.13. Domitian var arrogant mens Trajan viste *civilitas*. Wallace-Hadrill, A., (1982), *JRS*, vol. 72, s. 32-48 diskuterer *civilitas/superbia*. Om Trajans forhold til konsulembetet i denne sammenheng: Plin. *Pan.* 57-65. Dessuten fremstilles Domitian som grådig og sjalu ovenfor andres eiendom. Murphy, Jeffrey, M.J., (1997), *AncW*, vol. 28 (1), s 73- 81 redegjør for arrogant stolthet ved å vise til *superbia*.

¹⁴⁶ Waters, K.H., (1964), *Phoenix*, 18, s. 49-77; Pleket, H.W., (1961), *Mnemosyme*, vol 14, s. s. 301-310; Levick, B., (1982), *Latomus*, 41; Jones, B., (1992); Southern, P., (1997).

¹⁴⁷ Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 96-100 problematiserer tema. Bennett, J., (1997), er langt mer positiv til Trajans bedrifter (svekkes av en spekulativ fremstilling av Trajans tidl. karriere). Roche, P.A., (2002), *Classical Philology*, vol. 97, no.1, s. 41-60 har argumentert for at Trajan arvet et problematisk familieimage fra Domitian, og påpeker at Trajan alltid fremstår med full kontroll over sine nærmeste.

¹⁴⁸ Iddeng, J., (2004), s. 262-266 sammenfatter kort en større diskusjon om både fordømmelsen av Domitian i de litterære verkene og litteraturens posisjon etter flaverne.

¹⁴⁹ Waters, K.H., (1969), *AJPh*, vol. 90, no. 4, s. 385-405. Unntaket bør kanskje være Trajans militære politikk hvor større oppmerksomhet ble rettet østover, se: Levick, B., *op.cit.*

¹⁵⁰ Om dette lovverket, se: Brunt, P.A., (1977).

får ros for sine administrative egenskaper av Suetonius (*Dom.* 20.3),¹⁵¹ men det er vanskelig å vurdere verdien av et slikt utsagn.¹⁵² Domitians styre ser ut til å ha vært belastet med kun en *repetunda*-sak hvor Massa Baebius, tidligere pretorsk prokonsul i Baetica, ble saksøkt a sin tidligere provins (Plin. *Ep.* 3.4, 6.29, 7.33).¹⁵³ Forskningen har betraktet Domitian som en autokratisk, men ryddig administrator med samme fokus som Vespasian.¹⁵⁴ Suetonius forteller at Domitian la vekt på en nøysomlig beskatning, men slo nådeløst ned på uroligheter i provinsene pga guvernørenes grådighet.¹⁵⁵ Domitian skal aldri ha lovet å ikke henrette senatorer og frykten for straff kan ha temmet embetsmennene i provinsene.¹⁵⁶ Domitian videreførte utvidelsen av *municipia* i vestlige provinser og fryktet åpenbart ikke at økt autonomi skulle gå på bekostning av staten.¹⁵⁷ Det ser ut til at *curator rei publicae* ble sendt ut for første gang i løpet av disse årene.¹⁵⁸ Domitian la vekt på å opprette nye faste administrative poster, bidro til å utvikle riddernes rolle i administrasjonen og utvidet prokuratorernes makt og karriere.¹⁵⁹ Konsolideringspolitikken i grenseområdene ble også videreført.¹⁶⁰ Jeg har derfor ingen overbevisende grunn til å tro at Domitian ikke tok seg av provinsforvaltningen.¹⁶¹ Under flaverne ble embetsmenn utnevnt i større grad pga sine egenskaper og langt flere enn tidligere kom fra provinsene, og keiseren ser ut til å ha sentralisert administrasjonen og konsolidert sin kontroll over lovgivning, økonomi og hæren. Jeg kan vanskelig hevde at Trajan ikke fortsatte denne linjen.¹⁶² Trajan var åpenbart del av et større nettverk hvor det er komplisert å påpeke en individuell politikk, og som andre keisere ser Trajan ut til å ha vært svært reaktiv når det gjaldt administrasjon.¹⁶³

¹⁵¹ Magie, D., (1950), s.566-576, spesielt vedlikehold av veier og en endret skattepolitikk. Garzetti, A., (1974), s. 245-253 legger vekt på Vespasians reorganisering av administrasjonen og hæren og gjennomgående økt kommunikasjon og sentralisering. Se også: Griffin, M., (1996), *CAH*, vol 11, s. 26-4..

¹⁵² Brunt, P.A., (1961), s. 226-227 betviler Suetonius' grunnlag for påstanden. Wallace-Hadrill, A., (1995), s. 137-138 påpeker at Suetonius' interesse for provinsene var begrenset og status og privilegier preger biografiene. Hos Silius Italicus, *Punica*, 14. 684-688, kan vi trolig se en kommentar til Domitians gode provinsstyre. Om Italicus' støtte til det flaviske dynastiet, se: *Punica*, 3.605-610.

¹⁵³ Plinius *Pan.* 70. Massa får negativ omtale flere steder: Tac. *His.* 4.50, *Arg.* 45.

¹⁵⁴ Arnold, W.T., (1913), s. 157, Magie, (1950), s. 577-579, Garzetti, A., (1974), s. 276-284, Jones, B., (1992), s. 109-114. Southern, P., (1997), utfordrer ikke noe tidligere syn på Domitians administrative forhold.

¹⁵⁵ Jones, B., (1992), s. 72-79, 139-140; Dio 67.4 vitner om bråk pga skattepress. Se: Rogers, P.M., (1984), *Historia*, vol. 33, s. 60-78..

¹⁵⁶ Trajan verken henrettet eller degraderte noen senator så vidt vi vet pga *maiestas*. Plin. *Ep.* 10.81-82 redegjør for at Trajan ikke ville vite av *maiestas*anklager, mens Plin. *Pan.* 42 bemerker det samme poenget; Bennett, J., (1997), s. 108, Iddeng, J., (2004), s. 230-231 og Birley, A.R., (1962), s. 197-199.

¹⁵⁷ Både guvernører og andre keiserlige vaktbikkjer er nesten fraværende i disse lovene; Jones, B., (1992), s. 112. ; Gonzalez, J., (1986), *JRS*, 76 og Galsterer, H., (1988), *JRS*, 78 som begge problematisere teksten.

¹⁵⁸ Syme, R., (1977), *JRS*, vol. 67, s. 43, argumenterer for at posten ble opprettet under flaverne. Burton, G.P., (1979), *Chiron*, vol. 9, s. 466 viser til tidligere mulige tilfeller, men går for Trajans tid.

¹⁵⁹ Domitian skal ha henrettet og erstattet prokonsulen i Asia og midlertidig erstattet ham med en prokurator: *ILS* 1374 og Jones, B., (1992), s. 114.

¹⁶⁰ Le Glay, Voisin, Le Bohec, (1991), s. 255-258.

¹⁶¹ Saller, P., (2000), *AJAH*, 15, s. 4-18, påpeker at kildene er mangelfulle men vi kjenner til tidligere flavisk administrasjon og det er lite som tyder på at Domitian avvek kraftig.

¹⁶² Magie, D., (1950), s. 593; Garzetti, A., (1974), s. 344. Trajan forble langs grenseområdene og hos hæren i 18 måneder før han reiste til Roma, vitner om grenseområdene soldatlojalitetens betydning.

¹⁶³ Burton, G., P., (2002), *Chiron*, 32. Millar, F., (1977) redegjør for en keisermakt i sentrum for alle henvendelser og følgelig reaktiv.

2.3.2 Trajans provinsforvaltning: administrativ struktur

Trajans styre var preget av samarbeid med senatoreliten, og keiseren viste senatorene respekt ved å delta i Senatet.¹⁶⁴ Trajan tok heller ikke monopol på konsulembete (Plin. *Pan.* 57-65).¹⁶⁵ I motsetning til Domitian sverget Trajan å ikke drepe eller frata "en god mann" hans eiendom (Dio 68.5), og oppfordret Senatet til å ta ansvar for Romerriket i samarbeid med keiseren, men i realiteten ble forsamlingen ytterligere svekket.¹⁶⁶ Senatorene beholdt de viktigste postene i administrasjonen som guvernører og generaler, men provinseliten gjorde et større innslag i administrasjonen og Senatet.¹⁶⁷ Betydningen av Senatets ble redusert til fordel for kompetente enkeltsenatorer som i likhet med ridderne fikk ansvaret for nye embeter og poster.¹⁶⁸ Trajan spilte rollen som *benefactor* i dette samspillet hvor alle oppgaver og æresbevisninger kom fra *princeps'* hånd.¹⁶⁹ Domitian hadde styrt Senatet med jernhånd, og det er lite som tyder på at Trajan løsnet grepet.¹⁷⁰ Trajan og Senatet blir fremstilt som likestilte, men keiseren spilte trolig for galleriet ved å la Senatet være delaktige i både krigserklæringer og fredsavtaler (Dio. 68.9; 68.10).¹⁷¹ Regimet ser ut til å ha kombinert sitt militære maktgrunnlag med et politisk kompromiss de individuelle senatorene kunne akseptere. I likhet med Domitian fremmet Trajan ridderne og videreutviklet deres rolle innenfor en administrasjon som i hvert fall fremsto som mer offentlig enn f. eks keiser Claudius'.¹⁷² Riddernes inntog kan ha gjort administrative poster tidligere besatt av *liberti* mer akseptert av senatorene, og fremmet samarbeidet mellom keiseradministrasjonen og senatorene på bekostning av *liberti*.¹⁷³ Riddernes karriere fikk en tydeligere struktur med flere poster under Trajan.¹⁷⁴ Trajan ser ut til å ha knyttet sin administrasjon til eliten i samfunnet, og hans rådgivere besto av menn med forskjellig bakgrunn, stor kunnskap og erfaring.¹⁷⁵

¹⁶⁴ Talbert, R.J.A., (1984), s. 181-184 diskuterer Trajans tilstedeværelse i Senatet, se også: Bennett, J., (1997), s. 107. Domitian la langt større vekt på hoffet: besto av *amici*, familie og *liberti*, se: Jones, B., (1992), s. 22-33, 50-61.

Domitians negative ettermæle skyldes delvis hans dårlige forhold til Senatet, se: Jones, B., (1992), s. 161.

¹⁶⁵ Trajan var kun konsul 4 ganger på 19 år; Bennett, J., (1997), s. 74-75, 114.

¹⁶⁶ Plin. *Pan.* 66; Plin. *Ep.* 3.20; *Ep.* 5.13.

¹⁶⁷ Levick, B., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 615 viser til den første senatoren fra det greske fastlandet. Jones, B., (1992), s. 172 hevder at Domitian startet denne utviklingen, og Domitian virket langt mer opptatt av Senatets sammensetning enn Trajan, men se: Plin. *Ep.* 6.19 om eiendomskravet til Trajan..

¹⁶⁸ Eck, W., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 224-237 beskriver kort nye senatorposter i forbindelse med endring av provinsstatus, og Senatets synkende posisjon og makt.

¹⁶⁹ Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 105. Trajan kan ha vært langt mer villig til å smøre senatorenes personlige forbindelser enn Domitian som lot trolig sin patronasje komme hovedsakelig gjennom hoffet.

¹⁷⁰ Bennett, J., (1997), s. 104-105.

¹⁷¹ Plin. *Ep.* 3.20, 4.25, 9.2; Tac. *Ann.* 4. 32. Plinius var tradisjonell og ingen tilhenger av slappe prosedyrer eller en blanding av embete og arbeid: *Ep.* 1.23, 2.12, 2.14, 3.2, 3.20, 6.2.

¹⁷² Bennett, J., (1997), s. 108; Lindsay, H., (1994), *Historia* vol. 43, s. 456-458. Suet. *Dom.* 7 kan vitne om at Domitian satte fart i denne utviklingen. Eck, W., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 252 redegjør for riddernes fremmarsj i Prinsipatet, jf. Bennett, J., (1997), s. 108-109.

¹⁷³ Eck, W., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 252-254; Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 106. Trajan var ifølge Plinius klar over hvordan *liberti* hadde misbrukt sin stilling tidligere: Plin. *Ep.* 6. 31.

¹⁷⁴ Garzetti, A., (1974), s. 342-343. Bennett, J., (1997), s. 108-111 redegjør for formaliseringen av ridderklassen som administrativt instrument. Under Trajans styre vet jeg kun om en *ab epistulis* fra ridderstanden: Cn. Titinius Capito: Plin. *Ep.* 1.17, 8.12, *ILS* 1448.

¹⁷⁵ Crook, J. (1955), s. 53-55 beskriver Trajans *consilium*; J., (1997), s. 105 om denne forsamlingens *ad hoc* funksjon; *D.* 27.1.30.

Trajan ser ut til å ha vært en lojal general under flaverne og jeg mener det er grunn til å tro at flere av Domitians rådgivere og støttespillere fortsatte i viktige posisjoner, og en vurdering av reimeskiftet kan opplyse noen forhold.¹⁷⁶ Casperius Aelianus var pretorianerprefekt (en stilling han også hadde hatt under Domitian) og ledet pretorianergarden i opprør mot Nerva med krav om dødsstraff for keisermorderne (Dio 68.3). Nerva gav etter, men erklærte generalen Trajan som sin etterfølger for å sikre sin egen stilling, men handlet Aelianus på vegne av Trajan eller andre med en sterk tilknytning til Domitians regime?¹⁷⁷ Dette kan vi aldri få klarhet i, men det virker underlig at Aelianus og hans medsvorne ikke fikk noen straff før etter Nervas død for å ha begått *maiestas* (Dio 68.5).¹⁷⁸ Aelianus kan ha krevd Domitians mordere straffet med hensikt å fremprovosere en etterfølger fra de militære rekker.¹⁷⁹ Jeg mener at det ikke bør ikke komme som en overraskelse at en kandidat fra hæren utfordret yrkessenatoren Nerva om keiserverdigheten, og siden Trajan ikke reiste rett til Roma, men forble langs Rhinen og Donau kan formålet ha vært å garantere seg hele hærens lojalitet.¹⁸⁰ Det jeg vil understreke er at Trajans regime ikke nødvendigvis representerte et brudd med Domitian, og til tross for avbruddet Nerva, ser det ut til at en bestemt kjerne av sentrale figurer fortsatte i keiseradministrasjonen og det militære.

Trajan bygget sin makt på den samme hæren som ser ut til å ha sørget over Domitian, og høytstående og erfarne administratorer som f. eks Plinius fortsatte i viktige poster under Trajan til tross for deres tilknytning til Domitian.¹⁸¹ Jeg innser at dette var nødvendig fordi det neppe eksisterte mange dyktige administratorer utover de som allerede var del av administrasjonen, men Waters gir eksempler på menn som ikke fant noen plass under Nerva eller Trajan.¹⁸² Soldaten Trajan la stor vekt på sitt militære nettverk og C.P. Jones har vist hvordan militære menn som L. Licinius Suras karriere spente over begge regimene.¹⁸³ Plinius forsøker i brevene å vise sin motstand mot Domitian til tross for sin tidligere karriere, men ytrer svært lite om sin rolle under Nerva og jeg mistenker at det kan ha vært et brysomt spørsmål om hvem som hadde forsøkt å repositionere seg i kjølvannet av Domitians død på bekostning av gamle lojaliteter. En takketales

¹⁷⁶ Crook, J. (1955), s. 144 oppgir en liste over karrierer vi kan spore på tvers av regimene. Waters, K.H., (1969), *AJPh*, vol. 90, no. 4, s. 390, beskriver de mest sentrale menn som fortsatte under Trajan. Syme, R., (1958), vol. I, s. 30-35 argumenterer for at Trajans familie var godt plassert i det flaviske regimet; Eck, W., (2002), s. 211-226.

¹⁷⁷ Berriman, A., Todd, M., (2001), *Historia*, vol. 50, s. 324-329 argumentere for dette synspunktet.

¹⁷⁸ Aelianus ble værende i sin post som pretorianerprefekt i Roma. Det er nesten umulig å tro at Nerva med Trajans støtte kunne akseptert en slik situasjon.

¹⁷⁹ Kravet fra pretorianerne virker litt tynt med tanke på reaksjonene de visste kunne komme.

¹⁸⁰ Berriman, A., Todd, M., (2001), *Historia*, vol. 50, s.330 redegjør for reorganiseringer av tropper langs Donau, og påpeker at lojaliteten mot Trajan muligens ikke var sikker.

¹⁸¹ Cn. Octavius Capito ser ut til å ha startet under Domitian, fortsatt under Trajan og blitt forfremmet: *ILS* 1448 og Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 106-107.

¹⁸² Waters, K.H., (1969), *AJPh*, vol. 90, no. 4, s. 387-390

¹⁸³ Jones, C.P., (1970), vol. 60, s. 98-104. Trajan stolte også på Servianus, Hadrians svoger, som hadde militærkommandoer både i Pannonia og Germania: Plin. *Ep.* 8.23. Dio 68.16 forteller at statuer av flere generaler ble satt opp på Trajans forum: Senecio, Palma og Celsus.

som *Panegyricus* kan således bli oppfattet som en påtvunget ytring, men siden jeg kan belegge en kontinuitet mellom Domitians og Trajans administrasjon behøver ikke Plinius nødvendigvis å ha vært uglesett pga sin tilknytning til flaverne. Flere sentrale aktører fra flavernes rekke dukker opp i sentrale posisjoner både administrativt og militært, og dermed representerer de urolige månedene en omveltning av administrasjonen for. Jeg kan plassere Plinius i det administrative apparatet både før og etter regimeskiftet og hevde at *Panegyricus* viser hvordan han støttet og forsvarte det nye regimet. Derfor tar jeg utgangspunkt i at Plinius ikke var en administrator som regimet kun aksepterte pga hans administrative kompetanse, men at hans embetskarriere, i likhet med mange andre, spenner seg over to regimer som hadde mye til felles enn kildene ved første øyekast gir uttrykk for. Jeg tror at forskningen er tjent med en større oppmerksomhet ovenfor denne administrative kontinuiteten mellom regimene enn en søken etter store administrative endringer når keiserkorrespondansen konsulteres.

Kildene forteller kun om en rettssak mot en tidligere guvernør under Domitian mot seks saker under Trajan. Plinius hevdet at Trajan brakte orden og disiplin til provinsene der hvor Domitian hadde mislyktes (*Pan.* 70), men jeg skal reservere meg mot slike åpenbart ideologiske ladde påstander.¹⁸⁴ Kildene tyder heller på at Nerva manglet styrke til å kontrollere overgangen mellom regimene (*Plin. Ep.* 4.22, 9.27).¹⁸⁵ Konsekvensene ser ut til å ha vært løsere tøyler i det administrative apparatet, og mindre direkte oppsyn fra Roma.¹⁸⁶ Nerva underkjente ikke Domitians *beneficia* til verken byer eller enkeltpersoner, og Trajan opprettholdt denne linjen.¹⁸⁷ Viktige administratorer og hierarkier ser heller ikke ut til å ha blitt skiftet ut.¹⁸⁸ Nervas valg av *libertas* som symbolikk på regimeskiftet kan sammen med hans problemer før utnevnelsen av Trajan som etterfølger bekrefte at tøyelene var løse både i Roma og i provinsene.¹⁸⁹ Trajan ser altså ut til å ha arvet en uryddig administrativ forvaltning som han strevet med å korrigere, og flere år i felten kan ha påvirket sentraladministrasjonens kapasitet, evne og prioritet til å følge opp

¹⁸⁴ Jones, B., (1992), s. 110. Domitian var arrogant og Trajan viste *civilitas*; Wallace-Hadrill, A., (1982), *JRS*, vol. 72, s. 32-48 diskuterer *civilitas/superbia*. Spesielt i forhold til Senatet kan vi lese denne innstillingen hos Plinius om Trajans forhold til konsulembetet, *Plin. Pan.* 57-65. Dessuten fremstilles Domitian som svært grådig pga sjalusi ovenfor andres eiendom. Murphy, Jeffrey, M.J., (1997), *AncW*, vol. 28 (1), s 73- 81 redegjør for stolthet ved å vise til *superbia*.

¹⁸⁵ Jf. Dio 68.1. Gir inntrykk av at Nerva løslatte alle *maiestas*-anklagede under Domitian, og vi hører kun om slaver og *liberti* som blir henrettet.

¹⁸⁶ Bennett, J., (1997), s. 76, 114; Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 91 hevder at Nerva søkte stabilitet gjennom de aksepterte delene av Domitians styre. Dette kan ha betyd løse tøyler for provinsguvernører.

¹⁸⁷ *Plin. Ep.* 10.58, 60 viser at Trajan følger Domitians avgjørelse, *Ep.* 10.65, 66 viser at Trajans dom baserer seg på at Domitians bestemmelse ikke gjaldt B.P., og ikke fordi Domitians avgjørelser ble oversett eller kansellert, jf. Kokkinia, C., (2004), *Historia*, 53, s. 492.

¹⁸⁸ Se note 33; Garzetti, A., (1974), s. 340 om bruken av Domitians rådgivere, Griffin, M., (1996), *CAH*, vol.11, s. 106 argumenterer for at Trajan gav flere av Domitians menn en mulighet mens Eck, W., (1996), *CAH*, vol.11, s. 203 påpeker hierarkienes viktighet.

¹⁸⁹ Iddeng, J., (2004), s. 234 påpeker at Trajan valgte *virtus* og *pietas* sammen med en sterk tilknytning til guden Jupiter, men videreførte ikke Nervas *libertas*. Dio 68.1 forteller om konsulen Fronto som påpeker at det var ille under en herre som ikke tillot noe, men verre under en hvor alt var lov.

provinsadministrasjonen tilstrekkelig. Flere provinser kan ha blitt overlatt til seg selv uten oppsyn fra Roma, og Dio forteller at da Trajan ankom Roma gjorde han mye for å bedre de administrative forholdene (Dio 68.5). Et grep Trajan foretok kan ha vært å utnevne keiserlige representanter med spesifikke instruksjoner til administrative oppgaver i provinsene, og Burton har påpekt at det var byenes skattesituasjon som gjorde at keisermakten grep inn.¹⁹⁰ *Curator rei publicae* og *corrector* er representert under Domitian, men opptrer i større grad i kildene under Trajan.¹⁹¹ Plinius fortalte at vennen Maximus ble sendt som *corrector* til Achaia (*Ep.* 8.24).¹⁹² Begge embetene ble utført på keiserlig befaling, men *corrector* opererte ved siden av guvernøren, og disse grepene bør betraktes som en kvalitativ endring i provinsforvaltningen og et forsøk på å løse konkrete problemer.¹⁹³ Jeg mener at Trajan videreførte den flaviske praksisen med å gripe inn i provinsenes administrativt og økonomisk anliggende med det formål å korrigere maladministrasjon og gjenopprette en ryddig forvaltning.¹⁹⁴ Dette svekket provinsenes selvstyre og kan betraktes som et ledd i den autokratiske utviklingen av keisermakten mot Dominatet. Det er derimot et utilstrekkelig kildematerialet som kan vitne om en sentral politikk under Trajan i form av systematiske inngrep i provinsens selvstyre, og kildene vitner i større grad om *ad hoc* løsninger i de periodene sentraladministrasjonen hadde tid og ressurser til å involvere seg i provinsene.

2.4 Oppsummering

Jeg har redegjort for at etableringen av prinsipatet ikke representerte en fundamental endring fra de republikanske administrative prinsippene, men resulterte i en administrativ og militær omstilling basert på den nye politiske realiteten. Det ser ut til at prinsipatet var en reaktiv stat som uten et omfattende byråkrati styrte gjennom provinsbyene, men de administrative rammene fastla staten for å ivareta de overordnede målene: skatt, rettshåndhevelse og ro og orden. Under oppsyn av en guvernør med et begrenset administrativt apparat utførte provinsene de daglige oppgavene i provinsadministrasjonen. Problematisk forhold ser ikke ut til å ha blitt løst med flere keiserlige representanter eller ved å overta provinsenes ansvar, men gjennom *ad hoc* løsninger. Målsetningen var, slik jeg oppfatter det, langt på vei å bevare det etablerte systemet.

Forskningen hevder at det forekom en økt sentralisering i løpet av prinsipatet øker i form av keiserdømmets maktkonsolidering, spesielt under flaverne, og staten ser ut til å ha stilt høyere krav

¹⁹⁰ Garretti, A., (1974), s. 345-346. Burton, G.P., (2004), s. 312-318.

¹⁹¹ Den første *curator rei publicae* ble trolig sendt ut under Domitian, se *ILS* 1017 og Syme, R., (1977), *JRS*, 67, s. 38-39 argumenterer godt for dateringen av *ILS* 1017 til Domitians styre og ikke Trajan. Se også Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 58-59 for ytterligere informasjon. Både senatorer, riddere og medlemmer av provinseliten opptrer i disse embetene opp gjennom Prinsipatet. Vi bør nevne at slike *curatores* også opptrådte i Italia, og *ILS* 5918a er datert til 113-114.

¹⁹² Mens *curator rei publicae* hovedsakelig var en post med ansvar for kun 1 eller 2 byer, hadde *corrector* ansvaret for alle byene i provinsen.

¹⁹³ Disse midlertidige embetsmennene ser ut til å ha forlatt provinsene/byene når de administrative/finansielle forholdene var utbedret, men keiseren utnevnte en ny administrator om fortsatt oppsyn var nødvendig.

¹⁹⁴ Griffin, M., (1996), *CAH*, vol 11, s. 117-123.

til provinsene uten å påta seg flere oppgaver. Provinsforvaltningen dreide seg rundt guvernørens myndighet, men jeg kan ikke belegge noen *play-book* som oppgav hva disse skulle foreta seg i ethvert møte med provinsbefolkningen. For å forstå romersk provinsadministrasjon mener jeg at det er grunnleggende å ta utgangspunkt i at systemet stolte på guvernørens dømmekraft og at problematiske forhold i stor grad ble løst med fokus på de valgene som var til stede innenfor systemets administrative rammer; provinsforvaltningen søkte med andre ord sjelden løsninger utenfor det etablerte systemet. Dessverre tyder kildene på at administrasjonen var plaget av korrupsjon i mange ledd, men det ser ut til at republikkens vilkårlige tilstander ble begrenset med prinsipatets restrukturering selv om provinsbefolkningen fortsatt ble utsatt for grove overtramp. Provinselitens vedvarende rolle i administrasjonen vitner om en tilnærming og akseptering av Romas legitime rolle som dominerende makt, og spilte trolig en rolle i det administrative systemets suksess

Trajans regime ser ikke ut til å ha representert et administrativt brudd med flaverne selv om de problemene som kan identifiseres under dette styret trolig skyldtes overgangsperioden. Jeg mener at Plinius' stattholderskap derfor bør betraktes i lys av en større administrativ ramme, og en analyse av keiserkorrespondansen skal forsøke å ta forbehold for det Trajanske regimets administrative utgangspunkt og målsetning i tillegg til en generell provinsadministrativ fremstilling. Plinius' stattholderskap var del av en større utvikling innen provinsforvaltningen under prinsipatet, men om jeg skal kunne presentere en rimelig tolkning av hva Plinius' stattholderskap virkelig var ment å skulle oppnå, og hva keiserkorrespondansen kan lære oss om romersk provinsforvaltning, bør jeg ta utgangspunkt i en mindre historisk, politisk og administrativ kontekst.

3. Kildekritikk og Plinius

3.1 Kildekritikk av Plinius' brev

Est enim inquam mihi cum Cicerone aemulatio, (Selv forsøker jeg å kopiere Cicero). Plin. Ep. 1.5.12.

Plinius' ni første bøker ble nøye redigert for å fremstille sine idealer og verdier og la stor vekt på å beskrive privatlivets *otium* og *negotium*,¹⁹⁵ men også sin rolle som keiserlig embetsmann, og fremstår som et eksemplet på en senator som nøye avveier sine private og offentlige forpliktelser.¹⁹⁶ Mens de ni første bøkene består av kunstferdige brev, avgrenset til et emne per brev, adressert til venner og familie, fremstår keiserkorrespondansen noe annerledes.¹⁹⁷ Ikke bare er språket mindre elegant og mer formulært, men også praktisk og analytisk. I de ni første bøkene møter vi privatpersonen Plinius, mens i keiserkorrespondansen møter leseren embetsmannen. Jeg skal utfordre oppfatningen om at keiserkorrespondansen er et arkivmaterialet fra Plinius' stattholderskap og at disse brevene ikke kan ses i sammenheng eller som en konsekvens av Plinius tidligere brevsamlinger. Min hypotese er at bok 10 ble satt sammen av utvalgte og delvis bearbejdede brev, og at samlingen ble sluppet i sirkulasjon som en smakebit på Plinius' stattholderskap akkurat som de private brevene var en smakebit på hans privatliv. For å sette bok 10 tydelig i en sammenheng skal både genre og de ni første bøkene behandles kort.

3.1.1 Brev i antikken

Jeg definerer brev som en nedskrevet beskjed fra en person til en annen i et overlevert, håndfast medium med formuleringer som innleder og avslutter en tekst begrenset i størrelse og tematisk innhold. I antikken ble brev benyttet som et kommunikasjonsmedium for å overbringe informasjon og vedlikeholde sosiale nettverk, men tilsynelatende også som litterære beskjeftigelser. Jeg skiller mellom offentlig og privat korrespondanse, og brevskrivning var, om ikke forbeholdt eliten, i høy

¹⁹⁵ Leach, E.W., (2003), s. 148 foreslår at Plinius fremstiller *otium* som *luxuria*, men at han fokuserer i langt større grad på tid enn materielle verdier. Neppe noe sted i brevene beskrives denne tilstanden som i Ep. 2.17.20-24.

¹⁹⁶ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 14-16 hevder at mange av brevene var bearbejdet ut ifra enklere originalversjoner, mens Bell, A.A., (1968), *The American Journal of Philology*, Vol. 110 hevder at brevene fremstår som en autentisk korrespondanse mens Hoffer, S., (1999), s. 9 argumenterer for at brevene neppe ble sendt slik de foreligger. Rudd, N., (1992), s. 32 foreslår at brevene er polerte fordi Plinius ikke ønsket å formidle fordommer, hat eller indiskresjoner. Gamberini, F., (1983), s. 130-131 påpeker at detaljnivået i brevene vitner om originale hendelser/forhold og tror på redigerte og bearbejdet originaler. Gamberini påpeker at korrespondansen blant eliten ofte var preget av *epistula curatius scripta*.

¹⁹⁷ Jeg har ingen grunn til å tro at korrespondansen til venner og familie avviker i stor grad fra de brevene som foreligger, men at Plinius bearbejdet sine kopier for å oppnå en større litterær kvalitet og stil. Innholdsmessig bør jeg stole på at Plinius ikke lyver da det var mottagerne av originalene som mest sannsynlig kom til å lese brevsamlingene.

grad et elitistisk fenomen.¹⁹⁸ I *Greek and Latin Letters* rettet Michael Trapp i 2003 oppmerksomhet mot brevgrenen og produksjon av brev i antikken.¹⁹⁹ Brev er en utakknemlig genre å forske på, men Trapp presenterte kategorier jeg kan bruke til å definere Plinius' private brev som komponert, overlevert og revidert før publisering.²⁰⁰ Morello og Morrisons *Ancient Letters* fra 2007 retter søkelyset mot hvorfor brev ble skrevet og hva antikkens litteratur oppnådde ved å forme tekster som brev. Det er i lys av slike teorier jeg må vurdere Plinius' brev i et forsøk på å forstå deres sammensetning, formål og funksjon. For å forstå keiserkorrespondansen er det nødvendig å redegjøre for de ni første bøkernes sammensetning, formål og litterære posisjonering.

3.1.2 Plinius' brev bok 1-9

Plinius' *litterae privatae* består av i ni bøker hvis produksjon og publiseringen er omstridt.²⁰¹ Allerede i det første brevet forteller Plinius at han publiserte sine egne brev (Plin. *Ep.* 1.1), understreker at brevene er utvalgte og bearbejdede, og gir uttrykk for at det som ikke er fullbyrdet var det samme som aldri påbegynt.²⁰² Brevene ser ut til å ha blitt skrevet og sluppet i sirkulasjon i flere bolker mellom 97/98 og avreisen til Bithynia-Pontus, men jeg tror at distribusjonen forekom først etter konsulembetet og lovtalen i år 100.²⁰³ Plinius omtaler produksjonen av tekster i flere ledd hvor presentasjoner for venner, deres kommentarer og offentlig fremførelser fremstår som en sannsynlighet før brevene ble sluppet.²⁰⁴ Til tross for at de er skrevet, bearbejdet og satt i sirkulasjon i løpet av mer enn et tiår fremstår de tilgjengelige og autentiske med mange mottagere og tematiske variasjon, men moderne lesere må ikke glemme at det i antikken neppe var like enkelt å hoppe fra sted til sted i bokrullene. Plinius omtaler alt fra hverdagens små øyeblikk, politiske hendelser og litterære debatter.²⁰⁵ Variasjon preger brevene, men sjelden i løpet av 247 brev

¹⁹⁸ Lesekyndige, analfabeter og de med tilgang til en skribent kunne benytte brev. Bowman, A.K., (1994) presenterer soldatbrev fra Vindolanda, mens Harris, W., (1989) argumenterer pessimistisk for at ikke mer enn 10 prosent av befolkningen i den gresk-romerske verden kunne lese og skrive.

¹⁹⁹ Trapp, M. B., (2003), s. 4-5, og Trapp advarer mot å betrakte brev som direkte transkripsjoner av virkeligheten og vektlegger at forfatterne av brev presenterer et subjektivt syn og en brev-*persona*.

²⁰⁰ Trapp, M. B., (2003), s. 3. I tillegg enkeltstående brev, forfalskninger og fiktive brev. Gruppe b utdypes på sidene 13-15 og gruppe c på sidene 22-25.

²⁰¹ Gamberini, F., (1983), s. 136-145 deler brevene i brev på bakgrunn av praktiske eller sosiale relasjoner/motiver og retoriske ekskurs/digresjoner. Sistnevnte tror Gamberini inneholder de brevene hvis autensitet vi kan betvile, slik som *Ep.* 7.27 og 9.33.

²⁰² Innledning kan ha overrasket leserne fordi Plinius' kommentar til sammensetningen gir assosiasjoner til Ovid *Ex Ponto* 3.9.51-54 i stedet for en forventet referanse til Cicero. Plinius viser til *curatius* og Gamberini, F., (1983), s. 131-136 redegjørelse for hvordan mulige stilistiske øvelser og ekte korrespondanse falt under kategorien *epistula curatius scripta*. Hutchinson, G.O., (1998) s. 4 viser til Cic. *Ad Att.* 16.5.5, 16.17.1 som tyder på at også Cicero planla å publisere i det minste et utvalg av sine brev i en bearbejdet form.

²⁰³ Jeg støtter ikke Sherwin-White, A. N., (1965), s. 27-41 sine argumenter om at flere av brevene nødvendigvis må tilhøre Nervas styre. Aubrion, E., (1989), s. 316-342 hevder at bøkene ble utgitt i 4 bolker: 1-3/4, fulgt av 5-6, 7-8 og til slutt bok 9. Murgia, C.E., (1985), *HSCP*, vol. 89, s. 200 hevder at alle 9 bøkene ble publisert samlet fordi de relatere til hverandre hele tiden, men vektlegger ikke at Plinius kan ta tidligere publiseringer i betraktning.

²⁰⁴ Plinius, *Ep.* 7.17, 7.20. Det fantes ingen "bokbransje" i antikken, og en bok var "publisert" i det øyeblikket forfatteren mistet kontroll over sirkulasjonen, jf. Kenney, E.J., (1982); Starr, R., (1987), *CQ*, vol. 37.

²⁰⁵ Det kan skilles ut 105 adressater, men ifølge Henderson, J., (2003), s. 117 utgjorde disse neppe Plinius' samlede sosiale krets. Gibson, R.K., (2003), s. 250f påpeker at til tross for adressater så er brevene tilgjengelige for eksterne

glemmer leseren at dette er Plinius' verden.²⁰⁶ Jeg tror at Plinius skrev brev for et publikum med kjennskap til litteratur og retorikk fordi brevene inneholder referanser til tidligere litterære verk og personer som ikke får brev, men brevenes mottagere utgjorde neppe summen av Plinius' bekjentskaper. Plinius hadde et publikum hos venner og en utvidet litterær krets, og jeg utelukker ikke den italienske eliten. Dessuten solgte brevene godt i Lugdunum og kan således ha blitt lest utenfor Italia.

S.E. Stouts *Scribe and critic at work in Pliny's Letters* hevder at interessen for brevene raskt dalte og at 9-bok samlingen forsvant allerede i det andre århundret og ble gjenfunnet først på midten 400-tallet av Sidonius Apollinaris.²⁰⁷ Stouts påstand er ubekreftet og jeg viser til Eusebius, som fra Tertullian kjente til hendelsene i brev 10.96-97, som et argument for at Stout ikke nødvendigvis har rett (*Historia Ecclesiastica* 3.33.3).²⁰⁸ Alen Cameron viser til *Relationes*, en offisiell korrespondanse mellom Q. Aurelius Symmachus og keiser Theodosius/Valentinian, som den rimeligste kilden for en tidligere kjennskap til Plinius' brev.²⁰⁹ Brevene ble muligens lest på 200-tallet og det eksisterte kanskje en 10-bok utgave mot slutten av 300-tallet og dermed blir Plinius' *absentia* kortere.²¹⁰ Den ryddigste redegjørelsen av manuskripttradisjonene for Plinius' *Epistulae* finnes hos L.D. Kennedy.

Mulighetene for å tilnærme seg brevene er avhengig av hvilken lesestrategi jeg legger til bunns og jeg må legge vekt på både forfatteren og tekst. Ved å forankre Plinius i brevgenren opprettes ikke bare koblinger til Ciceros privatkorrespondanse, men også Senecas filosofiske betraktninger til Lucilius, Horats dikt og Ovids fiktive verden.²¹¹ Matthias Ludolphs *Epistolographie und Selbstdarstellung: Untersuchungen zu den Paradebriefen Plinius des Jüngerens* fra 1997 fremstiller en selvsikker og kontrollerende forfatter som samlet og bearbeidet brevene for å skape egen

lesere. Marchesi, I., (2008), s. 13 påpeker at variasjon i mottagere, emne og stil er balansert av Plinius' epistoliske persona. I motsetning til Ciceros brev så er adressatene spredt i verket.

²⁰⁶ Morello, R., (2007), s. 170-188 argumenterer for at Plinius beskriver bestemte regler i en litterær verden og at han selv følger disse og høster belønningen; jeg mener at det er snakk om idealer i større grad enn regler, men er enig i at dette gjelder resiprositet, sjenerøs hyllest og inkludering i den innerste kretsen. For Plinius var intet verre enn *invidia* og i sin inkluderende verden av spesielt utvalgte hang de positive omtalene løst.

²⁰⁷ Stout, S.E., (1955), *TAPA*, vol. 86, s. 250-255 hevder at de ikke tilgjengelige mellom 150 og 450. I denne sammenhengen argumenterer Stout for at lesere kort tid etter hans levetid ikke klarte å skille mellom ham og onkelen. Stout, S.E., (1958), *Classical Philology*, vol. 53, s. 173 daterer den første 1-10 *corpus* til ca. 480.

²⁰⁸ Stout nevner ikke dette, men E.T. Merrill, (1915), *Classical Philology*, Vol. 10 s. 10-11 hevder uten overbevisende belegg at kirkefaderen neppe så Plin. *Ep.* 10.96-97..

²⁰⁹ Cameron, A., (1965), *Classical Quarterly*, New Series, vol. 15, s. 289-298. Symmachus publiserte i likhet med Sidonius ni bøker med private brev, men også en tiende bok med offentlig korrespondanse. Stouts påstand om at Symmachus ikke kjente til bok 10 fordi Sidonius trolig ikke gjorde er utilstrekkelig, jf. Cameron, A., (1967), *Classical Quarterly*, New Series, vol. 17, s.421-422; Adkin, N., (1998), *Classical Quarterly*, New Series, vol. 48, s. 593-595; McGeachy, J. A., (1949), *Classical Philology*, vol. 4, s. 222-229.

²¹⁰ Cassiodorus omtaler korrespondansen mellom Trajan og Plinius i *Variae*, 8.13. Teksten omtaler Athalaric, Ostrogotisk konge fra 516 til 534, og Cassiodorus' kan kun ha skrevet dette etter at Athalaric ble konge.

²¹¹ Harrison, S., (2005), s. 270-284 gir en grunnleggende redegjørelse av genren. Mens Senecas brev, til tross for at de kun hadde en mottager, var rettet mot den eksterne leseren – vi kan trygt plassere både Ovid og Horats i samme kategori – var Plinius' brev rettet mot et stort antall adressater.

berømmelse; det er ikke nødvendig å se lengre enn til Plinius' store glede over vennen Geminus' forespørsel om å bli inkludert i brevene for å se at flere enn forfatteren anså dem som en vei til berømmelse (*Ep.* 9.11). Fordi republikanske senatoridealer ikke lenger var oppnåelige pga prinsipatets maktstrukturer forsøkte Plinius i form av bevisste strategier å fremme og kontrollere sitt eget selvbilde i brevene. Brevene blir hos Ludolph et kløktig forsøk på å ikke trå keiseren på tærne eller fornærme senatorene, men samtidig oppnå berømmelsen hos kommende generasjoner. Jeg tror ikke at brevene utelukkende var et instrument for Plinius' selvportrettering, men aksepterer Plinius' streben etter berømmelse (*Ep.* 3.7.14-15). Roy Gibson påpeker mangelen på antikke kommentarer om selvportrettering i brevgenren, men viser til Cicero som sier at selvskryt var akseptabelt i private brev (*Ad Att.* 1.16.8) og Quintillian som påpeker at Cicero ofte presenterte egne bedrifter i andres munn (*Inst. Or.* 11.1.21).²¹² Ifølge Gibson benytter Plinius teknikker for ikke å fornærme lesere med sin selvportrettering og dette kommer tydelig frem i Plinius' forhold til historieskrivning.²¹³ Historikern Tacitus kunne neppe nedtegne en annen versjon enn hva Plinius presenterte i sine brev, og i begge disse brevene merkes historieskrivningen fra Plinius' hånd (*Plin. Ep.* 6.16,20). Men Plinius avviser historieskrivning som brevsamlingens formål allerede i Brev 1.1 da denne skulle inkludere kommende begivenheter og at samlingen kunne avsluttes når som helst.²¹⁴ I brev 6.16 informerer Plinius om sin onkels død, men utelukker egne opplevelser ved å dømme dem uverdige for historie (6.16.21-22). Plinius våger seg derimot som historiens objekt i *Ep.* 6.20 og viser leserne at historieskrivning ikke lå utenfor hans evner.²¹⁵ I *Ep.* 7.33 ber Plinius om å bli inkludert i Tacitus bok da rettssaken Plinius og Senecio førte sammen var verdig en historiebok og viser at Plinius anså historieverk som en vei til evig berømmelse.²¹⁶ I brev. 5.8.4 sier Plinius at historieverk, i motsetning til poesi og retorikk, ble lest uansett kvalitet, men avviser historieskrivning personlig fordi talene krevde all hans tid; til tross for avslaget utelukker han ikke et historieverk om bare vennen Capito ville velge tema.²¹⁷ Et annet betydningsfullt historiepreg i Plinius' brev består av 15 episoder som omtaler personers død.²¹⁸

²¹² Gibson, R.K., (2003), s. 243. Marincola, J., (1997), s. 193-198, 200-205 redegjør for deler av romernes holdning mot selvportrettering.

²¹³ Gibson, R.K., (2003), s. 245-249: a. fortell at den heder du har mottatt kun er andres oppfatning, b. i en oppriktig tone redegjør for dine egne mangler, c. fortell om tvil knyttet til brevene, d. fortell om farene tilknyttet dine bragder, e. skryt av andre, og enda bedre de som ligner en selv og f. skryt av deg selv for å inpsisere andre

²¹⁴ Traub, H.W., (1955), *TAPA*, vol. 86, s. 213-232 kommenterer Plinius' historiske preg,

²¹⁵ *Ep.* 3.16 inneholder også det vi kan merke som en historisk fortelling.

²¹⁶ Plinius' avslag av historie i *Ep.* 5.8 til fordel for polerte taler som veien til evig berømmelse kan ikke aksepteres da han ikke bare produserte brevene med denne hensikten, men ber Tacitus om en plass i hans verk.

²¹⁷ Ash, R., (2003), s. 218-219 påpeker betydningen av at brevet er adressert til Titinius Capito og koblingen til opphøyelsen av menn verdig evig berømmelse.

²¹⁸ *Ep.* 1.12, 2.1, 3.7, 3.21, 4.21, 5.5, 5.16, 6.2, 6.16, 7.24, 8.5, 8.23, 9.9. Ash, R., (2003), s. 221-224 foreslår at Plinius inkorporerer elementer av historie, slik som disse *exitus*-hendelsene, i brevgenren for å slippe unna den større narrative rammen og heller forme tekstene i henhold til egne kriterier. Tacitus' *Annales* inneholder også flere slike dødshistorier.

Brevene utfyller ved flere anledninger et av historieskrivningens grunnleggende formål, nemlig å bevare minne om menneskers liv og handling, og jeg tror at Plinius forsøkte å skape et selvportrett i brevene ved å inkorporere historieskrivningens formål uten å være bundet av historiegenren. Stanley Hoffers *The Anxieties of Pliny the Younger* fra 1999 betrakter også brevene som et verktøy for forfatterens selvpresentasjon og identifiserer bestemte bekymringer hos Plinius vedrørende hvilke valg han skulle foreta.²¹⁹ I likhet med Ludolph søker Hoffer å avdekke konfliktene mellom selvportrettering og sosiale idealer, men jeg spør om ikke et slikt program ble oppfattet som skryt om det ikke ble fulgt opp av noe mer? Roland Mayer hevder at *Epistulae* ble komponert for å holde lesernes oppmerksomhet rettet mot taleren Plinius.²²⁰ Jeg er enig i at Plinius betraktet seg selv som en dyktig taler, men i motsetning til Cicero kunne ikke denne *homo novus* følge opp sin politiske retorikk med handling med mer enn *repetundae*-saker, og talene hans ble lest fordi de ble polert eller knyttet til keiseren i større grad enn deres omtale i *Epistulae* (*Ep.* 5.8.6-7).²²¹ Mayers påstand er utilstrekkelig fordi den reduserer brevene til *coverletters* og Ruth Morello har påpekt at Plinius' taler ikke kan identifiseres i 57 prosent av de brev som omtaler talene.²²² Selvportrettering i brevene er åpenbar og som et ledd i dette fremstiller Plinius bestemte verdier og idealer for samfunnet og spesielt den senatorske standen, men hva om brevene ikke var ment å kun overbringe et budskap. Var Plinius som hovedperson i brevene nok til å sikre deres sirkulasjon og vedvarende eksistens?

Ilaria Marchesi *The Art of Pliny's Letters* fra 2008 setter brevene i fokus i større grad enn forfatteren, og hennes strategi består av å lese brevene i et forsøk på å forstå de strategiene som Plinius benyttet. Marchesi tar utgangspunkt i at Plinius ønsket å bevare sitt eget minne for ettertiden, men argumenterer for at det var en plass i den latinske litteraturen Plinius siktet etter og slik høste hyllest i egen samtid og hos kommende generasjoner som kunne etterligne hans brev slik Plinius etterlignet andre brevskriveres. Marchesi forsøker å vise hvordan Plinius benytter henvisninger til tidligere tekster, både vers og prosa, som en parallell stemme i brevene, og oppfatter allusjoner som Plinius' fremste verktøy.²²³ Plinius legger ikke skjul på at han utgav sine taler i et forsøk på å utfordre Marcus Tullius (*Ep.* 3.21).²²⁴ Brevskrivningen var det svakeste leddet

²¹⁹ Hoffer argumenterer ellers ryddig for at bok 1 fungerer som et speil for hele verkets tematiske inndeling. Morello, R., (2003), *Arethusa* 36.2, s. 187ff, hvor hun mener at *Ep.* 3.20 og 9.2 uttrykker *anxieties* tydeligst.

²²⁰ Mayor, R., (2003), *Arethusa* 36.2, s. 227-234.

²²¹ Marchesi, I., (2008), s. 167 oppgir motsetninger mellom historie og retorikk hos Plinius..

²²² Morello, R., (2003), s. 199.

²²³ Martial sammenligner Plinius med Arpinums store sønn og ble belønnet med reisepenger hjem til Spania: *Epig.* 10.20. Plinius benytter ord som beskriver beundring, rivalisering og etterligning: *aemulatio* og *aemulari*. Plinius påpeker at det fantes personer i egen levetid som var verdige en slik status: *Ep.* 5.14.4 og *Ep.* 7.16.1-2.

²²⁴ Cicero var Plinius' store forbilde, men påpekte at han oppnådde både konsulembetet og augurposisjonen flere år før Cicero: *Plin. Ep.* 1.5.12, 4.8.4-5. Martial sammenligner Plinius med Arpinums store sønn og ble belønnet med reisepenger hjem til Spania *Epig.* 10.20. Plinius benytter ord som beskriver beundring, rivalisering og etterligning: *aemulatio* og *aemulari*. Plinius påpeker at det fantes personer egen levetid som var verdige en slik status: *Ep.* 5.14.4 og

i den ciceronske festning og det som kunne utfordres (*Ep.* 5.8.7, 9.20),²²⁵ men Plinius måtte innse at Ciceros samtid presenterte langt flere betydningsfulle temaer for retorikk, og alle muligheter sin egen samtid presenterte til politisk handling måtte gripes (*Ep.* 3.7.14, 3.20, 9.21).²²⁶ Marchesi hevder at Plinius delvis utfordret Cicero og at strategien besto av *aemulatio*, og ved å utfordre sine leseres forventninger går Plinius i dialog med fortiden og samtidens litteratur og presenterer en nøye redigert brevsamling hvor hvert brev kan leses enkeltvis, men aldri helt uavhengig av verkets overordnede ramme.²²⁷ Den poetiske stilen gir hvert brev egne bein å stå på uten at dette går på bekostning av samlingens helhet og overordnede tema.²²⁸ Ved å benytte denne teknikken beholdt Plinius brevets karakteristikk, men skapte samtidig en større narrativ uten å binde seg til historiske eller episke genrerammer.²²⁹ Marchesi mener at komposisjonen av en nøye bearbeidet og polert brevsamling fra Plinius var et forsøk på skape et verk som senere generasjoner kunne betrakte som litterært forbilledlig akkurat som Plinius betraktet Ciceros brev på denne måten.²³⁰

Bøkene 1-9 tjente altså to formål: en selvportrettering av Plinius hvor forfatterens bestemte idealer og verdier blir fremsatt i et forsøk på å skape evig berømmelse, og et bestemt litterært grep som skulle øke samlingens levetid og forsterke verkets posisjon. Samtidig merkes et tydelig forbehold mot å kommentere samtidspolitiske begivenheter utover å hylle sin egen samtid, keiser Trajan og hans *virtutes*; et element som kraftig forsterkes av den til tider dårlig skjulte og kunstige kritikken av Domitian. Spørsmålet er selvfølgelig hvordan bok 10 relateres til disse elementene i Plinius' brevskrivning.

3.1.3 Bok 10, sammensetning og karakter

Hvorfor ble den offisielle og den private korrespondansen mellom Plinius og Trajan satt sammen, og hva var formålet med å slippe en tiende samling brev ut i sirkulasjon? *Epistulae liber decem* består av 124 brev hvorav de 15 første utgjør Plinius' private korrespondanse med keiser Trajan fra

Ep. 7.16.1-2. Cicero var, ved siden av Quintilian, et retorisk forbilde for Plinius (*Ep.* 1.2, 1.20) og skal ha inspirert til poesiproduksjon (*Ep.* 5.3, 7.4) og benyttet som begrunnelse for lange taler og storslagen stil: *Ep.* 1.20.4, 7.17.13.

²²⁵ Plinius viser til *brevitas* i *Ep.* 9.2.5, og i stor grad holder han seg til dette da over halvparten av brevene ikke overskrider mer en 50 linjer, mens kun 8 brev inneholder mer enn 100 linjer: 1.20, 2.11, 2.17, 3.9, 5.6, 8.6, 8.14, 9.13. Derimot ønsker han selv lange brev: *Ep.* 2.2.2, 2.12.7 og *Ep.* 9.20.1 viser glede over et langt brev. *Brevitas* kan skyldes påvirkning fra Martials Epigrammer, men Plinius understreker selv høflighet ovenfor adressatene og en stilistisk regel ifølge Gamberini, F., (1983), s. 147-48.

²²⁶ Brevenes systematisk bearbeidelse vitner om andre påvirkninger enn kun Marcus Tullius' og Marchesi viser til både Ovid og Horace's komposisjoner.: Marchesi, I., (2008), s. 16. Winterbottom, M., (1964), *JRS*, vol. 54, s. 90-97 redegjør for retorikkens stilling og argumenterer for at *delatores* (Regulus: *Ep.* 7.5) hadde dominert domstolenes.

²²⁷ Marchesi, I., (2008), s. 15; s. 17-18 foreslår 4 bevisste koordinerte strategier Plinius benyttet for å oppnå balanse: 1. *situational*, 2. *thematic*, 3. *narrativ*, 4. *intertextual connection*.

²²⁸ Plinius skrev ifølge *Ep.* 4.14.2, delte dem ut blant venner *Ep.* 5.3, 9.16 og resiterte i visse tilfeller *Ep.* 8.21, men poesi var en fritidssyssel som skulle øke gleden ved prosa, se: *Ep.* 4.14.2-3 og 5.3.2-3; 7.9. 11-12. Plinius er positivt stilt til poesi i *Ep.* 7.9.9 og *Ep.* 9.25.1-2 inneholder ros som Plinius sluker rått. Flere detaljer, se: Hershkowitz, D., (1995), *G&R*, vol. 42, s. 168-181..

²²⁹ Marchesi, I., (2008), s. 17.

²³⁰ Gamberini, F., (1983), s. 173-175 er enig i at *Epistulae* var en ny vri, men plasserer den innen tidens smak da både Martial og Statius skrev korte, stilistiske tekster.

perioden før han ankom provinsen, mens Brev 15 til 121 utgjør den offisielle korrespondansen fra Bithynia-Pontus.²³¹ Til tross for at brevene inneholder få tidsmessige holdepunkter finnes det ingen overbevisende fremstilling som avviser brevenes nåværende kronologiske framstilling. Sherwin-White hevdet at bok 10 besto av en autentisk, ubearbeidet korrespondanse.²³² Jeg kan akseptere at ordforrådet er enklere, syntaksen mer klassisk, at brevene inneholder færre retoriske bilder og har et større innslag av formell og seremoniell språkbruk, men det er gode grunner til å ikke akseptere bok 10 som ubearbeidet.²³³ Jeg kan ikke gå ut fra at Plinius nødvendigvis ville valgt å komponere bok 10 med samme stil, språk og komposisjon, og jeg tror at Plinius kan ha bestemt seg på et tidlig tidspunkt å produsere en brevsamling fra guvernørtiden i ren *aemulatio* ovenfor Cicero, sitt store forbilde. Men konkurranseelementet er til stede fordi i motsetning til Cicero fremstår Plinius som et fornøyd instrument som ikke lengter etter Roma, og i motsetning til sitt forbilde hadde Plinius et fortrinn i keiser Trajan som korrespondent og den æren dette gav korrespondansen. Forskningen går ut fra at Plinius døde i Bithynia-Pontus og at en av hans nærmeste satte sammen bok 10 basert på Plinius' egne brev eller arkivene i Roma, men jeg vil understreke at ingen kan belegge når eller hvor Plinius døde.²³⁴ Samlingens siste brev avslutter korrespondansen brått og dette taler mot at Plinius selv redigerte verket, men det er tilsvarende rimelig å tro at samlingen mangler flere brev.²³⁵ Bok 10' unike kvalitet består først og fremst av at den utgjør den eneste overleverte brevvekslingen mellom en keiser og guvernør fra prinsipatet.²³⁶ Siden flere av brevene ble overrakt provinsborgere pga juridiske forhold, og Plinius ikke later til å ha hatt noe omfattende arkiv i provinsen, taler det meste for at keiserkorrespondansen ble satt sammen i Italia.²³⁷ Suetonius fremstår som en rimelig kandidat til arbeidet fordi han som *ab epistulis* hadde tilgang til arkivene og keiserens gunst, og pga sitt vennskap med Plinius, opphold i Bithynia-Pontus og egne forfatterambisjoner muligens kjente til den avdøde Plinius' ønsker ved en eventuell sirkulasjon av brevene. Identifiseringen av en redaktør forblir spekulativ, men bok 10 ble trolig sluppet i sirkulasjon i løpet av Trajans styre da Plinius, som forfatter av *Panegyricus*, hadde vist seg som en tilhenger av regimet, og tidligere brevsamlinger langt fra stilte regimet i et dårlig lys.

²³¹ *Ep.* 3B, 17B og 86B legges til de 121 nummererte.

²³² Sherwin-White, A.N., (1965), s. 12, 535. Sherwin-White, A.N., (1962), *JRS*, vol. 52, s. 114-125 argumenterer for at Trajan hovedsakelig overlot til sine sekretærer å produsere svarene til Plinius; Sherwin-White, A.N., (1965), s. 536-46. Millar, F., (1977), s. 213-228 redegjør for at keiseren i stor grad diktet sine egne svar slik som i Suet. *Vesp.* 21, og Williams, W., (1976), *JRS*, vol. 66 s. 67-83 følger opp Millars argumenter og stiller seg positiv til at de forskjellige keiserens individuelle trekk kan spores i svarene. Jeg tror at keiseren stolte på sin *ab epistulis* til å redusere antallet saker til de som krevde direkte keiserlig oppmerksomhet men guvernørkorrespondanse bør ha blitt prioritert.

²³³ Gamberini, G., (1983), s. 332-375.

²³⁴ Ingen av innskriftene som har overlevd nevner Hadrian som keiser, så dette utelukker trolig en bortgang etter keiserskiftet i 117.

²³⁵ Ingen av de ni første bøkene blir tydelig avgrenset av en bestemt avslutning..

²³⁶ Ciceros brev fra Cilicia var verken adressert eller inneholdt svar fra eller til keiseren, og Frontos brev til sine keisere var mer i Senecas fotspor enn Plinius'.

²³⁷ *Ep.* 10.65-66 tyder på at tidligere prokonsulers brev ble oppbevart i arkivene i Roma

Brevene i bok 10 følger i stor grad tidligere praksis ved å stort sett ta for seg et tema per brev og jeg stiller meg undrende til hvorfor den erfarne administratoren Plinius ikke samlet opp flere saker i færre brev? Langt mer omfattende originaler kan ha blitt delt opp, men dette umulig å belegge. Fra brev 10.15 inneholder brevene analytiske rapporter.²³⁸ Det er i utgangspunktet ikke noe som tilsier at brevene ikke beskriver hvordan provinsadministrasjon. Derimot kan jeg spørre hvorfor brevene gir lite opplysninger om tid eller sted, og overraskende er mangelen på informasjon om provinseliten; hvor er alle de betydningsfulle menneskene i provinsen, magistratembeter eller provinsrådet - var det ikke disse guvernøren skulle samarbeide med og regulere? Hovedsakelig nevner Plinius personer, byer og embeter som et publikum i Italia ville oppfattet som kjent, og det er få referanser til sosiale eller politiske fenomener. Foruten referansene til Trajan fremstår verket som tidløst og ikke stedsbundet til Bithynia-Pontus utover at noen bynavn nevnes. Fraværet av navn, steder, tid og tekniske detaljer både i administrasjon og konstruksjon bør ikke bortforklares, og jeg mistenker derfor at brevene i bok 10 er utvalgte og delvis redigerte.²³⁹ Bok 10 fremstår som en ubehandlet offisiell korrespondanse mellom guvernøren Plinius og keiser Trajan, men dette stemmer ikke; de første 15 brevene ble skrevet opptil et tiår før Plinius reiste til Bithynia-Pontus og bare dette gjør at jeg må avvise bok 10 som et arkivmaterialet. Jeg skal derfor argumentere for at nøkkelen til å forstå formålet med keiserkorrespondansen ligger i de første femten brevene, men først skal jeg redegjøre for flere viktige trekk ved bok 10 som vitner om en utvelgelse.

Utvalgte brev

Språket i de første femten private brevene er enklere enn i de tidligere bøkene, og det kan spekuleres i om disse er sammenlignbare med ubearbeidede originaler for brevene i bok 1-9. Det er ikke uventet at Plinius skrev kortere brev med et større innslag av bestemte formuleringer til keiseren, og som Gamberini har påpekt, mangler brevene i bok 10 den poleringen som Plinius tidligere hadde foretatt, men jeg finner ingen overbevisende grunn til at Plinius skulle vært nødt til å produsere en keiserkorrespondanse lik sine personlige korrespondanser. På bakgrunn av uttalelser om hvor tidkrevende arbeidet med å polere taler og brev var kan jeg gå ut fra at arbeidet med å produsere et *epistula curatius scripta* var tiltenkt villaens roligere atmosfære.²⁴⁰ Mitt forslag er at Plinius foretok en form for utvelgelse og kanskje grov redigering i løpet av stattholderskapet.

²³⁸ Gamberini, F., (1983), s. 336-337 presenterer en inndeling av brevene 15-121 etter deres funksjon og vi kan se at forespørselen om råd utgjorde den største kategorien, mens anbefalingsbrev og forespørsler om enten teknisk assistanse eller tillatelser følger deretter sammen med nyhetsrapporter og brev som fraktet enten person eller dokumenter.

²³⁹ Hvorfor brev som avslår Plinius' forespørsler er inkludert er underlig, men styrker argumentet om brevenes autentiske fremstilling.

²⁴⁰ *Ep.* 9.28.5 forteller oss at Plinius bearbeidet sine taler, og *Ep.* 7.13 gir uttrykk for hvor mye tid som gikk med til å komponere *epistula curatius scripta*.

Jeg vet at Plinius hadde skrevet offisielle brev tidligere fordi han som embetsmann i Roma beklaget seg over de kjedelige offisielle brevene han var tvunget til å skrive (*Ep.* 1.10.9),²⁴¹ men brevene i bok 10 mangler offisielle trekk i form av tid, sted, navn og en offisiell titulering. Jeg går ut fra at de offisielle brevene i bok 10 opprinnelig inneholdt en mer omfattende titulering enn kun *fra Trajan til Plinius*, men jeg kan videre ikke presentere noe som vitner om at Plinius var helt og holdent bundet av formalistiske krav utover anbefalingsbrev (*Ep.* 10.85-86). En viss form for redigering har funnet sted, men om dette ble utført av Plinius eller hans redaktør vil jeg aldri få klarhet i. Derimot er det mulig å avdekke spor etter en utvelgelse av brev fordi samlingen inneholder ikke alle brevene som ble sendt mellom Bithynia-Pontus og Roma. Trajans ordre om å få tilsendt rapporter er ved et tilfelle fraværende (*Ep.* 10.38; 10.40), men Plinius kan ha glemt dette. Trajans ordre om å få tilsendt et *senatus consultum* blir ikke fulgt opp med et brev fra Plinius eller noe svar fra Trajan til tross for sakens viktighet (*Ep.* 10.73), og heller ikke Trajans løfte om å informere Plinius om hva den tidligere prokonsulen Calvus hadde å si om sin involvering i en juridisk konflikt (*Ep.* 10.57). Dette er for mange episoder til å tro at alle brevene aldri ble sendt, og en rimelig forklaring er at brevene ikke ble inkludert i keiserkorrespondansen. Verre er det å forklare hvorfor dokumenter Plinius omtaler som festet ved brevene ikke er inkludert i samlingen (*Ep.* 10. 56, 79,114), og det samme gjelder et testament (*Ep.* 10.70) og en soldats petisjon til keiseren (*Ep.* 10.106). Heller ikke Trajans svar til Bassus som keiseren hevdet å ha festet til brevet finnes i samlingen (*Ep.* 10.22). Plinius' to forespørsler om *beneficia* til venner burde resultert i svar fra Trajan, men disse er fraværende og bør ikke bortforklare med at Plinius ikke behøvde å bli informert siden Trajan følger opp ved andre anledninger (*Ep.* 10.26, 87; 7).²⁴² Redaktøren av bok 10 har derimot inkludert noen vedlegg som Plinius nevner og jeg mistenker at formålet var å informere leseren om at Trajan vedlikeholdt både Domitian og Nervas *beneficia* (*Plin. Ep.* 10.58). Det er altså mer som tyder på at samlingen er ufullstendig enn at den er komplett, og bok 10 bør ikke betraktes som et uberørt arkivmateriale.

De femten første brevene, hvorfor er de inkludert?

Det virker underlig at den private brevveksling med keiseren ikke er inkludert i de ni første bøkene.²⁴³ Hvorfor ble brev som kan dateres til så tidlig som 97/98 liggende på hylla i et tiår mens Plinius slapp hele ni bøker med brev i sirkulasjon? Ville ikke slike brev styrket Plinius' streben etter berømmelse og brevenes posisjon i den latinske litteraturen? En rimelig forklaring er at Plinius på et tidlig tidspunkt planla å utgi en brevsamling basert på den korrespondansen ekskonsulen hadde grunn til å tro ville dukke opp. Noen få brev til og fra Trajan ville vært

²⁴¹ *Scribo plurimas sed illitteratissimas litteras*, (jeg skriver utallige brev av den mest ulitterære kvalitet).

²⁴² *Ep.* 10.86B er ikke fullstendig, men det er vanskelig å forklare hvorfor og mangler skyldes trolig langt senere feil.

²⁴³ Stout foreslo allerede i 1954 at de første fjorten brevene var del av Plinius' plan om å publisere en keiserkorrespondanse, og dette virker ikke urimelig tatt i betraktning Plinius konkurranse med Cicero og streben etter berømmelse.

malplassert om de ikke var del av en større brevsamling. Jeg skal i et kommende kapittel omtale patron/klient-forholdenes rolle i det romerske samfunnet, men allerede nå vil jeg påpeke at slike brev, som disse 15, var instrumentet som ble benyttet for å opprette og vedlikehold bånd mellom keiseren og eliten. De første femten brevene ville uansett ikke vært arkivert sammen med den offisielle korrespondansen og må derfor ha blitt lagt til enten av verkets redaktør, og muligens i henhold til Plinius' ønsker. Brevene 1-14 fungerer som en fortsettelse fra de tidligere bøkene og kan være ment som en illustrasjon på den stillingen Plinius hadde i forhold til keiseren, og deretter fungere som en bro til den keiserlige korrespondansen.²⁴⁴ Temaet i disse første brevene ser på mange måter tilbake på Plinius' tidligere rolle politisk og administrativt, men knytter dem nå direkte opp mot keiseren og jeg får inntrykk av at innledningen er komponert etter lignende prinsipper som de tidligere bøkene; Plinius ber om råd, *beneficia* til klienter og venner, et presteskap til seg selv, tillatelse til å reise en statue av Trajan og ikke minst gratulasjoner. Det er viktig å ikke glemme at Plinius skrev flere av disse brevene mens han holdt et embete i Roma (Plin. *Ep.* 10.3A), og vanskelig å kalle dem enten private eller offentlige brev. Selvportretteringene i de ni første bøkene tjente delvis fremstillingen av forfatterens idealer og verdier, og det er mulig å spore lignende trekk bok 10, men denne gangen er keiser Trajan inkludert. I *Panegyricus* fremstilte Plinius Trajan ikke bare som motsetningen til tidligere despotiske keisere som Domitian, men også som imperiets opprettholder og den fremste av senatorene som ikke hevet seg over loven, og som samarbeidet med Senatet og lot den romerske eliten få utfylle som rolle i samfunnet (*Pan.* 65.1-2).

I bok 10' første brev blir leseren møtt av en liten lovtale som viser tilbake til Plinius' tidligere takketale og som setter tonen for keiserkorrespondansen, og en lignende hyllest kommer til syne i bok 10' siste personlige brev (*Ep.* 10.1, 14). Trajans rolle som Romerrikets opprettholder fremheves og jeg mener det er mulig å hevde at Plinius i like stor grad portretterer Trajan som seg selv i de femten første brevene; ordet *indulgentia* dukker opp 17 ganger i løpet av de femten første brevene.²⁴⁵ De femten første brevene i bok 10 fremstiller Plinius' lydighet til Trajan i form av keiserens gavmildhet ovenfor sin underlegne partner.²⁴⁶ Plinius ser ut til å fortsette der han slapp i bok 9 selv om fokuset i bok 10 går mer i retning av *officia* enn privatlivet.²⁴⁷ Den nærmest skamløse selvportrettering som følger de ni første bøkene er fraværende, og hyllesten er forbehold den dominerende parten i forholdet. Plinius fremstår som en alvorlig og pliktoppfyllende guvernør hvis behov for råd og lovbindende avgjørelser bekrefter keiserens funksjon som Romerrikets øverste dommer og herre med et personlig bånd til sine embetsmenn. Den overdrevne

²⁴⁴ Overgangen mellom Plinius' private verden og den offisielle er mykere enn hva den ville vært om bok 10 begynte med brevvekslingen fra Bithynia-Pontus.

²⁴⁵ Med unntak av krigene i Dakia burde Trajan vært tilgjengelig i Roma og ytterligere brev ble ikke utvekslet mellom 98 og 110

²⁴⁶ Henderson, J., (2003), s. 116 påpeker denne lydigheten.

²⁴⁷ Anbefalinger: *Ep.* 10.4, 10.5, 10.6, 10.11, 10.12; tillatelser: *Ep.* 10.3A, 10.8; gratulasjoner: *Ep.* 10.1, 10.14; takkebrev: *Ep.* 10.2, 10.10 og forespørsel om egen posisjon: *Ep.* 10.13. Plinius er langt høfligere enn tidligere.

høfligheten og Plinius' noe underkastende stil handler mindre om spyttlikking enn et uttrykk for de offentlige roller som spilles. Mellom to aktører av forskjellig ære²⁴⁸

Keiser Trajans rolle som Romerrikets opprettholder underbygges spesielt i form av de seremonielle brevene.²⁴⁹ Mens de femten første brevene var ment å skulle fremstille Trajan som en gudbenådet keiser, og viser en keiser noe distansert fra den *primus inter pares* som *Panegyricus* oppfordrer til fremstiller de seremonielle brevene Trajans lykke som ensbetydende med statens, og Plinius, soldatene og provinsbefolkningen ber således for hele Romerrikets vel og vøren (*Ep.* 10.35, 52, 88, 100, 102). Disse brevene danner en linje i bok 10 og bygger på det inntrykket av Trajan som Plinius gir i de første femten brevene. Jeg har lenge lurt på hvorfor episoden med de kristne har fått såpass mye plass, og jeg tror det var fordi de kristne nektet å delta i den offisielle kulten og ikke ville hylle keiseren som Romerrikets garantist, som den som påtok seg ansvaret for at den politiske, militære og sosiale ordningen av samfunnet ble vedlikeholdt. Jeg tror at brevvekslingens lengde skyldes at Plinius vanskelig kunne meddele sitt budskap uten detaljinformasjon, og dette åpner for at de øvrige brevene var lengre enn de som foreligger i bok 10.²⁵⁰ En annen løsning er selvfølgelig at en gruppes motvilje mot å støtte oppunder keiserkult var så uhørt at Plinius skrev et unormalt langt brev til ham å være til Trajan. Uansett så kan jeg ikke utelukke at lange brev ble sendt mellom Bithynia-Pontus og Roma.

Jeg tviler på at bok 10 var ment å skulle få en omfattende språklig behandling etter stattholderskapet fordi brevene ofte skulle overrekkes provinsborgere og var avhengig av å føre et enkelt og klart språk. Dessuten passet det seg kanskje ikke å omarbeide keiserens svari henhold til litterære eller ideologiske ambisjoner. Hvis Plinius hadde planer om å gi keiserkorrespondansen en litterær polering ville trolig selve bearbeidelsen, det litterære preget i form, språk og muligens allusjoner, finne sted i mer rolige omgivelser i Plinius' villaer. I likhet med sitt store forbilde polerte Plinius aldri sine brev fra stattholderskapet, og jeg tror at Plinius regnet med at en keiser som korrespondent frigjorde ham fra å gjøre noe Cicero aldri fikk tid til. De private brevene til Trajan vitner om at Plinius ikke sendte keiseren de samme kunstferdige brevene som venner og familie mottok.

Jeg tror altså at Plinius på et tidlig tidspunkt bestemte seg for å produsere ytterligere en brevsamling som omfattet både den private og den offisielle korrespondansen med keiser Trajan

²⁴⁸ Plinius uttrykker ved flere anledninger tvil: *Ep.* 10. 29, 31, 96 og 120, men denne tvilen omhandler i større grad konsekvenser av instruksjoner og problematikker pga instruksene enn en hjelpesløs guvernør. I *Ep.* 10.6 og 45 derimot viser Plinius at han ikke hadde tilstrekkelig kunnskap om verken Egyptisk borgerrett eller tidligere rettsaker mot kristne.

²⁴⁹ Gamberini, F., (1983), s. 335-336 har påpekt den seremonielle kvaliteten disse brevene har.

²⁵⁰ Lange offisielle brev legger til rette for at hovedarbeidet med å lese disse brevene tilfalt sekretariatet som valgte ut saker og presenterte dem for keiseren.

og den tiende samlingen kan ha vært ment å bygge videre på sentrale temaer fra *Panegyricus* som f. eks en guvernør veiledet av *optimus princeps* – samarbeidet mellom keiser og Senatet til provinsenes beste. Dette kan forklare at brevene er preget av Plinius' oppfatningen av Romas legitime styre og at han aldri viser tvil om sin rolle som øverste autoritet, eller samfunnets hierarki, der han bringer orden i provinsens kaos. Uten de femten første brevene ville fremstillingen av disse temaene blitt svakere. Det er vanskelig å overse det ideologiske preget bok 10 bærer spor av siden den har koblinger til det programmet *Panegyricus* fremsetter. Jeg må derfor spørre om bok 10 inneholder ideologiske føringer og om samlingen ble utgitt for å spre et budskap?

3.1.4 Ideologisk propaganda eller bare ideologi?

M. Durry foreslo i 1947 at Plinius' tiende bok utgjorde en håndbok for kommende guvernører.²⁵¹ Jeg kan ikke utelukke at samlingen ble betraktet eller benyttet som en håndbok/veiledning i ettertid, men en slik påstand lar seg vanskelig etterprøve og Durry viser ikke til belegg i bok 10 som vitner om dette.²⁵² Phillip A. Stadter deler noen av de synspunktene jeg har fremmet så langt, men konkluderer med at bok 10 ble grundig redigert av Plinius, i samsvar med Trajans ønsker, med den hensikt å produsere en tilsynelatende offisiell korrespondanse som indirekte og i fragmentarisk form overbrakte Trajans ideologi, og at fraværet av spesifikke detaljer utover det nødvendigste skulle sikre budskapets tidløshet. Stadter hevder at Plinius skapte en fiktiv verden og at bok 10 som kilde til provinsadministrasjon er svært begrenset, men påstanden er mangelfull og han misforstår betydningen av de ni første bøkene. Stadter hevder at Plinius skrev bok 10 i henhold til de samme grunnleggende prinsippene som tidligere bøker, men redegjør ikke for hvordan brevene bærer preg av dette og mangler en forklaring på hvorfor den språklige poleringen er fraværende. Stadter oppfatter ikke at Plinius med bok 10 nødvendigvis måtte, i form av sin offentlige rolle og brevenes karakter, velge både en mer formell tone og et mer formelt språk. Dessuten går Stadter uten forbehold ut fra at Trajan og hans støttespillere var i stand til å kontrollere den litterære produksjonen fullstendig og at regimet hadde et slikt behov. Plinius forsto selvfølgelig at han hadde bestemte politiske og ideologiske retningslinjer å forholde seg til om brevene skulle slippes ut i sirkulasjon, men jeg skal tillegge de post-augusteiske forfatterne i denne perioden noe mer ytringsfrihet enn Stadter tillater.²⁵³ Dessuten finnes det intet belegg for at Plinius ble presset eller påvirket til å fremstille regimets ideologi, eller at brevene hadde behov for en omfattende bearbeidelse for å tilfredsstille regimets ideologiske behov. Det er heller ingen grunn til at Plinius skulle dikte opp troverdige provinsadministrative situasjoner når han hadde hendene

²⁵¹ Durry, M., (1947),s. IX.

²⁵² *Digestae* 1.16 inneholder en håndbok for provinsguvernører, men i hvilken grad denne er basert eller inspirert av Plinius' keiserkorrespondanse skal ikke vi røre ved.

²⁵³ Iddeng, J.W.,(2004), s. 242-245 spør om Plinius var Trajans *mouthpiece* og stiller seg spørrende til hvorvidt man kan redusere Plinius til regimets ideologiske medium, og Iddeng ber oss vende blikket mot hvorvidt *Panegyricus* ikke også var et forsøk på å gjøre noe selvstendig.

fulle av ekte offisiell korrespondanse, som i flere tilfeller kan bekreftes av andre kilder, som kun trengte mindre grep for å tjene et ideologisk formål. Plinius var som deltager i keiseradministrasjonen og aristokratiet delaktig i opprettholdelsen av bestemte verdier, men det er langt herfra til propaganda som brevenes fremste formål. Stadter har rett i at brevene har et bestemt formål, men dette formålet var først og fremst kommunikasjon mellom provinsen og Roma og bearbeidelse av brevene vitner mer om Plinius' egen agenda enn Trajans.

Greg Woolfs lesestrategier har resultert i en oppmerksomhet ovenfor hvor tilgjengelig brevene i bok 10 fremstår for eksterne lesere, og hevder at bok 10 bærer preg av likheter med de øvrige bøkene, at avstanden til den opprinnelige korrespondanse er like stor og at samlingens formål tjener selvrepresentasjon.²⁵⁴ Woolf fremstiller bok 10 som nøye konstruert med hensikt å fremstille Bithynia-Pontus som en *romersk* provins hvor den energiske guvernøren Plinius gjennom et glimrende forhold til Trajan arbeidet til imperiets beste. Men ifølge Woolf var ikke dette propaganda da verkets publikum neppe strakte seg langt utover det senatoriske Italia, men skrevet for å tjene forfatterens mål uten at Woolf presentere disse. Jeg er enig i at bok 10 ikke var ment å skulle fungere som ren propaganda og jeg kan ikke utelukke at Plinius delvis forlater formålene fra de tidligere bøkene. Woolf har derfor delvis rett i at brevene er merkbart preget av Plinius fremstilling av seg selv, men brevformen legger opp til fokusering på Plinius' person og jeg har allerede argumentert for at Plinius lot brevformen tjene et selvportretteringsformål. Ethvert forsøk på å skrive egenreklame ville raskt bli gjennomskuet og dårlig mottatt spesielt om Plinius produserte fiktive brev fra keiseren. Jeg er ikke i tvil om at brevene er merket av ideologiske ytringer, men om jeg ser dette som en forlengelse av sentrale temaer i *Panegyricus* og de øvrige brevsamlingene - Plinius forsøkte ikke bare å hevde den romerske samfunnsordningen, men legitimere den som den beste løsningen for alle.²⁵⁵

Panegyricus var ingen keiserlig diktert tale, men et forsøk fra Plinius på å oppfordre til samspill mellom keiser og senatorer i en genre han kunne smøre tjukt på i vendingene.²⁵⁶ Men Plinius var klar over den politiske realiteten, og at *libertas* var begrenset selv om keiseren lot senatorene få ta del i administrasjonen av imperiet (*Pan.* 66.2-4, 72.1).²⁵⁷ *Panegyricus* inneholdt deler av den retorikken som det nye regimet legitimerte seg med og således var den overdrevne kontrasten til

²⁵⁴ Woolf, G, (2006), s. 97. Morello, R., (2007), s. 170 har påpekt at til tross for at Plinius er inkluderende, så skrev han til et intendert publikum og går ut fra at vi kjenner til talere som Calvus, Deomstenes, henvisninger til episke verk og at Cicero var født i Arpinum.

²⁵⁵ *Panegyricus* var knapt en keiserlig diktert tale, men innen sin genres rammer en videreutvikling hvor Plinius oppfordret keiseren til *libertas*. Stadter, P.A., (2002) oppfatter lovtalen som en oppfordring til Trajan om å opprettholde den eksisterende linjen ovenfor Senatet, en linje Morford, M.P.O, (1992), *AJPhil*, vol. 113, s. 575ff deler langt på vei...

²⁵⁶ Gamberini, F., (1983), s. 12-57, 377-446 redegjør for den stilistiske siden ved *Panegyricus*.

²⁵⁷ Plinius' program var ikke et forsøk på å få Trajan til å gi Senatet mer makt, men en oppfordring om respekt og opprettholdelse av samfunnets hierarki og tradisjoner. Trajan trengte kun å spille rollen som en senator *inter pares*, og Plinius' lovtale illustrerer keiserens *humanitas* og ikke hans guddommelige stilling.

Domitian forståelig og publiseringen fremmet den keiserlige ideologien.²⁵⁸ Domitian hadde delvis fratatt senatorene ansvar, mens det nye regimet slapp dem inn i varmen igjen og Plinius forsøker å hevde sin *ordo*'s rettmessige deltagelse i imperiets ære, men fryktet at Trajan ikke fullt ut skulle vedlikeholde samfunnhierarkiet senatorenes makt var bygget på. Senatorene var den beste samarbeidspartneren for keiseren og i så måte bærer bøkene preg av ideologi, men påstanden kommer fra Plinius ikke Trajan. I likhet med *Panegyricus* bør vi oppfatte bok 10 både som en presentasjon og oppfordring fra Plinius i større grad enn en keiserlig programerklæring, men ikke glemme at Plinius fremstille seg selv som forbilledlig i håp om å oppnå et rykte for ettertiden. Ideologisk propaganda er ikke en passende beskrivelse av bok 10 selv om jeg kan påvise ideologiske elementer. Jeg har allerede hevdet at vedleggene i Brev 10.58 var inkludert for å fremstille Trajan som ikke gikk tilbake på Nervas opprettholdelse av tidligere keiseres *beneficia* til folket, soldater eller senatorer - en rettferdig keiser som tok hensyn til annet enn kun egne interesser.

Jeg mener å ha åpnet for at brevene er utvalgte og redigerte, og at dette skyldes Plinius' egne formål og ikke keisermaktens, og at brevene 10.15 til 10.121 ser ut til å være basert på den korrespondansen som fant sted i løpet av Plinius' stattholderskap. I den videre analysen må jeg derfor ta forbehold for at en redaktør har fjernet bestemt informasjon som burde vært til stede i en offisiell korrespondanse, men har ingen grunn til å tro at Plinius har produsert fiktive eller drastisk bearbejdede offisielle brev siden samlingen inkluderte keiser Trajans innlegg, og Plinius ville neppe lagt til noe han ikke hadde dekning for. Plinius uttrykker selv problemet vedrørende falske eller redigerte keiserlige brev, og dette burde være tilstrekkelig belegg i denne saken (*Ep.* 10.65). Som en kilde til provinsadministrasjon i Bithynia-Pontus i perioden er den troverdig og berettiger oppmerksomheten. Guvernørposten var etter alt å dømme ment som slutten på Plinius' offentlige karriere og det siste bidraget før han trakk seg tilbake til den befriende hverdagen brevene beskriver at alderdommen skulle bringe.

3.2 Plinius den yngre - keiserlige instruksjoner og Bithynia-Pontus

Gaius Plinius Caecilius Secundus var sønn av en aristokrat fra Comum og fulgte sine ambisjoner som taler, jurist og administrator i Roma, mens polering av taler og brevskrivning opptok hans tid i villaene på landet. Etter å ha fullført en respektabel *cursus honorum* ble Plinius sendt av keiser Trajan til Bithynia-Pontus. Omstendighetene rundt Plinius' utnevning er tema for de kommende sidene.

²⁵⁸ Riggsby, A.M., (1995), *AJPhil*, vol.116, s. 130 hevder at det ikke var behov for *extensive oratory* og spør om *brevitas* var løsningen, men i stedet for den politiske arenaen som ytringsfelt kan lovtalen ha fungert som en ytring for Plinius, og direkte propaganda er da ingen tilfredsstillende forklaring.

3.2.1 Bithynia-Pontus og mandata

Bithynia-Pontus ble etablert som romersk provins i 63 fvt som et ledd i Pompeius Magnus' reorganisering av de hellenske områdene.²⁵⁹ Den vestlige delen av Lilleasia var et urbanisert område og Strabon beskriver det som rikt på naturlige ressurser (*Geog.* 12.3).²⁶⁰ Viktige veier av både militært og økonomisk betydning gikk gjennom provinsen.²⁶¹ Fra slutten av det flaviske regimet opplevde vestkysten av Lilleasia en økonomisk oppgang spesielt i form av handel.²⁶² Administrasjon og finans sto sentralt i Pompeius' organisering og provinsen ble inndelt i administrative distrikter bestående av byer med større omliggende områder.²⁶³ Mens kystområdene mot Svartehavet allerede besto av urbane enheter oppgraderte Pompeius landsbyer av en viss størrelse i innlandet (Strabon, *Geog.* 12.3).²⁶⁴ *Lex pompeia* regulerte provinseliten hvis ansvar det var å administrere provinsen og skatteinnkrevningen.²⁶⁵ Både provinsforvaltningen og de munisipale forhold er delvis dokumentert gjennom Plinius' brev og Dion av Prusas taler.²⁶⁶ Under Trajan og Hadrian ble provinsen ved flere anledninger styrt av keiserlige legater før dette ble standard praksis under Aurelius.²⁶⁷ Men området opplevde betydelige problemer og i en kartlegging av P.A Brunt fremstår Bithynia-Pontus som den mest belastede provinsen i forhold til *repetundae*-saker.²⁶⁸

Plinius ankom Bithynia-Pontus den 17. september 110, meldte om god helse til tross for reisens anstrengelser, og bekreftet at han allerede hadde påbegynt sine oppgaver (*Ep.* 10.17A, 17B).²⁶⁹ Plinius' forsinkelse kan forklares med motgående vinder og høy varme, men det er vanskeligere å forklare hvorfor legaten Pudens ankom provinsen etter Plinius (*Plin. Ep.* 10.25). En assistent burde ankommet før guvernøren eller sammen med ham, men problemet kan forklares med en overføring eller forsinkelse. Plinius' arbeidsmetode ser ikke ut til å skille seg betydelig fra hva forskningen vet om andre guvernører siden han brukte mye tid på å reise til provinsens urbane *conventus*-

²⁵⁹ Marshall, A.J., (1968), *JRS*, vol. 58, s. 103-109.

²⁶⁰ Plinius den eldre gir også en beskrivelse av Bithynia, se: *Nat. His.* 5.43.

²⁶¹ Magie, D., (1950). Spesielt handelen fra Svartehavet; det er derfor grunn til å tro at keiserens prokuratorer hadde både store oppgaver og innflytelse i området i tillegg til *patrimonium*.

²⁶² Levick, B., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 612.

²⁶³ Jones, A.H.M., (1971), s. 157-161 beskriver Pompeius' organisering med fokus på det munisipale.

²⁶⁴ En detaljert analyse av Pompeius' reorganisering, se: Fletcher, W.G., (1939), *TPAPA*, s. 17-29.

²⁶⁵ *Plin. Ep.* 10. 79, 80, 112-115. Under Marcus Antonius' styre (42-31 fvt.) ble deler av Pompeius' organisering forlatt, mens Augustus gav provinsen sivil status under prokonsulenes oppsyn.

²⁶⁶ Or. 38-50 beskriver området og spesielt Prusa.

²⁶⁷ Gaius Iulius Severus var keiserlegat i 134 i Bithynia-Pontus under Hadrian, se: Dio 69. 14 og Eck, W., (1970), s. 212., jf. Magie, D., (1950), vol. II, s. 1532-1533.

²⁶⁸ Brunt, P.A., (1968), *Historia*, vol. 10, s. 224-247; jf. Brunt, P.A., (1990), s.

²⁶⁹ Williams, W., (1990), s. 88 viser til Lucian og argumenterer stødig for at Plinius gjorde rett i å avbryte sin reise av helseårsaker. Plinius oppholdt seg i Bithynia-Pontus i underkant av 2 år. Sherwin-White, (1965), s. 81 argumenterer for 109-111, fordi vi ikke hører noe om Trajans 6. konsulembete inngått 1. januar 112. Werner Eck, (1982), s. 348-349 påpeker at Calpurnius Macer tvilsomt kunne tiltrådt før godt ut i 110, og hevder 110-112. Syme, *Roman Papers*, vol. 4, s. 477 støtter Eck. B.F. Harris, (1980), argumenterer for Sherwin-Whites synspunkt. Dateringen av Macer er et bedre argument enn Trajans sjettede konsulembete slik jeg forstår det.

sentre.²⁷⁰ Plinius den eldre nevner 12 byer i Bithynia (Plin. *HN* 5, 143), men jeg finner kun syv av disse i bok 10.²⁷¹ Plinius nevner fem byer i Pontus, og jeg er ikke kjent med kilder som omtaler flere byer.²⁷² Som forventet forteller ikke brevene mye om skatt til keiseren da dette ansvaret ikke lå på Plinius' skuldre, og det er magert med opplysninger i brevene om provinsrådet.²⁷³ Sherwin-White har påpekt at selv om Senatet hadde styrt provinsen siden 27 fvt. så nevnes kun 2 *senatus consulta*, men langt flere keiserlige bestemmelser.²⁷⁴ Det er vanskelig å spore en betydelig keiserlig oppmerksomhet ovenfor Bithynia-Pontus i kildematerialet før Plinius ankom provinsen.

Guvernørers instruksjer, *mandata*, er ikke systematisk beskrevet før Plinius' stattholderskap, men brevene gir ingen grundig fremstilling av keiserlige instruksjer. Dio Cassius' bemerkning om at Augustus utstyrte sine guvernører, både prokonsuler og keiserlegater, med *mandata* bør betraktes som en rimelig beretning (Dio 53. 15).²⁷⁵ Lucian bemerker at det fantes instruksjer som alle guvernører mottok fra keiseren (*pro Lapsu* 13), og Tacitus forteller at Corbulo, keiserlegat i Syria, da generalen hans Paetus ville angripe Armenia svarte at keiseren ikke hadde gitt ham slike instruksjer (*Ann.* 15. 17).²⁷⁶ Dette tyder på at det fantes instruksjer som regulerte guvernørens utenrikspolitiske handlingsrom. Instruksene hadde ingen fastsatt form, men besto av administrative prinsipper, stadige tillegg og *ad hoc* instruksjer.²⁷⁷ Forskningen antar at instruksene besto av en generell del utstedt til de fleste guvernører og en spesiell del tilpasset både omstendighetene og den enkelte guvernør.²⁷⁸ Det kan ha opparbeidet seg en betydelig forvaltningslovgivning i guvernørens *mandata*.²⁷⁹ Dessuten resulterte utviklingen av instruksjer i en strukturering av oppgaver. Plinius mottok instruksjer fra keiseren før han forlot Roma, og det er ingenting i bok 10 som tyder på at den generelle delen skilte seg fra hva andre guvernører ble tildelt, men det ser ut til at Plinius mottok uvanlige instruksjer i den spesielle delen som ikke kan overføres til andre provinser: a) Plinius skulle avdekke og slå ned på finansiell ekstravaganse og korrupsjon i provinsbyene. Dette gjaldt spesielt byggeprosjekter igangsatt av de munisipale myndighetene (Plin. *Ep.* 10.17A, 18, 23-24, 43-44, 47), b) Plinius skulle slå ned på og forebygge politisk uro ved

²⁷⁰ Burton, G.P., (1975), *JRS*, 75, s. 92-105, argumenter godt for at dette var standard praksis, Plinius' reiseplan blir diskutert av Sherwin-White, A.N., (1965), s. 529-533.

²⁷¹ Apamea (10.47-48), Prusa ad Olympum (10.17A-17B), Nicaea (10.39-40), Nicomedia (10.31), Iuliopolis (10.77-78), Claudiopolis (10. 39-40) og Byzantium(10. 43-44).

²⁷² Amastris (10. 98-99), Amisus (10.92-93), Heraclea (10.75), Tium (10.75) og Sinope (10.90-91).

²⁷³ Denne forsamlingen tok seg av keiserkult og *repetunda* og holdt til i Nicomedia og Amastris. Plinius nevner de i *Ep.* 7.6.

²⁷⁴ Denne forsamlingen tok seg av keiserkult og *repetunda* og holdt til i Nicomedia og Amastris. Plinius nevner de i *Ep.* 7.6. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 526

²⁷⁵ Burton, G., P., (1976), *ZPE*, 21, har argumentert for at Augustus gav prokonsuler instruksjoner.

²⁷⁶ *respondit converterent aquilas et iuncti invaderent Armeniam abscessu Vologaesis infirmatam. non ea imperatoris habere mandata Corbulo.*

²⁷⁷ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 590.

²⁷⁸ Trajan benyttet slike sett med instruksjoner for å lovfeste soldatenes testamenter, se: *Dig.* 29. 1.1.

²⁷⁹ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 590. Sherwin-White viser til flere tilfeller hvor jurister senere refererer til slike nedtegnelser.

å forby alle former for klubber; dette gjaldt spesielt *collegia* (Plin. *Ep.* 10.33-34, 96).²⁸⁰ c) Plinius skulle avdekke og gjenopprette en tilfredsstillende administrativ praksis i provinsen (*Ep.* 10.20, 22, 27-28, 29, 30, 31-32, 45-46, 56, 110-111).²⁸¹ d) Plinius skulle begrense og kontrollere utplasseringen av statens soldater (Plin. *Ep.* 10.22, 27, 30). e) I tillegg kan vi spore juridiske reguleringer i instruksene.²⁸² Jeg er ikke kjent med noen kilde som beskriver slike bestemmelser i instruksene hos andre guvernører, og disse instruksene er for omfattende til å betrakte dem som kun spesielle instruksjoner tilpasset Bithynia-Pontus.

3.2.2 Prokonsulære fullmakter?

En innskrift fra Comum forteller at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus som *legatus Augusti pro praetor consulari potestate*.²⁸³ Utnevnelsen kom i form av et *senatus consultum* og innebar at Bithynia-Pontus, en sivil provins styrt av prokonsuler av pretors rang siden 27 fvt., ble en konsulær provins styrt av en keiserlegat så lenge keiseren ønsket.²⁸⁴ Plinius hadde ikke tjenestegjort tidligere i en provins og var således ikke aktuell for de øvrige konsulære provinsene, og tok et kraftig steg på embetsstigen.²⁸⁵ Geza Alföldy presenterte i 1999 en ny tolkning av innskriftene og kom frem til at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus med prokonsulære fullmakter (*pro consulari potestate*).²⁸⁶ Plinius' posisjon kan være mer spesiell enn tidligere antatt, og tidlig i bok 10 rapporterer han om legaten Servilius Pudens' ankomst (*Ep.* 10.25). Normalt fikk ikke keiserlegatene egne legater, noe prokonsulene derimot gjorde, og Plinius kan ha blitt tildelt en egen legat pga sin prokonsulære stilling slik at Pudens kunne ta ansvar for mindre juridiske oppgaver for å lette på arbeidsmengden til en guvernør med ekstraordinære instruksjoner. Plinius' etterfølger i Bithynia-Pontus, Cornutus Tertullus, var *legatus Augusti pro praetore*, men ikke *pro consulari* finnes i hans tittel.²⁸⁷ *Consulari potestate* vill vært et uttrykk for ekskonsulen Plinius' høye stilling og gitt Plinius 12 lictorer. Prokonsulære fullmakter satte Plinius på lik fot med sine forgjengere, men de

²⁸⁰ Dio *Or.* 45.8 omtaler hvor problematisk *collegia* kunne være i politikken. De romerske styresmaktene fryktet trolig at disse skulle utøve en samlet makt ved f. eks å forstyrre offentlige valg eller forestillinger samt leies ut til høystbydende. Tac. *Ann.* 14.17 beskriver hvordan noen slike klubber ble fjernet etter uroligheter i Italia. Se Robinsin, O.F., (1995), s.80-81 om lovgivning mot oppførsel som truet offentlig ro og orden: *lex Iulia de vi* og *collegia*. Om forbudet, jf. *D.* 47.22.1.

²⁸¹ Plin. *Ep.* 10.70, 90, kan tyde på at dette gjaldt spesielt byggeprosjekter hvor lokale offentlige midler skulle finansiere.

²⁸² Sherwin-White, A.N., (1965), s. 660 hevder at Trajan ikke hadde beordret Plinius til å benytte seg av *senatus consulta* eller prokonsulenes avgjørelser (*exempla*) i juridiske sammenhenger.

²⁸³ *CIL*, V. 5262, se: Sherwin-White, (1966), s. 80-82, hevder at Plinius kun erstattet en prokonsul. Goodman, (1997), s. 109 hevder at tittelen var et plaster på såret da provinsens stilling var heller laber, mens Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 118 hevder at dette gav flere lictorer og synliggjorde Plinius' makt.

²⁸⁴ Dette hadde forekommet tidligere: Poppaeus Sabinus ble utnevnt *legatus propraetor* til provinsene *Achaea* og *Macedonia* i år 15 på bekostning av prokonsulen: Tac. *Ann.* 1.76, 1.80. Om direkte utnevnelse av en prokonsul til den konsulære provinsen Africa: Suet. *Galba*, 7.

²⁸⁵ Det går 10 år mellom konsulembete i Roma og guvernørposten uten noe annet engasjement i provinsene.

²⁸⁶ Alföldy, G., (1999), *AAntHung*, s. 21-44. Birley, E., (2000) og Marchesi, I., (2008), s. 212 stiller seg positiv til Alföldys rekonstruksjon.

²⁸⁷ Se *ILS* 1024, Tertullus hadde vært konsul samme året som Plinius (Plin. *Pan.* 90) og *praefectus aerario Saturni* (Plin. *Pan.* 92). Se også Jameson, S., (1965), vol. 55, s. 54-58 for mer info om Tertullus samt Mitchell, S., (1974), *JRS*, vol. 64, s. 27-39.

ekstraordinære instruksene gav Plinius en helt spesiell myndighet som keiserens egen representant. Plinius var med andre ord en keiserlegat som opererte med utgangspunkt i en prokonsuls myndighet. Richard Talbert har argumentert for at rekkevidden og mønstret i Plinius' oppgaver/plikter tilsvarer prokonsulenes fullmakter, og således faller en Plinius med prokonsulære fullmakter pent på plass.²⁸⁸ Med utgangspunkt i instruksene vil det i oppgaven komme frem at Plinius' arbeidsmetoder fremstår som mer systematisk og grundig enn hva som er mulig å avdekke hos tidligere guvernører og ikke minst hva provinsbefolkning var vant med. Forklaringen på at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus med spesielle instruksjoner, omfattende myndighet og en legat kan tydeliggjøres ved å redegjøre for denne guvernørens kompetanse og de uroligheter i provinsen som instruksene gjenspeiler.

3.2.3 Plinius' karriere før Bithynia-Pontus

Jeg skal argumentere for at Plinius som advokat og embetsmann hadde han lang erfaring med både juridiske og administrative oppgaver i provinsforvaltningen, men det romerske administrative apparatet var i mindre grad basert på kompetanse enn status og ære. Plinius var født i 61/62 og la grunnlaget for en offentlig karriere ved å studere retorikk (*Ep.* 2.14, 6.6), og debuterte i en alder av 18 år som jurist.²⁸⁹ Karriereinnskriftene forteller oss at Plinius fikk en posisjon i *vigintiviratum* samme år (som *decemvir stlitibus iudicandis*).²⁹⁰ I forbindelse med *repetundae*-saker mot to tidligere prokonsuler i Bithynia-Pontus fikk Plinius erfaring med maladministrasjon og kjennskap til provinsen.²⁹¹ Rollen som forsvarer i begge sakene kan ha gitt Plinius et rykte i Bithynia-Pontus (positivt/negativt?), og han opptrådte som aktor i andre *repetundae*-saker.²⁹² Plinius' juridiske erfaringer gjorde ham godt utrustet til oppgavene som guvernør, og han var kjent med problematikken tilknyttet et stattholderskap spesielt i Bithynia-Pontus.

Innskriftene forteller at Plinius hadde et opphold som militær tribun i legion *Gallicae* III i år 82.²⁹³ Om tjenestetiden forteller Plinius at han ble beordret av keiserlegaten til å undersøke militære

²⁸⁸ Talbert, R.J.A, (1980), *Stud. Lat. Litt.*, vol 168, s. 424.

²⁸⁹ Sacerdos' og Quintillians forelesninger.

²⁹⁰ Om *viginviratum*, se: Dio. 54. 26. En post i *viginviratum* kvalifiserte en ung mann til kvestorposten. men Jolowicz, H.F., Nicholas, B., (1978), s. 330 påpeker at posten hadde mistet deler av sitt juridiske ansvar. En post i *viginviratum* kvalifiserte en ung mann til kvestorposten.

²⁹¹ For saken mot Varenus Rufus, se: Plin. *Ep.* 5.20, 6.5, 7.6; Julius Bassus, 4.9, 6.29. Bassus hadde tjenestegjort i Bithynia tidligere hvor han kan ha tilegnet seg et dårlig rykte, om Bassus' karriere, se: *PIR*, 2, *J205*. Varenus Rufus omtales av Dion av Prusa i Prusa: *Or.* 48. I saken mot Bassus frafalt trolig anklagene på grunn av uenighet mellom deltagerne i provinsrådet. Bithynierne hadde krevd og fått Varenus som anklager mot Bassus, men saksøkte ham senere for lignende forhold!

²⁹² Plinius var aktor mot de tidligere prokonsulene: Marius Priscus i Africa *Ep.* 2.11-12, mot den avdøde Caecilius Classicus for Baetica i 101 *Ep.* 3.4, 3.9, og mot Baebius Massa for Baetica i 93 *Ep.* 6.29, 7.33,

²⁹³ Plin. *Ep.* 1.10, 3.11, 7.4, 7.16, 7.31, 8.14 og 10.87. Birley, A.R., (2000), s. 7 foreslår at T. Attilus Rufus var guvernør i Syria mens Plinius var der; se Eck, W., (1970), s. 131-133 daterer Rufus som keiserlegat i årene 82-85. Den samme Rufus nevnes kanskje som tidl. guvernør i Syria hos Tacitus: *Agr.* 40.1.

finansier og avdekket uregelmessigheter (Ep. 7.31).²⁹⁴ Oppholdet var mer administrativt enn militært, og tilbake i Roma påtok Plinius seg *servir equitum romanorum*, en post nokså vanlig blant kandidater med politiske ambisjoner.²⁹⁵ Langt mer betydningsfullt var embetet som keiserlig kvestor, rollen som keiserens mellomledd i Senatet styrket båndene til de sentrale aktørene i keiseradministrasjonen, og gav Plinius adgang til senatet (Plin. Ep. 7.16).²⁹⁶ Plinius' venner hadde trolig skaffet ham posten eller kanskje han hadde Domitians anbefaling (Plin. Ep. 2.9)?²⁹⁷ Som medlem av *ordo senatus* siktet Plinius mot konsulembetet, men han måtte først inngå pretorembete og til dette kvalifiserte kandidater seg gjennom tribun- eller edilembete.²⁹⁸ Plinius valgte *tribunus plebis* og Plinius satte pris på de juridiske oppgaver og betraktet embetet som alt annet enn en tom tittel (Ep. 1.23).²⁹⁹ Det var som pretor Plinius tok det virkelige steget som keiserlig embetsmann, og til tross for at konsulene hadde overtatt deler av pretorenes rolle i Roma hadde embetet beholdt en viktig juridisk rolle og offentlig underholdning (*ludi*).³⁰⁰ Plinius mottok for første gang i karrieren *imperium* og kvalifiserte seg for en militærpost eller et stattholderskap, men han ble værende i Roma og utnevnes til *praefectura aerari militaris* i september 96.³⁰¹ Det finansielle ansvaret for posten gav Plinius finansiell erfaring, og ble etterfulgt med *praefectura aerari saturni* (Plin. Ep. 10.3A).³⁰² Jeg mener det er grunn til å betrakte disse to finansielle postene som grunnlaget for Plinius' revisjonsoppgaver i Bithynia-Pontus (Ep. 1.10).³⁰³

1. september år 100 toppet Plinius sin embetskarriere som konsul sammen med Trajan (Plin. Pan. 90-91),³⁰⁴ og holdt sin takketale til keiseren i Senatet.³⁰⁵ Det var normalt med et opphold mellom

²⁹⁴ Plinius omtaler slike poster som *sestertis tribunatus* (Ep. 4.4), og Sherwin-White påpeker at dette var et vanlig embete for unge menn uten militære ambisjoner, Sherwin-White, A.N., (1965), s. 441. *CIL*, XI. 5272 utfyller *CIL*, V. 5262 ved å nevne pretorembetet og tribunatet.

²⁹⁵ Birley, A.R., (2000), s. 8.

²⁹⁶ Syme, R., (1991), *RP*, vol. 7, s. 563 daterer dette embetet til år 87. Under Prinsipatet medførte ikke slike kvestorposter noe finansielt ansvar.

²⁹⁷ Plinius' bekymringer vedr. Sextus Erucius vitner om både venner og keisers involvering i valgene; det er liten grunn til å tro at dette ikke var tilfellet også for Plinius.

²⁹⁸ Harte, R.H., (1935), *JRS*, vol. 25, s. 52-53, beskriver deler av forløpet i en senatorkarriere; Talbert, R.J.A., (1996), *CAH*, vol. 10, s. 326-327.

²⁹⁹ Tac. *Ann.* 13. 28 beskriver hvordan tribunenes juridiske oppgaver både var utydelige og makt sterkt redusert under Prinsipatet. Syme, R., (1991), *RP*, vol. 7, s. 563 daterer tribunembetet til år 91.

³⁰⁰ Om dette embete, se: Harte, R.H., (1935), *JRS*, vol. 25, s. 51-54, jf. Syme, R., (1991), *RP*, vol. 7, s. 563 I hvilken grad Plinius var aktiv i domstolene i løpet av pretorembetet er uvisst, men Plin. Ep. 7.33 omtaler saken mot Baebius Massa og om, jf. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 444-447.

³⁰¹ Birley, A.H., (2000), s. 14-15. Syme, R., (1991), *RP*, vol. 7, s. 564 foreslå 94-96. Talbert, R.J.A., (1996), *CAH*, vol. 10, s. 338-339 opplyser oss om at det var 3 *praefecti* av pretors rang.

³⁰² Sistnevnte post må ha kommet først etter Trajans adopsjon da Plinius i Ep. 10.8 trolig nevner Nerva. Dette embete delte Plinius med Cornutus Tertullus, se: Plin. Ep. 5.14, jf. *ILS* 1024 for Tertullus' karriere. Merill, E.T., (1902), *AJPh*, vol. 23, s. 400-412 argumenterer for 98, og Birley, A.R., (2000), s. 16 er enig. Se også Talbert, R.J.A., (1996), *CAH*, vol. 10, s. 338-339.

³⁰³ Det ser ut til at det kan ha vært uvanlig å holde begge disse embetene samlet, jeg vet kun om en innskrift som nevner begge titlene: *ILS* 1041. Det er vanskelig å vurdere i hvilken grad det spilte noen rolle, men Plinius styrte trolig sine egne villafinanser Ep. 5.14.

³⁰⁴ Plinius omtaler det samme konsulembete i Ep. 5.14.

³⁰⁵ Denne praksisen hadde blitt innført av keiser Augustus i år 5 fvt. Talbert, R.J.A., (1996), *CAH*, vol. 10, s. 327, sannsynligvis etablert for å lette presset på konsulembetet..

konsulembetet og en provinspost. I Plinius' tilfelle skulle det gå ti år tilbrakt i Roma hvor utnevnelsen til augur fulgte (Plin. *Ep.* 4.8).³⁰⁶ Plinius' forgjenger, Sextus Frontinus, hadde ofte nominerte ham og utnevnelsen var et resultat av keiserlig *beneficia* (Plin. *Ep.* 10.13).³⁰⁷ I forhold til Bithynia-Pontus gav presteskaper Plinius en økt bevissthet ovenfor religiøs praksis og offisiell kult.³⁰⁸ I et brev til Pontius Allifanus nevner Plinius Cornutus Tertullus' utnevnelse til en kuratorpost (*aemiliae viae curam*) og påpeker en tilsvarende post for seg selv (Plin. *Ep.* 5.14). En sammenligning av karriereinnskriftene vil vise at dette kan være posten som *curator alvei Tiberis et reparum et cloacarum urbis*.³⁰⁹ Det ser ut til at arbeidet lå Plinius' hjerte nært og lidenskapen dukker opp igjen i forbindelse med hans ingeniørprosjekter i Bithynia-Pontus.³¹⁰ Jeg har redegjort for hvilke instruksjoner Plinius ble utstyrt med og vist at han hadde en administrativ bakgrunn med hovedvekt på administrasjon, finanser og juss.³¹¹

3.2.4 Hvorfor trengte Bithynia-Pontus en keiserlegat, og trengte den Plinius?

Plinius' uttrykte høye forventninger til provinsembeter, men virket noe kjølig i forhold til Bithynia-Pontus (Plin. *Ep.* 8.24, 9.5).³¹² Han hadde lite erfaring med provinsforvaltningen, og omtaler verken eiendommer i provinsene eller personlige reiser utenfor Italia.³¹³ Trajans valg av Plinius må derfor ha basert seg på andre forhold enn provinserfaring.³¹⁴ Richard Talbert påpeker at Plinius' manglende provinsadministrative erfaring passer dårlig i forhold til andre senatorer som Domitian, Trajan og Hadrian valgte til spesielle oppdrag.³¹⁵ Men erfaring fra provinsene var ikke nødvendig i et system hvor spesialisering først ble et særtrekk senere, og som keiserlig embetsmann måtte Plinius forvente å bli satt til oppgaver hvor han ikke hadde erfaring.³¹⁶ Plinius var derimot en erfaren administrator og hans tidligere sysler faller pent på plass med de oppgavene som skiller seg ut i hans *mandata*, og det er ikke overraskende at han blir tildelt en guvernørpost.

³⁰⁶ Birley, A.R., (2000), s. 16 daterer dette til år 103.

³⁰⁷ Keiseren kunne utnevne medlemmer av sin egen familie til presteskaper uten den påkrevde statusen: Sherwin-White, A.N., (1965), s. 272, jf. Beard, M., North, J., Price, S., (1998), s. 192-196. I et brev til keiser Trajan ber Plinius om enten *auguratum* eller *septemviratum* da hans rang var konsulær: *Ep.* 10.13. Slike poster var på livstid og brakte stor prestisje.

³⁰⁸ I Bithynia var han flere ganger opptatt av religiøs praksis, templer og for religiøse forhold, se: Plin. *Ep.* 10. 49-50, 68-69, 70-71, 81-82, 96-97.

³⁰⁹ Ansvar for vedlikeholdet av kloakken ble opprettet under flaverne hvor en enkel kurator erstattet et styre Birley, A.R., (2000), s. 16 daterer dette til år 104-106. Talbert, R.J.A., (1996), *CAH*, vol. 10, s. 338-339 opplyser oss om at det var 5 *curatores* valgt ved lodd under oppsyn av en *consularis*. Plinius styrte åpenbart sine egne villafinanser *Ep.* 5.14.

³¹⁰ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 344-345, her refereres det til *ILS* 5925-5929. Plinius viste som guvernør en sterk interesse for akvedukter, kanaler og innsjøer, se: *Ep.* 10.41-42, 10.61-62.

³¹¹ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 553 påpeker på bakgrunn av få henvendelser av finansiell art at Plinius ikke trengte hjelp

³¹² Plinius betraktet ikke Bithynierne som ekte grekere hvis språk han trolig behersket godt og kultur han satte pris på.

³¹³ Campbell, B., (1975), *JRS*, 65, s. 11-31, belyser hovedsakelig den militære erfaringen til senatorer i provinsene, men viser at tidligere erfaring og post ikke var sammenfallende.

³¹⁴ Trajan la trolig stor vekt på Plinius' *diligentia*: Plin. *Ep.* 10.20, 10.38, 10.62.

³¹⁵ Talbert, R.J.A., (1980), s. 417-418, redegjør for lignende utnevnelser hvor han legger vekt på at Plinius fikk en konsulær post etter kun 10 år. Normalt gikk man gradene og avsluttet med de konsulære provinsene *Africa* eller *Asia*.

³¹⁶ Hadrian fortsatte den administrative linjen fra Domitian og Trajan, og sto mer for en justering enn endring, se: Griffin, M., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 140-141.

Keiseradministrasjonen betraktet åpenbart ikke forholdene i Bithynia-Pontus som tilfredsstillende, og det ble foretatt grep for å bedre situasjonen. Problemene i Bithynia-Pontus skyldtes at byene hadde store ressurser til rådighet og ekstravagansen ble forverret av politiske uroligheter mellom byene og mellom forskjellige fraksjoner i byene. Kildene vitner i større grad om borgernes harme mot de munisipale myndigheter og provinseliten enn mot keisermaktens representanter (*Or.* 40, 41, 46, 47, 48; *Ep.* 10.34, 10.81).³¹⁷ Mulighetene for korrupsjon og forfall i administrative praksis var alltid til stede, spesielt fordi byrådsmedlemmene hadde livstidsplasser, og jeg kan ikke belegge et apparat i provinsen som holdt kontinuerlig oppsyn med byenes finansarkiver. I så fall burde Plinius ha kommentert dette siden det var en av hans viktigste oppgaver. (*Plin. Ep.* 10.38).³¹⁸ I likhet med andre *ad hoc* løsninger som *curator rei publicae* og *iuridici* mener jeg at det i tilfellet Bithynia-Pontus ble gitt nye oppgaver til en eksisterende embetsrolle.³¹⁹ Plinius var først og fremst en provinsguvernør med spesielle oppgaver og det vil være feil å betrakte ham som en *corrector* eller stattholderskapet som en strukturell endring i provinsforvaltningen. Trajan påminner Plinius om at han ble sendt til provinsen fordi mange forhold trengte en korrigerende, og at intet hadde et større behov for reform enn de elendige administrative forholdene i provinsen (*Plin. Ep.* 10. 32). Noe var råttent i provinsen Bithynia-Pontus og provinsbyenes finanser skulle undersøkes og korrigeres.³²⁰ Trajan mente at provinsbefolkningen ville forstå at dette ble utført til deres eget beste og legger vekt på at det skulle offentliggjøres at Plinius var valgt som keiserens representant med et spesielt oppdrag (*Plin. Ep.* 10.18). Deler av Plinius' *mandata* ble offentliggjort i byene gjennom utstedelsen av guvernørens edikt.³²¹ Det er vanskelig å slå fast hvordan keiseradministrasjonen ble klar over problemene i Bithynia-Pontus, men det er lite sannsynlig at *repetundae*-sakene var årsaken og jeg skal heller rette blikket mot keiserlige kuratorer.³²² Korrespondansen tyder på at rammebetingelsene var nokså løse, og fordret initiativ da Plinius ble bedt av Trajan om å benytte sin egen dømmekraft (*Plin. Ep.* 10.117). Jeg kan avdekke et sikkerhetsnett som gav Plinius muligheten til rådføre seg med keiseren når hans erfaring eller instruksjoner var utilstrekkelige, men jeg skal ikke utelukke at andre guvernører hadde samme mulighet (*Plin. Ep.* 10.31). Burde ikke Plinius' stab plukket opp flere av sakene? Brevene forteller dessverre lite om staben eller hvordan

³¹⁷ Det er grunn til å tro at visse grupperinger i provinsrådene faktisk stod bak flere av anklagene mot prokonsulene, se: *Plin. Ep.* 4.9.

³¹⁸ Vi At Trajan ikke satte pris på sløsing eller dårlige finanser vitner hans grep i Hellas om, se: *Plin. Ep.* 8.24.

³¹⁹ Burton, G.P., (1979), *Chiron* 9, s. 465-487, se også: Levick, B., (1979), *Greece and Rome*, s. 123

³²⁰ *rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt nam et esse eas vexatas satis constat.*

³²¹ *Plin. Ep.* 10.96 viser at dette var kjent blant deler av befolkningen, og *Ep.* 10.110/111 vitner om at borgerne i Amisus benyttet Trajans forbud i ediktet mot munisipale gaver til private til å anklage en av sine egne. *D.* 48.3.6.1, kan tyde på at det var ønsket praksis at guvernørene offentligjorde deler av mandatet sitt.

³²² Slike saker kunne bli satt i gang av provinsrådene og rådene ville ikke tjent på at slik informasjon ble kjent. Guvernørene hadde ikke myndighet ovenfor kuratorer og dermed heller ingen automatisk lojalitetsbånd.

arbeidet ble delegert.³²³ Plinius' situasjonsrapporter/analyser resulterer i konsultasjoner med Roma om problemer eller tillatelser 39 ganger; av disse utgjør *mandata* 15, de militære anordningene 5 brev, 2 brev i forbindelse med forbudet mot klubber, 5 forespørsler om byggingstillatelser, 2 om finansielle regler, 1 brev om *relegati* og 5 forespørsler knyttet til endringer i provinsloven.³²⁴ Bok 10 presenterer en arbeidsom, kunnskapsrik og ivrig Plinius og kritikken mot ham pga mange konsultasjoner virker ubegrunnet, men det finnes situasjoner hvor han opptrer klossete og tilfellene skyldtes uerfarenhet (f. eks *Ep.* 10.45, 10.116, 120-21).³²⁵ Kun ved to anledninger kan jeg spore irettesettelser fra Trajan (*Plin. Ep.* 10.82, 117).³²⁶ De fleste anmodningene om råd eller avgjørelser fra keiseren skyldtes uklare instruksjoner eller et utilstrekkelig lovverk, og kan forklares med at Plinius påpekte problematikker eller konsekvenser som guvernører uten omfattende juridisk erfaring muligens ikke ville påpekt.

Utnevnelsen av Cornutus Tertullus som påfølgende keiserlegat tyder på at det var et sentralt ønske om å holde Bithynia-Pontus under direkte keiserlig kontroll og oppsyn, og Tertullus hadde hatt flere av de samme embetene som Plinius, men vi har ingen kilder som kan fortelle om hans bedrifter som guvernør. Problemene i Bithynia-Pontus var ikke unike i perioden. Korrupsjon og misholdte byggeprosjekter opptar store deler av bok 50 i *Digestae* og forteller oss at keiserstaten på et senere tidspunkt gav spesifikke lover for å motarbeide det jeg antar var lignende problemer. Jeg mener at Plinius' stattholderskap var en *ad hoc* løsning og bør ikke tolkes som en grunnleggende endring av det administrative systemet.

3.3 Oppsummering

Jeg har redegjort for at brevene i de ni første bøkene ble redigert og stilistisk polert av Plinius, og at de bærer preg av en selvportrettering som skulle sikre berømmelse. Jeg har argumentert for at selvportretteringen fremhevet republikanske og keiserlige samfunnsidealene og verdier samt Plinius' litterære og retoriske evner. Brevgenren var et instrument for Plinius, og brevenes litterære kvalitet og innhold utgjør en dualitet som skulle sikre brevenes fremtid. Jeg har argumentert for at brevene ikke ville ha blitt sirkulert om de kun presenterte selvportrettering. Jeg har utfordret forestillingen om at bok 10 består av et ubearbeidet administrativt arkivmateriale, og redegjort for at bok 10

³²³ Guvernørens personlige involvering ville vært nødvendig i et stort antall saker, men gjennom sitt råd fikk Plinius støtte i de fleste saker. Plinius valgte rådet selv, men vi kan umulig vite om Plinius valgte p.g.a. kompetanse eller *beneficia*. Plinius nevner Servilius Prudens, hans legat, og Nymphidius Lupus, en tidl. *centurion* som Plinius ber om å komme til provinsen som rådgiver: *Ep.* 10.87, og Suetonius Tranquilius som var del av Plinius' stab eller følge i Bithynia-Pontus: *Ep.* 10.94. Om Suetonius, se: *AE* 1953.

³²⁴ Sherwin-White, (1965), s. 547-549, Harris, B.F., (1980), s. 887-888.

³²⁵ Om opprettelsen, se: *Suet. Aug.* 49, eksempel: *Tac. Hist.* 2. 54-55, keiserlig benyttelse: *Plin. Pan.* 20 og Plinius som deler ut en tillatelse: *Ep.* 10.64.

³²⁶ Debatten om Trajan skrev brevene er spennende, men ikke sentral i denne oppgaven. Trolig ble mange av svarene skrevet av det keiserlige sekretariatet, men vi må nesten anta at keiseren i det minste hørte brevene om ikke ordlyden representerer Trajan, se: Sherwin-White, A.N., (1965), s. 533-546.

inneholder 15 brev skrevet forutfor stattholderskapet, og at de inneholder lite informasjon om provinsielle embeter, prosesser eller personer, og at de i stor grad tar for seg et tema/sak per brev. Min påstand er at bok 10 er basert på den opprinnelige korrespondansen som fant sted i løpet av stattholderskapet, men at de brevene som foreligger er utvalgte og redigert i tillegg til at mer personlige brev ble sendt fordi Plinius og Trajan tilsynelatende, men neppe sannsynlig, sto hverandre nær. Jeg har argumentert for at Plinius på et tidlig tidspunkt kan ha planlagt å produsere en brevsamling basert på sin private og personlige korrespondanse med keiseren, men avvist at bok 10 kan tolkes som diktet av Trajans regime. Keiserkorrespondansens verdi som historisk kilde er noe mer problematisk og begrenset enn tidligere forskning har antatt, men jeg avviser ikke brevenes historiske verdi fordi det er svært usannsynlig at guvernøren Plinius fabrikkerte situasjoner eller endret på Trajans svar. Jeg skal forholde meg oppmerksom ovenfor ytringer som viser til politiske/sosiale ytringer som reflekterer Plinius' agenda. Min påstand er at bok 10 var skrevet for å presentere en redigert smakebit på Plinius' bedrifter som stattholder akkurat som de private brevene var en smakebit på senatoren Plinius' bedrifter, oppfatninger og posisjon. Bok ti baserer seg på portretteringen av Plinius og Trajan og beskriver et vennskap mellom keiser og senator som ikke nødvendigvis var en realitet i den grad det blir fremstilt, og brevene avslører at det er uklart i hvilken grad den romerske administrasjonen skilte mellom den private og den offentlige sfæren.

Jeg har redegjort for at Plinius mottok ekstraordinære instruksjoner rettet mot provinsens administrative og politiske problemer, og tolket dette som en regulering av lokale administrative forhold og forklart situasjonen med at Roma hadde et behov for lokale styresmakter som ivaretok sitt administrative ansvar. Med utgangspunkt i Alföldys rekonstruksjon av Plinius' karriereinnskrifter har jeg redegjort for at Plinius' stattholderskap representerer et spesielt tilfelle. Min vurdering av Plinius' karriere har argumentert for at hans kompetanse faller pent på plass med instruksene for Bithynia-Pontus, og kan tyde på at Plinius bevisst ble valgt til dette stattholderskapet. Keiserne valgte militært erfarne senatorer til å lede legioner i kamp i anstrengte situasjoner, og det ikke burde overraske at Trajan sendte en administrativt erfaren senator til en dårlig styrt provins. Arbeidsmetodene som kan avdekke i brevene kan være deskriptive for andre guvernører, men systematikken, grundigheten og fullmaktene skyldes trolig de spesielle instruksene. Utnevnelsen av Plinius og hans instruksjoner forteller oss i grove trekk om en keiseradministrasjon som ikke endret det administrative systemet, men tildelte eksisterende administratorer nye oppgaver. Dette kapitlet har åpnet for at keisermakten under Trajan viet Bithynia-Pontus langt mer oppmerksomhet enn tidligere.

4. Patron/klient-forhold i provinsadministrasjonen

4.1 Patron/klient-forhold

Quae si confusa turbata permixta sunt, nihil est ipsa aequalitate inaequalius, (hvis de blir blandet sammen, forvirret og forstyrret, finnes det ikke noe mer ulikt enn likhet) Plinius, *Ep.* 9.5.3.

Det keiserlig administrative apparatet hadde sitt utgangspunkt i personlig tilknytning til keiseren, og Seneca fremstilte *beneficium*, et ord jeg oversetter til tjeneste, hjelp eller en god handling, som limet i samfunnet og den romerske eliten ikke opererte med et skarpt skille mellom den private og den offisielle sfæren i denne sammenheng (*Sen. De. Ben.* 1.4.1-5). Jeg skal undersøke om patron/klient forhold påvirket forvaltningsapparatet og hvordan en guvernør med et begrenset administrativt apparat var i stand til å styre provinsene.

4.1.1 Patronasje i det romerske samfunnet

Romerne var bevisste på hierarkiet i samfunnet, og rikdom, frihet og romerrett var avgjørende faktorer. Theodor Mommsen omtalte patron/klient forhold som et politisk fenomen i konflikten mellom *populares* og *optimates*, men gav det ingen større betydning.³²⁷ Mattias Gelzer fokuserte på den oligarkiske elitens monopol på politiske embeter på bakgrunn av bånd til folket mens Ronald Syme la vekt på forholdet mellom oligarkiets fremste menn som kontrollerte det politiske livet.³²⁸ *Clientela*-modell la grunnlaget for en retning politiske analyser av republikkens siste dager, og utenrikspolitisk tok Ernst Badians *Foreign Clientela* utgangspunktet i *clientela*-modellens grunnleggende posisjon hvor han argumenterte for at lignende patron/klient relasjoner ble etablert mellom Roma og andre stater.³²⁹ *Clientela*-modellen møtte sterk motstand hos Fergus Millar som argumenterte for at det ikke dreide seg om kontroll fra elitens side, men om å vinne borgerne politisk over på sin side.³³⁰ Patronasje har vært behandlet under prinsipatet, men forskningen mangler omfattende studier som omhandler fenomenets rolle, funksjon og konsekvens

³²⁷ Dette var en forlengelse av Mommsens oppfatning av patrisiere og innflytere til Roma, se: Mommsen, T., (1887), vol. III, 54, 645. Mommsen betraktet Romas forhold til andre stater i lys av sitt *clientela*-syn hvor juridiske faktorer stod sentralt

³²⁸ Gelzer, M., (1912), s. 43, Gelzer tok riktignok kun et kort skritt med sin *clientela*-teori, dels fordi det demokratiske elementet han hevdet eksisterte ikke ble gitt noen kapasitet til å operere selvstendig, og dels fordi den ikke inkorporerte konflikter innad i oligarkiet i særlig grad. Syme, R., (1939): Augustus blir trukket frem som det beste eksemplet på denne rollen og delvis som grunnlaget for hans posisjon.

³²⁹ Gruen, E., (1974); Gruens fokus var i større grad var rettet mot elitens dominans enn det politiske systemets prosesser. Badian, E., (1958), s. 1-15, 41-68, 285-290 legger vekt på at forholdet mellom partene verken var egalitært eller juridisk i de tilfellene hvor det ikke eksisterte noen formelle avtaler mellom partene.

³³⁰ Lintott, A. W., (1981), *G&R*, vol. 28, s. 61-64 har rettet kritikk mot Badians teori og argumentert for vennlige allianser (*amicitia*). Gruen, E., (1984), s. 132-202, 721-745 har kritisert Badian for å legge utgangspunktet for en kulturell overføring fra Roma til provinsene. Rich, J., (1989), s. 117-136 forsvarer Badian et stykke på veien og hevder at det er store likheter mellom de personlige bånd og forholdet mellom Roma og andre stater. Millar, F., (1984), *JRS*, vol. 74, s. 16-19 legger vekt på folkets makt i folkeforsamlingene. Se også P.A. Brunt, (1988), s. 23-27.

i provinsforvaltningen under prinsipatet. A. Wallace-Hadrill har argumentert for at patronasje knyttet keisermakten og provinsene sammen, mens R. Saller har redegjort for *imperial brokers*, en teori om hvordan keiseren benyttet keiserlige embetsmenn og provinseliten som mellomledd mellom staten og provinsene.³³¹ Med utgangspunkt i disse teoriene skal jeg undersøke hva Plinius' brev forteller om patron/klient forhold og *imperial brokers*, og hvordan dette påvirket provinsforvaltningen.

Patron/klient forhold var en personlig relasjon hvor det forekom en utveksling av forskjellige tjenester mellom personer av ulik status hvor forholdet var varig, gjensidig og personlig. Jeg vil vise til resiprositetsprinsippet og at disse relasjonene ofte var instrumentelle. En gjennomgang av kildematerialet vil avdekke at begrepene *patronus* og *cliens* sjelden benyttes i de situasjonene som er interessante for denne oppgaven. Ordene patron og klient påpekte sosiale forskjeller og det ser ut til at romerne betraktet systemet som sosialt grunnleggende og at det ikke eksisterte noe skille mellom den private og den offentlige sfæren. Richard Saller argumenterer for at *patronus* i litteraturen tidlig i prinsipatet i stor grad betegnet jurister, lokale velgjørere og frigitte slavers tidligere herrer og at *cliens* derfor hadde en negativ kvalitet.³³² Det er ikke overraskende at den romerske litterære eliten ikke benyttet betegnelser som eksplisitt uttrykker eksisterende og vedtatte forskjeller mellom partene, og jeg skal vektlegge andre begrep.

4.1.2 Amicitia

Amicitia (vennskap/allianse/vennlige relasjoner) var ifølge Saller en mer nøytral betegnelse enn patron-klient forholdet; et vennskap mellom personer av likestilt og forskjellig status i det romerske samfunnet uten en åpenbar sosial differensiering.³³³ *Amicitia* ser ut til å ha vært en ideologi konstruert rundt fire hovedverdier: *liberalitas/benignitas*, *gratia*, *fides* og *benevolentia/amor* med *dignitas* som den opprettholdende faktor i systemet.³³⁴ I den politiske arenaen i begynnelsen av Prinsipatet ble *amici* benyttet i større grad enn *patroni* og *clientes* som markør for patronasje. Men *amicitia* var ikke resultatet av en egalitær ideologi og det utviklet seg en klassifisering av venner hos den romerske eliten. Plinius' brev illustrerer hierarkiet, betydningen av å pleie vennskap og fremstiller *amicitia* mellom likestilte personer (*Ep. 7.3.2*).³³⁵ *Amicitia* var basert på *fides* (lojalitet/tillit) som i motsetning til *utilitas* (nytte/verdi) i større grad

³³¹ Wallace-Hadrill, A., i, Wallace-Hadrill, A., (red.), *Patronage In Ancient Society*, (Routledge: London), s. 84-85. Da Augustus etablerte *princeps*-rollen kunne han ikke tillate seg rivaler når det kom til patronasje og fjernet ganske enkelt folket fra dette politiske regnestykket slik at resten av eliten ikke skulle utnytte denne muligheten. Saller, R., (1982), s. 7-78.

³³² Saller, R., (1982), s. 10-11 påpeker at *patronus* dukker opp i langt større grad i de epigrafiske kildene enn de litterære. Det var ikke eliten, men de som mottok *beneficia* fra/gjennom eliten som æret sine *patroni* gjennom innskrifter.

³³³ Saller, R., (1982), s. 9-11.

³³⁴ Verboven, K., (2002), s. 35. I *dignitas* ligger det et element av at aktørene respekterte reglene da ingen ville investere sine ressurser i en mann som ikke viste takknemlighet.

³³⁵ Hierarkiene kommer tydeligst til syne i middasselskapene patroner, klienter og *amici*.

overlevde påkjenninger/utfordringer under politiske uroligheter og konflikter.³³⁶ Et slikt bånd garanterte at avtaler og ordninger mellom venner ble holdt og kan kobles til *gratia*.³³⁷ Idealene i *amicitia* var delvis basert på felles interesser (Plin. *Ep.* 4.15, 5. 14), og deltagerne skulle sørge for å beskytte og opprettholde hverandres rykte, fremme hverandres posisjon gjennom anbefalinger til embeter³³⁸ og ivareta hverandres familie om den ene parten døde³³⁹ og vi skal ikke undervurdere *fides* som en sosial kapital.³⁴⁰ Det var en sterk resiprositetstanke i *amicitia* som ideelt sett ikke baserte seg på *utilitas*. Den laveste posisjonen hadde de som var utakknemlige (*ingrati amici*) og slike menn kunne raskt miste sine vennskap (Sen. *De Ben.* 1.10; 2. 24). Seneca hevdet at det var intensjonen bak *beneficium* som var viktig og ikke hva tjenesten/gaven besto av, og at den viste takknemlighet betalte sin gjeld, men ikke frigjort fra vennskapets bånd (Sen. *De Ben.* 1.5.3-4; 2. 34.3-35.5). Det er altså vanskelig å skille *amicus* og *cliens* og disse rollene var delvis vevd sammen, men i *amicitia* ble ikke statusforskjeller påpekt like åpenbart. Penger, eiendom og embeter var viktige gaver, men Seneca påpeker verdien av de gavene som gav et godt liv, slik som venners råd og støtte (Sen. *De Ben.* 3.8-3.9). Den instrumentelle faktoren i patron-klient forhold var til stede i *amicitia* og jeg skal redegjøre for indikatorer på utvekslingen av tjenester og gaver.³⁴¹

4.1.3 Officium, beneficium, meritum, gratia og ære

Saller viser til tre uttrykk han mener kan fungere som indikatorer på patronasje i fraværet av *patronus* og *cliens*.³⁴² *Officium* kan oversettes med plikt, vennlighet, tjeneste og embete og mottakeren av *officium* knyttes ofte til verbet *debere* (skylde/være i gjeld/ansvarlig for/bundet av) mens *reddere* (returnere/gjenopprette/betale tilbake/overrekke) ofte knyttes til *officium* for å indikere en som frigjør seg fra sin plikt.³⁴³ *Beneficium* er vanskelig å skille fra *officium* og kildene benytter begge om hverandre; Seneca benytter begge samt *meritum* for å beskrive en tjeneste (*De Ben.* 1.1.8), men *meritum* har i større grad en betydning av en fortjent tjeneste eller gave. Hva resulterte slike tjenester i for mottakeren? Cicero hevdet at ingen plikt var viktigere enn *gratia* (Cic. *Off.* 1.48) som kan oversettes med takknemlighet eller rett og slett godvilje og *gratia* dukker

³³⁶ Saller, R., (1982), s. 12-13. Se Plin. *Ep.* 9.30 kritiserer de som kun gir gaver med tanke på hvilke materielle ytelser de kunne få tilbake. *Fides* var ifølge Brunt, P.A., (1988), s. 354-55 båndet som holdt vennskap sammen.

³³⁷ Verboven, K., (2002), s. 39-40. Verboven påpeker at *gratia* både genererer og støtter forpliktelsene iboende i *amicitia*

³³⁸ Anbefalinger basert på *amicitia*: *Ep.* 4.15, mens *Ep.* 2.13 illustrerer hvor stor vekt Plinius legger på kandidatens aristokratiske egenskaper i stedet for relevant erfaring til embetet.

³³⁹ Om støtte til familien etter vennens død: *Ep.* 1.17 hvor Titinius Capito satte opp en statue av vennen Lucius Silanus som ifølge Tac. *Ann.* 16.7-9 ble henrettet under Nero. Plinius påtok seg en faderlig rolle til Naso som ikke kunne fremme sin egen sak uten en fars forbindelser i like stor grad: *Ep.* 6.6. Tacitus påpeker i forbindelse med Germanicus' død at det ikke var venners plikt å sørge høyløst (*lamenta*), men å huske den døde og ønske og fullføre hans befalinger: *Ann.* 2.71.

³⁴⁰ Plin. *Ep.* 3.11.1, og se *Ep.* 7.28 hvor Plinius svarer på kritikk tilknyttet hans omtale av sine *amici*.

³⁴¹ Saller, R., (1982), s. 15.

³⁴² Saller, R., (1982), s. 22-39.

³⁴³ Begrepet var ladet med resiprositet og burde derfor indikere patronasje i kildene selv om vi skal vokte oss for å forvente et balansert utbytte mellom to parter da disse kunne neppe forvente at alle gaver ble betalt i lik verdi; vi bør heller forstå det slik at partene ønsket noe de hadde behov for tilbake for sine *officia*.

ofte opp i forbindelse med verb som *debere*, *referre*, *pendere*, *persolvere* og *reddere*.³⁴⁴ *Gratia* var en innstilling/holdning mens *beneficium/officium/meritum* i større grad gir uttrykk for handlinger. På bakgrunn av begrepenes betydning kan vi få inntrykk av at den sosiale kapitalen involvert i patronasje resulterte i ubalanse til tross for idealet om et likestilt forhold, men Seneca advarer mot å la seg bli overgått i sjenerøsitet (*De Ben.* 5.2.1) og en som kom i minus satte lett sin ære på spill.³⁴⁵

Jeg kan rimeligvis foreslå at administrasjonen av imperiet var basert på sosiale hensyn og regler i tillegg til administrative.³⁴⁶ Patronasje kan på mange nivåer fungere som en forklaring på hvordan aktørene i et uformelt statsapparat forholdt seg til hverandre, men en utveksling av gaver/tjenester er ikke en tilfredsstillende forklaring. I *Empire of Honour* er Lendon interessert i å avdekke drivkraften i det keiserlige maskineriet, hvordan fikk keiseren embetsmenn og befolkningen til å adlyde og hvordan påvirket de forskjellige aktørene hverandre?³⁴⁷ Militærmakt, villige undersåtter og patronasje har blitt benyttet som forklaringer tidligere, men selv om frykt var en billig måte å kontrollere befolkningen på tror jeg ikke at hæren hadde kapasitet til å opptre som noen okkupasjonshær.³⁴⁸ Lendon foreslår ære som en underliggende faktor og drivkraft og tar utgangspunkt i at de romerske embetsmennene i større grad var *moral agents* enn *professional puppets*.³⁴⁹ Administrasjonen var delvis basert på personlige relasjoner styrt av sosiale rammer. Lendon skriver "the subject paid 'honour' to his rulers as individuals deserving of it in themselves, and, in turn, the rulers are seen to relate to their subjects by 'honouring' them".³⁵⁰ Ære ble altså benyttet til å skjule hvor sentralt lydighet var i systemet, og hensikten var å skjule den ydmykende sannheten en ordre kunne medføre, men Lendon advarer oss mot å tro at ære var et fikenblad.³⁵¹ Ære var i høyeste grad en sosial kapital som på ingen måte forholdt seg stillestående og menn som Plinius den yngre målte sin ære i forhold til hvordan andre, og spesielt menn av samme status, oppfattet deres stilling og rykte. Hva som ble sagt på kammerset spilte liten rolle fordi ære opererte gjennom andres oppfattelse, og Seneca forteller at en klient burde offentliggjøre sin patrons handlinger (*De Ben.* 2.33.1).³⁵² Høy fødsel, borgerskap i en gammel berømt by, rikdom basert på landeiendommer, status som senator/ridder, respektabelt hus med mange slaver samt

³⁴⁴ Saller, R., (1982), s. 21-22. Verboven, K., (2002), s. 37-39 hevder også at *gratia* var en tilstand som sørget for en reaksjon på *beneficium* i følge resiprositetsprinsippet.

³⁴⁵ Det er viktig å poengtere at disse begrepene ikke utelukkende blir benyttet i sammenheng med patronasje.

³⁴⁶ Se: Millar, F., (1977), og Saller, R., (1982).

³⁴⁷ Lendon, J.E., (1997), s. 1.

³⁴⁸ Plinius' stattholderskap i Bithynia-Pontus kan fungere som et eksempel på hvordan det var både en mangel på tropper og vilje til å la soldatene utføre slike oppgaver der hvor ytre fiender ikke truet eller muligheten for storstilt opprør var til stede, se: *Ep.* 10.27-28.

³⁴⁹ Akkurat som Saller opererer ikke Lendon med et fast ord eller begrep, men benytter flere ord både på latin og gresk som representanter for ære (*decus, fama, gloria, honos, auctoritas, splendor, axiwma, doxa, time*).

³⁵⁰ Lendon, J.E., (1997), s. 23.

³⁵¹ Lendon, J.E., (1997), s. 18-25.

³⁵² Ære var ikke begrenset til kun individer, men også byer og institusjoner som provins- og byråd.

klienter gav en aristokrat ære i andres øyne. I tillegg skulle en ærefull mann ha en solid litterær utdannelse med fokus på retorikk og en verdig aristokratisk fremtreden i det sosiale liv. Ingen hadde større ære enn en legitim keiser uansett posisjon forutfor keiserverdigheten, men som Nero falt selv de høyeste hardt.³⁵³ Londons argument er ikke revolusjonerende, men viktig fordi det forsøker å forklare hvordan den romerske sosiale mentaliteten påvirket administrasjonen: "Roman government was at its most effective when official hierarchies recapitulated the social hierarchy, when lawful authority, the ability to coerce, and the preponderance of honour lay in the same hands; where that was not the case, Roman government worked less well." Ære smurte og dekket til virkeligheten for en elite som levde, tenkte og handlet på bakgrunn av sosial kapital, og noen personer hadde større kapital enn andre og var mer enn gjerne villig til å forhandle på andres vegne.

4.1.4 Imperial brokers

Det var hvem du benyttet som mellomledd som var avgjørende for hvilke keiserlige *beneficia* en person kunne oppnå. Keiseren var i besittelse av enorme økonomiske, militære og sosiale ressurser. Offisielle administrative og religiøse utnevnelser og statusendringer var former for *beneficia* som keiseren kunne fordele eller påvirke utdelingen av.³⁵⁴ Keiseren vedlikeholdt lojaliteten fra hæren, hoffet, administrasjonen, provinsene og eliten direktegjennom *beneficia* eller indirekte ved hjelp av *imperial brokers*.³⁵⁵ Jeg oversetter *imperial broker* med formidler av keiserlig *beneficia* og betrakter denne rollen som en del av patron/klient-forhold. Det spesielle med en *imperial broker* er funksjonen som en kanal for keiserens *beneficia*. I form av direkte tilgang (audiens/brev) kunne *imperial brokers* skaffe embeter, statusendringer eller andre former for tjenester/gaver til personer uten tilgang til keiseren. En *imperial broker* formidlet keiserens *beneficia* til *amici* og klienter og mottok lojalitet, men satte seg selv i gjeld hos keiseren. Noen former for *beneficia*, slik som *ius trium librorum*, var trolig kun tilgjengelig gjennom andres formidling. Tilgangen til keiserlig *beneficia* var begrenset fordi keiseren ikke hadde mulighet til å møte alle personlig, men allikevel avhengig av å fordele *beneficia* for å opprettholde lojaliteten. Keiseren lot derfor medlemmer av eliten formidle *beneficia* i Roma og provinsene, og guvernører, høytstående administratorer og innflytelsesrike privatpersoner var naturlige agenter. Kapasiteten og nedslagsfeltet for *beneficia* økte fordi mellommennene nådde ut til personer som var viktige i den romerske administrasjonen, hæren eller provinsene.³⁵⁶ Romerske embetsmenn var forventet å skulle sørge for familie, venner, klienter og andre (byer, provinselite eller provinsråd) som spurte

³⁵³ Lendon, J.E., (1997), s. 108-172 redegjør detaljert for hvordan keiseren oppnådde, ivaretok og mistet ære, og var overraskende i liten grad avhengig av innehaverens posisjon før verdigheten. Se også: Ferguson, J., (1987), "Ruler Worship", i Wachter, J (ed.), *The Roman World*. Vol. 2, (London : New York).

³⁵⁴ Dessuten må vi inkludere gaver som penger, eiendom og andre utvekslinger av finansiell og sosial kapital.

³⁵⁵ Saller, R., (1982), s. 74. Saller kaller disse *brokers* og redegjør for at.

³⁵⁶ Millar, F., (1977), s. 11.

om keiserlig *beneficia*. Avgjørende var tilgangen til keiseren i antall ledd og mellommannens ære. Det ser ikke ut til å ha eksistert noe automatisk karrieresystem og en ung aristokrats muligheter ser ut til å ha vært avhengig av opphav, familie, venner og keiserlig *beneficia*.³⁵⁷ Saller har påpekt at ekspertise kom i skyggen av idealet om den perfekte aristokraten som var et eksempel for folket.³⁵⁸ Jeg vil hevde at i et samfunn hvor ære spilte en såpass fundamental rolle både i private og offentlige sammenhenger skapte *beneficia* takknemlighet mellom leddene, og fungerte som en konsoliderende og sentraliserende drivkraft. For senatoren, embetsmannen, juristen og litteraten Plinius var patron/klient-forhold en del av hverdagen.

4.2. Plinius' rolle som formidler av keiserlig *beneficia*

I et brev til Septicius Clarus kommenterte Plinius nyheten om at bestemte personer hadde beklaget hans overdrevne skryt av sine venner, men påpekte at dette var en respektabel feil (*honestius culpa benignitatis*) (Ep. 7.28) Jeg tviler ikke på at Plinius kunne tillate seg å overdrive, men jeg skal ikke betrakte dette som negativt da hyllest var del patronasjens virkemidler. Plinius hadde tidligere dedikert brevsamlingen til denne ridderen, og kommentarene var neppe tilfeldige (Plin. Ep. 1.1).³⁵⁹ Dedikasjonen til Clarus gav uttrykk for at Plinius var en høytstående senator med gode forbindelser som kunne formidle *beneficia*, og som selv hadde alle de mektige vennene han trengte.³⁶⁰ De som ønsket Plinius' hjelp kunne møte opp ved morgenmøte (*salutatio*)³⁶¹ eller følge ham til forum eller Senatet, og kanskje oppnå en middagsinvitasjon (Cic. *Pro Mur.* 70-71). I et brev til Calvinus Rufus forteller Plinius om forbildet Vestricius Spurinna og hans fortreffelige middagsselskaper, hvor likestilte og mindre likestilte sosialiserte (Ep. 3.1), og påpekte hvor viktig det var å imøtekomme venner av lavere status da fornærmelser resulterte i verken et godt rykte eller ære.³⁶²

Rollen som patron ovenfor sine venner og mer distanserte omgangskretser kommer tydelig frem i løpet av de 9 første bøkene.³⁶³ Plinius spilte rollen som velgjører ovenfor sin hjemby Comum og sørget for at et byrådsmedlem ble kvalifisert til ridderrang (Ep. 1.19).³⁶⁴ Seneca påpeker verdien av

³⁵⁷ Campbell, B., (1975), *JRS*, vol. 65, s. 11-31.

³⁵⁸ Saller, R., (1982), s. 96-99. De virkelige ekspertene var, med unntak slaver og *liberti*, menn som tok seg av de administrative oppgavene på heltid. Ekspertise hos beslutningstakere er ingen nødvendighet; Norges fremste økonomer sitter ikke i Finanskomiteen i dagens moderne samfunn.

³⁵⁹ Det ville vært underlig om Clarus var den eneste som hadde informert Plinius om denne sladderer. Septicius Clarus dukker opp i Ep. 1.1, 1.15, 2.9, 8.1.

³⁶⁰ Plinius hadde neppe tilhørt Trajans nettverk før Trajan ble adoptert av Nerva og deltok heller ikke verken på felttog eller hadde noen militær tilknytning. Jeg tror ikke brevene ble sluppet i sirkulasjon før etter Plinius' konsulembete og takketalen da Plinius' ære ville vært for liten.

³⁶¹ Mart. *Epig.* 5.22, 6.88. Klientene blir også fremstilt som parasitter av Seneca den yngre, se: Ep. 19.4.

³⁶² Spurinna var åpenbart en som pleide sitt patronale forhold til Plinius, og som kanskje fremmet Plinius' rykte og stilling. Plinius advarer en venn mot å fornærme sine omgivelser med ekstravaganse, gradering av gjester og grådighet Ep. 2.6 og betegner vertens klienter som *minoribus* og *libertis*. Juvenal beskriver en lignende situasjon i *Sat.* 5.12-25.

³⁶³ En fadderlig rolle kommer tydelig frem i Ep. 6.6 og 6.32.

³⁶⁴ Firmus må ha hatt HS 100.000 og Plinius' gave gav ham HS 400.000 se: Martial *Epig.* 4.67, 5.38; Juv. *Sat.* 14. 326 for referanser til kravet. Plinius' støttet også en annen lovende ung mann fra Comum, se: Plin. Ep. 6.25. I Ep. 7.22

et godt råd i et patron-klient forhold (Sen. *De. Ben.* 3.8-3-9), og når den kommende konsulen Vettienus Severus henvender seg vedrørende sin takketale til keiseren opplever jeg forholdet som preget av *amacitia* (*Ep.* 6.27).³⁶⁵ Som patron og *amici* kan Plinius' rolle belegges, men hva med rollen som *imperial broker*?

I et brev til vennen Apollinarius var Plinius bekymret for Sextus Clarus Erucius' kandidatur til folketribunatet fordi han personlig hadde fremmet kandidaturet (*meo suffragio*).³⁶⁶ Plinius hadde sørget for *beneficia*, senatorrang og et kvestorembete til Erucius (*Ep.* 2.9)³⁶⁷ gjennom en forespørsel til keiseren.³⁶⁸ Plinius var bekymret for sin personlige ære og rykte og bedrev valgkamp (cf. *Ep.* 6.6). Ekskonsul Apollinarius befant seg høyere i det sosiale hierarkiet (år 97?) og deres *amicitia* stryket Plinius' tilknytning til den keiserlige kretsen. Formidlingen av keiserens *beneficia* var avhengig av at høytstående menn presenterte potensielle kandidater, men det er tydelig at Plinius fryktet at et feilskjær ville redusere hans rykte som en betydningsfull *imperial broker*. Plinius understreket hvor mye *beneficia* en general var forventet å dele ut til egne klienter og til sine *amici*'s klienter (*Ep.* 2.13).³⁶⁹

Plinius presenterte trolig en av sine første forespørsler til keiser Trajan når han ber om senatorrang til vennen Voconius Romanus (*Ep.* 10.4.5-6).³⁷⁰ Trajan kunne gjennom direkte valg (*adlectio*) utnevne de han ønsket til Senatet.³⁷¹ Den samme forespørselen hadde blitt presentert til Nerva, men det hadde åpenbart oppstått forsinkelser.³⁷² Til tross for at det var Senatet som offisielt valgte pretorene spurte Plinius Trajan, som kom med sine anbefalinger til Senatet, om et pretorembete til vennen Attius Sura (*Plin. Ep.* 10.12; *Tac. Ann.* 1.4).³⁷³ I begge tilfeller er det tydelig at Plinius ikke skaffer sine venner noe han selv rår over, men formidler keiserens *beneficia* og takknemligheten tilfalt Plinius. Akkurat som Suetonius skaffet seg takknemlighetsgjeld ved å videreføre et tribunembete Plinius hadde skaffet (*Ep.* 3.8). Julius Servianus skaffet Plinius *ius trium liberorum*

forsøker Plinius å tilgodese en annen mann fra Comum. Hoffer, S., (1999), s. 11 har rett nå han påpeker at Plinius tjente mest på dette forholdet da Firmus trolig ble bundet av Plinius' ønsker i lokalpolitikken.

³⁶⁵ Birley, A.R., (2000), s. 100 daterer Severus' suffektkonsulembete til 107. Dette er etter krigene i Dakia og omtalen av *recentia opera maximi principis* må vise til Trajans militære seire..

³⁶⁶ Jf. *Plin. Pan.* 92.3. S. Erucius var nevø av Septicius Clarus og båndene mellom familien og Plinius fremmet Sextus' karrieremuligheter. Denne Apollinarius kan ha vært Martials patron, se: *Mart. Epig.* 4.86, 7.26, 7.89 og 10.12.

³⁶⁷ Erucius var suffekt konsul i 117 og *ordinarius* i 146, se: Birley, A.R., (2000), s. 58.

³⁶⁸ Siden dette brevet ikke er plassert blant de øvrige forespørsler fra Plinius til Trajan i bok 10, så kan jeg gå ut fra at det er snakk om Nerva.

³⁶⁹ Venner Priscus var keiserlegat i Pannonia 102-103: Birley, A.R., (2000), s. 74. Om militære poster til klienter, se også: *Ep.* 4.4 og 7.22. I *Ep.* 3.8 kan det se ut til at Plinius hadde muligheten til å tildele militærtribunatet til hvem han selv ønsket og dette illustrerer at det ikke nødvendigvis ble etablert et bånd mellom den som gav Plinius et *beneficium* og den Plinius videreførte det til.

³⁷⁰ Hovedsakelig ville Plinius ha presentert sine forespørsler til Trajan muntlig, men brevene før nummer 15 i bok 10 tyder på at Trajan ikke var i Roma og derfor presenterer Plinius sine forespørsler skriftlig.

³⁷¹ Om keiserrollens økte makt på dette området, se: *Suet. Vesp.* 2.3 og *lex de imperio Vespasianui*.

³⁷² Romanus' mor hadde sørget for HS 4 millionertil sønnen, jf. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 563-566.

³⁷³ Trajan befant seg ikke i Roma da Plinius neppe ville presentere en viktig sak skriftlig om keiseren var tilstede. I dette tilfellet kan Plinius ha forsøkt å skaffe Sura en av fire anbefalinger eller plassen som erstatter om *locus vacet* betyr at en kandidat har trukket seg eller døde, jf. Sherwin-White, A.N., (1965) s. 578-579.

fra Trajan (Plin. *Ep.* 10.2) og siden et slikt *beneficium* ikke kunne oppnås på egen hånd er det et godt eksempel på situasjoner hvor en formidler med tilgang til keiseren var nødvendig.³⁷⁴ Selv sørget Plinius for den samme retten til Suetonius i løpet av deres opphold i Bithynia-Pontus, og Trajan avslører hvorfor en formidler var nødvendig når han opplyser i hvilket begrenset omfang slike *beneficia* ble tildelt (Plin. *Ep.* 10.94-95).³⁷⁵ Det er tydelig hvordan takknemligheten ovenfor keiseren forplantet seg nedover i hierarkiet, og formidlerne styrket sine egne nettverk samtidig som hierarkiet ble opprettholdt.³⁷⁶

Personer utenfor den romerske eliten kunne få tilgang på keiserlige *beneficia* gjennom en *imperial broker* slik som når Plinius ba keiseren om romersk borgerrett til sin leges slektninger (*Ep.* 10.11).³⁷⁷ Det er vanskelig å finne et bedre eksempel på hvordan ære ledet en aristokrat til å fremme andre menneskers stilling ved hjelp av keiserens *beneficia* uten håp om fremtidige tjenester av politisk verdi, men et element av lojalitet til regimet kan ikke utelukkes.³⁷⁸ Det samme var tilfellet med helsekonsulenten (*iatralipten*) Arpocras (Plin. *Ep.* 10.5).³⁷⁹ Dessverre dukket det opp komplikasjoner (Arpocras måtte innvilges borgerskap i Alexandria før romerretten ble gyldig)³⁸⁰ og Plinius satte seg ytterligere i gjeld til Trajan (*Ep.* 10.6-7, 10).³⁸¹ Tre brev på vegne av en helsekonsulent var mer enn forventet, men illustrerer et viktig element i fordelingen av keiserlig *beneficia*, nemlig at det teoretisk skulle kunne nå ut til alle og således trengte keiseren *imperial brokers*. Plinius' forespørsel om romersk borgerrett (*ius quiritium*) til tre *liberti* han hadde arvet viser ikke bare hvor imøtekommende keiseren var, som opplyste Plinius om at lignende tilfeller i fremtiden skulle aksepteres, men også hvor langt Plinius var villig til å strekke seg for sine *amici* (*Ep.* 10.104-105).³⁸²

³⁷⁴ Augustus' sosiale lover straffet de aristokratene som ikke fikk barn og skulle sikre de beste familienes overlevelse, se: Tac. *Ann.* 15.19, men kunne tildeles spesielt hvis en mann mistet sin hustru, se: *Ep.* 10.94. Retten fjernet juridiske hindre tilknyttet arv, gav mulighet til embeter for fastsatte eldre og gav kandidaten prioritet i konkurranse om embeter og poster.

³⁷⁵ Trajan nevner at han i Senatet hadde gitt en begrensning på antall slike *beneficia*, og jeg tror at dette ikke bare gav Senatet ære og opprettholdt privilegiet verdi, men også begrenset antall forespørsler. Plinius spør ikke om dette flere ganger i løpet av brevene.

³⁷⁶ Det finnes keiserlig *beneficium* hvor en formidler ikke var nødvendigvis, slik som når Plinius bad Trajan om å utvide den vennlighet som allerede hadde opphøyd hans posisjon til konsulær med et av to ledige prestskap (*Ep.* 10.3A). Prestembedet er nevnt i *ILS* 2927. I *Ep.* 10.51 blir Plinius' svigermors slektning Caelius Clemens overført til Bithynia-Pontus, og forespørselen hadde blitt stilt i Roma personlig og ikke per brev

³⁷⁷ Plinius påpeker at kun Trajans velvilje kunne betale Plinius' gjeld og at Plinius' ære krevde at han forsøkte å fremme sin leges ønsker.

³⁷⁸ Hvis Plinius ikke hadde sørget for legen så ville dette skadet hans rykte.

³⁷⁹ I tillegg ber Plinius om *ius quiritium* til to *libertae* tilhørende Atonia Maximilla.

³⁸⁰ Egypt hadde siden Augustus' dager vært underlagt spesielle reguleringer i henhold til borgerrett og hæren, se: Tac. *Ann.* 2.59; Dio 51.17.1. Alexandria må ha vært regnet som en gresk by siden Arpocras kunne oppnå romersk borgerrett

³⁸¹ Trajan var etter alt å dømme endelig på vei til Roma for første gang siden han ble keiser siden Plinius ivrig ventet hans tilbakekomst (*adventus*). Plinius ber om tillatelse til å møte Trajan utenfor Roma slik at han kunne ta følge inn. Utvilsomt en stor ære for Plinius om dette ble innvilget.

³⁸² Valerius Paulinus var en viktig venn av Plinius: Plin. *Ep.* 4.9.20, 4.16, 9.3 og 10.37, og *Ep.* 5.19 viser at de begge satte god behandling av slaver høyt. Crook, J.A., (1967), s. 51-55 redegjør for forholdet mellom en patron og *libertus*, og påpeker i hvilken grad en friggitt slave var bundet av makten hans tidligere herre hadde over ham inkludert retten til arv. Vi skal ikke utelukke at Paulinus tenkte at Plinius ville tjene på sine nye *liberti* gjennom arv, og heller ikke

4.2.1 Plinius som en imperial broker i Bithynia-Pontus

Richard Saller har redegjort for at det er mulig å påpeke patronasje i de fleste sammenhenger innen provinsforvaltningen hvor guvernørens offisielle rolle kan identifiseres, og jeg skal kommentere de tilfellene i Plinius' keiserkorrespondanse hvor formidlerrollen kan avdekkes og vurdere i hvilken grad dette påvirket provinsforvaltningen..³⁸³

Patron/klient forhold mellom guvernøren og provinsbefolkningen var et spørsmål om tilgang til guvernøren både offisielt og privat.³⁸⁴ Så snart en guvernør ankom provinsen var han teoretisk tilgjengelig for forespørsler om *beneficia*, og byene som holdt *conventus* hadde en fordel, men Saller påpeker at det var et nærmest ubegrenset antall måter å påvirke guvernøren på.³⁸⁵ Guvernørene kunne favorisere enkeltpersoner i juridisk sammenheng, og dette var til dels akseptert så lenge nedskrevne lover ikke ble brutt.³⁸⁶ Provinsborgere kunne ved å holde en tale til guvernørens ære, dedikere en statue, tilbyde innlosjering (*hospitium*) oppnå *beneficia*.³⁸⁷ Takknemlighet spilte en viktig rolle for hvor levedyktig et patron/klient-forhold mellom guvernøren og provinsborgeren/byen kunne være, og spesielt innskrifter vitner om takknemlighet.³⁸⁸ Guvernørene var lønnet og innkvartert, og i Plinius' tilfelle ble innkvarteringen tilrettelagt av provinseliten og det er ikke umulig at disse ble belønnet med keiserlig *beneficia*. Men avstanden fra gaver og tjenester til korrupsjon er kort og det er ikke vanskelig å se hvordan denne praksisen undergravde romersk provinsforvaltning.³⁸⁹ Den guvernøren som kom hjem med et godt rykte kunne delvis takke sine støttespillere i provinsene, og støtten kunne komme guvernørene til gode ved eventuelle anklager fra provinsborgerne (jf. Plin. *Ep.* 5.20, 6.5, 7.6).³⁹⁰ Keiserkorrespondansen burde derfor bære preg av at Plinius formidlet keiserlig *beneficia*.

En gjennomlesning av keiserkorrespondansen avdekker ikke bare overraskende få provinsborgere, men også lite informasjon om Plinius' patron/klient-forhold til provinsbefolkningen. Det er overraskende at en direkte korrespondanse med keiseren ikke resulterte i masse forespørsler på vegne av provinsbefolkningen, og jeg tror at fraværet skyldes det redigeringsarbeidet jeg har argumentert for. Det er allikevel grunn til å tro at Plinius' stattholderskap utspilte seg i henhold til

glemme at Plinius ikke ønsket alle sine nye *liberti* borgerretten. *Lex Iunia Norbana* regulerte fra år 19 fvt. frigitte slaver, jf. Crook, J.A., (1967), s. 44.

³⁸³ Saller, R., (1982), s. 150-168.

³⁸⁴ Tac. *Ann.* 3.33 refererer til problemer knyttet til guvernørens hustru som en påvirkningskraft.

³⁸⁵ Saller, R., (1982), s. 159.

³⁸⁶ Saller, R., (1982), s. 153.

³⁸⁷ Se Plin. *Ep.* 10. 81 hvor Plinius refererer til slik innkvartering.

³⁸⁸ Saller har argumentert for at antall innskrifter som takker ex-guvernører for patronasje opptrer i langt mindre grad enn for guvernører på post. Sallers utvalg er begrenset geografisk til en provins og mangler derfor argumentets verdi i vår sammenheng, men vi bør merke oss påstanden.

³⁸⁹ Plin. *Ep.* 4.9 tyder på at gaver langt på vei var forbudt under de fleste omstendigheter for guvernøren.

Maladministrasjon er tema for kapitel 8 og vil ikke bli redegjort for nærmere her.

³⁹⁰ Se: Plin. *Ep.* 5.20, 6.5, 7.6; Dio *Or.* 38.36, 39.4 advarte sine medborgere mot en slik utvikling. Guvernørens patronasje ovenfor medlemmer av provinseliten kunne utnyttes gjennom bestikkelser Dio *Or.* 43.11; Plinius forsvarte i løpet av sin juristkarriere guvernøren Priscus som etter alt å dømme hadde tatt imot bestikkelser *Ep.* 2.11.

de prosessene Saller har redegjort for, og det finnes tilfeller hvor det er mulig å avdekke en formidling av keiserlig *beneficia*. Fra Prusa rapporterte Plinius at borgerne, i henhold til guvernørediktets påbud, hadde bedt om tillatelse til restaurering av en forfallent bad, og Plinius syntes Trajan burde innvilge (Plin. *Ep.* 10.23).³⁹¹ Useriøse, overambisiøse og dårlig planlagte prosjekter ble neppe presentert for keiseren og Plinius var ikke forpliktet til å videresende forespørselen, men det gjorde han, til tross for byens økonomiske uregelmessigheter og politiske uroligheter, og Trajan godkjente prosjektet så lenge det ikke la store belastninger på byens økonomi.³⁹² Jeg oppfatter Trajans innvilgelse som et *beneficium*, og Plinius sørget senere for en keiserlig donasjon av eiendom til prosjektet (Plin. *Ep.* 10. 70-71).³⁹³ Jeg tror at Plinius' personlige anbefaling gjorde utslaget og at han skaffet Prusa en tillatelse som byen ellers ikke ville ha fått omstendighetene tatt i betraktning. Guvernørens garanti om at finansene ville bære prosjektet vitner om at han var godt informert om situasjonen i Prusa, og jeg utelukker ikke at eliten hadde bedt Plinius om skaffe tillatelse fra keiseren. Prusa var et godt eksempel på de byene som ikke skulle få lov til å sette i gang nye prosjekter, men Plinius tok initiativ og formidlet *beneficium* fra Trajan. I begge tilfeller er det ingen grunn til å tro at eliten i Prusa ikke viste sin takknemlighet. Tillatelsene Trajan gav til en akvedukt i Sinope og tildekningen av en kloakk i Amastris vitner begge om keiserlig *beneficia* formidlet gjennom guvernøren Plinius, men informasjonen om disse byene er for liten til å bedømme omstendighetene lengre enn at både Sinope og Amastris sparte penger og tid på Plinius' formidling. I disse sakene er Plinius' formidlerrolle mer offentlig enn personlig.

Langt mer personlig var Plinius' argumentasjon for å koble en innsjø til havet med en kanal (*Ep.* 10.41). Riktignok fremstilles prosjektet som Plinius' eget og selv om utgiftene ble dekket av Roma ville lokalbefolkningen bli pålagt tvangsarbeid, men byen Nicomedia, *conventus*-senter og hovedresidens for guvernørene, ville tjent stort på kanalen i form av kortere transporttid til havet.³⁹⁴ Det er grunn til å mistenke at Plinius ble oppsøkt av representanter fra Nicomedia som ønsket en slik kanal, og ikke en tilstrekkelig forklaring at Plinius' personlige interesser ingeniørarbeid var årsaken.³⁹⁵ Selvfølgelig kan Plinius ha hatt provinsens økonomiske utvikling i tankene, men jeg har vondt for å akseptere en slik tanke uten et provinsielt initiativ. Trajans

³⁹¹ Plin. *Ep.* 10.23, 70, 90, 98 inneholder alle forespørsler tilknyttet nye byggeprosjekter. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 593 argumenterer også for et forbud forelå.

³⁹² Behandlingen av Dion nedenfor vil redegjøre for at det både var politisk uro, interne stridigheter, kritikkverdige byggeprosjekter og korrupsjon i Prusa på Dions tid.

³⁹³ Eiendommen var blitt testamentert til keiser Claudius med instruksjoner om å bygge et tempel på stedet, men til tross for leieinntekter hadde bygningene forfalt og eiendommen kan umulig ha kostet mye siden ingen hadde vist interesse for den på mange tiår. Trajan er forbeholden med eiendommen i tilfelle et tempel hadde blitt reist, og denne holdningen ift religiøse saker ser vi også i *Ep.* 10. 68-69,

³⁹⁴ Williams, W., (1990) s. 102-103 redegjør for at tvangsarbeid kan ha vært nedfelt i lovverket, og at i henhold til innskrifter ble store mengder marmor og tømmer ble fraktet til havet fra Nicomedia.

³⁹⁵ *Ep.* 10. 61-62 gir oss flere detaljer om prosjektet.

interesse for prosjektet må ha blitt betraktet som en ære sett fra lokalbefolkningens ståsted og som formidler av et slikt prosjekt ville Plinius blitt forbundet med kanalen i fremtiden (Plin. *Ep.* 10.42).³⁹⁶ Et tydeligere eksempel på hvordan Plinius kan ha benyttet sin rolle som guvernør til å formidle et keiserlig *beneficium* kommer frem i Niceae hvor han innvilget byen å sende en petisjon til keiseren med det keiserlige postvesenet (Plin. *Ep.* 10.83).³⁹⁷ Alle byer kunne sende brev til keiseren, men når en petisjon ankom med den offisielle posten, og med en guvernørs bemerkninger, fikk den større oppmerksomhet, og guvernørens sjenerøsitet satte byen Niceae i takknemlighetsgjeld.

Det eneste eksemplet på et personlig patron/klient forhold mellom enkeltborgere og guvernøren i bok 10 finnes i Archippus-saken (Plin. *Ep.* 10.58-60).³⁹⁸ Archippus hadde bedt om fritagelse fra juridiske plikter pga status som filosof, men ble møtt av anklager om at han hadde rømt fra en tidligere straffedom.³⁹⁹ Dette var interne konflikter og det var uklart hvorvidt Archippus hadde fått sin straff kansellert og status gjenopprettet siden filosofen ikke kunne belegge en eventuell frigivelse med dokumenter. Derimot fremla Archippus dokumenter som på ingen måte var tilknyttet anklagene, og Plinius innvilget Archippus' forespørsel om å få videresendt en petisjon til keiseren.⁴⁰⁰ Plinius tok altså hensyn til dokumenter som viste at Archippus tidligere hadde mottatt *beneficia* fra Domitian, som Nerva hadde opprettholdt uten at dette refererte til Archippus, og et brev fra Trajan samt et dekret fra hjembyen. Verken Archippus' tidligere forespørsel til Domitian, det Prusiske dekretet eller Trajan's brev ble inkludert i Plinius' rapport til Roma.⁴⁰¹ Trajan avviser ikke tidligere *beneficia*, men avviser anklagen mot Archippus; i sitt svar svarer ikke keiseren på fritagelsen eller direkte på Domitians *beneficia*, men heller sin forgjengers hedersvisning ovenfor Archippus og tolker dem som en keiserlig aksept for at filosofen hadde fått sin status og ære gjenreist. Trajan kan ikke avvise Domitians holdning ovenfor Archippus siden Nerva indirekte hadde akseptert disse, juridisk korrekte eller ikke, men jeg undrer meg over at Trajan ikke nevner sitt eget brev. Ved to tidligere anledninger viste Trajan seg langt mindre villig til å overse korrekt juridisk prosedyre, og slo hardt ned på provinsbyenes kritikkverdige juridiske praksis (*Ep.* 10.31,

³⁹⁶ I byen Sinope kan vi lese hvordan Plinius ba om tillatelse til å bygge en 16 kilometer akvedukt for å bedre byens vannforsyning Plin. *Ep.* 10. 90-91. Plinius var trolig ikke den initierende aktøren i denne saken, men vi kan ikke overse den rollen han spilte i forhold til byen, eliten og borgermassen. Uten guvernøren ville trolig ikke Sinope få gjennom slag for dette prosjektet slik forholdene var begrenset i provinsen. Situasjonen er tilsvarende i Amastris og prosjektet med å dekke til en kloakk i gatene, se: Plin. *Ep.* 10.98-99.

³⁹⁷ Ikke bare sparte byen penger da en delegasjon slapp å reise til Roma, og dette var i budsjettskutteren Plinius' interesse, men muligheten for at brevet nådde keiseren økte gjennom Plinius' brev. Om *cursus publicus*, se: *Ep.* 10.43

³⁹⁸ De juridiske forholdene i denne saken er redegjort for og analysert i kapittel 7.

³⁹⁹ Anklagerne hadde åpenbart dokumentet som bekreftet deres påstand om prokonsulens dom siden Plinius ikke betviler dette.

⁴⁰⁰ Dette var ikke guvernøren nødt til å innvilge og Archippus burde ha reist til Roma etter at Plinius hadde avgjort saken om han ønsket appellere for keiseren .

⁴⁰¹ Heller ikke de forespørslene som Plinius sendte med til Trajan er inkludert i *Ep.* 10.59. Trajans brev til Archippus kan ha vært en formalitet og uten interesse for saken, eller langt mer problematisk og dermed påvirket Trajans avgjørelse i saken uten at jeg kan kommentere dette nærmere. Uteblitt er det uansett.

56). I disse sakene var ingen keisere involvert, og Trajan var mer opptatt av å opprettholde den keiserlige verdigheten og keisermaktens avgjørelser. Dessuten gav opprettholdelsen av tidligere *beneficia* uttrykk for at Trajans regime, i likhet med Nerva, ikke var innstilt på å ta fra ærefulle personer tidligere *beneficia*; formålet var utvilsomt å vedlikeholde lojaliteten til regimet. Uten Plinius' velvilje i saken ville Archippus, som juridisk sett ikke kunne dokumentere sin frie stilling, blitt sendt tilbake for å fullføre sin straff i henhold til den praksis Trajan tidligere hadde instruert Plinius om, men siden det luktet interne stridigheter og Archippus kunne vise til dokumenter som inkluderte tre keisere som tildelte/godkjente mannens ære var det enklere for Plinius å imøtekomme forespørselen og legge til rett for at Trajan kunne fornye et *beneficium*.⁴⁰² Plinius visste at Trajan opprettholdt Nervas edikt som anerkjente Domitians *beneficia*, men han kunne overlatt Archippus til å rydde opp i dette på egen hånd. Archippus-saken er et godt eksempel på at keiserkorrespondansen er redigert, og at innholdet reflekterer den informasjonen som Plinius ønsket å formidle til sine lesere uten å kompromittere keiseradministrasjonen; Trajan opprettholdt tidligere *beneficia* og provinsforvaltningen var styrt av en rettferdig, behersket og klok keiser. Plinius portrettering av seg selv vektlegger naturligvis guvernørens rolle, i form av senatorenes rettmessige plass i hierarkiet, som instrument for en keiser som handler objektivt til beste for hele Romerriket.

Dette er de forholdene i den offisielle korrespondansen hvor det er mulig å identifisere situasjoner hvor guvernøren opptrer som en formidler av keiserlig *beneficia* til provinsbefolkningen. Bithynia-Pontus må ha hatt et behov for å benytte guvernøren Plinius som en kanal til keiserlig *beneficia*, men keiserkorrespondansen forteller svært lite om dette. Selvfølgelig kunne provinsbyer sende delegasjoner til keiseren, men jeg har vist hvordan de ikke bare kunne spare utgifter på å benytte guvernøren, men også de positive virkningene av guvernørens involvering. Inntrykket jeg sitter igjen med er at informasjon har blitt fjernet og at dette vitner om utvelgelse og redigering av brevene.⁴⁰³ Hvor er f. eks alle offentlige embetsmenn som de greske byene i Bithynia-Pontus var fulle av? Det eneste eksemplet var magistraten Asclepiades (*protos archon*) som oppsøker Plinius med informasjon om en anklage mot Dion av Prusa fra nettopp Archippus (*Ep.* 10.81-82). Plinius befant seg i sin innkvartering, og ikke som dommer i en domstol, og Plinius' innvilgelse av rettslig høring må betraktes som et *beneficium* til Asclepiades som pga sin posisjon/ære som Prusas

⁴⁰² Dio ble trolig anklaget for forfalskning, og siden hans anklager var en kvinne, Furia Prima, og forholdet lå langt tilbake i tid, nærmere 30 år, og Archippus hadde levd og mottatt æresbevisninger i hjembyen så mistenkte kanskje Plinius at alt ikke var så enkelt som anklagerne skulle ha det til. Forfalskning av dokumenter, spesielt testamenter, var problematiske pga autentisitet.

⁴⁰³ Hvis Plinius skulle fått Trajan til å innvilge en kanal på mange kilometer og ikke stolte på de lokale ingeniørene så burde det vært teknisk informasjon i brevet slik at fagfolk i Roma kunne bedømme rimeligheten av prosjektet.

fremste magistrat kunne be guvernøren om dette.⁴⁰⁴ Det er ikke noe keiserlig *beneficium* innblandet her, men forholdet viser at provinsbefolkningen faktisk kontaktet guvernøren Plinius for å oppnå tjenester og Asclepiades kan umulig vært den eneste. Det er ikke mulig å hevde at Plinius ikke involverte seg i rollen som formidler av keiserlig *beneficia* da keiserkorrespondansen inneholder flere eksempler på at Plinius formidlet keiserlig *beneficia* til venner, støttespillere og andre romerske borgere. Gaver, tjenester og poster som Plinius ikke kunne skaffe sine klienter i form av egne ressurser eller fullmakter blir skaffet til veie gjennom keiseren, og selv om brevene i bok 10 ikke forteller mye om at slike ble formidlet til provinsbefolkningen, mener jeg at de avslører tilstrekkelig til å tro at dette forekom likevel. Dessverre kan jeg ikke redegjøre for i hvilken grad dette forekom.

Et eksempel på at venner ble tilgodesett med keiserlige *beneficia* fra guvernøren dukker opp tidlig i stattholderskapet da Plinius spør Trajan om et embete til Rosianus Geminus som hadde tjenestegjort som Plinius' kvestor (*Ep.* 10.26).⁴⁰⁵ I motsetning til tidligere anbefalinger viser ikke Plinius til utdannelse eller litterære kvaliteter, men den personlige tilknytningen og jeg tror det var snakk om et kommende konsulembete.⁴⁰⁶ Både keiserlegat og pretorianerprefekt har vært foreslått, men jeg tror ikke Plinius' posisjon og ære var betydelig nok til å frembringe slike embeter hos Trajan.⁴⁰⁷ Jeg får inntrykk av at Plinius anså utnevnelsen som usikker og benyttet sin guvernørposisjon til å påvirke Trajan.⁴⁰⁸ Dessverre ser det ut til at bestrebelsene ikke brakte resultater fordi Geminus tilsynelatende ble konsul først i år 125 og tjenestegjorde som keiserlegat i Cappadocia i 129.⁴⁰⁹ Begge disse postene kom under Hadrian, men Plinius ville neppe bedt Trajan om et *beneficium* om Geminus var på kant med Trajan eller hans nærmeste. Et konsulembete kunne Plinius kun skaffe sin venn i form av keiserlig *beneficia* og det var Plinius som satte seg i gjeld hos keiseren. Eksemplet viser hvordan Plinius, som en formidler av keiserlig *beneficia*, opererte i administrasjonen og brukte sin posisjon til fremme klienter. Nymphidius Lupus, en tidligere centurion (*primipilaris*) lokket ut av pensjonisttilværelsen og til Bithynia-Pontus som rådgiver, hadde tjenestegjort med Plinius i Syria og som guvernøren forsøker å skaffe Lupus' sønn en stilling

⁴⁰⁴ Normalt måtte slike saker enten vente til neste *conventus* siden Prusa på dette tidspunktet hadde rett til domstoler i sin egen by, og forespørselen om å flytte høringen til nærliggende Niceae må ha kommet for å ytterligere fornærme Dion som ikke bare var anklaget, men som hadde skaffet byen *conventus*-privilegiet.

⁴⁰⁵ Geminus var ikke i Bithynia-Pontus og vi hører ikke mer om ham, men var dedikert flere brev : *Plin. Ep.* 7.1, 7.24, 8.5, 9.11, 9.30. I *Ep.* 4.15 oppfordrer Plinius vennen Fundanus til å velge sin klients sønn som kvestor om Fundanus stiller som konsul det kommende året. Om det sterke båndet mellom konsul og kvestor se: *Tac. Ann.* 1.74; cf. *Cic. Ad Fam.* 13.10. I tillegg hadde han trolig tjenestegjort under Trajan i hæren ved et tidspunkt.

⁴⁰⁶ Syme, R., (1960), *Historia*, s. 369. Geminus hadde vært kvestor i år 100 og da kan det ha vært *aedilis* eller *tribunus plebis*, men felterfaring utelukker ikke *praetor* heller da slike embeter ofte ble etterfulgt av en post i provinsen.

⁴⁰⁷ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 595-596, og Syme, R., (1960), *Historia*, s. 369.

⁴⁰⁸ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 595-597. Trajan ville uansett ikke lyttet til Plinius hvis det var uenighet om imperiets fremste poster eller lat dette bli en diskusjon. Konsulembetet virker mest rimelig.

⁴⁰⁹ Konsulembetet, se: Birley, A.R., (2000), s. 85; keiserlegat i Cappadocia, se: *AE* 1976 no. 675.

ved å appellere til keiserens velvilje (*indulgentiae*) (Plin. *Ep.* 10. 87).⁴¹⁰ Sønnen hadde gode referanser (*plenissimum testimonium*) fra to høytstående senatorer, og Plinius påpeker at hvilken som helst utnevning ville være gledelig.⁴¹¹ Plinius videresendte senere en petisjon for Publius Accius Aquila, centurion i sjette kavalerikohort i Bithynia-Pontus, med en forespørsel til keiseren om romersk borgerskap for datteren, og benyttet *cursus publicus* kun for å presentere en soldats forespørsel (Plin. *Ep.* 10.106).⁴¹² Hvem som helst kunne ikke forvente at keiseradministrasjonen tok imot forespørslene, og soldater var nødt til å benytte enten militærlegater eller keiserlegater.⁴¹³ Trajan innvilget, og bakgrunnen for formidlingen av brevet tror jeg var Plinius' ønske om å fremstille en bestemt side ved Trajans styre; en keiser som både identifiserte og støttet seg til hæren og sine militære støttespillere og ivaretok deres interesser (Plin. *Ep.* 10.107). I denne saken tjente utvilsomt Plinius på at centurionen ble bundet av lojalitet, men keiser Trajan bør ha satt pris på at Plinius brukte tid og ressurser på å holde soldatene hans fornøyde og lojale.

Som guvernør forsøkte Plinius å skaffe *iure trium liberorum* til Suetonius ved å uttrykke beundring for mannens kunnskap, ærlighet og integritet samt litterære kvaliteter, og understreker, i tillegg til de juridiske fordelene, at et slikt privilegium ville gjøre det enklere for Suetonius' venner å verdsette hans bedrifter (Plin. *Ep.* 10.94).⁴¹⁴ Plinius beklager at forespørselen kom i brevform og ikke personlig slik den burde blitt fremsatt, men Trajan innvilget, men understreket at han hadde begrenset antall innvilgelser, og jeg kan ikke forklare dette annerledes enn at keiseren ønsket å bevare privilegietts verdi (Plin. *Ep.* 10.95). *Iure trium liberorum* var en nedskreven lov og derfor måtte eventuelle unntak gå gjennom keiseren.⁴¹⁵ Det ville vært umulig for Suetonius personlig å spørre keiseren, men kanskje båndet mellom Plinius og Suetonius i provinsen ble såpass sterkt at

⁴¹⁰ Plin. *Ep.* 1.10, 3.2, 7.31 om Plinius' opphold i Syria. Lupus var kanskje *praefectus castrorum* i Syria, og det forklarer hvorfor han kom i kontakt med Plinius. Webster, G., (1985), s. 113 redegjør for denne postens administrative rolle som var høydepunktet for mange centurioner av fremste rang. Siden Lupus hadde vært *praefectus cohortis* er kanskje ikke en prokuratorpost utenkelig og Plinius omtaler Lupus som *egregio patre* som refererer til ridderstatus.

⁴¹¹ En prokuratorpost var sannsynlig da en høyere stilling neppe var aktuelt for en centurionsønn eller en lavere stilling verdig keiserens oppmerksomhet eller gunst. Senatoren Julius Ferox omtales som *consul designatus* i Plin. *Ep.* 2.11, og kan ha vært prokonsul i 116/117 i Asia ifølge Eck, W., (1970), s. 182, og hans anbefaling var et sterkt kort, se: *PIR J* 306 for mer informasjon om Ferox. Plinius' utstedte selv *testimonia*. Flåtekommandanten Bassus mottar en referanse fra Plinius: *Ep.* 10.86A, og prokuratoren Maximus fikk Plinius' anbefalinger selv om lite taler for at Plinius førte oppsyn med keiserens mann (*Ep.* 10.85); om Maximus se: Plin. *Ep.* 10.27-28.

⁴¹² Men det blir fremstilt som om Trajans holdning til soldatenes stilling hadde ledet Plinius til å bryte praksis Aquila var en del av hjelpetroppene under Plinius' kommando i Bithynia-Pontus. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 715 hevder at datteren må ha vært illegal *peregrine*

⁴¹³ Millar, F., (1977), s. 472-477. Det var mulig for privatpersoner å søke audiens hos keiseren, eller få fremlagt sin sak for keiserens domstol, men slik var naturlig nok begrenset i form av et sekretariat og den praktiske overleveringen av brevene.

⁴¹⁴ Suetonius Tranquillus nevnes ofte hos Plinius, se f. eks: *Ep.* 1.18, 1.24, 3.8, 5.10, 9.34; *AE* 1973 no. 53. Plinius' syn på vennskap mellom litterære kapasiteter kommer tydelig frem i *Ep.* 7.20.

⁴¹⁵ *Lex Iulia de maritandis ordinibus* fra ca. 18 fvt. og *lex Papia Poppaea* fra år 9 regulerte ekteskapsforhold for romerne. Augustus sørget for førstnevnte og sponset den siste av disse lovene i et forsøk på regulere både moral og fødselsraten blant den romerske eliten, se: Grubbs, E.J., "The Roman Family", i, Potter, D.S., (red.), (2006), s. 314-316.

guvernøren følte seg forpliktet eller tjent med å formidle dette privilegiet.⁴¹⁶ Eksemplene hittil viser hvordan guvernøren Plinius fungerte som en formidler for sine egne klienter, men også for en soldat han ikke hadde tidligere tilknytning til. Det er derfor vanskelig å forstille seg at Plinius kun valgte å imøtekomme Asclepiades og ingen andre provinsborgere. At Plinius ikke var nødt til å skrive til keiseren om tilfeller er ikke problematisk, men jeg tror at det må ha vært flere tilfeller hvor han forsøkte å formidle Trajans *beneficia* til befolkningen i Bithynia-Pontus. Jeg har med de eksemplene som finnes i Plinius' bok 10 redegjort for at provinsbefolkningen oppnådde keiserens *beneficia* og at guvernøren var det naturlige mellomleddet, og det er derfor rimelig å gå ut fra at dette forekom i større grad enn bok 10 gir inntrykk av.

Det er derfor mulig å argumentere for at formidlingen av keiserlig *beneficia* var en drivkraft i provinsforvaltningen da alle som ønsket slike tjenester var tjent med å henvende seg til guvernøren, men det fantes mer kostnadskrevenne muligheter i form av delegasjoner. Denne prosessen skapte lojalitet mellom det administrative apparatet provinsen og styrket provinsforvaltningen. Det er derimot vanskelig å skille fullstendig mellom den personlige og den offentlige rollen i Plinius' handlinger, men jeg tror ikke dette er så viktig i et system hvor de uformelle båndene var uklare, men senatorer som Plinius fortsatte å strø om seg med tjenester som embetsmenn. Jeg har vist at det rollen som formidler av keiserlige *beneficia* finnes i keiserkorrespondansen og at gjennom guvernøren fungerte fenomenet som en drivkraft.

Plinius' bok 10 inneholdt langt færre eksempler på formidling av keiserlig *beneficia* enn forventet, men tilstrekkelig til at det er mulig med støtte i Wallace-Hadrills og Sallers teorier å forstå hvordan patron/klient forholdet fungerte i provinsforvaltningen. Jeg har vært opptatt av formidlingen mellom guvernøren og keiseren fordi med utgangspunkt i en keiserkorrespondanse så var det dette fenomenet jeg forventet å finne, men jeg skal ikke slippe tak på formidlerrollen riktig enda. Dion av Prusas taler skal undersøkes med fokus på om jeg kan identifisere en formidling av keiserlig *beneficia*, og hva konsekvensene av en slik praksis var for forholdet mellom Roma og provinsen Bithynia-Pontus? Hva kan dette i så fall fortelle oss om hva Plinius møtte i løpet av sitt stattholderskap.

4.3 Dion fra Prusa – patronasje og formidlerrollen sett fra provinsens side

Dion ble på midten av det 1. århundret i Prusa født inn i en velstående familie i Bithynia (Dio *Or.* 41.6, 46.3-4).⁴¹⁷ Dion ble romersk borger gjennom sin fars borgerskap i den romerske kolonien

⁴¹⁶ Plinius omtaler Suetonius med ordet *contubernium* og skal det illustrere at disse to menn sto hverandre nær.

⁴¹⁷ Dions bestefar på morssiden, en romersk borger, ser ut til å ha brukt det meste av sine penger på hjembyen Prusa og senere blitt tildelt en ny formue av en keiser. Vi vet ikke hvilken keiser det er snakk om, men jeg tror at Claudius passer best.

Apamea.⁴¹⁸ Navnet *Cocceianus* skyldes at Nerva kalte Dion tilbake fra eksil (Plin. *Ep.* 10.81).⁴¹⁹ Dion var opptatt av filosofi, men ingen original tenker.⁴²⁰ Dion var kjent i sin samtid som en betydelig taler og jeg vil peke ut tre hovedkategorier blant hans 80 taler: keisertalene (*Or.* 1-4), *concordia/homonoia*-talene (*Or.* 38-41)⁴²¹ og en rekke taler til greske byer.⁴²² Omstendighetene rundt Dions eksil er uklare, men det ser ut til at han måtte forlate Bithynia pga sin forbindelse til en høytstående persons fall i Roma omkring Domitians tid (*Or.* 13.1,40.12).⁴²³ Dion refererer til landsforvisning (*relegatio*), men Whitmarsh argumenterer for at Dion ikke nødvendigvis ble landsforvist, men rådet til å oppholde seg utenfor Italia eller Bithynia pga sin forbindelse i Roma (*Vit. Soph.* 488).⁴²⁴ Et slags påbud må ha foreligget og først etter Domitians død kunne Dion vende tilbake og reetablere seg, og selv presenterer Dion sitt opphold utenfor provinsen som en opplevelse av stor betydning (*Or.* 2-4, 10-16).⁴²⁵

Det er rollen som formidler av keiserlig *beneficia* jeg er interessant i og problemstillingen er godt tjent med å analysere Dions bedrifter som lokalpolitiker og forholdet til Roma. Som en høytstående borger var Dion forventet å påta seg embeter og bidra til offentlige bygninger i hjembyen samt påta seg kostnadene ved delegasjoner til Roma.⁴²⁶ Det kostet å være kar i antikken, men belønningen var berømmelse, takknemlighet og ikke minst ære. Dion var før eksielt involvert i politikk og talte i byrådet, folkeforsamlingen og domstolene. Jeg har tidligere redegjort for at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus for å gjenopprette god administrativ praksis og slå ned på uroligheter i byene, og Prusa var høyst representativ for de problemene som plaget provinsen. Hovedsakelig dreide det seg om konflikter mellom eliten og folket samt interne stridigheter i eliten, og Dion var innblandet i det meste. I en tale til folkeforsamlingen forut for sitt ”eksil”

⁴¹⁸ Moles, J., (1978), s. 86 og Sidebottom, H., (1996), s. 452-453, foreslår at Dio hadde et tett forhold til Nerva og mottok sitt borgerskap da Nerva var konsul i 71, mens Whitmarsh, T., ”Dion og kejsere”, i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), s. 32-33 påpeker at fordi Dions far var borger i kolonien Apamea så ville dette resulterte i romersk borgerskap for både far og sønn.

⁴¹⁹ Navnet Cocceianus kom fra slekten Cocceii hvor keiser Nerva holdt til, og Dion kjente muligens Nerva i Roma under flaverne, men *Or.* 45.2 er kanskje overdrevet?

⁴²⁰ Jones, C.P., (1978), s. 8; Desideri, P., ”City and Country in Dio”, i, Swain, S., (ed.), (2000), s. 93-95.

⁴²¹ Jones, C.P., (1978), s. 83-94 redegjør for dette begrepet i Dions taler. Hovedsakelig kan vi oversette med gode relasjoner eller forståelse. Madsen, J., ”Dion av Pruse: en bitter mand”, i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), s. 18 ser *homonoia* i Dions taler som en kritikk av indre uenighet i Bithynia, og en advarsel mot økt romersk overstyr.

⁴²² I alt har vi 80 taler samt noen fragmenter, brev og en underlig sofistisk tekst til ære for hår.

⁴²³ Jones, C.P., (1978), s. 45-46. Dion fikk heller ikke reise til Roma, og vi kan foreslå T. Flavius Sabinus, Titus’ fetter som ble henrettet etter Domitians tronfølgelse, som en mulig kandidat til Dions falne venn.

⁴²⁴ Whitmarsh, T., ”Dion og kejsere”, i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), s. 40.

⁴²⁵ Det er vanskelig å tidfeste Dions virke men han omtaler f. eks Rhodos som beskyttende ovenfor sin frihet og siden vi vet at Vespasian fratok dem friheten kan vi tidfeste talen: Suet. *Vesp.* 8. Titus gav Rhodos friheten tilbake, men da ville kanskje Dion nevnt dette i talen, se: Jones, C.P., (1978), s. 28 refererer til innskriften hvor Titus utførte restaureringen.

⁴²⁶ Bekker-Nielsen, T., ”Dion som kommunalpolitiker”, i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), s. 47 har et godt poeng når han påpeker at i motsetning til innskrifter som kun viser resultatet av den politiske prosessen så illustrerer Dions taler det politiske livet direkte. .

protesterer Dio mot den behandlingen han hadde blitt utsatt for av en mobb (*Or.* 46).⁴²⁷ Misnøyen var basert på mistanker om manipulering av kornpriser, men Dion redder seg ved å påpeke at han allerede hadde utført tjenester og embeter for byen og rettet i stedet fokus mot de som aldri hadde utført slike oppgaver (*Or.* 46.6).⁴²⁸ Misnøyen mot Dion spesielt kan ha vært et resultat av at han hadde brukt betydelige summer på en kolonnade og noen butikker på egen eiendom, men Dion hevdet at dette ikke kunne betraktes som uvilje mot å bruke penger på fellesskapet (*Or.* 46.8-9).⁴²⁹ Dion advarer mot politisk uro og fraksjoner og jeg vil først undersøke om det er mulig å påvise en kobling mellom Dion og guvernørene (*Or.* 45.8).

Den mest direkte koblingen til en guvernør er hendelsen hvor Dion blir beskyldt for å ha utnyttet sitt forhold til en ikke navngitt prokonsul i Bithynia-Pontus ved å be guvernøren torturere og utvise flere av sine politiske fiender samt tvinge noen til selvmord i perioden etter eksilet. (*Or.* 43. 11).⁴³⁰ Dion oppfordrer folket til å vise takknemlighet (men ikke indre konflikter) ovenfor prokonsulen Varenus Rufus da han gav folkeforsamlingen lov å samles igjen, og til ikke å vise indre konflikter (*Or.* 48.1-2). Dion gir inntrykk av ett bekjentskap med prokonsulen i tillegg til at Dion senere reiste til Roma i forbindelse med anklager mot en ikke navngitt guvernør (*Or.* 43. 8). Varenus Rufus ble stilt for retten i Roma (*Plin. Ep.* 6.7, 7.10). Etter eksilet gir ikke Dion inntrykk i talene av en aktiv deltagelse i den Prusiske eliten, og kan ha søkt en sterkt patron med hensikt å formidle keiserlige *beneficia* til Prusa.⁴³¹ Det eneste tilfellet i talene som i utgangspunktet vitner om en formidling av keiserlig *beneficia* fra Rufus var den tillatelsen Dion fikk til å sette i gang arbeidet med sin kolonnade. Tatt i betraktning at påbudet om keiserlig tillatelse til nye byggeprosjekter først kom med Plinius' edikt kontaktet Rufus neppe keiseren i dette tilfellet. I hvilken grad Dion tilegnet seg tillatelsen lovlig er et spennende spørsmål, og siden Trajan gav Plinius instruksjoner som tyder på at alt ikke hadde foregått lovlig, kan jeg ikke utelukke korrupsjon. Det er ikke noe i møtet mellom Dion og Plinius som vitner om keiserlig *beneficia* og jeg er derfor nødt til å vurdere om Dion selv kan ha fungert som en formidler av keiserlig *beneficia*. Selv om dette ikke involverer

⁴²⁷ En gruppe mennesker hadde satt ut for å brenne ned Dions hus, men trakk seg før det ble utført. I *Or.* 48. 3, 9, 11 ser vi at Dion var bekymret for anklager fra folket mot bestemte personer blant eliten i tilknytning et besøk av prokonsulen Varenus.

⁴²⁸ Denne episoden forekom trolig før eksilet, og kanskje tidlig i løpet av den flaviske perioden. Dio påpeker at han kun hadde et lite barn i *Or.* 46.13, mens han omtaler sin sønn som en av flere unge menn ved en senere anledning *Or.* 44.8. Vi kan lese hos Plinius at Dion hadde begravet kone og sønn *Ep.* 10.81. Dion nevner flere barn i *Or.* 41.6 så det trenger ikke være snakk om samme sønn, men det er en rimelig antagelse.

⁴²⁹ Jones, C.P., (1978), s. 24 foreslår at folket var misfornøyd med at Dion hadde brukt pengene sine til egen fortjeneste, og så hevdet å ikke ha noe til folket. Byer, og i visse tilfeller, medlemmer av eliten, skulle sørge for at korn var tilgjengelig for folket, men i Prusas tilfelle er det ingenting som tyder på at et kornfond eksisterte

⁴³⁰ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 352 åpner for at anklagene mot Rufus innebar tortur.

⁴³¹ Etter eksilet fremstiller talene Dion som mer opptatt av en filosofisk retning enn kun lokalpolitisk, og omhandler appeller om *concordia* til Bithynias byer og delegasjoner til Roma Jones, . C.P (1978), s. 101 foreslår at Dio på et tidspunkt hadde stilt seg bak folkets sak mot eliten i Prusa. Dion viste ved flere anledninger sympati for befolkningen (*Or.* 34.21-23, 50.3-4). Hvis Jones' teori holder bør vi betrakte *Or.* 50 som et forsøk fra Dions side på forsoning med eliten, og muligens skyldtes dette sønnens politiske karriere.

guvernørene så er denne vinklingen viktig fordi den kan underbygge at keiseren bevisst tildelte provinsborgere *beneficia* for å opprettholde lojalitet og orden i rekkene.

Konkurransen mellom byene i provinsen var intens og de presset hverandre til stadig nye prosjekter, men like viktig som offentlige bygninger var titler og privilegier. Dions taler tyder på at han oppnådde keiserlig *beneficia* for Prusa og særlig to forhold kommer frem i kildene (*Or.* 40.15, 44). I en tale til folkeforsamlingen i Prusa fortalte Dion om de etterlengtede *beneficia* han hadde oppnådd for hjembyen, men det ser ut til å ha oppstått kritiske holdninger til Dions bedrifter (*Or.* 40.13-14). Det er mulig at Dion ledet en Prusisk delegasjon til Roma, men når han påpeker at han hadde satt Prusa fremfor egen vinning i møte med keiseren, og oppnådd *beneficia* som knapt noen by i provinsen, så er ikke dette sikkert fordi som en del av en delegasjon ville Dion holdt seg til programmet (*Or.* 45). Jeg kan ikke belegge at Dion påtok seg politiske embeter etter eksilet, og møtet med Trajan i Roma kan ha forekommet på eget initiativ.⁴³² I *Or.* 44 har Dion returnert til Prusa og omtaler et brev fra keiseren, men i motsetning til C.P. Jones tror jeg at denne hendelsen forekom før møtet med Trajan og at brevet var fra Nerva.⁴³³ Dion blir i følge talen mottatt med æresbevisninger ved sin hjemkomst og han fortalte folket at han skulle reise til Roma for å be keiseren om *beneficia* til Prusa. Trolig ble Dion presentert ønskelige *beneficia* fra sine medborgere, men reisen var slik jeg forstår ingen offisiell delegasjon, og misnøyen fra borgerne kan skyldes at ikke alt hva Dion kanskje lovet ble oppfylt (*Or.* 40.13-14). Trajan gav noen byer i provinsen lov til å øke antallet byrådsmedlemmer (*Ep.* 10.112) og Dion viser til 100 nye plasser i byrådet med en påfølgende økning av engangsavgifter for byrådsmedlemmene (*Or.* 45.7).⁴³⁴ Plinius viser til keiserens velvilje (*indulgentia tua*) i saken så det er temmelig sikkert at økningen skyldtes Trajans *beneficia*. Dette var utvilsomt en fjær i hatten for Prusa, men kanskje deler av misnøyen skyldtes frykten for at en Dion som ikke spilte på lag med eliten skulle manipulere økningen i byrådet.

Dion beskriver *conventus* og ville ikke nevnt de negative konsekvensene for en by som ikke hadde dette privilegiet om ikke Prusa allerede hadde dette privilegiet (*Or.* 40. 10-11, 33). Plinius holdt *conventus* i Prusa flere ganger og bekrefter således at byen hadde privilegiet (*Plin. Ep.* 10. 58, 81).⁴³⁵ Det må ha vært nedslående for borgerne i Prusa å reise til andre byer for å møte fremfor

⁴³² I *Or.* 49 avviser Dion embetet som arkont til tross for at byrådet hadde nominert Dion året før også, og hevder at han skulle forlate Prusa innen kort tid; dette kan tyde på at Dion planla en ny reise til Roma. I *Or.* 50.10 omtaler Dion anklager om at han hadde påvirket sin sønns politiske embeter til egen nytte, og det er mulig at *Or.* 48.17, som omtaler en uerfaren mann som arkont, kan ha vært Dions sønn.

⁴³³ Dion bør ha mottatt skriftlig beskjed om at han kunne vende hjem da Nerva ble keiser, og sannsynligvis medfulgte det en personlig hilsen fra den mannen som tidligere hadde gitt Dion et romersk borgerskap som ledet Dion til å tro at keiserlige *beneficia* var mulig. Trajan gir ikke i *Ep.* 10.81 inntrykk av at Dion sto ham nær.

⁴³⁴ Uansett vil jeg tro at siden de ikke kunne bestemme dette selv, så ville et høyt antall byrådsmedlemmer kun skaffes gjennom keiseren og var dermed av stor ære.

⁴³⁵ I *Or.* 48 berømmer Dion Rufus for at folkeforsamlingen fikk samles igjen etter et forbud, men oppfordrer til at borgerne ikke benyttet muligheten til å presentere interne krangler for keiseren. Dette tyder på at Rufus ikke kom for å holde *conventus*.

guvernørens tribunal. Dessuten fulgte økonomiske fordeler med *conventus* da folk fra andre byer og omland strømmet til. Dion påpeker også at fri status ville være mer verdt enn et større byråd eller retten til å holde rettssaker blant sine medborgere, og jeg tror at Dion hadde lovet å forsøke å skaffe Prusa fristatus (*Or.* 44.3-5, 11-12).⁴³⁶ Dion omtaler dette privilegiet flere ganger, men jeg kan ikke belegge i talene at Prusa oppnådde fristatus slik som f. eks Apamea (*Or.* 44.3-5, 11-12). Hvorfor lyktes ikke Dion i Roma med alle målsetningene? Jeg tror dette skyldes at Nerva døde før Dion reiste/ankom Roma, og løftene om de keiserlige *beneficia* som Nerva muligens hadde lovet (*Or.* 45.2-3), eller som Dion antok var mulige å oppnå, plutselig ble langt verre å skaffe til veie. Jeg tror at Dion i Roma fremførte *Peri Basileia*, som var skrevet en gang etter Dions tilbakekomst til Prusa, til Trajans ære for å oppnå tilstrekkelig velvilje hos keiseren.⁴³⁷ Som takk for talene, fordi Dion var et kjent offer for Domitians styre og fordi det var nødvendig å tilgodese Nervas klienter innfridde Trajan deler av Dions forespørsler.⁴³⁸ Trajan tok aldri familienavnet til Nerva, og må ikke ha sett seg forpliktet til å tilgodese sin forgjengers klienter i større grad enn politisk nødvendig.⁴³⁹ Trajan tildelte ikke Prusa fristatus og keiserkorrespondansen fremstiller en Trajan som viste liten vilje til å gi byene i Plinius' trøblete provins verken frihet eller felles reguleringer. Dessuten kan Trajan ha sett seg fortjent med flere byer som ikke betalte skatt eller ble delvis satt utenfor guvernørens myndighet i Bithynia-Pontus..

Rollen som formidler av *beneficia* mellom Trajan og Prusa kan påvises i Dions taler, men C.P. Jones foreslår at Dion lyktes med å oppnå disse "gavene" fordi keiserapparatet anså taleren som et godt talerør for regimets ideologi.⁴⁴⁰ Dions kongetaler har riktignok tematiske likheter med Plinius' *Panegyricus*, men i likhet med takketalen er det vanskelig å belegge at dette er keiserlig diktert propaganda, og kongetalene ser ikke ut til å ha blitt benyttet til mer enn å knytte bånd til Trajan og muligens oppfordre til visse idealer. Det er stor forskjell på å vite hva man burde si, og at man var tvunget til å si det.⁴⁴¹ Resultatet av de *beneficia* som Dion skaffet hjembyen resulterte kanskje ikke i den forventede oppslutningen rundt taleren, men både *conventus*-retten og økningen i byrådet kom fra keiseren og brakte byen stor ære, og jeg har ingen grunn til å tro annet enn at Prusas lojalitet til keiseren økte betraktelig. Talene viser ikke guvernøren som et mellomledd

⁴³⁶ Jones, C.P., (1978), s. 107-108. Fristatus ville resultert i skattefritak og en delvis frigjørelse fra guvernørens oppsyn samt at Prusa kunne styre seg selv i større grad i henhold til egne lover.

⁴³⁷ Om disse 4 talene opprinnelig var skrevet til Nerva eller Trajan vil vi aldri få vite, men langt mer sikkert er det at de ble tilpasset og fremført for Trajan.

⁴³⁸ Dions fire første taler må ikke ha kommet ved denne anledningen, men jeg syntes det virker rimelig om han skulle ha noen forhåpning om å oppnå *beneficia*. Vi har ingen tegn til at Dion og Trajan hadde kontakt før delegasjonen til Roma og Philostratus *VS* 487 har neppe noen dyp rot i virkeligheten.

⁴³⁹ *Cocceianus* eller noen form av navnet er ikke å finne så vidt jeg vet i innskrifter som gjengir Trajans navn og titler.

⁴⁴⁰ Jones, C.P., (1978) s. 53.

⁴⁴¹ Dions kongetaler tar for seg hva og hvordan en sann konge handler, og kan i likhet med Plinius' *Panegyricus* oppfattes som både en støtteerklæring og en oppfordring til å følge bestemte idealer; uansett ville verken Dion eller Plinius sagt noe som ikke var uforenlig med Trajans styre, men veien herfra til å belegge at disse talene er ideologisk propaganda er alt for lang.

mellom provinsen og keiseren, men belyser formidlingen av keiserlig *beneficia*. Jeg mener at dette underbygger min argument om at keiserlig *beneficia* ble benyttet som et virkemiddel i Bithynia-Pontus, og med utgangspunkt i min redegjørelse av instruksjer og administrative kapasitet er det mulig å hevde at dette delvis forklarer hvordan et begrenset statsapparat forvaltet provinsen. Plinius var guvernør i en provins hvis byer strebet etter privilegier og anerkjennelse fra keiserlig hold, og selv om fremstående provinsborgere kunne oppnå *beneficia* så hadde guvernøren langt større muligheter til å formidle denne viktige ”kapitalen”. Jeg har påpekt at Plinius fremstiller Trajan som rettferdig, behersket og klok, og når viktige byggetillatelser ble satt direkte under keiserlig kontroll så skulle dette kanskje ikke bare motvirke korrupsjon, men fremme direkte lojaliteten til keiseren blant provinsborgerne. Korrupte prokonsuler hadde etter alt å dømme misbrukt guvernørembetets lojalitetsskapende mulighet, og ved å la guvernøren formidle forespørsler så opprettet dette lojalitet både til guvernør og keiseren samtidig som det la en brems på maladministrative forhold.

4.4 Var patron/klient-forhold en drivkraft i en provinsforvaltning?

Plinius’ brev inneholder mange referanser til patron/klient forhold, og det er mulig å identifisere ham som en *imperial broker* i den private sfæren, men keiserkorrespondansen inneholdt få episoder om hvordan provinsguvernøren formidlet keiserlig *beneficia* til provinsene; dette til tross for Wallace-Hadrills og Sallers påstander. Eksemplene i keiserkorespondansen er kun indikasjoner, og Archippus-saken fremstår som et lite overbevisende eksempel.⁴⁴² Jeg tror at fraværet av provinsborgere som ber guvernøren om å formidle keiserlig *beneficia* er fjernet fra korrespondansen fordi det ikke tjente Plinius formål. I motsetning til de private brevene var det ikke rom for slike brev siden keiserkorrespondansen var ment å skulle være en smakebit på Plinius’ stattholderskap i Bithynia-Pontus og presentere portretteringen av Plinius og keiserens som ”gode” menn. Det var ingen grunn til å inkludere brev som beskrev et system som korrespondansens potensielle lesere trolig kjente svært godt til. Brevene som omtaler byggetillatelsene var tilstrekkelig til å påminne om at som guvernør ble Plinius presentert med mange forespørsler om å formidle keiserlig *beneficia*, men det var kun byggetillatelsene som tjente portretteringen av både Plinius og Trajan og dermed det overordnede formålet med keiserkorrespondansen.

Jeg tar derfor utgangspunkt i at Plinius ved flere anledninger ble kontaktet både i privat og offisiell sammenheng av provinsborgere, men at de tilfellene som resulterte i en formidling av keiserlig *beneficia* ikke kom med i bok 10. Det er problematisk å bruke Plinius’ brev til å undersøke hvorvidt guvernørene fungerte som *imperial brokers* i provinsene. Derimot kan jeg belegge at

⁴⁴² Årsaken til at denne saken er inkludert i bok 10 kan være at Plinius ville vise at Trajan opprettholdt Nervas godkjenning av Domitians *beneficia* og derfor er de vedfestede dokumentene også inkludert.

guvernøren Plinius benyttet sin rolle som formidler av keiserlig *beneficia* til å fremme venner, klienter og romerske soldater. Denne formidlerrollen ser ut til å ha vært en drivkraft i det administrative apparatet fordi de med tilgang til keiserens gunst sørget for å dytte andre fremover i sentraladministrasjonen eller provinsadministrasjonen. Skulle provinseliten oppnå titler, embeter, romersk borgerrett eller senator- ridderrang var de åpenbart tjent med å holde seg inne med guvernørene som representerte en direkte kanal til Roma.

Dion av Prusas rolle som formidler av keiserlig *beneficia* er vanskelig å belegge og kanskje enda vanskeligere å forklare betydningen av, men jeg tror det er viktig å vektlegge at slike personer ikke bare brakte keiserens *beneficia* til Bithynia-Pontus, men også sørget for å opprettholde provinselitens lojalitet til Roma. Keiserlig *beneficia* fungerte som en bekreftelse på elitens maktmonopol, og således som en drivkraft i provinsen fordi den rivaliseringen som eksisterte var avhengig av keiserens *beneficia*. Byene i Bithynia-Pontus måtte se til keiseren om de skulle oppnå rettigheter eller privilegier som kunne dytte dem et skritt fremfor en forhatt nabo eller anledning til å vise frem "ære" andre byer bare kunne drømme om. Londons fremstilling av ære som en drivkraft i provinsadministrasjonen er absolutt mulig å belegge i både keiserkorrespondansen. De byene som ikke hadde en borger med bånd til høytstående menn i Roma var nødt til å vende seg til guvernøren, til menn som Plinius den yngre. Dessverre er disse episodene i stor grad utelatt fra den brevsamlingen som foreligger, men bør ikke undervurderes i en provinsadministrasjon uten byråkrati. Keiseradministrasjonen var avhengig av at provinseliten utførte sine oppgaver tilfredsstillende, og således fungerte keiserlig *beneficia* som en gulrot, men skulle keiserens *beneficia* få det nedslagsfeltet som et slikt system trengte så måtte keiseren benytte agenter. Guvernører som Plinius representerte en direkte kanal mellom provinsene og Roma, og at flere slike brev ikke er inkludert i korrespondansen betyr på ingen måte at dette ikke forekom. Jeg har argumentert for at dette systemet ikke var spesielt nok til at Plinius i lys av sitt formål med bok 10 ikke så seg tjent med å inkludere utallige slike brev. De som ble inkludert beskriver riktignok fenomenet til en viss grad, og fremstiller formidlingen av keiserlig *beneficia*, men tjente først og fremst Plinius' portrettering av Trajan og provinsforvaltningen som uttrykk for den samfunnsordningen Plinius var tilhenger av.

4.5 Oppsummering

Jeg har redegjort for at det romerske samfunnet var preget av patron/klient-forhold, og argumentert for at det ikke var et klart skille mellom den private sfæren og den offentlige. Jeg har vist at Plinius' private brev beskriver en høytstående senator som pleiet sine *amici*, klienter og venners venner, og at han opprettholdt denne praksisen i løpet av stattholderskapet. Jeg har tatt utgangspunkt i teorier om hvordan patron/klient forhold opprettet og vedlikeholdt bånd mellom Roma og provinsene, og fokusert på hvordan *imperial brokers* fordelte keiserlig *beneficia* i et

større omfang enn hva keisermakten var i stand til. I dette kapitlet har jeg argumentert for at Plinius opererte som en formidler av keiserlig *beneficia* i sin private sfære, og at han ivaretok sine *amici* og venner i løpet av stattholderskapet ved å formidle keiserlig *beneficia*. Jeg har presentert potensielle spor i keiserkorrespondansen som viser at Plinius, i form av sitt embete som guvernør, formidlet byggetillatelser til provinsbefolkningen. I Bithynia-Pontus ser det ut til at søknader om byggetillatelser var avhengig av guvernørens vurdering av den finansielle situasjonen, og jeg har argumentert for at dette ikke bør undervurderes. Kanalprosjektet fremstår, i lys av Bithynia-Pontus' uryddige finansielle stilling, som et godt eksempel på hvordan guvernøren Plinius la forholdene til rette gjennom keiserlig *beneficia* for en enkelt by, og jeg har argumentert for at prosjektet neppe skyldtes kun Plinius' personlige interesse eller Trajans interesse i prosjekter som fremmet regimets ære, men også lokal påvirkning. Videre har jeg kommentert at bok 10 avdekker lite informasjon om formidlingen av keiserlig *beneficia* til privat personer foruten Archippus-saken. Jeg har påpekt at keiserkorrespondansen ikke beskriver mer enn kun en magistrat fra de greske byene, Asclepiades, og siden Plinius rimeligvis møtte langt flere kan jeg ikke gå ut fra at denne guvernøren formidlet keiserlig *beneficia* i langt flere tilfeller enn keiserkorrespondansen beskriver. Min undersøkelse av Dion av Prusas taler har redegjort for hvordan en fremstående provinsborger opererte som *imperial broker* mellom keiseren og Prusa. Jeg har på bakgrunn av dette argumentert for at Dions taler beskriver hvordan keisermakten opprettet og vedlikeholdt lojalitetsbånd til sentrale aktører i provinsene, og hvordan slike *imperial brokers* videreformidlet lojalitetsbåndene til lokalsamfunnene.

Alt i alt mener jeg at Plinius' brev og Dions taler gir inntrykk av at keiserlig *beneficia* var en viktig kapital for provinsbefolkningen, og jeg har støttet Lendons teori om hvilken sentral rolle ære spilte i forholdet mellom guvernører og provinsbefolkning, og spesielt har jeg argumentert for at keisermakta benyttet guvernører, menn med stor ære, som formidlere for å øke nedslagsfeltet av *beneficia*. Jeg mener derfor at Plinius' brev delvis beskriver hvordan patron/klient-forhold fungerte som en drivkraft i keiserstatens forvaltning av provinsene og spesielt i form av *imperial brokers*, og at guvernørrollen skulle fungere som en brobygger mellom sentraladministrasjonen og provinsene. Hvordan keiserlig *beneficia* ble formidlet til provinsen og konsekvensene av dette var slik jeg ser det en viktig del av Plinius' oppdrag om å reformere og gjenopprette en tilfredsstillende administrativ praksis i Bithynia-Pontus. Plinius' stattholderskap handlet derfor også om keiserstatens provinsadministrative interesse av å pleie et grunnleggende forhold mellom Roma og provinsen Bithynia-Pontus.

Enhver guvernør hadde ansvaret for de militære styrkene som keisermakten utplasserte i provinsene, og i neste kapitel skal jeg undersøke det militære aspektet ved Plinius' stattholderskap.

5. Militære forhold

En analyse av det militære aspektet ved Plinius' stattholderskap i Bithynia-Pontus bør ta et utgangspunkt i han militære erfaring og fokusere på de instruksene som forelå innenfor en administrativ ramme. Jeg har hevdet at Trajan rettet fokus mot en forsømt provins, og at Plinius' stattholderskap gikk ut på å gjenopprette en god administrativ praksis, og jeg skal undersøke om fokusendringen var ledd i en større militær plan. Det blir viktig å vurdere hvordan militære ressurser ble benyttet og hvordan militære representanter forhold seg til guvernørens myndighet.

5.1 Det militære aspektet ved Plinius' stattholderskap i Bithynia-Pontus

5.1.1 Plinius' militære bakgrunn og utgangspunkt som guvernør

Brian Campbell har argumentert for at det ikke fantes *virī militares* eller en spesialisert militærtrening for keiserlige legater.⁴⁴³ Provinguvernørene hadde både sivil og militær erfaring, men de forble amatører uten spesialisert militær erfaring og beskrivelser passer godt på Plinius.⁴⁴⁴ Keiserens valg av guvernører til de militære provinsene kunne være like avhengig av frykt for opprør som rikets forsvar, men i provinser som Bithynia-Pontus spilte den militære erfaringen mindre rolle enn i grenseprovinsene langs Donau og Rhinen.

Jeg kan ikke finne noe belegg i keiserkorrespondansen som tilsier at Plinius den yngre ble utnevnt til guvernørposten i Bithynia-Pontus på bakgrunn av sin militære erfaring da denne begrenset seg til et kort militærtribunat i Syria i 82 som besto av administrative oppgaver, og ytterligere tjeneste i hæren nevnes verken i innskrifter eller brev. Plinius gav uttrykk for at militærtribunatet skulle forberede unge menn til å bli en del av statsapparatet hvor de lærte å lede andre ved å selv adlyde (Plin. *Ep.* 8.14).⁴⁴⁵ Plinius omtaler kandidatenes personlige dannelse og sosiale egenskaper i større grad enn utsikt til militær kompetanse, og redegjorde for et militærtribun fylt av selskapligheter (Plin. *Ep.* 2.13, 4.14, 8.23).⁴⁴⁶ Plinius' brev forteller oss at det militære aspektet ved slike militærposter i provinsene ikke nødvendigvis resulterte i militær erfaring, og det er lite som tyder på at annet enn ære og nye forbindelser ville blitt resultatet av Suetonius' tribunat i Britannia om han hadde våget det ugjestfrie været (Plin. *Ep.* 3.8). Tacitus legger derimot stor vekt på at Agricola ikke kastet bort tid på perm eller lystigheter, men gjorde seg kjent med både soldatene og

⁴⁴³ Campbell, B., (1975), "Who Were the 'Virī Militares'?", *JRS* 65, s. 11-31.

⁴⁴⁴ *Legati legionis* er det nærmeste vi kommer profesjonelle offiserer, men den strategiske kunnskapen var et personlig anliggende i form av militære manualer, jf. *De Munitionibus Castrorum*, *De re militari* og *Strategemata*. Lignende manualer nevnes aldri av Plinius.

⁴⁴⁵ Brevet gir ikke inntrykk for at kandidaten skulle oppnå erfaring med tanke på en militær karriere, men heller en politisk karriere. Det var åpenbart et viktig sosialt nettverkselement i denne posten, se: Cotton, H.M., (1981), "Military tribunates and the exercise of patronage", *Chiron*, 11, s. 229-238.

⁴⁴⁶ Poster som *tribunus laticlavus* skulle gi en kandidat innpass i nye nettverk, jf. Plin. *Ep.* 3.20, Plin. *Pan.* 15, Tac. *Ann.* 1.44, 5.

provinsen (*Agr.* 5).⁴⁴⁷ Det er derfor grunn til å tro at oppholdet som militær tribun ikke nødvendigvis innebar militær erfaring, og at mange av postene i større grad var administrative eller sosiale, men de som ønsket det fikk utvilsomt anledning til å sette sin militære teoretiske kunnskap i praksis. Jeg går derfor ut fra at Trajan umulig kan ha valgt Plinius til å foreta annet enn administrative grep i forbindelse med soldatene i Bithynia-Pontus.⁴⁴⁸ Jeg kan ikke vise til omfattende militære styrker som en legion i Bithynia-Pontus og valget av Plinius medførte ikke en kraftig økning i antallet soldater, men Plinius oppgir at han hadde *cohortibus* uten å angi hvor mange eksakt (*Ep.* 10.21).⁴⁴⁹ De styrkene som fantes betrakter jeg som et belegg for at de guvernørene hadde en mindre ”politistyrke” som kunne legge press bak eventuelle upopulære vedtak/ordre. Med dette utgangspunktet mener jeg at Plinius’ instruksjoner og handlinger vedrørende militære spørsmål i Bithynia-Pontus kan belyse den administrative siden av stattholderskapet og regimets politikk.

5.1.2 Nytt fokus mot øst – en militær forklaring på Plinius’ stattholderskap?

Ifølge Garzetti representerte det trajanske regimet en militær kontinuitet med flaverne spesielt i Donauområdet, og Trajan ser ikke ut til å ha hatt problemer med hærens lojalitet og la stor vekt på disiplin og reguleringer av de militære styrkene.⁴⁵⁰ Spor etter denne politikken i keiserkorrespondansen burde belyse det militære aspektet av Plinius’ administrative oppgaver, og det har blitt foreslått at Plinius skulle legge forholdene til rette for Trajans fremtidige felttog.⁴⁵¹ Bithynia-Pontus fungerte som et viktig bindeledd mellom Donau-området og de østlige grenseprovisene siden viktige veier krysset provinsen, og områdets sterke økonomiske stilling tilsier at provinsen spilte en viktig rolle for forsyningskapasitet til hæren langs Donau-området, og burde blitt mer interessant for Domitian da konflikten langs Donau tiltok, og utviklet seg under Trajan. Men jeg kan ikke finne noe i bok 10 som hentyder til fremtidig felttog eller keiserlige instruksjoner som vitner om fremtidige militære operasjoner. Selv om årene under Trajan medførte de første betydelige utvidelsene av Romerriket siden Claudius kan jeg ikke belegge at et felttog mot Parterriket allerede var planlagt da Plinius ankom Ephesus.⁴⁵² Det hadde pågått en tilnærmet jevn utvidelse av Romerriket i form av inkorporering av klientriker og justeringer av grenseområdene

⁴⁴⁷ Tacitus kan ha vært påvirket av at Agricola senere ble guvernør i samme provins, og han legger vekt på hva svigerfaren ikke gjorde. Suet. *Claud.* 25 tyder på lignende forhold som Plinius beskriver.

⁴⁴⁸ Fra Syria forteller Plinius om sitt bekjentskap med en filosof, og dette vitner om en nokså selskapelig tilværelse, se: *Ep.* 1.10.

⁴⁴⁹ Det kan ikke ha vært noen legioner i Bithynia-Pontus da Gaius fjernet trolig den siste legionen under Senatets kontroll i en sivil provins, jf. Tac. *Hist.* 4.48, Dio 59.20.

⁴⁵⁰ Garzetti, A., (1974), s. 352-354., jf. Plin. *Ep.* 6. 31. *Digestae* 29.1.1.pr gir inntrykk av at Trajan fulgte tidligere keisere ved å gi soldatene fordeler, og den gjentatte bruken av *commitiones* i keiserkorrespondansen vitner om et bevisst bånd til soldatene.

⁴⁵¹ Cuntz, O., (1926), *Hermes*, vol. 61 fremmer dette argumentet, men møtte motstand hos Lepper, F.A., (1948), jf. Levick, B., (1979), *G&R*, vol. 26 som påpeker et fokusskifte, men legger for mye vekt på det militære.

⁴⁵² Domitian hadde ført en aggressiv politikk mot flere stammer på andre siden av grenselvne i vest, og Trajans politikk ser ut til å ha vært en fortsettelse av dette.

siden Augustus' tid, og Dakia og Parterriket var de mest organiserte av Romas fiender, og således de naturlige arenaene for konflikter. Jeg legger større vekt på en utvikling hvor opprettelsen av nye provinser kan ha vært et forsøk på å avgjøre konflikter i grenseområdene enn at Trajan søkte *gloria*, og at det nye fokuset mot øst hadde mer med utviklingen av keisermaktens interesser enn en større militær plan. Jeg aksepterer at et økt fokus mot de østlige grenseprovincene kom som et resultat av opptrappingen av konflikten i Donau-området og at dette området etter hvert ble stabilisert, og at Bithynia-Pontus således kom innenfor "radaren" til keisermakta, men siden kildene er stumme om et militært felttog bør forklaringen på Plinius' stattholderskap altså søkes på andre felt. Trajan og hans generaler kan ha startet planleggingen og forberedelsene av felttoget mot Parterriket på et tidlig tidspunkt, og en fungerende provinsforvaltning i de aktuelle provinsene var nødvendig for å sikre at veier var operative og tilstrekkelig med skatt ble samlet inn. Men en tilfredsstillende administrativ tilstand var som jeg i et tidligere kapittel har argumentert for alltid ønsket av keiseradministrasjonen, og når den "forsømte" provinsen Bithynia-Pontus kom inn i søkelyset til keisermakte etter Dakerkrigene tror jeg forskningen er best tjent med å tolke Plinius' stattholderskap i lys av dette. Plinius' stattholderskap kan indirekte ha vært et ledd i å forberede et fremtidig felttog, men de episodene som omtaler militære styrker eller problemer falt under Plinius' omfattende administrative prosjekt i provinsen.

5.1.3 Plinius' militære ansvar og oppgaver i Bithynia-Pontus

Det militære aspektet ved romersk provinsadministrasjon var alle guvernørers ansvar, men i motsetning til Agricola var aldri Plinius nødt til å dra i felten.⁴⁵³ Det ser ut til å ha vært stasjonert flere kohorter i Bithynia-Pontus enn normalt, og jeg tror at et bestemt antall tropper kan ha fungert som en forsikring i tilfelle en eskalering av uroligheter (Plin. *Ep.* 10.34).⁴⁵⁴ Politisk urolighet hadde vært et problem, men det finnes ikke belegg for at disse hadde utspilt seg såpass at de hadde blitt slått ned av soldater, og i så fall ville Plinius vært et dårlig valg til å holde kontrollen over provinsen. Det ser ut til at de politiske urolighetene skyldtes interne stridigheter i byene, og at bybefolkningen protesterte mot f. eks matmangel, men Trajan fryktet tydeligvis også enhver form for *hetairiai* og tillot ikke forsamlinger uansett formål eller karakter (Dio. *Or.* 45.8).⁴⁵⁵ Om nødvendig kunne Plinius trolig forventet støtte fra hæren i Moesia, eller flåten i Svartehavet, men ikke noe i korrespondansen tyder på at Plinius brukte soldater til å slå ned uroligheter.⁴⁵⁶

⁴⁵³ Det er grunn til å tro at Plinius' soldater kom fra styrker langs Donau da centurionen og vaktstyrken til Byzantium kom fra Moesia: *Ep.* 10.7-78. En av Plinius' kohortene nevnes i *Ep.* 10.106, og Accius Aquila, en romersk *centurione cohortis sextae equestris* bekrefter vitner om en mobil enhet.

⁴⁵⁴ Jeg vet ikke hvor mange soldater som tidligere var utplassert i Bithynia-Pontus, men har ikke klart å finne en kilde som beskriver dette eller en historisk fremstilling som tyder på at et slikt behov hadde vært tilstede i provinsen tidligere, og det ser ut til at et mindre antall soldater var normalt, jf. f. eks Webster, G., (1985), Davis, R., (1989).

⁴⁵⁵ Om matmangel, se: Jones, C.P., (1978), s. 100-103.

⁴⁵⁶ Harris, B.F., (1980), s. 886.

Soldatene, slik jeg oppfatter det, var der som en forsikring, og dette forteller at keisermakten forutså at uroligheter kunne eskalere om ikke guvernøren tok bestemte grep.

Et tilbakevendende problem vedrørende Plinius' militære ansvar var hvordan de soldatene han hadde tilgjengelig skulle fordeles eller benyttes, og her er det muligheter til å belyse deler av keisermaktens provinsadministrative politikk. Etter ankomsten i Ephesus reiste Plinius videre til Prusa og herfra sendte han Trajan en forespørsel om han skulle forstette å benytte offentlige slaver (*servi publicii*) som fengselsvakter i byene, slik som hadde vært praksis til da eller om han skulle erstatte dem med soldater (*Ep.* 10.19). Plinius fryktet at slavene ikke utførte vaktholde ordentlig og hadde allerede overført noen soldater til fengslene, men fryktet at en blanding av soldater og slaver ikke var gunstig og at dette ville trekke et betydelig antall soldater vekk fra sine militære oppgaver. Først og fremst forteller dette oss at byene hadde problemer med vaktholdet av tiltalte som ventet på rettssak lokalt eller fordi saken falt under guvernørens juridiske myndighet.⁴⁵⁷ Plinius hadde ingen direkte instruks i denne saken, men åpenbart instruks om å rydde opp i forhold som innvirket negativt på provinsens administrasjon, og det er mulig å spekulere i om fanger ble løslatt mot bestikkelser. Jeg vet at Plinius senere rapporterte om at straffedømte ikke fullførte sine dommer, men siden fengselsstraff ikke ser ut til å ha vært benyttet så må det dreie seg om problemer tilknyttet forvaringen av anklagede personer, og følgelig rettsapparatets drift (*Plin. Ep.* 10.56-57).⁴⁵⁸ Trajan avsto forespørselen og svarte at det ikke var nødvendig å benytte ytterligere soldater og at Plinius skulle følge tidligere praksis i provinsen, men ikke at han skulle fjerne de soldatene som allerede var utplassert (*Plin. Ep.* 10.20).⁴⁵⁹ Jeg tror at Trajan innså betydningen av et tilstrekkelig vakthold og at mislighold på dette området derfor kan knyttes til urolighetene som plaget Bithynia-Pontus, men guvernøren får streng beskjed om å ikke å overføre ytterligere soldater vekk fra sine avdelinger. Det er tydelig at Trajan understreket betydningen av å holde avdelingene operative, men om dette skyldtes frykten for uroligheter eller keiserens egne synspunkter om militær organisering og disiplin er vanskelig å fastslå. Uansett forteller brevvekslingen at keisermakta ønsket at militære styrker primært skulle benyttes til militære oppgaver, og siden Plinius selv påpekte dette styrkes påstanden om at det kan ha foreligget en instruks om dette. Det er mulig å betrakte episoden som et uttrykk for økt fokus på militær disiplin og dermed er det ikke usannsynlig at andre guvernører fikk lignende instruks. Det er viktig å påpeke at Trajan ikke ga Plinius noen fast regel, men ordre om å holde seg til tidligere praksis, og det er derfor mulig å spore et keiserlig ønske om å følge byenes egne lover.⁴⁶⁰ Jeg mistenker at det

⁴⁵⁷ Fengselsoppholdet var ingen straff, og slavene utførte oppgaver for de munisipale myndighetene. Det kan tenkes at slavene fikk en slags lønn for dette.

⁴⁵⁸ Straff i denne perioden ser ut til å ha bestått av enten straffearbeid eller henrettelse.

⁴⁵⁹ Trajan gir ved flere anledninger uttrykk for å begrense denne praksisen, *Plin. Ep.* 10. 22, 28, jf. *D.* 48.3.12.

⁴⁶⁰ Trajan viser gjentatte ganger motvilje mot å gi generelle lover for hele provinsen eller romerriket: *Plin. Ep.* 10.66, 69, 109, 113,

må ha vært fristende for Plinius, akkurat som for andre guvernører uten en omfattende stab, å benytte soldater, og siden guvernørens stab ofte besto av utplasserte soldater (*beneficarii*) blir ikke dette mindre åpenbart, og således beskriver Plinius' brev en situasjon som det er all grunn til å anta var aktuell i mange provinser. Bithynia-Pontus hadde et begrenset antall soldater i motsetning til provinser hvor legioner var utplassert, og hvorvidt andre representanter enn guvernøren benyttet denne viktige ressursen bør kunne belyse soldatens rolle i provinsforvaltningen.

De troppene som sto under Plinius' myndighet kunne fordeles på andre keiserlige representanter i provinsen, og snart rapporterte Plinius at prefekten Gavius Bassus hadde klaget på Trajans ordre til Plinius om å redusere prefektens militære eskorte til 10 soldater (*beneficarii*), 2 kavalerister og 1 centurion (*Ep.* 10.21).⁴⁶¹ Bassus presenteres under tittelen prefekt for den Pontiske kysten (*praefectus orae ponticae*), og det er ikke enkelt å fastslå hva embetet hans besto av utover at han var avhengig av en militæreskorte, men jeg er usikker på om eskorten betydde at han ikke hadde egne soldater eller om antall soldater var et spørsmål om ære.⁴⁶² Plinius hadde helt klart høyere rang enn Bassus siden han ved en senere anledning utstedte en referanse om Bassus til keiseren, men det ser ut til at prefekten fikk sine ordre fra Trajan (*Ep.* 10.86).⁴⁶³ Trajan opplyste Plinius om at han hadde mottatt samme klage fra Bassus, og jeg får inntrykk av at Bassus' klage ble avvist siden nye instruksjoner ikke fulgte (*Plin. Ep.* 10.22). Trajan skilte altså mellom situasjonens nødvendighet og enkeltindividers ønske om prestisje, og la stor vekt på å fremheve at han tok hensyn til det som var nyttig i slike saker fordi soldatene helst burde befinne seg under sine standarder. Denne brevvekslingen kan tyde på at det tidligere hadde foreligget en nokså slapp holdning til hva soldatene kunne brukes til, og at trolig flere enn Bassus hadde blitt tildelt et antall soldater. En lignende problematikk avdekkes når Plinius rapporterte at han hadde tildelt Maximus (*libertus*) ytterligere 6 soldater utover de soldatene han allerede hadde blitt tildelt av prokuratoren Gemellinus (*Ep.* 10.27).⁴⁶⁴ I tillegg til prefekten Bassus hadde også prokuratoren og ridderen Gemellinus blitt tildelt soldater direkte av Plinius i form av Trajans instruksjoner, og med myndighet til å viderefordre disse til sine assistenter. Jeg tror Gemellinus' hadde tatt over kvestorens finansielle oppgaver da provinsen skiftet status, og at denne keiserlige posten tidligere hadde holdt oppsyn med keiserens eiendom (*patrimonium*) i området.⁴⁶⁵ Dette forteller oss at fordelingen av soldater som i utgangspunktet sto direkte under keiserlegaten, og som kan ha blitt økt da provinsen

⁴⁶¹ Ordningen var del av Plinius' instruksjoner, og det er ingen tvil om at det er snakk om de soldatene keiseren hadde tildelt Plinius (*ut ex cohortibus quibus me praecess*).

⁴⁶² Dette ser ut til å ha vært mannens siste post ifølge *AE*, no. 573, 1972, jf. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 588 og Magie, D., (1950), s. 603 knytter både Bassus og Plinius til flåten i Svartehavet, men Starr, C.G., (1941), s. 127 f. har trolig rett når han utelukker Bassus som "admiral" fordi flåten lå i Trapezus, utenfor Pontus, og i følge *ILS* 1327 var tittelen på flåtekommandøren *praefectus classis ponticae*, jf. Williams, W., (1990), s. 91.

⁴⁶³ Davis, R., (1989) har påpekt at slike soldater motokk bedre lønn enn i sine normale avdelinger.

⁴⁶⁴ Jf. *Plin. Ep.* 10.85, hvor Plinius gir Maximus referanser da prokuratoren forlot provinsen.

⁴⁶⁵ Sherwin-White (1965) s. 597 påpeker at tittelen *procurator Ponti et Bithuniae* ikke nødvendigvis sammenfaller med Plinius' provins.

ble satt under direkte keiserlig kontroll, ble delegert videre til både offentlige embetsmenn (Bassus) og personlige agenter (Gemellinus). Dessuten avslører Gamellinus' tilstedeværelse såpass tidlig i Plinius' stattholderskap at keiseradministrasjonen hadde overtatt den finansielle styringen av provinsen fra kvestorene nokså kjapt, og som forventet er det ingenting som tyder på at guvernøren Plinius hadde myndighet over prokuratoren Gamellinus selv om guvernørens instruksjoner åpenbart regulerte andre keiserlige representanter. Jeg stiller meg naturlig nok undrende til hvorfor Plinius kort tid etter at han fikk en detaljoppdatering av Trajan vedrørende disponeringen av soldater faktisk bryter denne instruksjonen, men Plinius begrunnet sitt valg ved å vise til at prokuratoren hadde et viktig oppdrag med å samle inn korn i Paphlagonia. Trajans godkjenning av handlingene forteller at oppdraget var beordret av keiseren, og at flere enn kun guvernøren mottok keiserlige instruksjoner. Keisermakta opererte altså både gjennom det etablerte provinsforvaltningsapparatet og gjennom andre keiserlige agenter, men når Trajan påpekte at Maximus etter endt oppdrag kun skulle beholde 4 soldater tyder dette på at innsamlingen av kornet var prioritert og at det ble foretatt utenfor den normale beskatningen av provinsen. Det er naturlig i denne sammenhengen å åpne for at kornet ble samlet inn med tanke på et fremtidig felttog, men jeg tror ikke dette var tilfellet fordi det ser ut til at innsamlingen kun gjaldt et mindre område som neppe var uvanlig frodig, og Plinius burde vært informert om et større kronprosjekt.⁴⁶⁶ Det var mer sannsynlig at kornet skulle til militærforlegningene langs Donau, og at det ikke var snakk om *tributum*, men snarere om en form for *indictio* hvor man skaffet til veie forsyninger under spesielle vilkår.⁴⁶⁷ Plinius hadde tidligere gitt uttrykk for at Trajan la stor vekt på å sørge for korn til Roma, men jeg har ingen grunn til å tro at korn fra et område i Bithynia-Pontus ble samlet inn for å sendes til Roma (Plin. *Pan.* 29).⁴⁶⁸ Det er heller grunn til å tro at Trajan var mer opptatt av å forsyne de militære styrkene som befant seg langs Donau-området. Det viktigste disse to episodene kan fortelle oss om romersk provinsforvaltning er at alt som ble besluttet i Roma ikke nødvendigvis gikk direkte gjennom guvernøren og at det økonomiske ansvaret for Bithynia-Pontus svært raskt ble satt under oppsyn av en prokurator.

Jeg har allerede påpekt at Trajan la stor vekt på militærdisiplin og episoden hvor Plinius kommer over 2 slaver blant rekruttene til hjelpetroppene i provinsene illustrerer dette (*Ep.* 10.29).⁴⁶⁹ Det var Sempronius Caelianus, en rekrutteringsoffiser (*dilector*), som hadde oppdaget forholdet og sendt slavene til guvernøren da det var forbudt for slaver å tjenestegjøre i militæret (*D.* 48.10.27,

⁴⁶⁶ Det er ingenting hos Strabo *Geo.* 12.3. 4-9 som skulle tilsi at området var et ekstra frodig.

⁴⁶⁷ Jf. Jones, A.H.M., (1964), s. 448.; om dette innebar innkjøp til faste rater eller innsamling som beskatning/rekvisjon er usikkert.

⁴⁶⁸ Plinius' opplysning var neppe ment som noe nytt, men heller ment å skulle plassere Trajan i en kjent tradisjon.

⁴⁶⁹ I Plinius' *Panegyricus* 6 og 18 hylles Trajan for å ha gjenopprettet militærdisiplin, og i *Ep.* 8.14 omtales den dystre situasjonen i hæren under Domitian.

49.16.11).⁴⁷⁰ I utgangspunktet var rekrutteringen av soldater et ansvar for guvernøren (*probatio*), og jeg kan ikke forklare Caelianus' oppdrag annerledes enn at han hadde egne instruksjoner direkte fra Trajan om å rekruttere soldater og sende de som forsøkte å lure seg inn i hæren til guvernøren fordi en formell retts sak var nødvendig for å avgjøre om dødsstraff var på sin plass (Plin. *Ep.* 10.30).⁴⁷¹ Trajan fastslo at slavene kun skulle henrettes om de var frivillige (*voluntarii*), uavhengig om de hadde sverget soldateden, og la vekt på at deres status burde kommet frem under innrulleringen.⁴⁷² Dette vitner om at oppsynet og ansvaret for alle militære oppgaver ikke lå direkte under guvernøren i Bithynia-Pontus, men jeg kan ikke kommentere hvorvidt dette var praksis i andre provinser selv det ikke virker usannsynlig. Uansett avdekker brevvekslingen hvor kompleks den militære kommandolinjen var mellom keiseren og hæren i provinsene, men også hvor lite Plinius faktisk var ment å skulle foreta seg på denne fronten. Spesielt denne brevvekslingen tror jeg Plinius inkluderte i bok 10 for å understreke Trajans militære tilknytning og vilje til å opprettholde orden, disiplin og ikke minst militær kapasitet. For Plinius kan det ha vært viktig, tror jeg, å ta med brev som understreket hvordan keiseren ivaretok det militære apparatet som i praksis opprettholdt den romerske verdenen som Plinius selv deltok i forvaltningen av. Selv om bok 10 ikke nevner det er det mulig at en militærlegat hadde blitt utnevnt av Trajan med et militært ansvar, men det er langt mer sannsynlig at det var keiserlegaten i Moesia ansvar å komme Plinius til unnsetning. Det finnes i hvert fall brev i keiserkorrespondansen som tyder på at soldater fra Moesia befant seg i Bithynia-Pontus, og ingenting tilsier at Plinius kommanderte disse.

Under et besøk i Iuliopolis året etter berømmet Plinius Trajans beslutning om å beordre keiserlegaten i Moesia (*Inferior*), Calpurnius Macer, å sende en *centurion* med tilhørende vaktstyrke til Byzantium, og forhørte seg om Trajan kunne gi den samme støtten til Iuliopolis (*Ep.* 10.77). Det var snakk om en militærpost (*statio*) for å lette på byrdene som trafikken gjennom Byzantium brakte med seg; handel, kommunikasjon og militære forflytninger mellom Lilleasia og Donau-området passerte gjennom byen.⁴⁷³ En lignende militærpost kan ha befunnet seg i Nicomedia (Plin. *Ep.* 10.74). Oppfordringen fra Plinius kan like gjerne ha reflektert en forespørsel fra Iuliopolis (som uten tvil tok imot stor trafikk pga at sentrale veier over Lille-Asia gikk gjennom område), som et initiativ fra Plinius selv. Uansett avslo Trajan forespørselen om soldater, og viste til at Byzantium utgjorde et særtilfelle pga trafikkens omfang (Plin. *Ep.* 10.78). Det kommer frem

⁴⁷⁰ Rekrutter kunne bli registrert som født *in castris* i grenseområdene og deretter innrullert som legionærer i følge Webster, (1985), s. 120, men de måtte være frie menn. Slaver ble benyttet som soldater ifølge Dio 55.31, men åpenbart som en nødløsning, jf. Dio 67.13.

⁴⁷¹ *D.* 48.4.3 tyder på at keiserens tillatelse var nødvendig for å rekruttere tropper på et senere tidspunkt, jf. Davis, R., (1989), s. 3-30 for en detaljert redegjørelse av rekruttering til hæren under prinsipatet.

⁴⁷² Trajan oppgir 3 muligheter for rekruttering: frivillig (*voluntarii*), tvangsrekruttert (*lecti*) og erstatter (*vicarii*).

⁴⁷³ Byzantium hadde ikke sendt denne forespørselen gjennom guvernøren, men sendt en delegasjon til Trajan og invitert til et militært nærvær. Dette var ikke første gangen Byzantium hadde klaget til keiseren og fått hjelp da den samme byen klaget til Claudius om tunge byrder (Tac. *Ann.* 12. 62).

at tidligere keisere hadde utplassert en militærpost i Byzantium, men dette utelukker verken at soldater fra Moesia befant seg i Bithynia-Pontus eller at det var mulig å utplassere flere. Det er ikke noe i denne brevvekslingen som tyder på styrken ikke sto under kommandoen til keiserlegaten Macer, og denne brevvekslingen bekrefter at tungt voktede militærprovinser også opprettholdt en militært tilstedeværelse i provinser hvor det militære nærværet normalt var langt mindre, og at dette kan ha vært praksis andre steder også. Ansvar for å opprettholde ro og orden i de øvrige byene legger Trajan på Plinius' skuldre fordi keiseren ikke ville gi selv de minste byene grunnlag til å be om soldater som provinsforvaltningen verken hadde til disposisjon eller var beredt til å dele ut.

5.2 Oppsummering

Jeg har redegjort og argumentert for at Plinius verken hadde en militær utdannelse eller erfaring som tilsier at han ble sendt til Bithynia-Pontus med et bestemt militært formål, og at de brevvekslingene som omtaler militære forhold bør tolkes innenfor rammen av de instruksene som var rettet mot de administrative problemene og de politiske urolighetene. Plinius' kontakt med de militære styrkene i provinsen forekom alltid i en administrativ ramme, og det er all grunn til å hevde at keisermakten mitt oppe i all iveren med å korrigere en uholdbar provinsforvaltning i Bithynia-Pontus først og fremst var opptatt av at den militære disiplinen og kapasiteten var opprettholdt. Hvorvidt oppmerksomheten rettet mot Bithynia-Pontus var et resultat at opptrappingen i Donau-området eller et senere militært fokus mot de østlige grenseprovinserne kan ikke keiserkorrespondansen gi noe dekkende svar på. Det er ikke noe i brevvekslingene, verken fra Plinius' eller Trajans side, som overbevisende tyder på at oppmerksomheten mot Bithynia-Pontus var et ledd i organiseringen av det kommende felttoget mot Parterriket. De brevene som omhandler de militære styrkene vitner om en keiser som ikke bare tok hensyn til sine soldater, men som også la ned strenge retningslinjer for hvordan soldatene skulle benyttes; Trajan var motvillig mot å la de militære styrkene bli benyttet i den sivile administrasjonen i større grad enn absolutt nødvendig. Jeg har argumentert for at Bithynia-Pontus' betydning som en kommunikasjonsåre mellom de østlige provinsene og Donau-området ikke må undervurderes, og at bok 10 fremhever hvor viktig dette forholdet var for keiseradministrasjonen. Et Bithynia-Pontus plaget av politiske uroligheter og med et administrativt apparat i forfall kan ha svekket kommunikasjonen mellom Roma og de østlige provinsene samt resulterte i mindre skattepenger til Roma. Det ser altså ut til at det militære ansvaret til guvernøren Plinius i Bithynia-Pontus var utpreget administrativt, og det finnes ingen grunn til at andre guvernører i provinser uten et sterkt militært nærvær hadde oppgaver som fundamentalt skiller seg. I de neste kapitlene skal jeg undersøke andre administrative aspekter ved Plinius' stattholderskap, og først rettes fokuset mot det juridiske aspektet.

6. Juridiske forhold

Provinsguvernørens juridiske myndighet var forankret i *imperium* og rettsutøvelsen var en sentral oppgaver, og ved siden av beskatning den tydeligste romerske tilstedeværelse i provinsene. Jeg undersøke hvordan Plinius ivaretok sitt juridiske ansvar, hvordan instruksene påvirket arbeidet og hvorfor han valgte å rapportene bestemte saker til Roma. Jeg skal behandle temaet med utgangspunkt i statuskonflikter, indre stridigheter og byrådsproblematikker, og guvernørens myndighet til å henrette personer i provinsen. Dette kapitlet søker å avdekke hva keiserkorrespondansen i en juridisk sammenheng kan fortelle om Plinius' stattholderskap, romersk provinsforvaltning og

Trajans administrative politikk i Bithynia-Pontus.

6.1 Juridisk administrasjon og rettsprosedyre

6.1.1 *Conventus* og juridiske prosesser

Bithynia-Pontus var delt opp i administrative regioner hvor byene var samlet i juridiske distrikter. Som guvernør skulle Plinius foreta årlige reiser til provinsens juridiske sentre.⁴⁷⁴ I Bithynia-Pontus kjenner vi til *Prusa ad Olympum, Nicaea, Nicomedia og Amastris* som *conventus*-byer.⁴⁷⁵ G.P Burton redegjør for *conventus*-praksis i flere prokonsulære provinser.⁴⁷⁶ Guvernørene fulgte trolig en planlagt reisemønster fordi det var praktisk at de munisipale myndighetene hadde en klar formening om når guvernøren ankom.⁴⁷⁷ Burton argumenterer for at organiseringen av *conventus* ikke nødvendigvis sørget for verken en arrangert rekkefølge av saker til tross for at petisjoner ble levert til guvernøren på forhånd, eller at de som møtte opp var garantert en høring. Det fantes ikke noe formelt system for petisjoner.⁴⁷⁸ Burton konkluderer med at mangelen på formelle strukturer medførte misbruk av systemet til fordel for vertsbyen, og dermed for vår forståelse av rettsystemet. Først og fremst overvurderes guvernørens domstol fordi størsteparten av juridiske saker ble behandlet av lokale domstoler, og antallet saker var potensielt enormt.⁴⁷⁹ Reisevirksomheten var altså rammen for det administrative og juridiske arbeidet, og Plinius' brev bekrefter dette.⁴⁸⁰ Burton har rett når han påpeker at selv om guvernørens fullmakter var store så

⁴⁷⁴ Burton, G.P., (1975), s. 98 argumenterer godt for at *conventus* ble holdt hvert år, og refererer til Dio *Or.* 35.17 og Pius' brev til *Crete et Cyrene*. Dio *Or.* 35.15 beskriver at alle slags folk kom til *conventus*-sentre, både for det juridiske og andre behov. Se *Digestae* 1.16.7 som en beskrivelse for hva som var forventet av en guvernør, men husk at denne teksten reflekterer en senere tid.

⁴⁷⁵ Sistnevnte er noe tvilsom, men Sherwin-White, A.N., (1965), s. 693 tror at dette var tilfellet.. Jones, C.P., (1978), s. 65-68, 108-109 argumenterer for at Apamea Cibotus også var sete for *conventus*.

⁴⁷⁶ Burton, G.P., (1975), *JRS* 65, s. 97-99.

⁴⁷⁷ Anklager og høringer måtte forberedes samt at forbrytere måtte holdes fengslet.

⁴⁷⁸ Burton, G.P., (1975), *JRS* 65, s. 101-102.

⁴⁷⁹ Graden av urbanisering og byenes rettigheter i de forskjellige provinsene må ha påvirket situasjonen. Asia og Noricum kan umulig sammenlignes uten sterke forbehold.

⁴⁸⁰ Provinsguvernøren hadde ikke alltid fast residens, og siden de ofte reiste mellom *conventus*-byene ble de innlosjert hos ledende borgere

presenterte tidsaspektet og geografien store hindringer.⁴⁸¹ Prinsipatet var riktignok preget av en administrativ utvikling gjennom prinsipatet, men i hovedsak endret systemet seg i liten grad og de endringene som kan spores preges av *ad hoc* løsninger.⁴⁸²

Cognitio extraordinaria erstattet *formula*-systemet i det romerske rettsvesenet under prinsipatet, og ble først benyttet i provinsene.⁴⁸³ Under prinsipatet fungerte *cognitio* som en betegnelse på alle former for rettsprosedyrer hvor rettssaken foreløp i et ledd (i motsetning til *per formulam* hvor *in iure* og *apud iudicem* utgjorde to ledd), og hvor dommen ble gitt av enten keiseren eller en keiserlig representant.⁴⁸⁴ I stor grad var de viktigste innleggene i *cognitio*-saker skrevne dokumenter, og muntlige innlegg ble vektlagt i mindre grad.⁴⁸⁵ I teorien omfattet dette både privat- og strafferett, og keiserlegatene benyttet *cognitio* i form av sitt delegerete *imperium*, og prokonsulene fulgte etter som et resultat av keiserlige instruksjoner.⁴⁸⁶ I praksis fikk *cognitio* utslag i at det ikke lenger var utelukkende nødvendig med en anklage fra provinsborgerne om noe skulle rettslig forfølges av guvernøren, men i utgangspunktet ville guvernørene holde seg til de anklager og tvister provinsborgerne brakte fremfor guvernørens domstol. Guvernørene kunne altså være aktive innenfor *cognitio*-systemet og hadde mulighet til å etterforske eller sette i gang en rettsprosess på eget initiativ.⁴⁸⁷ Under enhver rettssak kunne guvernøren spørre ut anklagede og kalle inn mistenkte personer om nødvendig på eget initiativ, og var ikke bare en dommer som forholdt seg passiv. Anklagede som ikke møtte fremfor domstolen risikerte å bli dømt uten å få argumentert sin sak eller appellere mot dommen, mens i private tvister hadde begge parter mulighet til å appellere.⁴⁸⁸ Provisnsbefolkningen presenterte søknader om høring, og om sakene ikke var alvorlige, eller forhold provinsadministrasjonen la vekt på, kunne guvernøren delegere ansvaret for saken til *iudex pedaneus*.⁴⁸⁹ *Cognitio*-systemet opererte ikke med en fastsatt straffutmåling og provinsguvernøren (eller hans *legatus*) sto i stor grad fritt til å bestemme straffen. Dette medførte fordeker for de av høy status og med tilstrekkelig politiske betydning til å

⁴⁸¹ Burton, G.P., (1975), *JRS* 65, s. 106.

⁴⁸² Den tidligste sikre kilden til rettsadministrasjon i provinsene finnes i *Cyrene*-ediktene, men er ikke representativ under hele prinsipatet; jf. Jones, A.H.M., (1970), s. 98-101.

⁴⁸³ *Formula*-systemet ble opprettet av pretorene på 100-tallet fvt. og var dominerende frem til ca. 150, men formelt fjernet først i 342, se: Robinson, O.F., (1997), s. 84-90. *Cognitio* er beskrevet ved flere anledninger hos Suetonius, se: *Aug.* 93, *Claud.* 15, *Nero* 15, *Dom.* 8., og Jones, A.H.M., (1970), s. 108-109 gir en redegjørelse av type straff som medfulgte.

⁴⁸⁴ Under *formulae* ble de juridiske forholdene definert av en pretor, mens anklaget og anklager sammen valgt dommer. Derav ingen appell etter domfellelse. Mousourakis, G., (2007), s. 127-129 redegjør kortfattet for *cognitio*-systemet.

⁴⁸⁵ Om betydningen og utviklingen av dokumenter i rettssammenheng i provinsene, se: Meyer, E.A., (2004), s. 121-124, 169-215.

⁴⁸⁶ Tellegen-Couperus, O., (1993), s. 90-93; jf. Borkowski, A., (1994), s. 80-83.

⁴⁸⁷ Robinson, O.F., (1997), s. 90-91.

⁴⁸⁸ Under *formula*-systemet var anklagedes fremmøte anklagers ansvar, og dommen derfor bindende, se: Borkowski, A., (1994), s. 72-80.

⁴⁸⁹ Mousourakis, G., (2007), s. 127-128. Når det gjaldt provinsrådenes anklager mot tidligere guvernører så havnet disse i Senatet, se: Mousourakis, G., (2007), s. 131; jf. Plin. *Ep.* 2.11

påvirke guvernøren.⁴⁹⁰ Derimot kunne ikke guvernøren frigi straffede da dette var keiserens prerogativ.

6.2. Plinius' juridiske ansvar og bedrifter

Plinius var en anerkjent jurist i Roma og engasjert i lovverket, juridiske spørsmål og prosedyrer, og hans juridiske erfaring tilstrekkelig for et guvernørembete.⁴⁹¹ Utover *repetundae*-sakene var trolig kunnskapen om juridiske forholdene i provinsene imidlertid begrenset. Guvernørene ivaretok det juridiske ansvar i provinsene, og i prokonsulenes tilfelle ble dette delvis delegert til juridiske assistenter (*legati iuridici*). Så også tilsynelatende i tilfellet Plinius fordi han nevner en *legatus* som gir grunn til å tro at han hadde en juridisk assistent og kunne delegere saker av mindre betydning (*Ep.* 10.25).⁴⁹² Motivet bak posten kan ha vært å frigjøre tid for Plinius til å konsentrere seg om sine keiserlige instruksjoner, men en *legatus iuridicus* i Bithynia-Pontus kan også reflektere hva Plinius' status innebar. Prokonsulære fullmakter forklarer hvorfor Plinius hadde rett til en egen legat.⁴⁹³ Keiserkorrespondansen avslører at Plinius' utførte sine juridiske oppgaver innenfor *conventus*-systemet, men han besøkte byer som ikke var *conventus*-sentre og dette forteller at han ikke utelukkende reiste mellom *conventus*-byer. Plinius den eldre oppgir byer som den yngre utgaven ikke beskriver i sine brev.⁴⁹⁴ Instruksene inkluderte finansene til mer enn bare *conventus*-sentrene og derfor anser jeg det som sannsynlig at han besøkte disse byene også.⁴⁹⁵ Plinius' reiser rundt i provinsen kan altså ha vært mer omfattende enn hva tidligere prokonsuler hadde foretatt, og jeg mener at dette skyldtes instruksene om finansiell revisjon, men jeg vil åpne for at Plinius som et resultat av dette trolig brakte rettsvesenet direkte til byer som tidligere hovedsakelig hadde møtt guvernøren i *conventus*-sentre. Plinius juridiske bedrifter vil derimot avsløre at dette ikke resulterte i at flere byer fikk holde *conventus*, men at Plinius på eget initiativ ryddet opp i juridiske forhold. Plinius kan ha hatt tydelige instruksjoner om å holde seg til stramme juridiske retningslinjer hvor formålet var å gjenopprett romersk juridisk praksis, og videre forpliktet til å følge opp uregelmessigheter innenfor rammene av *cognitio extra-ordinaria*.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ Tac. *Ann.* 13.31 beskriver et forbud mot guvernørens gaver til byene.

⁴⁹¹ I *Ep.* 10.3A nevner Plinius at han trappet ned sine juridiske oppgaver før han ble *praefectus Saturni*, men samtidig at han påtok seg viktige saker.

⁴⁹² Dette var ikke teoretisk umulig, men det var svært uvanlig. Servilius Pudens var av senatorrang fordi hans far var prokonsul i Afrika, se: *AE* 1949, 76, og hadde derfor tilstrekkelig rettserfaring.

⁴⁹³ Alföldys rekonstruksjon foreslår prokonsulær.

⁴⁹⁴ Plinius, *NH*, 5.43 oppgir *Prusias ad mare*, *Chalcedo* og *Prusias ad Hypium*, og Williams, W., (1990), s. 12 oppgir *Flaviopolis-Creteia* og *Abonuteichos*.

⁴⁹⁵ Plinius inspiserer finansene til en fri by uten at dette så ut til å bekymre ham før innbyggerne i Apamea protesterte: *Ep.* 10.47-48.

⁴⁹⁶ Plin. *Ep.* 4.22, 6.22 avdekker at Plinius hadde god kjennskap til *cognitio*.

6.2.1 Indre stridigheter i Bithynia-Pontus

Kildene forteller om omfattende konflikter mellom byer, fraksjoner og privatpersoner i Bithynia-Pontus.⁴⁹⁷ Jeg skal se nærmere på de interne stridighetene som blir beskrevet i keiserkorrespondansen og det ser ut til at Bithynia-Pontus hadde vært plaget av et uryddig, og kanskje korrump, rettsapparat forut for Plinius' ankomst til provinsen samt. Instruksene om å rydde opp i provinsenes praksis kommer tydelig til uttrykk i forbindelse med indres stridigheter.

I Prusa ble Plinius oppsøkt av "en bestemt mann" som hevdet at fiender/motstandere (*adversarios*) av ham som prokonsulen Publius Servilius Calvus hadde forvist fra Bithynia-Pontus fremdeles oppholdt seg i provinsen, og rapporterer at disse siterte et edikt hvor den samme prokonsulen reverserte dommen (Plin. *Ep.* 10.56).⁴⁹⁸ Til tross for at Plinius hadde instruks som forbød ham å tilbakekalle forviste menn rapporterte han saken til Trajan, og det må dreie seg om hvorvidt kanselleringen av dommen var korrekt.⁴⁹⁹ Jeg har ingen grunn til å tro at Calvus hadde de samme instruksene og jeg tror at Plinius, i tilfelle kanselleringen viste seg å være gyldig, ønsket å stadfeste hvorvidt instruksene hadde tilbakevirkende kraft.⁵⁰⁰ Dessuten ville en avgjørelse fra Plinius skape presedens for fremtiden, og derfor er det nødvendig med keiserens synspunkter. Trajans kommentarer sier ingenting om at Calvus' handlinger nødvendigvis var feilaktige, men at keiseren skulle finne ut hvorfor den tidligere prokonsulen hadde kansellert disse dommene (Plin. *Ep.* 10. 57).⁵⁰¹ Hvis Eck's datering av Calvus' stattholderskap stemmer så kan instruksene først ha dukket opp med Plinius' stattholderskap og blitt spredt rundt i byene gjennom guvernørediktet, og jeg har grunn til å tro at provinsen hadde vært plaget av kanselleringer av dommer tidligere hvor korrupsjon var en del av bildet. Trajans instruks kan derfor tolkes som et bevisst forsøk på å begrense en korrump praksis i provinsforvaltningen, og siden Calvus ikke ser ut til å ha hatt noe forbud mot å kansellere saker, tror jeg at Plinius ville vite om han i dette tilfellet, og i fremtidige saker pga presedens, skulle betrakte sine instruks som tilbakevisende eller ikke. Trolig ville dette berøre en del mennesker, og det ser ut til at Plinius' oppdrag først og fremst hadde som formål å gjenopprette juridisk praksis og i langt mindre grad straffe tidligere utskielser, og derfor trengte guvernøren en presisering. Men det var ikke bare kansellerte dommer som bekymret Plinius, men også forviste personer som ikke hadde fått dommene kansellerte og blitt pågrepet fordi de oppholdt seg ulovlig i provinsen. Plinius rapporterer om en slik sak som involverte den tidligere prokonsulen Jullius Bassus hvis *acta* i Bithynia-Pontus hadde blitt kansellert av Senatet som en

⁴⁹⁷ Dio *Or.* 38-51 beskriver på flere plan slike uroligheter i dette området. Stridighetene var langvarige; jf. Herodian 3.2.9 om Nicaea og Nicomedia.

⁴⁹⁸ Det er vanskelig å avgjøre om dette ble presentert fremfor en tribunal eller ikke. Williams, W., (1990), s. 110 argumenterer for at saken kom opp foran en domstol pga ordet *adversarios*, men jeg er ikke overbevist. Det er derimot ingen tvil om at den andre saken nevnt i brevet forekom fremfor en domstol. Eck, W., (1970), s. 170 stadfester Calvus' stattholderskap til 108-109.

⁴⁹⁹ Jeg kjenner ikke til andre saker hvor guvernørene hadde kansellert en slik dom uten keiserlig involvering.

⁵⁰⁰ Plin. *Ep.* 10.110-111 omtaler samme problematikken knyttet til retrospektive endringer.

⁵⁰¹ Calvus befant seg trolig i nærheten av Trajan, eller et sted i administrasjonen slik at en forespørsel kunne nå ham.

konsekvens av en korrupsjonsdom, og Senatet hadde åpnet for gjenopptagelse av rettssaker Bassus hadde avgjort med forbehold at appellen kom innen to år (Plin. *Ep.* 4.9).⁵⁰² Den aktuelle saken var problematisk fordi den forviste mannen ikke hadde klaget sin sak innen tidsfristen, men oppholdt seg i provinsen ulovlig. Det er vanskelig å si om befolkningen ble opplyst om Senatets vedtak eller i hvilken grad provinsforvaltningen opplyste om slikt.⁵⁰³ Uansett skulle ikke mannen ha forblitt i provinsen (eller vendt tilbake) siden dommen gjaldt for livstid, og Plinius regnet med at det ville dukke opp lignende tilfeller og ville derfor ikke skape presedens som avvek fra formålet med Trajans instruksjer.⁵⁰⁴ Trajan svarer at siden mannen ble pågrepet i provinsen skulle han føres i lenker til Roma da den opprinnelige straffen ikke var tilstrekkelig for en som ikke hadde respektert en romersk domsavgjørelse (Plin. *Ep.* 10.57). Denne brevutvekslingen forteller oss at Bithynia-Pontus tidligere hadde vært plaget av korrupsjon innen rettsvesenet og at omfanget av den kritikkverdige praksisen kan ha vært langt større en keiserkorrespondansen avdekker, men også at Trajan forsøkte å gjenopprette en tilfredsstillende juridisk praksis gjennom å nedlegge et forbud mot en bestemt praksis, men det ser ikke ut til at Plinius nødvendigvis hadde instruksjer om å straffe de involverte, eller korrigere tidligere avgjørelser. Hovedsakelig skulle Plinius sørge for å innføre og opprettholde nye reguleringer for fremtiden, men tilfellet vedrørende Bassus' *acta* forboldt seg annerledes fordi det dreide seg om provinsbefolkningens respekt for det romerske rettsapparatets myndighet, og Trajan anså saken som en fornærmelse mot romersk juridiske myndighet og legitimitet, og satte et nådeløst eksempel. Brevutvekslingen gir klart uttrykk for at det romerske rettsapparatet i provinsene ikke var ment å skulle fungere vilkårlig, i form av egenrådige guvernører eller uten retningslinjer fra keiseren, og Plinius sørget for å implementere Trajans provinsadministrative politikk. Brevutvekslingen ble inkludert i keiserkorrespondansen for understreke hvordan Plinius hadde iverksatt dette prinsippet, men det skulle vise seg at visse forhold var langt viktigere for keisermakta.

I løpet av sitt andre besøk i Prusa konsulterer Plinius Roma om en anklage mot filosofen Archippus som hadde påberopt seg fritagelse fra jurytjeneste fordi han var filosof (*Ep.* 10.58).⁵⁰⁵ Vespasian hadde gitt retorikere og leger slike privilegier.⁵⁰⁶ Anklagene, fra en kvinne ved navn Furia Prima, gikk ut på at filosofen burde fullføre en straffedom han hadde rømt fra. Filosofen skal

⁵⁰² Plinius hadde selv opptrådt som forsvarsdommer i denne saken, og kjente følgelig svært godt til resultatet. Bassus var prokonsul i Bithynia-Pontus i år 100/101, se: Eck, W., (1970) s. 156, og ble anklaget i henhold til *lex Iulia de repetundis* av dømt jf; *D.* 48.11.1-9 beskriver deler av det lovverket Bassus ble anklaget etter. Anklagerne hevdet at Bassus hadde stjålet fra provinsen, men Bassus hevdet det dreide seg om gaver. Dessverre for Bassus var selv gaver forbudt i henhold til *lex Iulia repetundarum*, men dette ville resultert i en mildere straff enn underslag.

⁵⁰³ Den tiltalte kan ha trodd at siden Bassus' *acta* var kansellert så ble dommen opphevet og derfor vendte han tilbake.

⁵⁰⁴ Instruksene på dette området var åpenbart generelle, og tok ikke forbehold for nettopp slike konsekvenser.

⁵⁰⁵ Plinius dukker opp igjen i Prusa i *Ep.* 10.81, her opptrer Archippus i en sak mot Dio av Prusa, noe som taler for at *Ep.* 10.56-60 var skrevet fra Prusa. Jeg antar at de munisipale myndighetene, eller Plinius, hadde forhåndspreparerte lister over potensielle jurymedlemmer basert på status.

⁵⁰⁶ *AE*, 1936, no.128 om Vespasians edikt og Domitians bekræftelse; jf. Lewis, N., Reinhold, M., (1990), 3rd ed., s. 207-208; Millar, F., (1983), *JRS*, s. 77-78.

ha blitt dømt til straffarbeid i gruvene av prokonsulen Velius Paulus pga forfalskning av et testament.⁵⁰⁷ Werner Eck har datert Paulus' stattholderskap til årene 79-80 og dateringen viser at saken var rundt 30 år gammel.⁵⁰⁸ Det er bemerkelsesverdig at Archippus mistet status og etter alt å dømme hadde tjent deler av straffen, men returnerte til et liv i frihet.⁵⁰⁹ Filosofen hevdet verken at dommen var illegal eller viste til en appell til Domitian, og kunne ikke fremlegge dokumenter som beviste at han hadde fått reversert dommen.⁵¹⁰ Som belegg for at dommen var reversert fremla Archippus derimot brev fra Domitian, Nerva og Trajan, og et dekret fra hjembyen. Domitian var keiser fra sept.81 til sept.96, og hans *beneficia* til filosofen bør derfor ha kommet etter at dommen var iverksatt om det var Vellius Paulus som dømte Archippus.⁵¹¹ Trajan bestemte at Domitians *beneficia* bekreftet at filosofen hadde fått sin dom reversert av Domitian og bekreftet samtidig at han opprettholdt tidligere keiseres *beneficia*, men poengterer for Plinius at dette ikke var noe *get out of jail free card* for filosofen i fremtidige saker (Plin. *Ep.* 10.60).⁵¹² Denne saken illustrerer et av de store problemene i Bithynia-Pontus, nemlig at interne konflikter i byene resulterte i at gamle saker ble brakt frem og tydeligvis saker hvor alt ikke hadde foregått lovlig; siden Archippus ikke kan fremlegge noe dokument for reverseringen av dommen kan dette tyde på at en tidligere prokonsul ulovlig hadde reversert dommen, og at Trajan ikke ønsket å avvise sin forgjengers *beneficia* fordi dette reduserte regimets ære siden både Trajan og Nerva hadde lovet å ikke frata noen mann det som tidligere keisere hadde tildelt dem. Hvorvidt de opprinnelige anklagene var berettiget kan jeg ikke si, men anklager om forfalskning må ha vært vanskelige å bevise. Brevene viser at den juridiske siden av provinsforvaltningen kan ha vært korrump og hvordan provinsbefolkningen forsøkte å ramme hverandre rettslig. De nye anklagene mot filosofen var kanskje ment å skulle ydmyke mannen fremfor guvernøren da han påberopte seg et privilegium det kunne reises tvil om. Plinius videresendte både Archippus' og hans anklagers petisjoner til keiseren, og dette forteller at guvernøren ikke forskjellsbehandlet partene i saken (*Ep.* 10.59). Plinius var opptatt av å involvere keiseren fordi han forsto at saken lett kunne få fremtidige følger. Hvis denne saken var representativ for de urolighetene som plaget byene i Bithynia-Pontus så forstår vi enkelt hvorfor staten var tjent med å korrigere problemet og gjenopprette god juridisk praksis. Problematisk er det derfor at et brev fra Domitian samt noen æresbevisninger fra hjembyen var tilstrekkelig til at keiseren avviste anklager om at en straffedømt mann ikke hadde

⁵⁰⁷ Vi får ingen opplysninger om hva slags forfalskning, men Sherwin-White, A.N., (1965), s. 641-642 argumenter for et testament. *Digestae*. 48.19.28 beskriver slik straff som svært hard.. Hovedsakelig var slike anklager basert på Sullas *lex Cornelia de falsis* (81 fvt.) med senere tillegg. Om en annen forfalskningssak, se: *Ep.* 6.31

⁵⁰⁸ Eck, W., (1970), s. 302.

⁵⁰⁹ Robinson, O.F., (1995), s. 37-39 redegjør for at *crimine falsi* kunne innebære de minste endringer av dokumenter. Om slike straffanger, se: Jones, A.H.M., (1970), s. 108-109.

⁵¹⁰ Velius kunne trolig selv ha utført dette, men siden Archippus åpenbart hadde tjent deler av straffen, burde en slik avgjørelse tilfalle senere guvernører.

⁵¹¹ Archippus var trolig romersk borger før dommen, men det er ikke noe i brevene som tyder på at han hadde fått dette borgerskapet tilbake.

⁵¹² Domitian var fordømt, se: Suet. *Dom.* 23.1 og Dio 68.1.1; jf. Suet. *Tit.* 8.1 og Dio 65.3.

tjent straffen sin. At den juridiske tilstanden i Bithynia-Pontus var kritikkverdig er klart, men denne saken viser også at det fantes forhold som keisermakta anså som viktigere enn at den juridiske siden av provinsforvaltningen foregikk lovlig. Det hadde vært spennende å visst hva Trajans brev til Archippus inneholdt, men påminnelsen om at dommen ikke gjeldt for fremtidige saker tyder kanskje på at også Trajan hadde tilgodesett den straffedømte Archippus ved en tidligere anledning? Uansett vitner ikke denne saken om verken en kompromissløs holdning til å rette opp de juridiske uregelmessighetene fra verken Plinius' side eller keiseradministrasjonen. I utgangspunktet skulle jeg tro at Plinius neppe ville valgt å inkludere dette brevet siden det muligens fremstiller provinsforvaltningen i et dårlig lys, men forteller ikke disse brevene leserne at keisermakten var villig til å respektere *beneficia* selv på bekostning av keisermaktens administrative interesser?

At konfliktene i byene i Bithynia-Pontus var omfattende blir bekreftet i en sak mot Dion av Prusa (*Ep.* 10.81).⁵¹³ Plinius var i ferd med å avslutte sitt offisielle arbeid i Prusa da magistraten Asclepiades (*protos archon*) presenterte en juridisk forespørsel, i private omgivelser (*intra hospitium*), fra advokaten Claudius Eumolpus som representerte den samme Flavius Archippus Plinius møtte ved sitt forrige besøk i Prusa.⁵¹⁴ Archippus hadde anklaget Dion for å misholdt et offentlig byggeprosjekt han hadde ledet og krevde prosjektets regnskap offentliggjort før Dion kunne overlate ansvaret i byrådet (*in bule*) til Prusa. Eumolpus trakk guvernøren inn i konflikten fordi han trolig ikke hadde et samlet byråd bak seg, og utvidet anklagen med å beskyldte Dion for *maiestas* fordi filosofen visstnok hadde begravet sin kone og sønn i et bibliotek hvor en statue av befant seg.⁵¹⁵ Normalt skulle ikke denne saken bli presentert for guvernøren, men siden byrådet trolig var splittet trengte Archippus guvernøren for å fremskaffe en rettssak mot Dion, og en *maiestas*-anklage skaffet guvernørens oppmerksomhet. Instruksene til Plinius inneholdt reguleringer om byggearbeider og finansinspeksjoner og dette vekket guvernøren Plinius' interesse. Hadde Dion begravet sin familie innenfor bygrensen ville anklagen vært et indre anliggende, mens beskyldningen om å ha begravet noen ved siden av en keiserstatue ble fremstilt som *maiestas*, og da behøvde ikke anklagerne å bekymre seg for støtte i et byråd de ikke lenger trengte. Igjen er vi vitne til hvordan personlige konflikter ikke bare splittet eliten i en *conventus*-by, men også la krav på guvernørens tid. Plinius hadde instruks om å rydde opp i urolige forhold for at de ikke skulle utvikle seg til fraksjoner og politiske uroligheter som inkluderte folket, og

⁵¹³ *Digestae*. 48.4 omtaler *lex Iulia de maiestas* jf. Tac. *Ann.* 1.72-73. O.F., (1995), s. 74-78 redegjør detaljert om opphavet og utviklingen av *crimen maiestatis* og legger vekt på at definisjonen endret seg svært over tid, jf. Jones, A.H.M., (1972), s. 94-96

⁵¹⁴ Jones, C.P., (1978), s. 4 redegjør for de munisipale styresmaktene i Prusa.

⁵¹⁵ Hvis disse bygningene lå innenfor bygrensen kan det ha vært ulovlig å begrave familiemedlemmer der og Williams, W., (1990), s. 130 foreslår at Dion muligens krevde å begrave familien på området fordi han var en stor velgjører for Prusa. Men siden Plinius opplyser at han hadde besøkt stedet antar jeg at området lå utenfor det området hvor begravelser var ulovlig.

innvilget derfor rettslige høringer. Selve rettsaken ble forsinket pga stadige utsettelse og flyttet til Nicaea i henhold til Eumolpus' anmodning, og Plinius konsulerte Trajan i et forsøk på å skaffe en keiserlig avgjørelse som enkelt kunne hindre at slike anklager plaget byene og guvernøren i fremtiden. Jeg anser dette som et ledd i Plinius' oppgave som reformator i Bithynia-Pontus, og et forsøk på å forebygge konflikter i byene. Jeg kan ikke utelukke at flere personer hadde begravd sine nærmeste under lignende forhold, og jeg forstår at Plinius fryktet at denne saken lett kunne frembringe mange lignende anklager som ville plage byens politiske tilstand.⁵¹⁶ Kun Dion overrekker den erklæringen om saken som Plinius krevde i Nicaea, og kun filosofens blir brakt til Roma. Jeg mistenker at Archippus egentlig ikke hadde noe realistisk håp om å få Dion straffet, men forsøkte å skade filosofens ære akkurat som Archippus' tidligere hadde fått seg en ripe; beslutningen om å flytte rettsaken til Nicaea må ha kommet som en ydmykelse for Dion som personlig hadde skaffet Prusa *conventus*-status, og skapte utvilsomt stor blest rundt saken. Dessuten resulterte *maiestas*-anklagen i ytterligere oppmerksomhet og Plinius bekrefter at saken hadde skapt stor interesse. Trajans svar avslår resolutt *maiestas*-saken fordi slikt ikke var verdig hans styre (Plin. *Ep.* 10.82). Derfor tror jeg at Plinius' instruksjer inneholdt ordre om å ikke prioriterte *maiestas*-anklager slik som tidligere regimer, og at Archippus og Eumolpus derfor forventet at *maiestas*-anklagen skulle avslås, men allikevel skade Dions ære.⁵¹⁷ Plinius hadde selv gitt uttrykk i *Panegyricus* for at den tid var forbi da *maiestas*-anklager skulle sette borgere, venner og familie opp mot hverandre (*Pan.* 42). Anklagernes motvilje mot å fremlegge skriftlige anklager til Trajan vitner om at de ikke ønsket å argumentere for anklagen, og siden Plinius hadde besøkt stedet hvor Dions familie lå begravet og nærmest forsikrer Trajan om at alt var i orden forteller dette at *maiestas*-anklagen ikke hadde noen rot i virkeligheten og kun var ment å skulle skade Dions ære.⁵¹⁸ De stadige utsettelsene tjente til å holde saken gående så lenge som mulig slik at Dions fremtidige politiske stilling i Prusa ble redusert. Trajan beordret derimot Dion, i samsvar med Plinius' instruksjer, til å fremlegge regnskapene for byggeprosjektet og siden Plinius ikke rapporterer noe ytterligere i saken antar jeg at det meste var i orden (*Ep.* 10.82). Hadde Dion benyttet sin rolle som *curator* eller sin politiske stilling til å begrave familien der han ønsket og dermed fornærmet andre bidragsytere? Det er mulig, men jeg kan ikke belegge dette og vil heller vektlegge at denne konflikten var del av en større konflikt i Prusa og representativ for de problemene som byene i Bithynia-Pontus var plaget av. Jeg har allerede påpekt at den første saken Archippus var involvert i indirekte slo fast at Trajan var villig til å opprettholde alle tidligere *beneficia* slik at ingen skulle frykte en vilkårlig keisermakt, og denne saken illustrerer hvordan det

⁵¹⁶ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 678.

⁵¹⁷ Deres kunnskap til slike reguleringer kan ha kommet fra Plinius' guvernøredikt som inneholdt deler av hans direktiver, eller at de kjente til dette til tross for at ediktet ikke sa noe om det.

⁵¹⁸ Plinius rapporterer at familien til Dio ikke lå begravet i biblioteket hvor keiserstatuen sto, men på en åpen plass omgitt av en kolonnade (*porticibus*).

samme regimet ikke var villig til å prioritere en praksis som tidligere keisere hadde vilkårlig misbrukt. Jeg tror at disse brevene er inkludert i keiserkorrespondansen for å illustrere nettopp dette standpunktet, og siden Plinius et tiår før hadde vært et talerør for Trajans avvisning av *maiestas* tror jeg at han forsøkte å vise i hvilken grad dette ble ivaretatt og hvordan Trajans rettferdige og objektive holdning kom provinsbefolkningen til gode.⁵¹⁹ Bithynia-Pontus var preget av svært uryddige juridiske forhold, og det ser ut til at Plinius hadde instruksjoner om å følge stramme juridiske retningslinjer hvor romersk rettspraksis først og fremst skulle gjenopprettes. Dessuten merkes det at verken Plinius eller Trajan var spesielt fornøyd med at provinsens rettsapparat ble benyttet til å utkjempe personlige konflikter.

Mot slutten av keiserkorrespondansen rapporterte Plinius at by-anklageren i Amisus (*ecdicus Amisenorum*) hadde krevd at borgeren Julius Piso skulle tilbakebetale en gave på førti tusen *denarii* som byrådet og folkeforsamlingen i fellesskap hadde tildelt ham tjue år tidligere (*Ep.* 10.110).⁵²⁰ Amisus var en fri by som *beneficium* styrte i henhold til egne lover, og som tidligere hadde fått dette bekreftet av Trajan (*Plin. Ep.* 10.92-93), men påberopte seg Trajans instruksjoner til Plinius og ønsket at romersk lov ble håndhevet av guvernøren (*mandatis tuis quibus eius modi vetantur*). Trajan bekrefter at Plinius' instruksjoner forbød offentlige gaver til privatpersoner (og), men avviste kravet da han slo fast at forhold eldre enn 20 år ikke skulle tas i betraktning (*Plin. Ep.* 10.111).⁵²¹ Igjen ser vi hvordan provinsforvaltningsapparatet blir forsøkt benyttet til å gjøre opp interne stridigheter i en by, og Trajan satte åpenbart tidsgrensen for å redde Piso, men han hevdet at han vaktet enkeltpersoners stilling i like stor grad som offentlige interesser. Det samme ser ut til å ha vært tilfellet da Plinius overleverte en forespørsel fra borgerne i Nicaea og følgelig ble beordret av Trajan om å etterforske de munisipale myndighetenes påstand om at deres legitime rett til å kreve eiendom fra personer som døde uten et gyldig testament var innvilget av Augustus (*Plin. Ep.* 10.83-84).⁵²² Trajan avgjør ikke saken siden et tidligere keiserlig *beneficium* var involvert og jeg har allerede redegjort for i hvilken grad Trajan ønsket at Plinius skulle ivareta slike, men la til rette for at provinsforvaltningen skulle produsere en rettferdig avgjørelse da han beordret Plinius til

⁵¹⁹ Fra Plinius' ståsted forteller disse brevene ikke bare om hvordan keiseren hadde endret praksis fra tidligere keisere, men også hvordan en senators hyllest hadde bidratt til å vedlikeholde den nye linjen.

⁵²⁰ Jones, A.H.M., (1940), s. 244-45. Piso forsvarte sin situasjon ved å redegjøre for at han hadde brukt såpass store summer på byen at hans midler nesten var tømt, at han ikke burde tvinges til å tilbakebetale en gave byen hadde bæret ham med for sine samfunnstjenester for lenge siden.

⁵²¹ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 720 påpeker at det var eiendoms kvalifikasjoner i Bithynia-Pontus og at kravets størrelse muligens kunne fjerne Piso fra byrådet, og førti tusen *denarii* var muligens nok til å redusere Pisos status.

⁵²² Millar, F., (1977), s. 397 har rett i at Nicaea må ha spurt Augustus om dette, men Sherwin-White, A.N., (1965), s. 680 påpeker at teksten trolig mangler en foreskrift om *ingen arvinger*. Forespørselen ble sendt gjennom guvernøren for å spare kostnader (Plinius beklager nesten at brevet fra Nicaea ble sendt). Plinius hadde tidligere begrenset delegasjonene fra Byzantium, og det er tydelig at motivet var å kutte kostnader også i Nicaea.

å benytte to keiserlige prokuratorer til å avgjøre saken.⁵²³ Dette handlet ikke om keiserlige inntekter siden prokuratorer ikke var involvert allerede, men var et spørsmål om arverett.⁵²⁴ Nok en gang kommer den rettferdige og besindige Trajan frem og rettsvesenets integritet fremheves ved at alle parter skulle høres i saken, og fungerte trolig som en motsats til tidligere prokonsulers praksis.

Sakene jeg har redegjort for hittil illustrerer ikke bare hvordan den juridiske tilstanden i Bithynia-Pontus var kritikkverdig, men også hvordan provinseliten opptok guvernørens dyrebare tid og forsinket den juridiske provinsforvaltningen med indre konflikter. Plinius benytter *conventus*-reisene og *cognitio* akkurat som tidligere guvernører i Bithynia-Pontus ser ut til å ha gjort, og således var han representativ for det bildet av provinsforvaltningen under prinsipatet som forskningen i dag fremstiller når, men instruksene om å gjenopprette den juridiske praksisen i henhold til de trajanske prinsippene kan vanskelig overføres til andre provinser eller keisere uten sterke forbehold. Presentasjonen de juridiske instruksene som en direkte konsekvens av Trajans rettferdige og saklige regime kan ha vært et forsøk på å styrke romersk legitimitet med et objektivt rettsapparat. Jeg tror at disse brevvekslingene kom med i keiserkorrespondansen fordi de illustrerte sider ved keiserstaten og provinsadministrasjon som senatoren Plinius kunne støtte opp under, og at slike forhold forklarer et grunnleggende element i Plinius' stattholderskap. Dessverre, men kanskje ikke uventet, var Bithynia-Pontus i en juridisk sammenheng plaget av mer enn elitekonflikter i byene, og Plinius' møte med statusproblematikk bør kunne utdype dette.

6.2.2 Statuskonflikter i Bithynia-Pontus

Fødsel, formue og sosial posisjon utgjorde grunnlaget for hvilken status et menneske hadde i den romerske verden, og var et aktuelt juridisk tema fordi det kunne endres under aksepterte, lovlige forhold, men ulovlige statusendringer eller falske vitnemål om status ble slått hardt ned på. Det var fullt mulig å endre status, slik som når Trajan innvilget Plinius' forespørsel om å gi fullt romersk borgerskap til tre frigitte slaver (*Ep.* 10.104-105).⁵²⁵ I en juridisk sammenheng var guvernøren Plinius forventet å slå ned på lovbrudd og uønsket praksis, og selv Callidromus ble sendt tilbake til sin eier i Italia (*Plin. Ep.* 10.74).⁵²⁶ Fra Nicomedia spør Plinius om hvilken straff som var passende

⁵²³ Gemelinus og Epimachus skulle bistå Plinius som rådgivere i en tribunal. Millar, F., (1977), s. 162-163 foreslår at disse kan ha hatt relevant erfaring, og s. 404 viser til en by under Claudius som fikk overta eiendommen til menn som hadde falt i kamp om ingen arvinger fantes.

⁵²⁴ Romerne hadde testamentar for det meste av eiendom, og ellers fulgte de et gammelt prinsipp: personer i en manns *potestas* som ble *sui iuris* ved hans død ble også *sui heredes*, se: Crook, J.A., (1967), s. 118-122.

⁵²⁵ Plinius ber om samme *ius quiritium* på vegne av sin slektning Antonias *libertus* også, og full romersk borgerrett for sin terapeut Arpocras i *Ep.* 10.6-7. Her påpeker Plinius problematiske forhold i henhold til status og borgerretter da Arpocras hadde et borgerskap i Egypt (senatoren Plinius kjente ikke problematikken da han aldri hadde besøkt Egypt pga forbudet; jf. Dio 51.17, Tac. *Ann.* 2.59. *AE*, 1971, no 534 beskriver en lignende situasjon hvor en familie fra Nord-Afrika får romersk borgerrett i tillegg til sine lokale retter, jf. Sherwin-White, A.N., (1973), *JRS*, vol. 63, s. 86-87.

⁵²⁶ Dio *Or.* 15.23 beskriver frie mennesker som solgte seg selv til en slavekontrakt. For de laveste utgjorde keiserens statue en appellmulighet, jf. Hopkins, K., (1978), s. 221-227 ; *Digestae.* 21.1.17.12.

for slaves som hadde blitt oppdaget av rekrutteringsoffiseren Sempronius Caelianus (*Ep.* 10.29). Plinius var usikker på hvilken straff han skulle iversette fordi slavene allerede hadde avlagt soldateden (*sacramentum*), men ikke blitt innrullert i en militæravdeling; Caelianus hadde instruksjer fra Trajan om å sende slike tilfeller til guvernøren fordi en formell rettegang var nødvendig for å avgjøre hvorvidt dødsstraff var aktuelt.⁵²⁷ Trajan slår fast at kun de som hadde meldt seg frivillig skulle henrettes (*Plin. Ep.* 10.30).⁵²⁸ I det romerske samfunnet på denne tiden var en slave juridisk å regne som en levende gjenstand (*res mortalis*) som ikke kunne hevde sine rettigheter for en domstol, verve seg til hæren eller delta i det offentlige, men som allikevel utførte et stort spekter av oppgaver for sin herre.⁵²⁹ Denne brevvekslingen forteller oss at slaver ikke ble akseptert i hæren, men også at dødsstraff var betinget av hvilke vilkår innrulleringen hadde forekommet under, og Trajan hadde tatt forbehold for at dette skulle undersøkes før de som frivillig, og med fullt overlegg hadde vervet seg, ble henrettet. At det var viktig at personer holdt seg til oppgaver passende for sin status kommer enda tydeligere frem når Plinius spør hva han skal gjøre med delvis lønnede straffedømte som ble benyttet til oppgaver normalt utført av offentlige slaver (*publici servi*) (*Ep.* 10.31).⁵³⁰ Disse personene fremla ikke noe dokument på løslatelsen, men vitner bekreftet at enten tidligere prokonsuler eller juridiske legater hadde løslatt mennene.⁵³¹ I likhet med Archippus-saken hadde keiserlige representanter uten et lovlig grunnlag løslatt straffanger, men i dette tilfellet hadde ikke dommene blitt kansellerte fordi de straffedømte hadde ikke fått sin tidligere status gjenopprettet. Trajan beordrer Plinius til å sende de som hadde blitt dømt i løpet av de siste ti årene tilbake til straffearbeidet for fullføre sine dommer, og er nokså brysk i tonen fordi Plinius i det hele tatt vurderte å la dem slippe billigere unna (*Plin. Ep.* 10.32).⁵³² Trajans påminnelse var en direkte påminnelse om hva som virkelig plaget Bithynia-Pontus, nettopp at rettssystemet hadde vært plaget av korrupsjon hvor keiserlige representanter hadde latt seg påvirke eller kjøpe av lokale interesser, og jeg kan derfor direkte belegge deler av Plinius' oppdrag.⁵³³ Plinius gir uttrykk for at straffedømte ikke burde benyttes i offentlige sammenhenger da de ikke var verdige eller til å stole på, og tidligere hadde han uttrykket bekymring for hvorvidt

⁵²⁷ Caelianus hadde trolig myndighet til å avstraffe både soldater og slaver, men ikke henrette slaver om det ikke forelå en klar lov. Derfor hadde han instruksjer om å overlevere slavene til guvernøren hvis *imperium* kunne avgjøre og pålegge dødstraff. Om soldateden, se: Webster, G., (1985), s. 120.

⁵²⁸ Trajan skiller mellom *voluntarii*, *lecti* og *vicarii dati*. Det var dødsstraff for slaver som ble oppdaget i hæren, *jf. Digestae.* 49.16.11 beskriver en slik lov, men fra en senere tid.

⁵²⁹ Crook, J.A., (1967), s. 55-57.

⁵³⁰ Jones, A.H.M., (1940), s. 242-243 redegjør for at *publici servi* var del av flere grupper de munisipale myndighetene ansatte, og samlet utgjorde dette en ikke ubetydelig sum. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 603 argumenterer for at de straffedømte hadde fått livstidsstraff og mistet borgerretten.

⁵³¹ Plinius presenterte ikke noe dokument til Trajan fra provinsadministrasjonens side, trolig fordi et arkiv ikke var tilgjengelig.

⁵³² Plinius var ikke villig til å gi dem kost og losji på byens bekostning, men bekymret for å la dem sulte. Dion av Prusas taler omtaler uroligheter pga matmangel, og Plinius kan ha kjent til slike episoder.

⁵³³ Plinius' mandata inneholdt et forbud mot å løslate fanger uten keiserens samtykke. Reform av det juridiske apparatet sto på guvernørens oppgaveliste, og derav oppmerksomheten ovenfor temaet i brevene.

offentlige slaver burde brukes som fangevoktere i fengslene (*Ep.* 10.19).⁵³⁴ I tilfeller hvor de dømte var gamle og dommene eldre enn ti år skulle Plinius sette dem til oppgaver som lignet straffearbeid som vedlikehold av kloakk, bad, gater og veier.⁵³⁵ Ulovlige endringer av status kan ha vært en grunnleggende årsak til urolighetene i Bithynia-Pontus, og ved siden av konflikter mellom byeliten, belastet denne malpraksisen provinsforvaltningen grovt. Ved å ikke respektere og overholde romersk rett hadde ikke bare prokonsulene undergravd det romerske rettsapparatet, men provinseliten sådd tvil ved Romas legitime posisjon som styresmakt, og mennesker slik som er nevnt her deltok i lokalsamfunnene som vandrende eksempler på Romas problemer. Trajans generelle instruksjoner utelukker ikke at sentraladministrasjonen forsøkte å rette på tilsvarende problemer andre steder, men uten belegg i andre kilder kan jeg ikke kommentere dette. Brevvekslingene vitner om at Plinius behandlet disse sakene i formelle omstendigheter og i direkte form av sitt *imperium* i motsetning til tidligere guvernører, og han forsøkte å oppnå fastsatte direktiver som hans etterfølgere kunne ta i bruk, og rent administrativt har jeg ingen grunn til å tro at i det minste arbeidsmetodene, om ikke de spesifikke forholdene, er delvis representativ for den påfølgende perioden under prinsipatet. Mennesker som hevdet sin status som frifødt var ofte et problematisk forhold for provinsforvaltningen, og Plinius nevner to saker som kan belyse statusproblematikken.

Fra Nicaea rapporterte Plinius om en problematisk situasjon som hadde betydning for hele provinsen, og spurte Trajan om hvilken status frifødte som hadde blitt satt ut som barn og oppdratt som slaver skulle ha og om disse måtte betale for kostnadene ved sin oppdragelse når de ble frigjort (*Plin. Ep.* 10.65)? Det var altså et spørsmål om Plinius skulle anerkjenne kravene om frifødsel selv om de det gjaldt ikke var villig, eller hadde mulighet, til å betale kostnadene.⁵³⁶ Det eksisterte tilsynelatende mange slike reelle og potensielle konflikter i provinsen. Det forelå ikke en lov eller klare instruksjoner, og "fosterforeldrene" argumenterte sin sak ved å vise til tidligere keiserlige bestemmelser (*constitutiones*), men ifølge Plinius omfattet ikke disse Bithynia-Pontus (og var heller ikke troverdige) og siden Plinius ikke ville følge tidligere guvernørers *ad hoc* avgjørelser (*exemplis*) var keiserens avgjørelse nødvendig. Dette brevet forteller oss hvordan en omfattende praksis (hittebarn/*θρεπτοί*)⁵³⁷ resulterte i juridiske konflikter som opptok guvernørens

⁵³⁴ Jones, A.H.M., (1940), s. 238 redegjøres det for at byene hadde ansatt menn til offentlige oppgaver som skrivere eller sekretærer, og det er mulig at Plinius tenker på slike oppgaver.

⁵³⁵ Jones, A.H.M., (1940), s. 213-214, 219 redegjør for at gatene ble ivaretatt av *astynomi* (ἀστυνόμοι), men at selve oppgavene ble utført av slaver, men slaver ble benyttet til badene.

⁵³⁶ Problemet var ikke at "fosterforeldrene" benektet at de omtalte kunne bli løslatt, men heller at de fortjente en form for kompensasjon.

⁵³⁷ Å sette ut barn var Tac. *Ger.* 19.5 om hvordan germanerne ikke satte ut sine barn; *Hist.* 5.5 om hvordan jødene ikke satte ut sine barn. Harris, W., (1994), s. *JRS*, vol. 84, s. 1-4 redegjør for praksisen og drøfter forbud mot denne praksisen i antikken. Det kan ha vært snakk om en nødvendig praksis hvor de familiene med flere barn enn de klarte å oppdra overlot disse til personer med behov for arbeidskraft, vokste opp i samme eller i nærheten av det samfunnet hvor foreldrene eller slektninger bodde, og ved en eventuell frigjøringsprosess kunne familie eller venner bekrefte fri

begrensede tid, men som måtte løses fordi det omhandlet status og fordi Bithynia-Pontus hadde hatt uklare retningslinjer på dette området; det sirkulerte åpenbart dokumenter i provinsen som verken fremsto som autentiske eller hvis innhold keiseradministrasjonen kunne bekrefte (Plin. *Ep.* 10.66).⁵³⁸ Vel vitende om at bestemmelsen skapte presedens presiserte Trajan akkurat hvem bestemmelsen omhandlet, og dermed var det hittebarna som fikk en romersk lov til støtte for sin sak.⁵³⁹ Det vi kan lære av denne brevvekslingen var at den juridiske provinsforvaltningen under ledelse av Plinius anså uryddige statusforhold som problematiske fordi det kunne oppta forvaltningens begrensede ressurser og at keiseradministrasjonen forsøkte å korrigere situasjonen. Kun et juridisk apparat som opprettholdt en forutsigbar og rettferdig praksis og som slo ned på korrupsjon kunne berettige sin legitime posisjon, og hvis både provinsbefolkningen og keisermakts representanter misbrukte rettsapparatet undergravde de keisermakta slik som eksemplene her har vist. Plinius gir f. eks uttrykk for at han ikke opptrådte verken vilkårlig eller uten klar myndighet når han konsulerte Trajan om hvorvidt han som keiserlegat skulle utøve juridisk myndighet i saker hvor hittebarn ble anerkjent og fikk tilbake sin frie status med utgangspunkt i et brev fra Domitian, et *senatus consultum* og prokonsulære presedenser (Plin. *Ep.* 10.72).⁵⁴⁰ Plinius var usikker på om han skulle utøve en juridisk myndighet som kun prokonsuler, ifølge de tilgjengelige dokumentene, hadde utført tidligere. Trajan ba om å få tilsendt dokumentene som hadde forårsaket slik tvil hos guvernøren, og gir oss ingen grunn til å tvile på rekkevidden av Plinius' myndighet (Plin. *Ep.* 10.73).⁵⁴¹ Jeg oppfatter dette var et spørsmål om hvorvidt dokumentene som var fremlagt skulle aksepteres som grunnlag for en bestemmelse, og ikke et direkte spørsmål om Plinius' myndighet; dette var et spørsmål om Plinius *skulle* og ikke om han *kunne*, og reflekterer provinsforvaltningens fokus på korrekt praksis. Det som er bemerkverdig i denne saken er at det nevnte *S.C.* ikke fremstår som bindende for keiserprovinsene.⁵⁴² Jeg har ved flere anledninger vist hvordan Plinius forholdt seg skeptisk til å ta utgangspunkt i eller godkjenne

fødsel. Harris, W., (1999), *JRS*, vol. 89, s. 73-74 argumenterer for at utsatte barn (*expositi*) utgjorde et betydelig tilskudd til antallet slaver i denne perioden, jf. Frier, B.W., (1994), *Classical Philology*, vol. 89, no. 4, s. 318-333 om alternative familiereguleringer i antikken.

⁵³⁸ Plinius hadde tydeligvis ikke noe omfattende arkiv hvor tidligere guvernørers bestemmelser var samlet, men måtte henvende seg til Trajan for sikker informasjon. Det nærmeste Trajan fant var bestemmelser fra Domitian til prokonsulene Brocchus og Nigrinus (Eck, W., (1970), s. 218 tror de var guvernører i *Achaea*) som tilsynelatende støttet "fosterforeldrenes" krav, men disse omfattet ikke Bithynia-Pontus og Trajan behøvde ikke opprettholde bestemmelsen

⁵³⁹ Sherwin-White, A.N., (1965), s.650 har påpekt at det var snakk om ønsket om en romersk lov som ville gi dem denne retten. Dio *Or.* 15.13 omtaler at slaver kunne hevde sin frie status om de var født fri og fikk en såkalt beskytter (*adsertor*) til å tale sin sak, og de menneskene Plinius omtaler kan ha forsøkt å hevde sin fri fødsel på denne måten.

⁵⁴⁰ Ifølge Sherwin-White, A.N., (1965), s. 659-660 det eneste i Plinius' brev ved siden av Bassus-saken. Foruten Plin. *Ep.* 10. 58, 72, 79 og 84 så er vi heller ikke vitne til mange keiserlige bestemmelser heller; Bithynia-Pontus kan ha vært overlatt til seg selv i stor grad.

⁵⁴¹ Det er problematisk å forstå hvorfor Trajan vil ha et *s.c.* tilsendt da slike teoretisk ikke var gyldig før de ble plassert i *aerarium Saturni* og dermed må det ha vært en kopi i Roma på et tidspunkt om loven skal regnes som gyldig, jf. Talbert, R.J.A., (1984), s. 303-305.

⁵⁴² Både keiserens bestemmelser og *senatus consultum* omfattet normalt begge typer provinser., jf. Talbert, R.J.A., (1984), s. 392-395. Bithynia-Pontus hadde vært sivil provins da dette *s.c.* ble utstedt, og under Plinius var den en keiserprovins.

tidligere prokonsulers *exempla*, og i de to siste sakene var han motvillig mot å la seg veilede av S.C. som ikke gjaldt Bithynia-Pontus direkte. Jeg tror at dette forteller at Plinius hadde klare instruksjoner om å ikke uten forbehold legge tidligere bestemmelser fra Senatet som ikke gjaldt Bithynia-Pontus eller tidligere prokonsulære avgjørelser til rette for sin egen administrasjon.⁵⁴³ Statuskonfliktene brakte som vi har sett flere tidligere bestemmelser fremfor Plinius' domstol og siden provinsforvaltningen var opptatt av å rydde opp i de juridiske forholdene måtte Plinius ta hensyn til de involvertes juridiske begrunnelse om det romerske styret skulle fremstå som ryddig og ikke minst rettferdig. Derimot er det nesten påfallende få keiserlige bestemmelser som faktisk dukker opp i keiserkorrespondansen, og selv om brevene er utvalgte, får jeg inntrykk av at Bithynia-Pontus i stor grad var overlatt til seg selv.⁵⁴⁴ Jeg tror at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus for å rette opp konsekvensene av denne politikken av en keiser som hadde vendt blikket mot øst.⁵⁴⁵ Slaver og status endringer var absolutt et konfliktylft tema i Bithynia-Pontus, og jeg håper å kunne belyse den juridiske forvaltningen ytterligere ved å se på byrådsproblematikken som korrespondansen omtaler.

6.2.3 Byrådsproblematikk i Bithynia-Pontus

Galsterer har redegjort for at de fleste byene under prinsipatet hadde folkeforsamlinger, magistrater og et byråd, og etter hvert ble medlemskap i byrådene kvalifiserende for magistratembetene, mens ansvaret for å vedlikeholde antallet byrådsmedlemmer ble ivaretatt av rådet selv. I de vestlige delen av Romerriket var det vanlig med ca. 100 medlemmer, mens i de greske delene er alt fra 30 til 450 medlemmer beskrevet i kildene.⁵⁴⁶ Nye medlemmer måtte ofte betale en opptaksavgift. Byrådene diskuterte og behandlet det meste som foregikk i byene: festivaler, byggeprosjekter, delegasjoner, munisipale finanser, men først og fremst skulle de samle inn skattene til Roma.⁵⁴⁷ Det var ikke mye igjen for folket å gjøre utover å godkjenne kandidatene til embetene.⁵⁴⁸ Hvordan byrådene ble regulert fra keisermakten side kan fortelle oss mer om hva Plinius' instruksjoner inneholdt, og hvordan provinsforvaltningen under Trajan forsøkte å regulere Bithynia-Pontus.

⁵⁴³ Denne bestemmelsen ser ikke ut til å ha blitt meddelt provinsbefolkningen, og kan ikke ha blitt inkludert i guvernørens edikt. I *Ep.* 10.69 får Plinius klar beskjed om å følge nettopp tidligere guvernørers ordninger, og jeg mener at dette vitner om at Plinius ikke var forventet å gjøre dette.

⁵⁴⁴ Kun *Plin. Ep.* 10. 58, 72, 79 og 84 inneholder keiserlige bestemmelser fra før Plinius' stattholderskap som supplerte Bithynia-Pontus med mange.

⁵⁴⁵ Dette gir meg grunn til å tvile på hvor representativ Plinius kan være for provinsforvaltningen selv om arbeidsstrukturen åpenbart var representativ for prinsipatets keiser.

⁵⁴⁶ Pompeius innførte sannsynligvis censorer i provinsen som plukket ut livsvarig medlemmer til byrådet i henhold til romersk praksis (hvert 5 år?), jf. Talbert, R.J.A., (1984), s. 9-27 om reguleringer i inntaket til Senatet i Roma. Jones, A.H.M., (1940), s. 165 påpeker at preromerske byråd i de greske byene trolig valgte sine medlemmer årlig gjennom lodd.

⁵⁴⁷ Byrådene delegerte ofte ansvaret til en mindre gruppe innad på enten 10 eller 20 stykker, for byrådet generelt, se: Galsterer, H., (1996), *CAH*, vol. 11, s. 354-356; Jones, A.H.M., (1940), s. 164-166.

⁵⁴⁸ Det greske demokratiet hadde hatt et prinsipp om å bremse magistratenes makt, se: Jones, A.H.M., (1940), s. 162, men var forsvunnet på romersk tid.

I løpet av et opphold i Nicomedia (?) konsulterte Plinius Roma om hvorvidt menn under tretti skulle innrulleres i byrådene i Bythynia-Pontus; *lex Pompeia* slo fast at ingen under tretti kunne holde embeter og dermed bli innrullert i byrådene, men Augustus hadde i et edikt åpnet for at mindre embeter kunne holdes fra alderen toogtyve (*Ep.* 10.79).⁵⁴⁹ Plinius ønsket klarhet i hvordan Augustus' edikt hadde påvirket *lex Pompeia* og spurte om kandidater under tretti som ikke hadde holdt embete kunne innrulleres ved toogtjue, og påpekte at dette hadde vært praksis i provinsen.⁵⁵⁰ I Bithynia-Pontus hadde altså kandidater som ikke bare var for unge, men som heller ikke hadde holdt embeter blitt innrullert i byrådene av censorene. Det var provinsens censorer som hadde spurt Plinius om hans syn i saken og siden forespørselen ikke ble presentert i begynnelsen av brevet tror jeg at Plinius' instruksjoner kan ha inneholdt et direktiv om å reformere byrådene, men disse kan ikke ha vært detaljerte.⁵⁵¹ Williams har trolig rett når han foreslår at det var snakk om censorer fra flere byer i Bithynia-Pontus, og at disse benyttet anledningen til å ta opp et problem i arbeidet med å reformere byrådene.⁵⁵² Hvorfor skulle censorene ellers spørre Plinius om en praksis de tilsynelatende hadde tillatt over en betydelig periode om ikke denne guvernøren hadde meddelt dem om et nytt keiserlig direktiv? Årsaken til praksisen kan ha vært mangelen på antall kandidater over tretti år eller at byrådet hadde blitt større, men Plinius kommenterer at praksisen var ment å skulle sikre at uverdige kandidater fra folket ikke ble innrullert.⁵⁵³ Det ser ut til at den etablerte eliten i Nicomedia, og i muligens i andre byer, hadde opprettet et tilnærmet monopol på byrådsplasser, og jeg kan spekulere i at rike kandidater med en familiær fortid som slave bevisst ble holdt utenfor byrådene på denne måten. Jeg er verken overrasket over at keiseradministrasjonen ønsket å slå ned på denne avvikende praksisen eller at den hadde fått utspilt seg uten en tidligere inngripen fra guvernørene; korrupte og travle prokonsuler var kanskje ikke spesielt interessert i slike forhold når det korte embetsåret var fylt av tidkrevende *conventus*-reiser. Manipulering av byrådene ser definitivt ut til å ha vært et av problemene som plaget forvaltningen av Bithynia-Pontus, og en keiser som rettet ny oppmerksomhet mot en oversett provins burde utpekt denne praksisen som problematisk og ikke verdig et respektabelt regime; manipuleringen av byrådene kan ha blitt oppfattet som korrupt og undergravde byenes administrative oppgaver og ansvar. Hvor lå insentivet til å bidra til lokalsamfunnets om embetene ikke lenger var nødvendig for å oppnå æren ved en plass i byrådet? Hvis de rikeste i Bithynia-Pontus ikke holdt embeter ville byene gått glipp av store bidrag, og fra et administrativt og økonomisk ståsted er det enkelt å forstå

⁵⁴⁹ Talbert, R.J.A., (1984), s. 9-27 redegjør for hvilke reguleringer inntaket til Senatet i Roma var pålagt. Jones, A.H.M., (1940), s. 165 påpeker at preromerske byråd i de greske byene trolig valgte sine medlemmer årlig gjennom lodd.

⁵⁵⁰ Det er underlig at ediktet kun omfattet Bithynia-Pontus, og Augustus kan ha innvilget en direkte forespørsel fra f. eks provinsrådet eller en av de fremste byene.

⁵⁵¹ Plinius redegjør for detaljene før han presenterer selve saken fordi instruksene var kjente for Trajan og Plinius.

⁵⁵² Williams, W., (1990), s. 128-129.

⁵⁵³ Endringene fra Pompeius og Augustus reflekterer de endringene som hadde forekommet i Roma i henhold til alderskrav for embeter, og Trajan hadde som nevnt i et tidligere kapittel tildelt noen byer i Bithynia-Pontus et større antall byrådsmedlemmer.

at en regulering kom fra keisermakten. Langt vanskeligere er det å forstå at Plinius var i tvil om hvorvidt menn under tretti som ikke hadde holdt embeter kunne innrulleres, og denne guvernøren som var så opptatt av finanser burde påpekt sammenhengen og konsekvensene, men jeg har i tidligere kapitler påpekt at Plinius var svært opptatt av samfunnhierarkiet og han kan ha ment at byene var tjent med at kun de mest ærerike/verdige tjenestegjorde. Trajan, derimot, slår fast at personer fra tjueto år og oppover kunne holde embeter i sin egen by, men at ingen under tretti kunne bli valgt inn i byrådet bare fordi de kvalifiserte i henhold til alder; kandidater måtte først ha holdt et embete (Plin. *Ep.* 10.80)! Dette var en tolkning av loven og Trajan viste ved flere tilfeller motvilje mot å endre på lovverkene eller gi nye lover i forhold til byrådene.⁵⁵⁴

Plinius ber ved en anledning keiseren om å vurdere hvorvidt en tvungen inngangsavgift til byrådene kunne innføres, og *summa honoraria* var i større grad et fenomen i de vestlige provinsene enn de østlige (*Ep.* 10.112).⁵⁵⁵ Det kan ikke ha vært noen bestemmelse i *lex Pompeia* om inngangsavgifter, men lovverket dikterte størrelsen på byrådene og Plinius forteller at den avgiften som ble betalt ble innkrevd i bestemte byer hvor antallet byrådsmedlemmer, pga keiserlig velvillighet (*indulgentia*), gikk ut over det fastsatte antallet.⁵⁵⁶ Plinius nevner en økning i byrådet i Claudiopolis som trolig beskriver resultatene av Trajans økninger (*Ep.* 10.39), og det mest kjente eksemplet finnes hos Dion fra Prusa som hadde fått innvilget hundre nye byrådsmedlemmer til hjembyen (*Or.* 45.3-7).⁵⁵⁷ Dessuten hadde prokonsulen Ancius Maximus innvilget, i noen få byer, at også de øvrige senatorene skulle betale en avgift satt av hver by. Økningen i størrelsen på byrådene handlet om ære for byene, men dette brevet avslører at økonomiske fordeler fulgte med, og Plinius følger sine instruksjoner om å forbedre provinsbyenes finanser da han ville se om alle som ble valgt inn i byrådene i provinsen skulle betale?.⁵⁵⁸ Trajan avslår å nedlegge en slik lov, og ber Plinius om å la hver enkelt by styre etter sine generelle lover, og slik jeg forstår det ble Maximus' ordning vedlikeholdt slik at Plinius' håp om å la alle nye byrådsmedlemmer betale en inngangsavgift ikke ble realisert (Plin. *Ep.* 10.113).⁵⁵⁹ Jeg mener at denne brevvekslingen viser at den finansielle siden av Plinius' stattholderskap ble nedprioritert til fordel for å holde fast ved et system hvor byene i Bithynia-Pontus ikke bare hadde forskjellige juridiske ordninger med hensyn

⁵⁵⁴ Trajan var svært tydelig i sitt svar fordi Plinius trolig ville lage flere kopier av brevet og dele det ut til byene.

⁵⁵⁵ Trajan benytter betegnelsen *honorarium decurionatus*, men betydningen er den samme: Plin. *Ep.* 10.113. Dette var andre gangen Plinius ønsket å innføre en praksis som var langt vanligere i de vestlige provinsene, se: Plin. *Ep.* 10. 33-34.

⁵⁵⁶ De som hadde blitt nominert til en plass i byrådet utover det lovlige antallet betalte en avgift på en eller to tusen *denarii* hver, og Plin. *Ep.* 10.39 forteller hvordan slike inntekter kunne brukes til å finansiere byggeprosjekter, men dette måtte kreves inn i visse tilfeller, jf. Plin. *Ep.* 10.

⁵⁵⁷ Avgiften gav Prusa kapital. Selv påpeker taleren at han hadde sørget for å øke byens inntekter gjennom slike avgifter, og i tillegg nevner han at en finansiell revisjon hadde bedret de finansielle forholdene, Dio *Or.* 48.11.

⁵⁵⁸ Ved flere anledninger foreslår Plinius tiltak som kunne fremme byenes finansielle grunnlag: *Ep.* 10.54-55 og *Ep.* 10.108-109.

⁵⁵⁹ Trajan viste en motvilje mot å følge Plinius' anmodninger om generelle regler, *Ep.* 10.65, 72., og holdt fast ved lokale lover. I *Ep.* 10.69 tvilte Plinius på tidligere praksis, men Trajan beordret ham til å følge tidligere prokonsulers retningslinjer.

til byrådene, men som baserte seg på *lex Pompeia* og som opprettholdt statusforskjellene mellom byene. Reformviljen fra keiseradministrasjonen var som tidligere nevnt delvis finansiell og ment å skulle gjenopprette et bærekraftig administrativt grunnlag for byene, men det er tydelig at Trajan ikke lot dette gå på bekostning av en ordning hvor byene styrte seg selv etter egne lover i størst grad og forholdt seg til Roma på alt annet enn en samlet provinsiell front. Inkluderingen av denne brevvekslingen i keiserkorrespondansen kan, sammen med forrige brevveksling, vært ment som et uttrykk for at provinsforvaltningen var villig til å opprettholde de opprinnelige ordningene som Bithynia-Pontus var opprettet etter, og styrker påstanden om at Plinius' var et korrigeringsoppdrag. De endringene som han innførte ser ut til å ha vært ment som grep til å sikre at tidligere kritikkverdig praksis ikke fortsatte da verken Roma eller Bithynia-Pontus var tjent med dette i det lange løp. En annen side ved dette kommer fram når Plinius spør om byrådsmedlemmer som av fødsel var borgere i en annen by skulle fjernes av censorene (*Ep.* 10.114).⁵⁶⁰ Pompeius' lov forbød slik praksis, men bemerket ikke at byrådsmedlemmer skulle fjernes, og igjen er det tydelig at censorene tar tak i en praksis som mer eller mindre hadde blitt oversett. Det er lett å stemple Plinius som en pedantisk jurist, men han påpeker at en storstilt ryddeaksjon i Bithynia-Pontus' byråd ville berøre mange mennesker og åpenbart skape stor skam. Plinius forteller oss her at til tross for at lovverket ikke hadde blitt fulgt var det ikke nødvendig å straffe noen, og Trajan foreslår et kompromiss hvor ingen eksisterende byrådsmedlemmer skulle fjernes, men at i fremtiden skulle *lex Pompeia* overholdes. Jeg mener at dette forteller at keiserstaten i denne sammenhengen i utgangspunktet ikke bare var villige til å overse tidligere lovstridig praksis, men også viste en klar motvilje mot å slå ned på ulovlig praksis i etterkant da dette kun brakte forvirring.⁵⁶¹ Jeg tolker dette som at Trajan mente at tidligere guvernører antageligvis burde ha slått ned på slik praksis, og at i denne saken som i tidligere var det viktigere for provinsforvaltningen å avkrefte tidligere juridisk malpraksis og informere Bithynia-Pontus om hvilken praksis som skulle følges i fremtiden enn å straffe provinseliten. Dette forteller at Trajans keiseradministrasjon la stor vekt på å redegjøre for den juridiske stillingen, identifisere ytterligere problemer, korrigere uønsket eller korrumpert praksis og supplere provinsen med keiserlige retningslinjer for fremtiden enn å straffe folk som åpenbart brøt provinsloven. I et senere kapittel skal vi se at Trajan var mer ivrig etter å belegge skyld når det gjaldt finanser.

⁵⁶⁰ Doble borgerskap var tillatt i Pompeius' lov, men ikke i flere byer innad i Bithynia og censorene hadde myndighet til å kaste ut medlemmer på dette grunnlaget. Dio *Or.* 38.1, 41.1-6 omtaler doble borgerskap. Pompeius' motiv var trolig å hindre at byene stjal borgere fra hverandre eller at rike borgere i mindre byer skulle flytte til større byer, jf. Marshall, A.J., (1968), *JRS*, vol. 58, s. 108.

⁵⁶¹ Selv om Trajan viste en tydelig motvilje mot retrospektive avgjørelser, kan jeg ikke anse dette som en akseptabel grunn fordi *lex Pompeia* allerede forbød slik praksis. Om motviljen mot retrospektive avgjørelser se: Plin. *Ep.* 10.32, 110, 119.

6.2.4 De kristne i Bithynia-Pontus – et ideologisk problem?

Brevene 10.96-97 i Plinius' *Epistulae* har vært gjenstand for mye forskning og flere påstander, og jeg skal verken røre ved alle aspekter eller drøfte alle oppfatninger, men med utgangspunkt i denne berømte episoden skal jeg forsøke å kommentere hvorfor Plinius henrettet medlemmer av denne religiøse minoriteten fordi dette kan belyse den ideologiske siden av stattholderskapet spesielt fordi det foregikk i en juridisk setting. Hvorfor Plinius henrettet de kristne, og hva som skjedde med romerske kristne, er viktige problem som må undersøkes før jeg ved neste punkt skal forsøke å vurdere hva bok 10 kan fortelle om guvernørens myndighet til å henrette mennesker.

I løpet av en reise langs kysten i Pontus rapporterte Plinius til keiser Trajan at han hadde henrettet flere mennesker som uten forbehold bekjente sin tilknytning til den kristne sekten, men foreslo at apostater burde benådes og jeg betrakter dette spørsmålet som brevets fremste formål (*Ep.* 10.96).⁵⁶² De kristne hadde blitt foran Plinius' domstol, og ikke som et resultat av guvernørens eget initiativ, men det er vanskelig å avgjøre hva de var anklaget for. Uansett godkjente Trajan Plinius' handlinger og autoriserte benådningen av apostater (*Plin. Ep.* 10.97).⁵⁶³ Plinius åpnet brevet ved å uttrykke sin tvil om hvilke skritt han skulle foreta og fortalte at han aldri hadde tatt del i eller vært til stede ved en høring av de kristne og hadde derfor ingen kjennskap til t på hvilket grunnlag en etterforskningen kunne igangsettes, hvordan de ble straffe eller om det skulle skilles mellom unge og voksne.⁵⁶⁴ Jeg skal med en gang påpeke at Plinius ikke var hjelpsløs, men hadde forhørt de kristne, truet alle potensielle med dødsstraff og avvist apostater, og ikke minst beordret å sende romerske kristne til Roma i henhold til *cognitio*-prosedyren, og Trajan hadde ikke noe å utsette på de grepene Plinius hadde foretatt. Jeg har tidligere påpekt at Plinius ikke var forpliktet til å følge *S.C.* eller tidligere prokonsulers avgjørelser og kan derfor ikke utelukke at det hadde vært ført rettssaker mot kristne i Bithynia-Pontus tidligere hvor apostater hadde blitt sluppet fri, men Plinius kjente til at kristne hadde blitt rettslig anklaget og straffet og han ville vite om tilhørighet skulle straffes (*nomen ipsum*) selv om man var uskyldig i ulovlige beskjemmede handlinger (*si flagitiis caerat*), eller om det var de ulovlige handlingene knyttet til navnet (*flagitia cohaerentia nomini puniantur*) som skulle straffes?⁵⁶⁵ Jeg mistenker derfor at guvernørediktet til Plinius kan ha oppfordret befolkningen i Bithynia-Pontus til å slutte opp om offentlig kult, og at anklagene kom

⁵⁶² I *Ep.* 10. 92 var Plinius i Amisus, og i 10.98 i Amastris. Dette betyr at møtet med de kristne fant sted et sted i mellom, og Sinope er en mulighet.

⁵⁶³ Eusebius *EH* 3.32 omtaler at en Symeon ble henrettet fordi han var kristen da en Atticus var guvernør i Judea. Smallwood, E.M., (1962), *JRS*, vol. 52, s.133 daterer Atticus' stattholderskap fra 99/100 til 102/103. Plinius skilte mellom de som ikke ville bekjenne seg troen og de som hadde vært en del av bevegelsen, men frasagt seg enhver tilknytning, og at de fortjente forskjellig straff.

⁵⁶⁴ Trajan svarer ikke på aldersspørsmålet og Plinius måtte nok bestemme dette selv. Eusebius *EH* 5.1.209 forteller om en femten år gammel gutt som blir henrettet.

⁵⁶⁵ I følge *cognitio*-systemet kunne Plinius variere straffen, og det er dette han vil få bekreftet av Trajan, jf. Sherwin-White, A.N., (1965) s. 782. Barnes, T.D., (1968), *JRS*, vol. 58, s. 36-37 foreslår at tidligere guvernører simpelthen avslø apostater.

som resultat av at folk pekte ut de som ikke deltok overhodet i offentlig kult, og det er fullt mulig at de forholdene som beskriver illustrerer deler av anklagene. Trajan gav uttrykk for at Plinius' oppdrag i Bithynia-Pontus innebar veiledning av oppførsel og etablering av normer som var til gode for vedlikeholdet av en fredfull tilstand i Bithynia-Pontus (Plin. *Ep.* 10.117). Jeg tror følgelig at Plinius ikke hadde noen nedskrevet lov å dømme kristne etter, og avviser derfor påstander om at det forelå et keiserlig direktiv som forbød kristendommen da denne saken kom opp i Bithynia-Pontus.⁵⁶⁶ Jeg skal argumentere for at Plinius anså de kristne som del av et større problem og hevde at dette delvis forklarer hvorfor Plinius vektla saken såpass sterkt i keiserkorrespondansen, og at det var den juridiske siden av saken som skapte problemer for guvernøren.

Trajan svarte at det ikke var mulig å vedta en universal lov og at provinsforvaltningen ikke skulle systematisk lete etter kristne, men rettslig forfølge de som ble anklaget og straffe de skyldige, mens apostater som ofret til gudene skulle benådes (Plin. *Ep.* 10.97).⁵⁶⁷ Plinius skulle åpenbart prioritere tiden sin på viktigere ting, og de kristne kan ikke ha vært en svært utstrakt gruppe i Lille-Asia og Plinius kan umulig ha forutsett fremveksten av kristen tro i området. Sakens kjerne omhandler noe viktigere enn noen kristne, og jeg tror at Plinius' bekymring kan ha vært basert på at de kristne ikke ville delta i keiserkulten, og at praksisen hadde spredt seg utenfor byene i en provins hvor oppslutningen om offentlig kult var noe laber. Ville ikke deltagelse i keiserkult reddet alle kristne, og nettopp det spørsmålet Plinius ville ha svar på?⁵⁶⁸ Det er mulig at *collegia*-forbudet spilte en rolle, men Plinius ville neppe på dette tidspunktet ha spurt om skyld og straff om det var *collegia*-forbudet de kristne hadde brutt, men de kristne hevdet at deres eneste forbrytelse var samlingene hvor en ed ble sverget, men at slike virksomheter hadde opphørt pga guvernørediktet.⁵⁶⁹ De kristne var ikke noe nytt fenomen i provinsen og Plinius' beskrivelser tyder på at kristne hadde vært til stede i området i minst 20 år, og hvis tidligere prokonsuler hadde straffet kristne burde Plinius referert til slike avgjørelser eller påpekt at han ikke uten forbehold kunne følge slike.⁵⁷⁰ Plinius la stor vekt på at de kristne ikke kunne frasi seg troen om de virkelig var en del av den kristne bevegelsen, og hvis de anklagede fastholdt sitt kristne standpunkt og ikke ofret til gudebilder og keiserstatue beordret Plinius at de skulle henrettes da slik vrangskap og motvilje burde straffes uten hensyn til den opprinnelige anklagen. Vrangskap og motvilje som grunnlag for henrettelse virker noe strengt, men Plinius forsøkte å rekke de kristne en hånd, og

⁵⁶⁶ Crook, J.A., (1967), s. 279 hevder at en slik lov eksisterte.

⁵⁶⁷ I *D.* 48.19.5 i et reskript til Assius Severus hadde Trajan bestemt at ingen skulle dømmes på mistanke alene, da det var bedre at en skyldig gikk fri enn at en uskyldig ble dømt.

⁵⁶⁸ Med de som hadde blitt brakt for hans tribunal anklaget for å ha vært kristne hadde Plinius spurt opptil tre ganger om de var kristne av Plinius personlig med trussel om straff, og det ser ut til at tortur ble utført, jf. tortur av frie mennesker under prinsipatet i Garnsey, P., (1970), s. 212-216.

⁵⁶⁹ Plinius hadde på dette tidspunktet et ferskt forbud og tydelig instruksjoner med seg til provinsen Dessuten vet vi at *maiestas* (hvor den samme holdningen til loven ville gjelde) var et tema Trajan nødig ville bekjenne seg.

⁵⁷⁰ I *Peter* 1. 1.1 nevnes både Bithynia og Pontus, og ble skrevet mellom år 70 og 112.

betraktet det kanskje som en fornærmelse mot embetet at de ikke tok imot, og hva slags uro kunne de finne på om de ikke var fornuftige nok til å velge livet?⁵⁷¹ Det ser ut til å ha eksistert en frykt for at slik ”overtro” (*superstitionem pravam*) skulle bre seg og at flere skulle slutte opp om praksisen, og i avslutningen av brevet avslører Plinius problemet i Bithynia-Pontus; oppslutningen rundt templene var laber og rettssakene mot de kristne hadde tydeligvis vekket folks vilje til å delta i offentlig kult, og Plinius mente at benådninger enkelt kunne bringe tapte tilhengere tilbake på rett spor.

Det er derfor grunn til å spørre om bok 10 inneholder flere religiøse spor, og jeg kan vise til at Plinius ved flere anledninger personlig deltar i keiserkulten som f. eks når han gratulerer keiseren med tiltredelsen, krigslykke, og i en offentlig rolle som guvernør ved jubileum, nyttår og ikke minst bursdag (*Ep.* 10.1, 14, 35, 52, 88, 101, 102). Som privatperson hadde Plinius gitt uttrykk for sin religiøse plikt (*pietas*) da han plasserte Trajans statue i et tempel i Tifernum, og som prest ivaretok han offentlige religiøse oppgaver (*Plin. Ep.* 10.8,13).⁵⁷² Det er som nevnt i et tidligere kapittel underlig at dette er det lengste brevet i keiserkorrespondansen, og at i motsetning til de øvrige brevene inneholder dette detaljert informasjon om provinsbefolkningen. Jeg skal derfor spekulere i om dette brevet kanskje fremstår tilnærmet de opprinnelige brevene som ble sent mellom Bithynia-Pontus og Roma, og selv om jeg ikke kan belegge hvordan de opprinnelige brevene så ut er jeg mer sikker på at Plinius ikke fjernet mye informasjon fordi detaljerte opplysninger var nødvendig for at keiseradministrasjonen skulle forstå hva nettopp denne saken dreide seg om. Brevet var inkludert i keiserkorespondansen fordi det var den saken Plinius opplevde i Bithynia-Pontus som best, innenfor den rammen som de mer seremonielle brevene satte, kunne illustrere hvordan Plinius hadde ivaretatt den offentlige kulten i Bithynia-Pontus. Oppslutning rundt den ideologien som berettiget både keiserens posisjon og Romerrikets politiske innordning var en viktig del av hvordan romerne overførte sitt legitimitetskrav til provinsene, og Trajans kommentar om at Plinius ikke skulle følge opp anonyme anklager forteller om et rettsprinsipp provinsbefolkningen trolig satte pris på. Jeg tror derfor at det er grunn til å betrakte dette arbeidet som et ledd i oppgaven om å reformere provinsen og at keiserkorrespondansen forteller hvordan en grunnleggende oppgave for guvernørene ble utført, og Plinius var neppe alene om oppgaven under prinsipatet. De kristne ble straffet fordi deres praksis ikke sluttet opp om den offentlige kulten som symboliserte keisermaktens rolle som Romerrikets opprettholder, og representerte et element som det romerske systemet ikke kontrollerte.⁵⁷³

⁵⁷¹ Trajan viste også en irritasjon ovenfor motvilje mot myndighet, se: *Plin. Ep.* 10.57.

⁵⁷² *Maiestas*-anklagen mot Dion av Prusa ble avvist fordi Trajans regime ikke benyttet slike metoder, men illustrerer at avvikende religiøs praksis absolutt var et aktuelt tema i provinsen.

⁵⁷³ Det politiske og religiøse var styrt av myndighetene, og de kristne representerte noe uten tilhørighet til det etablerte.

6.2.5. Hvem kunne Plinius henrette i Bithynia-Pontus?

De kristne har utvilsomt vært langt viktigere for historikerne enn for romerne i denne sammenhengen, men jeg mener å ha argumentert for at de var representanter for et alvorlig problem for provinsadministrasjonen, og jeg skal bruke denne episoden som et utgangspunkt til å undersøke hva bok 10 kan fortelle om hvilken myndighet guvernøren hadde til å henrette mennesker i provinsen.

Guvernøren var den eneste i provinsen som i form av sitt *imperium* hadde myndighet til å henrette mennesker. Plinius kunne henrette slaver da det kommer tydelig frem at han ikke konsulterte keiseren om hvorvidt han kunne henrette slavene, men på hvilket grunnlag de skulle henrettes (*Ep.* 10.29).⁵⁷⁴ Plinius henrettet også kristne ikke-romerske medlemmer av provinsbefolkningen uten å kontakte keiseren (*Plin. Ep.* 10.96-97).⁵⁷⁵ Hvorvidt Plinius kunne henrette romerske borgere må vurderes på bakgrunn av hvilke rettigheter en romersk borger hadde i forhold til guvernøren, og *lex Iulia de vi publica* forbød innehaveren av *imperium* å drepe eller mishandle en romersk borger som appellerte til folket, og siden keiseren overtok denne rollen betyr dette teoretisk at en appell til Trajan kunne utsette en henrettelse (*Digestae.* 48.6.7).⁵⁷⁶ Opplysningene om at noen av de kristne var romere og skulle sendes til Roma kan tyde på at disse hadde appellert mot dommen, men jeg kan ikke ukritisk gå ut fra at alle romere som appellerte ble sendt til Roma da dette ville medført et stort antall rettssaker for det keiserlige apparatet, og de juridiske oppgavene var tross alt en av de viktigste til guvernøren, og siden enhver oppegående romer ville appellert en dom anser jeg det som usannsynlig at alle ble sendt til Roma som følge av en automatisk prosess.⁵⁷⁷ Det finnes eksempler på romerske borgere som ikke fikk sin appell hørt, men her kan det ha vært snakk om mislighold av embete.⁵⁷⁸ Jeg mistenker at det kan ha vært opp til embetsmennene til en viss grad om romerske borgere fikk sin sak hørt i Roma hvis lovverket var uklart.⁵⁷⁹ I tilfeller hvor lovverket var tydelig kan jeg ikke finne kilder som beskriver at romerske borgere under normale omstendigheter ble sendt til Roma dersom det ikke var snakk om svært fremstående personer.

⁵⁷⁴ Caelianus hadde ikke myndighet til å henrette slavene. *D.* 49.16.11 viser til avstraffelse av slaver i militæret.

⁵⁷⁵ Provinsaristokratiet ble fritatt fra dødsstraff fra guvernørens side med unntak av *patricida* under Hadrian, og kun keiseren kunne henrette disse av andre årsaker (*D.* 48.19.15), jf. *Dio Or.* 40.11.

⁵⁷⁶ Keiseren overtok borgernes *provocatio* med sitt eget *appellatio*, jf. Jones, A.H.M., (1960), s. 94:.

⁵⁷⁷ Men vi vet at keiseren delegerte vekk saker til sin pretorianerprefekt, se: *Plin. Ep.* 7.6. Jones, A.H.M., (1970), s. 98 viser til at pretorianerprefekten hørte kriminalsaker fra provinsene.

⁵⁷⁸ Suet. *Galb.* 9, en borger ble henrettet på tross av sin appell. Det er tenkelig at reglene ikke alltid ble fulgt i forhold til avstraffelse, men vi må tro at Plinius fulgte de når han involverer keiseren. *Plin. Ep.* 2.11 forteller om to riddere som ble enten henrettet eller sendt til gruvene uten at appellretten ble hørt.

⁵⁷⁹ Paulus appell og reise til Roma er vanskelig å bedømme, men det må ikke glemmes at Paulus ble anklaget av jøder for å ha brutt jødisk lov fremfor en romersk domstol. Problemet er at vi ikke hører om at Paulus blir dømt før han hevder sin rett til å bli hørt fremfor keiseren, men samtidig blir han sendt til Roma i lenker under militær eskorte, *Apostlenes gjerninger*, 25-27. Saken er ikke noe godt eksempel på appellsaker, og burde ikke brukes som et argument på at romerske borgere ble sendt til Roma.

Legionærene var romerske borgere og det finnes kilder som gjengir at legionærer ble henrettet for å ha sovnet på post eller desertert (Suet. *Aug.* 24.2; Tac. *Ann.* 13.34-35).⁵⁸⁰ I tilfellet hvor soldater reiste gjennom Iuliopolis skulle Plinius varsle soldatenes offiserer hvis lovbruddene var for alvorlige til å straffes utenfor formelle juridiske prosedyrer (Plin. *Ep.* 10.77-78).⁵⁸¹ Plinius kunne straffe soldater, men usikkert om det innebar dødsstraff. P. Garnsey argumenterer for at provinsguvernører hadde fullmakt til å henrette alle medlemmer av provinsbefolkningen og at alle guvernører hadde *ius gladii* både på 100-tallet og 200-tallet mens Dio Cassius 53.13 redegjør for at keiserlegatene hadde myndighet til å henrette soldat.⁵⁸² Det ser ut til at myndigheten til å henrette soldater var en del av keiserlegatenes *ius gladii* siden Augustus' tid, mens retten til å henrette soldater måtte spesifiseres av keiseren for prokonsulene, men at også disse fikk *ius gladii* tildelt i større grad utover i prinsipatet.⁵⁸³ Guvernøren Plinius skulle selvsagt ikke henrette verken provinsborgere eller slaver ubegrunnet, men guvernøren kunne bringe dem fremfor sin domstol, anklage og henrette dem hvis de hadde brutt en nedfelt lov. Jeg tror derfor at Plinius uten problemer kunne henrette slaver og provinsborgere og teoretisk sett soldater selv om brevene ikke forteller om dette, og at dette må ha vært representativt for keiserlegatene under prinsipatet. Men hva med sivile romerske borgere?

Jeg har allerede rettet tvil mot at en guvernør automatisk tok hensyn til alle appeller fra romerske borgere og sendte dem til Roma, og når Plinius fortalte at noen av de anklagede kristne var romere og av den grunn ble satt på listen over personer som skulle sendes til Roma kan jeg ikke avgjøre om disse faktisk appellerte fordi det er ikke mulig å fastslå om Plinius faktisk dømte dem.⁵⁸⁴ Det jeg kan fastslå er at Plinius ikke henrettet dem slik som de øvrige kristne og at de kristne romerne ikke hadde frasagt seg sin kristne tilhørighet fordi i så tilfelle ville Plinius sluppet dem løs. Dette brevet forteller oss at guvernøren sendte romerske borgere til Roma selv om de ikke var dømt, men også at ikke-romerske personer kan ha befunnet seg på den lista, som f. eks ble slaven Callidromus som ble sendt til Trajan (Plin. *Ep.* 10.74).⁵⁸⁵ Jeg tror at Plinius sendte de kristne til Roma fordi han ikke hadde nedskrevne lover eller instruksjoner han mente han kunne følge, og overlot saken til keiseradministrasjon slik at en lovlig avgjørelse ble tatt; hvis han ville vite om kristne romere

⁵⁸⁰ D. 49.16.3.15, jf. D. 49.16.6.3. Tac. *Ann.* 13.34-35 omtaler Gnaeus Domitius Corbulo utnevnt som keiserlegat til *Cappadociam et Galatiam* under Nero og som henrettet sine soldater pga manglende disiplin.

⁵⁸¹ Legionærene i Byzantium kom fra Moesia, men om soldatene som reiste gjennom Iuliopolis vet vi ikke annet enn betegnelsen *militēs*.

⁵⁸² Garnsey, P., (1968), *JRS*, vol. 58, s. 51-59. Deler av Garnseys artikkel var en kritikk av Jones, A.H.M., (1960), s. 51-98. *Ius gladii* blir beskrevet i flere sammenhenger, se: *ILS* 9200 fra Domitians tid.

⁵⁸³ Jones, A.H.M., (1960), s. 58-65 hevder at alle guvernører først fikk *ius gladii* i 212 som en følge av Caracallas utvidelse av borgerretten, jf. Mousourakis, G., (2003), s. 310-311. Jones, A.H.M., (1970), s. 103 hevder at *ius gladii* var en innebygd og selvfølgelig del av keiserlegaters myndighet som vi derfor ikke hører om i særlig grad. Josephus *Bell. Jud.* 2. 117 forteller om hvordan Coponius, en prefekt i Judea fikk myndighet inkludert over liv og død, og dette må ha vært rettet mot soldatene i provinsen, ikke det begrensede antallet romere.

⁵⁸⁴ Historien om slaven Callidromus forteller oss at ikke bare romerske borgere ble sendt til Roma.

⁵⁸⁵ Jeg kan ikke tro at Plinius ville brukt det offentlige transportsystemet kun for å sende en slave tilbake til Italia, og derfor er det mest sannsynlig at Callidromus ble sendt til Roma med de øvrige.

skulle henrettes når de ikke frasa seg sin kristne tilhørighet så kunne han ha spurt keiseren om dette. Med utgangspunkt i Garnseys argument ser det ut til at Plinius i teorien kunne henrette romerske borgere, men at det ikke forekom i dette tilfellet fordi Plinius vektla de juridiske omstendighetene hvor det ikke eksisterte en lov mot det å være kristne. Hvorvidt de romerske kristne faktisk hadde appellert er umulig å avgjøre, men om de ikke hadde frasagt seg sin kristne tilhørighet under trussel om dødsstraff, hvorfor skulle de da appellere en dom de hadde brakt på seg selv? Det er en mulighet for at de kristne som religiøse ikke kunne frasi seg sin tro, men som romerske borgere hevdet sin rett til å appellere eller at Plinius fryktet at de skulle appellere uansett, men dette tar utgangspunkt i at Plinius var forpliktet til å akseptere alle appeller. Jeg tror derfor at brevvekslingen åpner for at denne guvernøren ikke sendte alle romerske borgere til Roma simpelthen fordi de var romerske borgere, og at hadde det ikke vært for et manglende juridisk lovverk i saken ville Plinius henrettet kristne romere om de ikke appellerte. Jeg vil undersøke en annen berømt episode fra Gallia mot slutten av 100-tallet hvor Eusebius kjente til Plinius' handlinger kan utdype disse forholdene i brevvekslingen (*EH* 3.33.3).⁵⁸⁶

Eusebius forteller om et møte mellom kristne og romerske styresmaktene hvor guvernøren hadde beordret at alle skulle forhøres offentlig, og i løpet av denne formelle prosessen ble en kristen ved navn Attalus plassert sammen med andre personer guvernøren hadde skrevet til keiseren om (*EH* 5.1.14, 40). I motsetning til de kristne i keiserkorrespondansen ble ingen sendt til Roma, men guvernøren skrev til keiseren om instruksjer, og Attalus ble ikke sendt til Roma simpelthen fordi han var romersk borger til tross for at guvernøren åpenbart hadde for vane å sende fanger til Roma. Jeg mener at hvis guvernøren i dette tilfellet hadde hatt en nedskreven lov eller klare instruksjer kunne han kanskje avgjort saken uten keiserens involvering, og Eusebius forteller videre at keiseren beordret at de som bekjente seg kristendommen skulle henrettes, mens apostatene skulle benådes. Dette var de samme retningslinjene Trajan hadde gitt Plinius, men i samme avsnitt forteller Eusebius at guvernøren kappet hodet av romerne som bekjente seg kristen tro mens de øvrige ble overlatt til ville dyr i arenaen (*EH* 5.1.47). Først og fremst ser det ut til at kristne romere fikk en midlere behandling, men de ble ikke sendt til Roma og guvernøren kan ha tenkt at om de ble dømt til døden ville de appellere uansett, men igjen anser jeg det som usannsynlig at kristne som ikke frasa seg sin tro skulle ha benyttet appellretten.

Det er atskillig det ikke er mulig å bringe klarhet i når det gjelder hvilken myndighet guvernørene hadde til å henrette medlemmer av provinsbefolkningen, men jeg mener at Plinius' brev i det minste åpner for at guvernørene under prinsipatet teoretisk sto fritt til å henrette slaver, frie personer og borgere, både soldater og vanlige borgere, men at de juridiske omstendighetene

⁵⁸⁶ Eusebius viser til Tertullians *Apologeticum* 2. 6-8 som redegjør for brevvekslingen om de kristne hos Plinius.

påvirket hvorvidt dette var en passende straff, dvs. at jeg tror at Plinius i utgangspunktet hadde myndighet til å henrette kristne romere, men at mangelen på en lov som tilsa denne straffen hindret ham fra å gjøre det. A.H.M. Jones' påstand om at guvernørene kunne henrette romere med keiserlig tillatelse, men kun i tilfeller hvor forbrytelsen var uten tilknytning til nedskrevne lover og kom ut av *cognitio*-prosessen stemmer riktignok godt overens med Eusebius' fremstilling og representerer et trygt standpunkt, men Plinius' brev vitner om at han handlet annerledes og Jones' påstand er ikke nødvendigvis akseptabel fordi Plinius ikke ber om en keiserlig tillatelse.⁵⁸⁷ Dessuten ser det ikke ut til at Trajan virket det minste irritert over at guvernøren ikke spurte om en tillatelse som han åpenbart ikke hadde eller at en lurvete gjeng kristne romere ble sendt til Roma for å dømmes.

6.3 Oppsummering

Keiserkorrespondansen beskriver en pliktoppfyllende embetsmann som la ned et betydelig arbeid med å ivareta guvernørrollens juridiske ansvar, og jeg har redegjort for at Plinius' bedrifter i en juridisk sammenheng ikke beskriver arbeidsprosesser som skiller dette stattholderskapet fra andre guvernørers. Det er rimelig å anta at keiserkorrespondansen presentere en keiserlegat i arbeid like før og i etterkant av 100-tallet.

Jeg har argumentert for at Plinius kan ha hatt instruksjoner om å følge stramme retningslinjer i sitt juridiske arbeid og har forklart dette med at Bithynia-Pontus var sterkt plaget av en uholdbar juridisk praksis forårsaket av både tidligere guvernører og lokalbefolkning. Jeg har redegjort for at denne utviklingen kan spores tilbake til flavisk tid samt at provinsen hadde ligget utenfor keisermaktas interessefelt. Dessuten ser det ut til at *lex Pompeia* ikke ble fulgt i alle sammenhenger, og at dette lovverket ikke var ubetinget tilfredsstillende for keisermakta. Jeg har argumentert for at Plinius' instruksjoner innebar at en rettferdig og objektiv rettspraksis skulle gjeninnføres, og at nye direktiver skulle legges til grunne der hvor dette var nødvendig, men at Plinius ikke på noen måte sto for en innføring av et nytt juridisk system i Bithynia-Pontus. Jeg har redegjort for at Plinius ved flere anledninger ønsket generelle lover satt i verk i Bithynia-Pontus, men at keiseren ikke ønsket å innvilge; min oppfattelse er at dette vitner om større fokus på juridisk praksis enn lovverket i tilfellet Bithynia-Pontus. Det er viktig å understreke at både Trajan og Plinius la vekt på at alle parter skulle få argumentere sin sak innefor rimelige grenser, men personer med sterk tilknytning til keisermakta – f. eks filosofene Archippus og Dion av Prusa – ser ut til å ha mottatt særbehandling, og jeg har ingen grunn til å tro at disse var de eneste i løpet av stattholderskapet eller at denne praksisen var enestående i Bithynia-Pontus. Det ser ut til at lokale forhold i stor grad ble respektert så lenge det ikke gikk utover keiserstatens grunnleggende

⁵⁸⁷ Jones, A.H.M., (1970), s. 107-109.

interesser eller behov. Plinius ser ut til å ha fulgt opp uregelmessigheter innenfor *cognitio*-prosessen i stor grad, og understreker således hvor sterkt guvernøren sto i provinsuell rettshåndhevelse.

Jeg har påpekt at indre stridigheter i byene opptok betydelige deler av guvernørens tid og forsinket delvis den juridiske provinsforvaltningen, og redegjort for keiseradministrasjonenes motstand mot at rettssystemet ble som en arena for personlige konflikter. Det kommer tydelig frem at Trajan var kritisk til anonyme anklager, *maiestas*anklager og oppgjør utenfor domstolene. Jeg har argumentert for at byrådsproblematikken ikke bare avslørte store administrative avvik i Bithynia-Pontus, men også en provinsforvaltning som hadde tatt initiativ til å korrigere situasjonen uten at dette resulterte i omfattende avstraffelser; det er overraskende få spor etter straffeutmåling i keiserkorrespondansen, og jeg har foreslått at denne informasjonen enten ikke ble overbrakt keiseren eller ganske enkelt fjernet i redigeringsarbeidet. Jeg har videre argumentert for at møtet med de kristne belyser hvordan Plinius slo ned på en gruppe mennesker som nektet å delta i den offentlige kulten, og påpekt at dette forekom i en juridisk sammenheng samtidig som jeg foreslo at det muligens forelå en oppfordring fra keiseradministrasjonen om å oppmuntre befolkningen til offentlig kult. Jeg har påpekt at Plinius oppgav at det var tilhørigheten, ikke beskjemmede handlinger, som var straffbart med døden, og forklart dette med at en åpenlys ulydighet ovenfor romersk myndighet og motstand mot å delta i offentlige kult (handling som var ment å skulle opprettholde samfunnets orden og sikre keisermaktens rolle som Romerrikets opprettholder) ikke kunne aksepteres av en keiserlig representant med instruks om å reformere Bithynia-Pontus' befolkning. Jeg har argumentert for at Plinius hadde myndighet til å henrette slaver, frie personer, soldater (under sin direkte kommando) og sivile romere under de rette omstendighetene, og at kristne romerne ble sendt til Roma fordi Plinius verken hadde et lovverk å støtte seg til eller keiserlige instruks.

Jeg tar i denne oppgaven utgangspunkt i at brevene i bok 10 er utvalgte, og delvis redigerte, og i en juridisk sammenheng har jeg derfor argumentert for at Plinius, med utgangspunkt i den seremonielle rammen som kan spores i keiserkorrespondansen, valgte ut brev og saker som ikke bare skildret den elendige juridiske tilstanden i Bithynia-Pontus, men som fremstilte samarbeidet mellom keiser og guvernør med å bringe befolkningen i Bithynia-Pontus et juridisk lovverk og en rettspraksis som ikke undergravde romersk myndighet. Jeg tror at Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus for å rette opp konsekvensene av at statsadministrasjonen ikke hadde holdt oppsyn med verken de munisipale myndighetene eller prokonsulene, og at den administrative tilstanden hadde forfalt, og at denne nye politikken var resultatet av at en keiser som hadde vendt blikket mot øst og oppdaget en et Bithynia-Pontus plaget av maladministrative forhold.

7. Provinsforvaltning – administrativ praksis

Expectata diu tandem provincia cum te rectorem accipiet pone irae frena modumque pone et avaritiae [...] respice quid moneant leges quid curia mandet praemia quanta bonos maneant, (Når du endelig mottar din etterlengtede provins som guvernør, sett en begrensning på ditt sinne og på din grådighet; ta i betraktning hva loven sier, hva Senatet har bestemt og hvilke belønninger som venter gode men). (Juv. *Sat.* 8.87-92).

Juvenals åttende satire spør: stamtavler, hva sørger de for, hva er fordelene ved å bli vurdert gjennom lange familiebånd, Ponticus (*Sat.* 8)?⁵⁸⁸ Juvenal fremhever karakter (*virtus*) fremfor byrd da gode dyder ikke var en selvfølge, og oppfordrer Ponticus til å stå på egne bein som provinsguvernør.⁵⁸⁹ Budskapet er at det er handling, ikke fødsel, som er viktig.⁵⁹⁰ Juvenal anbefaler den kommende guvernøren om å holde staben i tøylene (Juv. *Sat.* 8. 127-134), og advarer mot hva en guvernørs ambisjon og lyster kan resultere i for provinsbefolkningen (*Sat.* 8 134-139). Juvenal var opptatt av at tradisjonelle romerske verdier ikke lenger preget den romerske eliten, opptatt av at guvernører ikke levde opp til forventningene (*Sat.* 8. 20). Korrupte guvernører var et vedvarende fenomen i romersk historie (Cic. *In Verrem*).⁵⁹¹ Tacitus gav inntrykk av at forholdene ble bedret under prinsipatet gjennom en strammere linje fra keiseradministrasjon, men keisermakten fikk aldri fullstendig bukt med problemene (*Ann.* 1.2).⁵⁹² Dette kapitlet spør hva Plinius' brev kan fortelle oss om romersk provinsforvaltnings administrative utfordringer, og skal rette et kritisk blikk mot konsekvensene av Plinius' instruksjoner ved å undersøke finansrevisjoner, byggeprosjekter, administrative uregelmessigheter samt Dion av Prusas konfliktfylte forsøk på å reise noen bygninger til ære for sin fødeby.

7.1 Maladministrasjon i Bithynia-Pontus før Plinius' stattholderskap

Meminerimus idcirco te in istam provinciam missu, quoniam multa in ea emendanda adparuerint, (La oss ikke glemme at det var derfor du ble sendt til den provinsen din da mye ser ut til å ha behov for å bli forbedret), (Plin. *Ep.* 10.32).

7.1.1 Dårlige guvernører før Plinius

Jeg skal rette søkelyset mot administratorer i Bithynia-Pontus som ble anklaget for maladministrasjon under prinsipatet frem til og med Trajans styre for å vise at det eksisterte

⁵⁸⁸ *stemmata quid faciunt quid protest Pontice longo sanguine censeri.*

⁵⁸⁹ Courtney, E., (1980), s. 382.

⁵⁹⁰ Juvenal omtaler i denne teksten kun utdødde familier, og rådene tar utgangspunkt i hva man ikke skulle foreta seg.

⁵⁹¹ Valerius Maximus, *de Factis Dictisque Memorabilibus*, 5.8.3.; Memnon, *Historie om byen Heraklea*, 39 forteller om hvordan provinsene anklaget romerske administratorer og generaler.

⁵⁹² Brunt, P.A., (1961), "Charges of provincial maladministration under the early principate", *Historia*, vol. 10, 189-227.

problematiske administrative forhold i provinsen lenge før Trajan sendte Plinius. Det tidligste tilfellet kildene avdekker er prokonsulen Granius Marcellus som ble anklaget for forræderi av sin kvestor Crispinus i år 15, men Tiberius avfeide *maiestas*-anklagen (Tac. *Ann.* 1.74). Videre omtaler Tacitus prokonsulen Cadius Rufus som ble dømt under *repetundae*-loven (*Ann.* 12.22).⁵⁹³ Tarquinius Priscus ble også dømt på bakgrunn av *repetunda*-anklager fra Bithynia, men i motsetning til Rufus kom anklagene fra provinsrådet i Bithynia (*Ann.* 14.46).⁵⁹⁴ De neste guvernørene dukker opp i Plinius' brev, men jeg skal først vise at det ikke bare var guvernører som ble anklaget av provinsbefolkningen. Cassius Dio forteller at bithynerne anklaget prokuratoren Junius Cilo for å ha tatt imot store bestikkelser, men Claudius avslo anklagen (Dio 60.33.6).⁵⁹⁵ Det er vanskelig å si om anklagene var basert på maladministrasjon eller personlige konflikter mellom guvernører og provinseliten. Jeg har tidligere omtalt Plinius' rolle i anklagene mot både Varenus Rufus og Julius Bassus, begge anklaget i henhold til *repetunda*-lovene av sin tidligere provins, og omtalen av Bassus i keiserkorrespondansen tyder på at han hadde blitt dømt, men siden han beholdt sin plass i Senatet ble straffen rimeligvis utmålt i penger (Plin. *Ep.* 6.29.10).⁵⁹⁶ Siden Plinius virket fornøyd har jeg ikke særlig tro på at keiseren dømte Varenus hardt (Plin. *Ep.* 5.20). Jeg kan altså belegge konflikter mellom keisermaktens representanter og provinsbefolkningen, men det er vanskelig å redegjøre for hvilke forbrytelser de begikk – bestikkelser, underslag eller personlige konflikter mellom administrative representanter og provinsborgere? Det som er sikkert er at 6 anklager vitner om at det forekom uregelmessigheter i forvaltningen av provinsen Bithynia-Pontus.⁵⁹⁷ Om Trajan strammet inn på den administrative praksisen etter løse tøylar under Nerva burde Plinius' brev kunne belyse.

7.2 Maladministrasjon i Bithynia-Pontus – Plinius' stattholderskap

7.2.1 Finansinspeksjoner

Plinius' *mandata* inneholdt instruksjoner om å inspisere de munisipale finansene i alle byene i Bithynia-Pontus. Det ser ut til at inspeksjonene ble foretatt på bakgrunn av at byene i provinsen ikke administrerte sine finanser tilfredsstillende; bestikkelser, tilbakeholdelse av offentlige penger

⁵⁹³ Det er vanskelig å datere hendelsen, men Tacitus forteller at keiser Otho gav flere menn tilbake den senatorrang de hadde mistet pga *repetunda*-dommer, og nevner Cadius Rufus (*Hist.* 1.77).

⁵⁹⁴ Tidspunktet derimot lar seg kanskje belegge da Tacitus viser til at dommen falt *isdem consulibus*, og ifølge denne teksten ville dette vært året da Paeto og Turpiliano var konsul (Caesen[n]io Paeto et Petronio Turpiliano *consulibus*), og siden teksten inneholder en beskrivelse av opprøret i Britannia og kan vi muligens stadfeste Priscus' dom til år 61 (*Ann.* 14.19).

⁵⁹⁵ Dio forteller at Cilo hadde vært guvernør og siden prokurator i provinsen i ytterligere to år fordi befolkningen var så fornøyd, men det var unormalt å ta opp en prokuratorpost etter et stattholderskap.

⁵⁹⁶ Se: Plin. *Ep.* 5.20, 6.5, 7.6; Julius Bassus, 4.9, 6.29. Bassus tjenestegjorde i Bithynia tidligere som pretor og skal ha tilegnet seg et dårlig rykte. Bassus' karriere er kjent i en innskrift, se: *PIR*, 2, J205. Dio Chrysostomus omtaler Varenus Rufus da denne guvernøren besøkte Prusa, *Or.* 48.

⁵⁹⁷ P.A. Brunt, (1990), s. 224-227 har vist til 5 *repetundae*-saker fra provinsen Africa, 6 fra Crete/Cyrene, 5 fra Baetica og 5 fra Asia som de tyngst belastede provinsene i tidlig keisertid, og 7 av sakene forekom under Trajans styre.,

og feilslåtte byggeprosjekter var tegn på korrupsjon. I motsetning til tidligere prokonsuler hadde Plinius myndighet til å inspisere finansene selv i byer med retten til å styre egne forhold. Kolonien Apamea var i form av *ius italicum* fritatt fra romersk beskatning og delvis fritatt fra guvernørens inngripen (Plin. *Ep.* 10.47-48, 92). Plinius var taktfull fordi Apameas rettigheter baserte seg på praksis og ikke en bekreftet lov.⁵⁹⁸ Apamea sørget derfor for å få sine rettigheter bekreftet av keiseren, og Plinius rapporterte ikke om noe unormalt i Apamea. Normalt ville altså ikke byene i Bithynia-Pontus bli utsatt for en systematisk revisjon, og jeg merker meg at borgerne i Apamea påpekte at ingen tidligere prokonsuler hadde inspisert deres finanser. Dette viser at staten foretok et betydelig inngrep i Bithynia-Pontus' anliggende og anså seg som berettiget pga byenes uryddige, korrupte praksis. Men sentraladministrasjonen ser ikke ut til å ha hatt mer informasjon om situasjonen enn at en revisjon var nødvendig. Plinius la frasen *ullo proconsulum* i munnen på borgerne i Apamea som tydeligvis oppfattet keiserlegaten Plinius som en prokonsul. Dette burde slå fast at Plinius var en prokonsul med myndighet og fullmakt fra keiseren som Bithynia-Pontus ikke var vant med.

Plinius' instruksjoner forteller at finansinspeksjonene var et ledd i et forsøk på å redusere byenes utgifter uten å svekke de munisipale styresmaktenes administrative kapasitet. Jeg går ut fra at Plinius fortløpende kuttet utgifter, men ved ett tilfelle valgte han å rådføre seg med keiseradministrasjonen. I Byzantium⁵⁹⁹ oppdaget Plinius unødvendige reisekostnader: en årlig delegasjon til keiseren kostet *HS* 12,000 og en delegasjon til guvernøren i Moesia kostet *HS* 3,000 (Plin. *Ep.* 10.43-44).⁶⁰⁰ I forhold til byggeprosjekter var dette små summer, men Plinius viser til keiserens ønsker når han sendte den offisielle hilsenen med *cursus publicus*, og reduserte delegasjonen til guvernøren i Moesia.⁶⁰¹ Trajan godkjente kuttene, og vurderte tapet av ære for de involverte som akseptabelt.⁶⁰² Det er tydelig at keiseradministrasjonen var beredt til å kutte utgifter som ikke direkte tjente den keiserlige provinsforvaltningen.

De finansielle uregelmessighetene Plinius avdekket var i stor grad knyttet opp mot byggeprosjekter, og forklarer Trajans påbud om keiserlig tillatelse til nye prosjekter (Plin. *Ep.* 10.18, jf. Dion *Or.* 40.5-7).⁶⁰³ Finansielle inspeksjoner var prioritert av Plinius, men Plinius var neppe en finansiell *corrector* fordi Trajan påpeker at mange andre forhold hadde behov for

⁵⁹⁸ Plinius viser seg ved flere anledninger motvillig mot å overkjøre privilegier, se: *Ep.* 10.58, 92.

⁵⁹⁹ Til tross for sin geografiske posisjon tilhørte Byzantium Bithynia-Pontus. Trajan valgte å ikke inkludere byen i Thrace da denne ble omgjort til keiserprovins av Trajan, se: Sherwin-White, A.N., (1965), s. 625, cf: Jones, A.H.M., (1940), s. 82-84. som viser til at også her ble flere nye byer etablert for å styre et tidligere kongedømme.

⁶⁰⁰ Byzantium var *civitas libera* ifølge Jones, A.H.M., (1940), s. 138-139. Derfor kan byen heller ikke ha vært underlagt *lex Pompeia* i likhet med Amisus som også var en fri by.

⁶⁰¹ Kanskje delegasjonen ble redusert i antall eller intervaller.

⁶⁰² Sherwin-White, A.N., (1965), s. 626 har påpekt havenbyen Byzantiums forsyningsforbindelse med Moesia spesielt gjennom forsyninger, og Moesia sørget trolig for militær beskyttelse til Byzantium.

⁶⁰³ *D.* 50.12.14 viset til et forbud mot byggeprosjekter som kan stamme fra Trajan eller en påfølgende praksis.

endringer i Bithynia-Pontus (Plin. *Ep.* 10.32). Plinius' første rapport til Roma bemerker at finansinspeksjonene ble iverksatt omgående (*Ep.* 10.17A). En inspeksjon ser ut til å ha bestått av en vurdering av utgifter, inntekter og utestående beløp (*impensia reditus debitores excutio*), og de elendige forholdene Plinius avdekket i Prusa berettiget inspeksjonen.⁶⁰⁴ Store summer befant seg hos privatpersoner av forskjellige årsaker mens andre beløp hadde blitt betalt ut ulovlig. Dion av Prusa bekrefter at dårlig oppsyn med offentlige midler var en realitet i Prusa (*Or.* 48.9). Plinius' inspeksjoner ser ut til å ha vært grundige og ikke minst tidkrevende, men brevene gir ikke noe informasjon om hvilken hjelp Plinius hadde tilgjengelig.

I det påfølgende brevet spør Plinius om det var nødvendig å sende ut en bygningsinspektør (*mensorem*) da betydelige summer kunne tilbakekreves fra embetsmenn eller privatpersoner som hadde hatt oversyn med offentlige prosjekter (*curatoribus operum*) om ærlige vurderinger ble foretatt (Plin. *Ep.* 10.17B).⁶⁰⁵ Hvorvidt de aristokratiske prosjektlederne var ansvarlige for rotet eller hadde blitt lurt av kontraktører forblir uklart, men de utestående pengene kan ha vært tiltenkt fremtidige prosjekter som var blitt utsatt eller avlyst. Trajan avslo forespørselen og delte åpenbart ikke Plinius' bekymringer vedrørende de lokale ekspertene. Jeg tror at Plinius inkluderte disse brevene fordi de illustrerte en av årsakene til at han ble sendt til provinsen samtidig som de belyste at staten var avhengig av en redelig og ærlig administrasjon. Plinius hadde så vidt jeg vet ingen forestillinger om at provinsene skulle få større frihet, men ser ut til å ha ment at provinsene trengte en mer regulert forvaltning.

7.2.2 Byggeprosjekter

Keiserkorrespondansen avdekker at keiserlige byggetillatelser måtte gå gjennom guvernøren, og jeg mener at dette viser hvordan sentraladministrasjonen forsøkte kontrollere utviklingen i Bithynia-Pontus.⁶⁰⁶ Det blir derfor viktig å vurdere i hvilken grad Plinius slo ned på feilslåtte byggeprosjekter, de skyldige og hvilke følger dette fikk for provinsforvaltningen.

Inspeksjonen i Prusa ble fulgt opp av Plinius' involvering i konstruksjonen av et nytt badehus innbyggerne ønsket da det gamle var gammelt og forfallent (*Ep.* 10. 23).⁶⁰⁷ Trajans svar bekrefter

⁶⁰⁴ Utestående beløp nevnes også i Plin. *Ep.*, 23, 39, 54-55.

⁶⁰⁵ Plinius stoler ikke på de lokale ekspertene han hadde tilgjengelig, men vil heller ha en uavhengig ekspert fra utenfor provinsen. Plinius referanse til Moesia kan tyde på at han helst ønsket seg en militær ekspert. De tilgjengelige ekspertene hadde kanskje allerede vært involvert i prosjekter eller ble av Plinius regnet som lett påvirkelig.

⁶⁰⁶ Jeg kjenner ikke til at en by sendte en delegasjon til Trajan under Plinius' stattholderskap, men kan selvfølgelig ikke utelukke dette siden instruksene slik de er tilgjengelige for oss ikke dikterer forholdet under hvilket dette skulle forekomme.

⁶⁰⁷ Dion svarer på kritikk om at han ødela deler av byen ved å spørre om det var Propylaea i Athen han hadde revet?; Dion beskriver et nokså forfallent Prusa (*Or.* 40.9). Jones, A.H.M., (1940), s. 219, 221 omtaler svært kort badene i greske byer,

påbudet om keiserlig autorisasjon.⁶⁰⁸ Plinius påpekete at midlene til prosjektet ville bli tilgjengelig delvis fra penger han hadde begynt å kreve tilbake og delvis fra en omdirigering av penger benyttet til å dele ut gratis olje til badene. Trajan viste seg positiv til prosjektet med forbehold om at ingen ny skatt innføres og at ytterligere midler ikke skulle kanaliseres til prosjektet på bekostning av offentlige oppgaver (Plin. *Ep.* 10.24).⁶⁰⁹ Dette forteller at byene i Bithynia-Pontus skulle unngå en utvikling hvor byggeprosjekter slukte offentlige administrative midler.⁶¹⁰ I dette tilfellet er det tydelig at Plinius tok ansvar for byggeprosjektet på vegne av Prusa og jeg mener at hans involvering beskriver at guvernøren ikke bare skulle irttesette og diktere. Jeg har avvist *corrector*-rollen, men synes det er vanskelig å overse likheter til *curator rei publicae*. Men det ser ikke ut til at Plinius var forpliktet til å følge opp byene, og i så fall viser dette embetets mulighet til initiativ.

Plinius fremstilte Amastris som en flott by, men rapporterte om en kloakk midt i byen og ønsket tillatelse til å dekke over denne med forsikringer om at det ikke skulle mangle penger, og Trajan godkjente uten betingelser (Plin. *Ep.* 10.98-99). Jeg kan ikke belegge Amastris som en *conventus*-by, og episoden taler til fordel for at Plinius hadde ordre om å stoppe i de fleste byene i Bithynia-Pontus.⁶¹¹ Det var enten ikke penger eller politisk vilje til å dekke over kloakken, og Plinius' beslutning (trolig etter en finansrevisjon) om å kanalisere byens penger reflekterer hva keisermakten syntes var nødvendig i en respektabel by. Under et besøk i Sinope ble Plinius oppmerksom på at byen hadde behov for en tilstrekkelig vanntilførsel og ba keiseren om tillatelse til å bygge en akvedukt fra en kilde et godt stykke unna (Plin. *Ep.* 10. 90).⁶¹² Til tross for forsikringer om god planlegging påpekte Trajan betydningen av en grundig vurdering av prosjektets gjennomførbarhet og la vekt på at kostnadene måtte være innenfor rammene av byens finansielle kapasitet (Plin. *Ep.* 10.91).⁶¹³ Eksemplene beskriver en guvernør som tilrettelegger forholdene for å unngå fremtidig korrupsjon. Men jeg utelukker ikke et element av paternalisme fordi provinsforvaltningen bestemmer i henhold til egne direktiver.

⁶⁰⁸ Plinius ønsker trolig å sette opp ytterligere en bygning i forbindelse med badet da han ved en senere anledning var på utkikk etter en passende plass å bygge badet, og skriver til Trajan om tillatelse: *si permiseris* bør betraktes som en forespørsel om en bygning til, og dette viser hvor strengt forbudet ble overholdt av Plinius (*Ep.* 10.70.3). Sherwin-White, A.N., (1965), s. 658 gir inntrykk av å mene det samme.

⁶⁰⁹ Siden kostnadene for oljen til badene ble brukt til nytt badehus så var dette uproblematisk. Hos Dio 52. 30 kan vi lese at de munisipale myndighetene ikke skulle kaste bort penger på verken unødvendige bygninger eller leker. Om de arkitektoniske perlene i dette området, se: Ward-Perkins, J.B., (1994), s. 281-299.

⁶¹⁰ Plinius' omtale av den ære prosjektet ville bringe Trajan og Prusa forteller om betydningen av slike foretak.

⁶¹¹ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 693 foreslår byen som et *conventus*-senter, men kan ikke belegge dette tilstrekkelig.

⁶¹² Sinope i Pontus ble etablert av Iulius Caesar som en romersk koloni, og ingenting tyder på at kolonien hadde mistet sin stilling eller *ius italicum*.

⁶¹³ Plinius forteller at det fantes myrlendte områder i nærheten av vannkilden og påtok seg å utføre en vurdering av muligheten for å bygge akvedukten og påpekte at prosjektet var rimelig. Derfor påtok han seg ansvaret for at de nødvendige midlene ville være tilgjengelige.

Det finnes saker som langt mer åpenbart beskriver problemene i Bithynia-Pontus. Nicomedia hadde også behov for en tilfredsstillende vanntilførsel og Plinius rapporterte om et akveduktprosjekt (Plin. *Ep.* 10.37). Det presenteres ingen forespørsel til keiseren, og en tidligere prokonsul ser ut til å ha godkjent prosjektet.⁶¹⁴ Men betydelige summer hadde blitt brukt på feilslåtte to akvedukter.⁶¹⁵ Siden de feilslåtte konstruksjonene ble revet kan det tyde på at det ble bygget både dyrt og dårlig slik at entreprenørene kunne ta seg godt betalt. Om det dryppet noe på *curatores* i dette tilfellet forblir uklart. Sherwin-White har rett i at det ikke dreide seg om uhørt mye penger for en akvedukt, men at pengene var brukt forgjeves var alarmerende.⁶¹⁶ Jeg får inntrykk av at Plinius avdekket forholdene gjennom en finansrevisjon siden han oppgav eksakte kostnader og viste vilje til å tilrettelegge ett vellykket tredje forsøk. Forespørselen om enten en ingeniør eller en arkitekt var basert på Plinius' egen vurdering av situasjonen, og arkitekten skulle åpenbart foreta vurdering av det eksisterende arbeidet samt bistå i konstruksjonen av en ny akvedukt. Plinius ser ut til å ha betraktet den tilgjengelige ekspertisen i provinsen som inkompetent eller korrupt.⁶¹⁷ Trajan ga Plinius en krass påminnelse om å finne de skyldige i slikt sløseri (Plin. *Ep.* 10.38). Jeg mener at ordren om å etterforske korrupsjon forteller at keiseradministrasjonen straffet personer som hadde misbrukt lokale embeter og underslått penger, og om hvilken interesse keisermakta viste ovenfor de interne forholdene.⁶¹⁸ Det bør ha vært byrådet ansvar å holde oppsyn med byggeprosjektene kostnader og vurdere resultatene, men mange feilslåtte prosjekter i Bithynia-Pontus vitner om manglende oppsyn eller handlekraft. Større byggeprosjekter ble tatt hånd om av embetsmenn og disse tilhørte normalt byrådet.⁶¹⁹ Plinius sier ikke et ord om hvem som hadde ansvaret for prosjektene eller om disse ble starffet, og det er mulig at Plinius ikke hadde instruksjoner om å straffe alle lovbrudd i Bithynia-Pontus fordi dette omfattet svært mange medlemmer av eliten.⁶²⁰ Rapporten Trajan beordret er ikke inkludert i bok 10, og jeg har inntrykk av at det var keisermaktens irettesettende rolle som fremheves. Selv om vi ikke hører mer om Plinius' etterforskning har jeg ingen grunn til å tvile på at de ansvarlige i det minste ble irettesatt.

Både fra Nicaea og Claudiopolis rapporterte Plinius om feilslåtte byggeprosjekter (Plin. *Ep.* 10.39). I Nicaea befant det seg et halvferdig bad, og selv om inspeksjonen av byens finanser ikke

⁶¹⁴ Riktignok setter Plinius i gang et nytt prosjekt, men det er snakk om en keiserlig godkjenning av guvernørens involvering i prosjektet.

⁶¹⁵ Henholdsvis HS 3,318,000 på det første og HS 200,000 på det andre prosjektet. Plinius nevner ordet *arcus*, og da var trolig i det minste deler av den over bakken.

⁶¹⁶ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 614.

⁶¹⁷ Akvedukter var et fenomen romerne perfektionerte, og Plinius ville trolig ikke ta sjansen på annet enn erfarne menn til et slikt arbeid da keiseren ikke var tjent med at hans representant mislyktes også.

⁶¹⁸ Trajans kommentar forteller at Plinius ikke hadde fjernet de skyldiges navn i dette tilfellet fra korrespondansen.

⁶¹⁹ Det er mulig at den ansvarlige ledet prosjektet som en del av et kvalifiserende embete som gav medlemskap i byrådene, men det ville vært overraskende prosjektets størrelse tatt i betraktning.

⁶²⁰ Jeg har ikke noe belegg for at Plinius var bestukket, men kan heller ikke utelukke dette siden det er snakk om Nicomedia, en stor og rik by. Instruksene tatt i betraktning derimot burde gjort Plinius svært oppmerksom ovenfor tilnærmelser som kunne bli oppfattet som korrupsjon.

var foretatt kunne Plinius opplyse at kostnadene hadde overskredet HS 1,000,000. Bemerkningen om dårlige byggematerialer kan tyde på uærlige *curatores* eller entreprenører. I tillegg forelå det private løfter om annekser til badet som ikke ble utført fordi hovedbygningen sto uferdig.⁶²¹ Jeg mistenker at noen hadde sabotert prosjektet slik at de slapp å følge opp sine løfter, eller unnlot å etterforske problemene tilknyttet prosjektet med samme hensikt. Innbyggerne i Niceae hadde også gjort et forsøk på å gjenreise et brannskadet gymnasium i langt større skala enn tidligere, men prosjektet hadde slått feil pga dårlig planlegging og et fundamentet ikke kunne bære konstruksjonen. Situasjonen i Niceae ser ut til å ha vært beskrivende for de problemene som keisermakten fryktet skulle eskalere i provinsen. I Claudiopolis var innbyggerne i ferd med å bygge et bad med adgangsinntekter fra den økningen av byrådet Trajan hadde tillatt – byen brukte Trajans *beneficium* til å skattelegge sine borgere. Dette er nok et eksempel på at Plinius slo ned på utestående løfter om bidrag som enten stoppet offentlige prosjekter eller la kostnadene på de munisipale finansene. Et keiserlig *beneficium* var et verdifullt symbol og provinsforvaltningen var ikke tjent med at dette ble misbrukt. Jeg har inntrykk av at de korruperte praksisene satt svær dypt hos de munisipale myndighetene i Bithynia-Pontus, men utelukker ikke at byene manglet tilstrekkelig kompetanse både administrativt og byggemessig.⁶²² Plinius hadde ingen stor tiltro til de lokale ekspertene verken hva gjaldt faglige kvalitet eller ubestikkelighet, men Trajan avsto å sende en arkitekt og la stor vekt på at alle lovnader skulle opprettholdes når teatret stod ferdig. (Plin. *Ep.* 10.40).⁶²³ Korrespondansen redegjør ikke for alt Plinius foretok seg, men konsultasjonene var ment å overbringe ytterligere retningslinjer siden instruksene var uten spesifikasjoner. Jeg mener at dette betyr at keiseradministrasjonen hadde dårlig detaljkunnskap til situasjonen i provinsen. Derfor er det rimelig å tro at Plinius ryddet opp i finanser, reduserte utgifter og sørget for at utestående penger ble returnert uten at Roma ble informert. Det var ikke nødvendig for redaktøren av bok 10 å inkludere saker som kun rapporterte om guvernørens progresjon. De første konsultasjonene tjente til å illustrere statens ansvar i provinsene, og dette tydeliggjøres når korrespondansen redegjør for hvordan utestående penger ble kanaliserte tilbakeførte inn i byggeprosjektene.

Det ser ut til at Plinius' oppgaver ikke var begrenset til å avdekke og kanalisere penger tilbake i byggeprosjekter, men også forvalte overskuddspenger med det formål å forbedre byenes finanser. Plinius foreslo å redusere utlånsraten og tvinge deler av provinseliten til å ta opp lån slik at

⁶²¹ Jones, A.H.M., (1940), s. 236-240 hevder at private bygninger til det offentlige kun utgjorde en liten del av de bygningene som ble reist, mens byens inntekter stod for størsteparten. Dette kunne være en portiko eller andre prydende tillegg til badet.

⁶²² Var det romerske bygninger de forsøkte å reise, og var kunnskapen om materialer og byggeteknikk tilstrekkelig?

⁶²³ Plinius skrev aldri at lovnader ble holdt tilbake, men at de var utsatt til prosjektet var ferdig, og vi kan mistenke at unndragelse fra lovnader var et problem i Bithynia-Pontus. Trajans kommentar om at arkitektene vanligvis kom fra Hellas er vanskelig å belegge i kildene, og Williams, W., (1990), s. 102 gjør et godt poeng av dette.

overskuddspengene ikke skulle forbli ubrukt (Plin.*Ep.* 10.54). Det ser ikke ut til at det forelå noen bestemte instruksjoner om hvordan pengene skulle forvaltes, men jeg sporer en uvilje mot å la de munisipale myndighetene forvalte pengene.⁶²⁴ Plinius forsøker å forebygge fremtidig korrupsjon og sløseri, og utførte en større detaljstyring enn hva instruksene ser ut til å ha oppgitt. Plinius ville kjøpe fast eiendom slik at byene kunne tjene på renter og muligens overta eiendommene om lånene forfalt (*Ep.* 3.19),⁶²⁵ men det var sjelden jord tilgjengelig og ingen ville låne fra byene fordi renten var den samme som mellom privatpersoner.⁶²⁶ Trajan godkjente derfor en redusering av lånerenten, men avslo tvangslån fordi dette kunne bli oppfattet som beskatning (Plin. *Ep.* 10.55).⁶²⁷ Sherwin-White hevder at det ikke var noen grunn til at pengene ikke kunne forbli i de munisipale skattekamre, men jeg mener at da ville Trajan påpekt dette i sitt svar noe jeg forklarer med at både Plinius og Trajan fryktet det samme, nemlig at pengene kunne komme på avveie igjen.⁶²⁸ Jeg tror dette forteller at statens oppgave ikke bare var å rydde opp i rotet, men også legge til rette for en bedre fremtidig forvaltning.

Jeg vil gjerne vise et eksempel som kan illustrerer korrupsjon i form av kjøp og slag av vennskap, tjenester og embeter. Plinius rapporterte til Trajan om arrangerte sammenkomster i provinsen hvor byrådsmedlemmer og vanlige borgere ble invitert når personer ble voksne, giftet seg, påtok seg et offentlig embete eller dedikerte en bygning (Plin. *Ep.* 10.116). Ved slike sammenkomster ble det delt ut penger, og Plinius ville vite om, og i så fall i hvilken grad, denne praksisen skulle tillates (selv var han positiv på grunn av tradisjon) fordi i de tilfellene hvor det kom over tusen mennesker fryktet guvernøren korrupsjon (*διαουμης/dianomes*). Kjøp av støtte/politiske stemmer kunne føre til manipulering av politikken, og Trajan var negativ til tilfeller hvor invitasjonene ble sendt ut til mennesker uten bekjentskap til giveren. Trajan påpekte at det var på grunn av slike forhold én med Plinius' dømmekraft ble sendt til provinsen for å forme folkets oppførsel og sørge for retningslinjer til gode for provinsens ro (Plin. *Ep.* 10.116). Jeg oppfatter *provinciae moribus* som en referanse til administrativ praksis, men skal ikke glemme at den romerske senatoren, litteraten og guvernøren Plinius var forventet å gå foran med et godt eksempel. Jeg oppfatter at den romersk provinsforvaltningen i dette tilfellet forsøker å regulere provinsen ved å forby en bestemt praksis.

⁶²⁴ Plinius tar opp problematikken ved rettigheter og tidligere praksis i forbindelse med innkrevning av gjeld fra byenes side, se: Plin. *Ep.* 10.108-109. Det kan også ha vært snakk om såpass store summer at penger uansett var tilgjengelig for videre investeringer.

⁶²⁵ Plinius forteller hvordan nesten all hans kapital er bundet opp i eiendommer, og at han vil kjøpe en nærliggende eiendom, og kjøpet skulle finansieres delvis gjennom lån og egen kapital.

⁶²⁶ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 635 har påpekt at byene krevde sikkerhet og var nøye på tilbakebetalingen.

⁶²⁷ Plinius' forslag var derfor ikke det åpenbare alternativet i provinsforvaltningen på denne tiden.

⁶²⁸ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 635-636.

Finansinspeksjonene var altså omfattende og Plinius utførte disse mer systematisk og omfattende enn sine forgjengere.⁶²⁹ Det er lite som tyder på at tidligere prokonsuler hadde lignende instruksjoner, og siden flere byggeprosjekt gikk mange embetsperioder tilbake i tid så ble ikke byggeprosjektene overvåket av provinsforvaltningen. Jeg tror derfor at Plinius' oppdrag besto å etterforske keiseradministrasjonens mistanker, og foreta de nødvendige grepene for å korrigere situasjonen. Plinius' personlige engasjement vitner ikke bare om den hvilket initiativ en guvernør kunne ta, men også om mannens personlige oppfatning av provinsforvaltning.

7.2.3 Dion av Prusa og et konfliktfylt byggeprosjekt

Provinsen Bithynia-Pontus var preget av en ukontrollert byggeiver, og det var elitens ansvar å utbedre hjembyen.⁶³⁰ Da Dion, etter eksilet, vendte tilbake til Prusa hadde han bestemt seg for å bærene byen med et nytt bygg.⁶³¹ Talene gir inntrykk av at byggeprosjektet var satt i gang før Dions reise til Trajan i Roma, og det er ingenting som tyder på at en keiserlig tillatelse var nødvendig på dette tidspunktet da prokonsulen godkjente prosjektet.⁶³² Byggeprosjektet var en kolonnade hvor Dion selv ledet arbeidet og bidro til med en ukjent sum penger, men øvrige bidragsytere var involvert (*Or.* 45.15-16).⁶³³ Oppstyret og konfliktene rundt prosjektet kan tyde på at det dreide seg om en stor kolonnade, muligens en hel promendadegate i sentrum av Prusa omgitt av søyler. Trajan krevde at privatpersoner som kom med lovnader skulle tvinges til å overholde disse, og jeg tror at Dion hadde forpliktet seg.⁶³⁴ Dions taler kan muligens utfylle manglene ved keiserkorrespondansen om de urolige tilstander i provinsen.

Prusa var på Dions tid sterkt preget av ustabile politiske forhold, og talene gir uttrykk for at byrådet og folkeforsamlingen hadde kommet på kant med hverandre; folket beskyldte eliten for korrupsjon, mistillit og uvilje til å følge opp politiske løfter.⁶³⁵ Selv antydte Dion at embetsmenn hadde brukt offentlige penger til prosjekter med bunnløse kostnader (*Or.* 47.19). Stridighetene i byen kan ha vært omfattende siden et forbud mot at folkeforsamlingen møttes ble innført før Varenus Rufus' embetsår siden prokonsulen gir det lov til å samles igjen (*Or.* 48. 1-2). Stengingen av folkeforsamlingen kan ha kommet i etterkant av Bassus' uheldige stattholderskap.⁶³⁶ Hensikten

⁶²⁹ Plinius nevner finansielle saker allerede i *Ep.* 10. 17A, og sist i 10.110.

⁶³⁰ Ifølge Dion selv var ikke Prusa noen imponerende by med flere falleferdige bygninger. Plinius beskriver et forfallent hus, se: *Plin. Ep.* 10.71.

⁶³¹ Dion rolle i forhold til Roma, keiserne og eksilet ble drøftet i kapittel 5.

⁶³² *Or.* 40.6 never Dion at både prokonsulen og folket godkjente prosjektet. Det ser ut som om Dion brakte prosjektet sitt fremfor folkeforsamlingen og fikk deres støtte samt byrådets godkjenning. *Or.* 45.14-15 viser til at prokonsul ikke bare godkjente Dions prosjekt, men presenterte det fremfor folkeforsamlingen til hans store overraskelse.

⁶³³ *Or.* 47.12 omtaler Dions egne bidrag, *Or.* 40.6 omtaler andres støtte til prosjektet som kan ha vært finansiell.

⁶³⁴ Jones, C.P., (1978), s. 112 mener at Dions lovnad var et såkalt *hyposchesis*, og at dette satte Dions ansvar under romersk lov. Trajan ville kanskje ikke ha krevd lovnader opprettholdt om dette ikke var legitimt juridisk sett.

⁶³⁵ *Or.* 40.8-10: Dion ble beskyldt for å ha revet noen offentlige, men falleferdige bygninger i forbindelse med sitt eget prosjekt.

⁶³⁶ Bassus ble dømt for korrupsjon og hans involvering i lokale stridigheter kan ha utløst større uroligheter og keiserlige sanksjoner.

kan ha vært å hindre folket i å samle seg slik at de ikke skulle agere på egen hånd eller fungere som et instrument for fraksjoner i Prusa. Dette faller pent på plass med Trajans merknad om at byene i provinsen hadde vært plaget av fraksjoner. Eskalerte konflikter ville uten tvil vekket Romas oppmerksomhet, og forbudet kan ha involvert keiseren. Dion advarte folkeforsamlingen mot å ødelegge sin gjenopprettede ære ved å ”vaske skittentøyet sitt” fremfor prokonsulen Rufus, og opplyste samtidig at en finansrevisjon, som Dion hadde bedt om, hadde blitt utført som økte byens inntekter og forbredret finansene.⁶³⁷ Er det mulig at korruperte personer eller de som ikke oppfylte sine løfter til det offentlige ble avslørt og straffet pga Dions forespørsel om en revisjon, og hadde Rufus instruksjoner om å utføre en finansrevisjon? Dette forklarer i så fall hvordan Dion skaffet seg uvenner.⁶³⁸ I så fall skyldes prokonsulens involvering provinsborgernes forespørsel slik som ofte var tilfellet med *curator rei publicae*, og at revisjonen, i motsetning til Plinius’ oppdrag, neppe skyldtes keiserens ordre. Men revisjonen kan like godt skyldes rapporter om uroligheter tilknyttet Bassus’ stattholderskap, hvor Rufus representerte anklagerne og fikk Bassus dømt for korrupsjon, og som påfølgende prokonsul utførte en finansrevisjon i en eller flere byer.⁶³⁹ Plinius’ opplysninger om at Rufus ble anklaget for korrupsjon da han vendte tilbake til Roma tyder på at prokonsulen skaffet seg uvenner i Bithynia-Pontus (*Ep.* 5.20).⁶⁴⁰ Jeg har foreslått at det var Rufus Dion reiste til Roma for å støtte, og Rufus kan ha blitt oppfordret av Dion til å slå ned på uinnfridde løfter i tilknytning talerens byggeprosjekt.⁶⁴¹ Lignende revisjoner som det Plinius utførte ser altså ut til å ha blitt utført i Bithynia-Pontus tidligere. Dette åpner for at keisermaktens interesse ovenfor Bithynia-Pontus kan spores til tidligere i Trajans styre, men det er problematisk å hevde noe utover at konflikten i Prusa viser til flere av hovedpunktene i Plinius’ innstruksjoner: finansrot, ukontrollerte byggeprosjekter, korrupsjon og en fare for politisk uro blant befolkningen. For Dions del tror jeg mye av konflikten skyltes at han på eget initiativ hadde skaffet støtte i folkeforsamlingen, guvernørens tillatelse og lovnader til prosjektet uten å la andre ta del i æren samt misbrukt sine forbindelser til prokonsulene. Dions skjebne kan ikke spores videre i talene, men keiserkorrespondansen belyser konflikten.

⁶³⁷ Or. 48.1 vitner om Rufus’ gjenåpning av folkeforsamlingen, mens 48.3,9 omtaler utestående offentlige midler og 48.11 omtaler lovnader som hadde uteblitt. Prokonsulene utførte finansrevisjoner, men som tidligere påpekt så var ikke dette en selvfølge.

⁶³⁸ Archippus’ beskyldninger om at Dion hadde misholdt byens penger kan stamme fra Dions oppgjør med resten av eliten i Prusa, og misnøyen etter reisen til Roma kan også delvis skyldes slike ”personlige” forespørsler til keiseren da arbeidet med Dions prosjekt var forsinket pga andres utebliende penger. Trajans avvisning av anklagene, oppmerksomheten mot slike problemer tatt i betraktning, kan skyldes at keiseren tok dette i betraktning.

⁶³⁹ Siden Dion kobler seg selv til revisjonen er det problematisk å tro at Senatet eller keiseren hadde beordret en revisjon i Bithynia-Pontus.

⁶⁴⁰ Rufus ble trolig ikke dømt, men later ikke til å ha hatt keiserlig beskyttelse, så anklagene kan ikke uten videre knyttes til misnøye ved Rufus’ finansrevisjon.

⁶⁴¹ I Or. 43 omtaler Dion denne reisen og siden han henter til at byggeprosjektet er fullført så kan det ikke være Bassus han skulle støtte, men den neste på lista over anklagde guvernører, nemlig Rufus.

I løpet av Plinius' tredje besøk i Prusa var Dion blitt beskyldt for *maiestas* og underslag i forbindelse med et byggeprosjekt han var *curator* for, og hans fiender krevde at han fremla byggeregnskapet før ansvaret for byggeprosjektet kunne overføres til byrådet (Plin. *Ep.* 10.81). Var dette Dions kolonnade eller hadde han tjenestegjort som *curator* for ytterligere et prosjekt? C.P. Jones foreslår det førstnevnte, mens Sherwin-White mener at det må være snakk om et nytt prosjekt. Uenigheten dreier seg om hvorvidt det prosjektet Dion beskriver som en promenadekolonnade og den kolonnaden som ifølge Plinius omkranset en åpen plass var del av det samme prosjektet. Dion nevner ikke noe bibliotek, mens Plinius oppgir at han reiste ut av bykjernen for å beskue stedet hvor Dions familie lå begravet (jf. *Or.* 47. 17-20, 48.11).⁶⁴² Hvis byggingen av promenadekolonnaden hadde pågått siden før Varenus' stattholderskap så burde Plinius kommenterte dette, og jeg tror derfor at promenadekolonnaden var fullført og at det var snakk om et nytt byggeprosjekt. Plinius beskriver Dions rolle som offisiell (*curam egerit*) og at han hadde besøkt stedet og sett Trajans statue i et bibliotek, og jeg tolker dette som om biblioteket var del av et større anlegg utenfor bykjernen hvor Dion ledet byggeprosjektet.⁶⁴³ Trajan avfeide *maiestas*-anklagen, men krevde at Dion skulle presentere bokføringen for hele prosjektet uten at bok 10 inneholder denne rapporten (Plin. *Ep.* 10.82). Jeg mener at Dions taler i denne sammenhengen redegjør for den politiske prosessen som Plinius' brev viser konsekvensene av, og således taler til fordel for troverdighet i keiserkorrespondanse og bekrefter den urolige situasjonen i Bithynia-Pontus. Den innsatsen Dions fiender la ned i anklagene og uthalingen av de rettslige omstendighetene vitner om hvilket potensialet et byggeprosjekt hadde for en manns posisjon, påvirkningskraft og ære, og da kan vi kanskje forstå den kollektive kraften som drev byene mot en stadig mer ekstravagant stil. At en slik atmosfære skapte rom for korrupsjon burde ikke overraske. Dion og Plinius skrifter bekrefter at provinsen var plaget av mer enn bare tvilsomme finanser og korrupte byggeprosjekter, og de politiske konfliktene er fremstredende utenfor domstolene.

7.2.4 Administrative uregelmessigheter

Trajan hadde gitt Plinius instruksjoner om å avdekke administrative uregelmessigheter og gjenopprette en tilfredsstillende forvaltning. Staten ønsket stabilitet og forutsigbarhet slik at beskatning, rettshåndhevelse og ro og orden kunne opprettholdes med så få kostnader og sentraladministrativt personell (soldater inkludert) som mulig. Jeg skal se nærmere på de tifellene som beskrives i bok 10 hvor provinsenes administrative lover, retningslinjer og reguleringer ble tøyet, brutt og oversett.

⁶⁴² Plinius beskriver et bibliotek og en nærliggende åpen plass omgitt av en kolonnade.

⁶⁴³ At Dion så seg nødt til å offisielt overlevere ansvaret til byen tyder på at han hadde et offisielt embete.

Konflikter mellom enkeltpersoner og byen

Fra Amisus rapporterte Plinius at byens advokat hadde presentert et krav for guvernørens tribunal om at borgeren Julius Piso skulle tilbakebetale ca. 40,000 *denarii* tildelt 20 år tidligere av byrådet og folkeforsamlingen (Plin. *Ep.* 10.110).⁶⁴⁴ Amisus' egne lover gav slik jeg forstår det ikke grunnlag for et tilbakebetalingskrav siden dette ble begrunnet med at Trajans *mandata*, slik de var fremsatt i guvernørens edikt, forbød gaver fra byer til privatpersoner (åpenbart pga korrupsjon).⁶⁴⁵ Normalt skulle ikke en fri by som Amisus behøve å følge slike direktiver, men i dette tilfellet benyttet Pisos fiender ediktet til å skade hans stilling.⁶⁴⁶ Dette var interne stridigheter, lignende de problemene Dion av Prusa var innblandet i, og styrker oppfatningen av politisk uro i provinsen, men også et godt eksempel på hvordan offentlige midler ble feilakti benyttet og muligens på bakgrunn av korrupsjon.⁶⁴⁷ Plinius ville ikke avgjøre saken på stedet fordi han forsto at en avgjørelse kunne bli oppfattet som presidens og få konsekvenser for mange personer, og keiseren understreket forbudet, men avfeide enhver retrospektiv lovgivning ved å ikke inkludere saker lengre tilbake enn 20 år (Plin. *Ep.* 10.111). Jeg mener at denne episoden forteller oss at provinsforvaltningens målsetning var å begrense fremtidige tilfeller, og at Plinius skulle innføre retningslinjer som sørget for en lovlig praksis i fremtiden. Trajan forsvarte sitt standpunkt i saken ved å hevde at han beskyttet privatpersoners interesser i like stor grad som byenes, og en lignende holdning kom til overflaten da Plinius spurte om hvilke rettigheter provinsbyene hadde til å kreve in utestående gjeld på bekostning av andre kreditorer (Plin. *Ep.* 10.108).⁶⁴⁸ Tidligere prokonsuler ser ut til å ha tillatt byene prioritet i kredittsaker, og Plinius ba om en fremtidig retningslinje som gav byene et fortrinn fremfor andre kreditorer.⁶⁴⁹ Det var i slike sammenhenger at guvernørene enkelt kunne motta bestikkelser. Akkurat som da han ville senke lånerenten forsøkte Plinius i denne saken å sikre byenes inntekter, men Trajan overlot avgjørelsen til byenes eget lovverk i de enkelte sakene og privilegiet ble derfor kun forebeholdt noen få byer (Plin. *Ep.* 10.109).⁶⁵⁰ Disse to episodene belyser viktige trekk ved provinsforvaltningen. Først og fremst en motvilje fra keiserens side mot avgjørelser som resulterte i at byene kunne få felles interesser ovenfor Roma, og at Trajan så seg bedre tjent med en politisk fragmentert provins. Videre gir eksemplene uttrykk for keiserens oppmerksomhet for enkeltpersoners interesser og ikke bare byene. Det er ingen grunn til å tvile på

⁶⁴⁴ De juridiske omstendighetene i denne saken ble redegjort for i kapittel 7.

⁶⁴⁵ Det er ingen overbevisende grunn til å tro at Trajans direktiver i denne saken omfattet de frie byene i provinsen. Akkurat som med Apamea kunne Amisus påberopt seg fritak fra direktivet pga fri status.

⁶⁴⁶ Plinius sier *eccidicus* [...] *Amisenorum* og ikke at han var i Amisus. Jeg har ingen belegg for at Amisus var en *conventus*-by. Plin. *Ep.* 10.48-49 viser en lignende situasjon i Apamea hvor byen vokter sine privilegier og fryktet enhver endring.

⁶⁴⁷ Verken Plinius eller Trajan viser til tidligere keiserlige tillatelser i saken. Piso var etter alt å dømme en romersk borger og Williams, W., (1990), s. 150 har trolig rett når han hevder at Piso tilhørte byrådet ved å vise til *dignitatis*. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 720 påpeker at Piso kanskje kunne mistet sin eiendoms kvalifisering til byrådet om pengene måtte tilbakebetales.

⁶⁴⁸ Det er her snakk om leieinntekter og salgsinntekter: *vel ex locationibus vel ex venditionibus*.

⁶⁴⁹ Plinius påpeker at noen byer oppfattet de tillatelsene de tidligere hadde fått nærmest som et privilegium.

⁶⁵⁰ D. 50. 10. 1 omtaler at keiseren – ved et langt senere tidspunkt riktignok – kunne gi byer lignende rettigheter.

at Plinius arbeidet iherdig med å legge forholdene til rette for direkte munisipale inntekter som kunne sikre den administrative driften, og at dette var en del av instruksene hans.

Byråd.

Byrådene var den grunnleggende byggeklossen i provinsforvaltningen og besto av de fremste borgerne i hver by, og jeg skal understreke at keiserkorrespondansen oppgir lite direkte informasjon om byrådene, men det finnes noen saker som kan belyse mine problemstillinger om Plinius' stattholderskap.

Fra Nicomedia rapporterte Plinius om et alvorlig problem som kan spores tilbake til etablering av Bithynia-Pontus hvor dette tidligere kongedømmet ble administrativt organisert gjennom eksisterende og nyetablerte byer (Plin. *Ep.* 10.79).⁶⁵¹ I *lex Pompeia* ble det nedfelt at ingen under fylte tretti år kunne holde et embete eller være medlem av byens byråd, og følgelig at alle som hadde holdt et embete skulle innrulleres i byens byråd.⁶⁵² Keiser Augustus' edikt hadde tillat kandidater å holde lavere embeter fra de var tjueto år, og Plinius ville ha Trajans mening om hvorvidt eksmagistrater under tretti lovlig kunne innrulleres i senatene og i så tilfelle om menn under tretti som ikke hadde holdt embeter også kunne innrulleres?⁶⁵³ Sistnevnte hadde vært en nødvendig praksis da unge menn fra byeliten var å foretrekke fremfor vanlige borgere, og jeg tror dette kan ha vært et spørsmål om *old money vs. new money*, og keiseradministrasjonen skulle legge til rette for en favorisering av det etablerte aristokratiet og dermed stenge ute mulige kandidater fra den øvrige befolkningen som kvalifiserte seg. Dette brevet beskriver Plinius' hierarkiske syn på samfunnet og viser at han anså den etablerte eliten som best skikket til å styre, og jeg ser likheter med Plinius' oppfatningen om at senatorene burde være Trajans partner i styret av Romerriket. Trajan bekreftet at Augustus' edikt modifiserte *lex Pompeia*, men avsto at personer kunne innrulleres i byrådet kun fordi de teoretisk var gamle nok (Plin. *Ep.* 10.80). Jeg oppfatter situasjonen som at en slik praksis kunne undergrave grunnleggende prosesser i den greskromerske verden hvor belønningen for bidrag til lokalsamfunnene var politisk makt og ære, og hvis unge menn fra de fremstes rekke automatisk ble innrulert inn i byrådene reduserte dette systemets dynamikk. Systemet var avhengig av en viss konkurranse, og Trajan kan ha sett romersk provinsforvaltning tjent med en ryddig konkurranse om både embeter og byrådsplasser. Siden Plinius ikke omtaler et overskudd i byrådene bør jeg utelukke en økonomisk interesse fra byene. Det er underlig at Plinius uttrykte tvil om hvorvidt byenes handlinger var lovlige da dette åpenbart

⁶⁵¹ Plinius gir ikke inntrykk av at denne saken foregikk i forbindelse med *cenventus* og Williams, W., (1990), s.129 påpeker at flere *censores* må ha oppsøkt Plinius, men Williams' forslag om en samlet tilnærming er ikke nødvendigvis overbevisende. Plinius nevner i denne sammenheng *censoribus*, et embete som ble innført i henhold til Pompeius' lovgivning.

⁶⁵² Pompeius hadde modellert provinsen på Roma, og derfor ble byrådene kalt senat i stedet for *curia*.

⁶⁵³ Sherwin-White, A.N., (1965), s. 671. Augustus' edikt ser ut til kun å ha modifisert Bithynia-Pontus.

var et misbruk av lovverket, og censorenes bekymringer burde ha fjernet Plinius' tvil, men han kan ha fryktet at om han slo hardt ned på praksisen uten keiserlig støtte sto han i fare for å overkjøre Augustus' edikt. Derfor festet han det opprinnelige lovverket og Augustus edikt til sitt eget brev slik at alle forhold ble presentert Trajan, men det hadde ikke vært nødvendig å legge ved Augustus' edikt om dette var gjeldende for hele romerriket. Jeg kan derfor slå fast at ediktet gjaldt en modifisering av kun *lex Pompeia*.

Jeg vil vise at det ble inkludert flere problematiske forhold tilknyttet byrådene i keiserkorrespondansen. I et tilfelle ville Plinius ha Trajans synspunkt på om alle som ble innrullert i byrådene skulle betale en inngangsavgift (Plin. *Ep.* 10.112). *Lex Pompeia* ser ikke ut til å ha inneholdt en lov om at personer innvalgt av censorene skulle betale en avgift, men slik praksis hadde altså forekommet i de byene hvor Trajans *beneficia* hadde tillat en økning i størrelsen på byrådet.⁶⁵⁴ Plinius søker en ryddig avgjørelse for hele provinsen som byene ikke kunne tøye eller omgå og styrke byenes finanser med disse inntektene.⁶⁵⁵ En slik lov ville utelukke de som ikke kunne betale for de munisipale postene, men Trajan slo fast at ingen generell lov kunne bli nedfelt av ham og viste nok en gang til at hver by burde følge sine egne lover (Plin. *Ep.* 10.113).⁶⁵⁶ Jeg forstår det slik at prokonsulen Maximus' regulering av et fåtall byer ble opprettholdt, mens de øvrige byene ikke ble inkludert. Igjen merkes uviljen mot å gi Bithynia-Pontus lover som ombefattet alle byene, og jeg kan ikke utelukke at keiserens respekt for enkelt byers lovverk opprettholdt lojaliteten til keisermakta. Alle byene var tjent med at privilegier og rettigheter ikke ble tildelt alle, og de som falt utenfor i dette tilfellet var trolig mer opptatt av å skaffe seg en bedre posisjon enn å klage over ære som ikke tilfalt dem.

Lex Pompeia oppgav at byene i Bithynia kunne utnevne hvem de ville til æresborgere så lenge de ikke allerede var borgere i en annen by i provinsen.⁶⁵⁷ Da Plinius spurte Trajan om personer som hadde doble borgerskap skulle fjernes fra byrådene av censorene svarte Trajan at de som allerede befant seg i en slik stilling skulle beholde sitt doble borgerskap, men at for fremtiden skulle *lex Pompeia* følges (Plin. *Ep.* 10.114-115). Trajan bekrefter gyldigheten til *lex Pompeia*, men modifiserte ikke lovverket slik Augustus tidligere hadde gjort, men satte ganske enkelt strek over de brudd som hadde forekommet. Nok en gang er det mulig å hevde at keisermakta ikke alltid var

⁶⁵⁴ Prokonsulen Anicius Maximus hadde tillat ytterligere betalinger, men ikke for hele provinsen.

⁶⁵⁵ Byrådsavgifter hadde hos Dion en positiv påvirkning på økonomien i Prusa

⁶⁵⁶ Trajan avslår å gi en generell lov for provinsen også i *Ep.* 10. 109.

⁶⁵⁷ Marshall, A.J., (1968) argumenterer for at Pompeius innførte loven for å hindre at alle de rike skulle ende opp i et fåtall byer. Ordningen skulle sørge for at de nyetablerte byene hadde tilstrekkelig rike menn til både å fungere administrativt, men også for å unngå at byer lokket andres velgjørere til seg. De større byene med lang historie, privilegier og stor ære må ha lokket utenforstående. Dion var som vi allerede har sett borger av mer enn en by: *Or.* 40.10. Flerborgerskap var en etablert praksis i området før provinsen ble etablert, og Pompeius tillot dette, men regulerte det uten at loven ble fulgt til punkt og prikke. Plinius' kommentarer vitner om at selv menn utenfra provinsen hadde borgerskap i byene selv om loven forbød dette; nokså klønede spør Plinius om dette var grunn til å kaste dem ut av byrådene.

innstilt på å straffe provinsborgerne, men heller forsøke å gjenopprette en ryddig forvaltning og i tilfeller som dette, hvor det viste seg at i flere byer fantes mange byrådsmedlemmer som allerede var borgere i andre byer, overså tidligere utskeielser. En drastisk omrokering i sammensetningen i de munisipale byrådene kunne lett svekke provinsens administrative drift.

Jeg kan foreslå at provinsforvaltningen innså en viss ansvarlighet for tidligere korruperte prokonsuler og forklare motviljen mot å utelukkende straffe alle lovbrudd, men dette kan ikke keiserkorrespondansen belegge. Bok 10 gir inntrykk av at Plinius var i Bithynia-Pontus for å avdekke maladministrasjon og korrigere forvaltningen, men uten ordre om å straffe provinseliten i alle sammenhenger.

Slaver

Slaver var en viktig del av det romerske samfunnet, men personer som forsøkte å manipulere den sosiale innordningen ble hardt straffet, og Plinius oppdaget i flere byer (spesielt i Nicomedia og Nicaea) at personer dømt til straffearbeid ble benyttet til oppgaver i byene normalt utført av offentlige slaver (*servi publici*).⁶⁵⁸ I noen tilfeller ble de straffedømte lønnet på lik linje med offentlige slaver og ser ikke ut til å ha fått gjeninnført tidligere statuser. Jeg forstår at Plinius så alvorlige konsekvenser i denne saken fordi den undergravde romersk rettsmyndighet og administrativ praksis (Plin. *Ep.* 10. 31). Plinius kan ikke redegjøre for løslatelsen verken i form av troverdige vitnemål eller dokumenter, men de straffedømte presenterte dokumenter fra dommen og et fåtall av de skal senere ha blitt sluppet fri av prokonsulen (eller en av hans legaters). Siden det ikke var mulig for guvernøren å oppdrive dokumenter mistenker jeg at en tidligere prokonsul hadde gitt tillatelse til at en eller flere byer kunne bruke straffedømte. De straffedømte som ikke kunne vise til korrekte dokumenter hadde muligens kun blitt overført uten guvernørens tillatelse, og jeg mener at denne saken beskriver i hvilken grad forholdene i Bithynia-Pontus var preget av vilkårlige tillatelser og avgjørelser fra forvaltningsapparatet. Plinius var kritisk til at byene forsømte sitt ansvar ved å benytte straffedømte til å utføre administrative oppgaver som normalt ble utført av slaver. Det var ikke et spørsmål om de gjorde en god jobb, men at deres personlige status gjorde dem uskikket til å utføre oppgaver for de munisipale myndighetene. Dette brevet avdekker, slik jeg token saken, ikke bare at slaver var viktige i det munisipale administrasjonsapparatet, men også hvor viktig rettslig status var og hvilken status som sto lavest. Senatoren Plinius stolte langt mer på slaver enn straffedømte. Provinsforvaltningen ønsket åpenbart ikke straffedømte involvert i lokaladministrasjonen og til administrative oppgaver som sekretærer, politioppgaver eller fengselsvakter.⁶⁵⁹ Jeg ser ingen grunn til at Plinius ikke kunne

⁶⁵⁸ Det er vanskelig å si akkurat statusen til disse personene, men *servi poenae* blir foreslått av Sherwin-White, A.N., (1965), s. 603.

⁶⁵⁹ Jones, A.H.M., (1940), s. 242-243, mens Plin. *Ep.* 10.19-20 forteller oss at de ble benyttet som fengselsvakter.

fjerne de straffedømte fra offentlig tjeneste, men han påpekte at uro kunne oppstå og jeg mistenker at uroligheter tilknyttet lignende episoder hadde forekommet tidligere. Det kan se ut til at Bithynia-Pontus hadde opplevd uroligheter i tilknytning til mer enn bare politiske fraksjoner. Det var tydeligvis fare for at de kunne sulte og således lage bråk (jf. Dion *Or.* 46) Uansett beordret Trajan at alle som hadde blitt dømt for mindre enn ti år siden måtte fullføre sine straffer, mens de som hadde eldre straffer kunne brukes til oppgaver i offentlige bad, vaske kloakk og vedlikehold av veier og gater (Plin. *Ep.* 10.32).⁶⁶⁰ Mens både Dion og Archippus møtte forståelse for sine uryddige forhold, og enkeltpersoners interesser hadde blitt understreket tidligere, så viste Trajan lite sympati for de straffedømte han beordret tilbake til hardt straffearbeid, og viste irritasjon over at Plinius ikke øyeblikkelig slo ned på denne praksisen da det var nettopp slikt tull provinsen var plaget av. Provinsforvaltninger ser ut til å ha forventet en viss standard av hvilke personer som deltok i administrasjonen av provinsene.

Jeg kan se at mye av den samme problematikken var aktuell da Plinius spurte om han kunne erstatte *servi publici* med soldater som fangevoktere i fengslene (Plin. *Ep.* 10.19).⁶⁶¹ Det er ingen tvil om at disse slavene tilhørte de munisipale myndighetene (*publicos civitatum servos*) og i så tilfelle ville soldatene spare *conventus*-byene for utgifter.⁶⁶² Her var det snakk om oppbevaring av fanger eller tiltalte i påvente av guvernørens domstol (eller hans juridiske legat) da fengselsstraff ikke ble ansett som straff i motsetning til bøter, straffearbeid, tortur og henrettelse. Plinius gir indirekte uttrykk for at de offentlige slavene muligens ikke var skikket til oppgaven, men et økonomisk element var også til stede og jeg mener at Plinius i dette tilfellet forsøkte å kutte noen byers utgifter, men Trajan avslo å benytte soldater som fengselsvakter og kostnadene forble på byenes hender (Plin. *Ep.* 10.20).⁶⁶³ Byene skulle altså ikke slippe unna å holde og lønne slaver som den keiserlige administrasjonen også benyttet, og i så måte er dette et godt eksempel på hvordan keiserstaten påla byene kostnadene ved administrasjon.

⁶⁶⁰ Trajan understreker videre at dette var som straff å regne. Trajans oppfattelse av hvilke oppgaver disse menneskene kunne utføre forteller hva de munisipale myndighetene utførte i byene.

⁶⁶¹ Vi har tidligere sett på de *mandata* Plinius hadde inneholdt reguleringer vedrørende soldater. I denne saken får Plinius tydelige instruksjoner om ikke å misbruke soldatene som sto til hans rådighet, eller så blir tidligere retningslinjer repetert. Uansett så ser det ut til å ha vært en utydelig linje ved bruken av soldater i Bithynia-Pontus, og Plinius får ikke lov til å skli ut. Plin. *Ep.* 10. 27-28 viser hvor utydelige disse retningslinjene var, og at uregelmessigheter hadde forekommet.

⁶⁶² Plinius gir ikke inntrykk av at byene skulle kompensere staten for utgiftene ved å benytte soldater.

⁶⁶³ Smallwood, E.M., (1967) no. 380 viser en proconsul i Asia som irettesetter Efesos fordi byen hadde brukt frie menn til oppgaver som billigere offentlige slaver kunne utført.

Cursus publicus

Flere ganger i løpet av korrespondansen nevner Plinius det offentlige transportsystemet, og enhver regulering eller misbruk kan fortelle noe om hvor effektiv provinsforvaltningen var.⁶⁶⁴ Plinius kan ikke ha hatt detaljerte instruksjoner om transportsystemet siden han flere ganger konsulterte keiseren, men jeg skal argumentere for at det forelå en oppfordring om å begrense misbruket av tjenesten.⁶⁶⁵ Eliten hadde tilgang til transportsystemet gjennom guvernøren i form av reisedokumenter (*diplomata*).⁶⁶⁶

Det var misbruk av dette transportsystemet Plinius var opptatt av da han spurte Trajan om han skulle godkjenne utgåtte *diplomata* (Plin. *Ep.* 10.45). Slike dokumenter ser ut til å ha vært tidsbegrenset, men jeg kjenner verken til gyldighetsperioden eller når dette ble innført.⁶⁶⁷ Selv om det er ytterst vanskelig å belegge med kilder kan jeg forestille meg at utgåtte *diplomata* ofte ble benyttet.⁶⁶⁸ Utgåtte dokumenter kan ha blitt benyttet til å utnytte lokalbefolkningen og Trajan slo fast at slike *diplomata* ikke skulle godkjennes, og lovet å sørge for at nye *diplomata* ble sendt ut til alle provinsene i god tid (Plin. *Ep.* 10.46).⁶⁶⁹ Guvernører utstedte altså ikke egne *diplomata* i provinsene og keiserens personlige segl ser ut til å ha vært nødvendig, og et *diplomata* fra guvernøren kan ha blitt regnet som et *beneficium* i visse tilfeller (Plin. *Ep.* 10.64). Det er altså all grunn til å tro at befolkningen i Bithynia-Pontus kan ha blitt utnyttet av personer med utgåtte *diplomata*. Denne brevvekslingen forteller hvor begrenset kontroll provinsforvaltningen hadde over *cursus publicus* i denne perioden i Bithynia-Pontus. Provinsforvaltningens viste riktignok omtanke for befolkningen, men Plinius var trolig mer opptatt av å korrigere malpraksisen for å opprettholde respekten for keiserens segl. En vedvarende utbytting av lokalbefolkningen langs veiene, de samme menneskene som betalte for vedlikeholdet, ville trolig i lengden sette opprettholdelsen av kommunikasjonen i Romerriket i fare, og forklarer trolig provinsforvaltningens bekymringer best.

Jeg skal vise noen flere poenger ved å trekke frem en brevveksling som jeg oppfatter som underlig. Plinius meddelte ved en anledning keiseren om at hans hustru hadde reist hjem til Italia ved hjelp

⁶⁶⁴ Dette systemet ble benyttet av sendebud med brev og lignende, og av personer utstedt med *diplomata*. Begge gruppene kunne rekvirere både hester, mat og losji av lokalbefolkningen langs reiserutene. Mitchell, (1976), *JRS*, s. 106.

⁶⁶⁵ Trajan viser ingen irritasjon ovenfor Plinius' forespørsler vedrørende transportsystemet – slik han gjorde med byggeprosjektene og slavene i offentlig tjeneste – og dette taler til fordel for uspesifiserte instruksjoner.

⁶⁶⁶ Kostnadene var som vi allerede har sett en viktig grunn til at Byzantiums årlige hilsen til keiseren ble begrenset og sendt med guvernørens budbringer til Roma: Plin. *Ep.* 10. 43. Nicaea fikk senere lov til å sende sitt brev sammen med guvernørens budbringer og sparte således kostnadene ved en delegasjon til Roma: Plin. *Ep.* 10.83. Sherwin-White, A.N., (1965), s. 627 viser til forsøk på å begrense misbruk fra Claudius' tid.

⁶⁶⁷ Williams, W., (1990), s. 106 påpeker at Plinius' brev er den eneste kilden som omtaler tidsbegrensningen og foreslår 31. desember som utløpsdato da Plinius sendte forespørselen i januar.

⁶⁶⁸ Bithynia-Pontus geografiske posisjon må ha resultert i stor trafikk gjennom provinsen – både militært, offisielt og sivilt – og ville vært en naturlig rute om sjøveien var ugunstig.

⁶⁶⁹ Dette forteller oss at Plinius og andre guvernører ikke bare hadde et begrenset antall *diplomata* de kunne dele ut hvert år, men også at disse ble utstedt av keiseradministrasjonen i Roma.

av *diplomata* da hennes bestefar døde og dette brevet er det nærmeste jeg kommer de første femten personlige brevene i keiserkorrespondansen (Plin. *Ep.* 10.120). Plinius påpekte at han hittil kun hadde delt ut reisedokumenter til personer i keiserlig tjeneste eller ærende, men at omstendighetene denne gangen hadde fremtvunget et avvik. Keiseren understreket betydningen av en hurtig reise i slike omstendigheter og dette forteller at regelverket og de korrekte prosedyrene kunne tøyes når det gjaldt *amicitia* (Plin. *Ep.* 10.120). Denne brevvekslingen illustrerer et argument jeg har fremlagt flere ganger, nemlig at det er svært vanskelig å skille mellom den personlige og den offisielle rollen til embetsmenn som Plinius fordi embeter var sterkt knyttet til innehaverens person, stilling og ære. Jeg mener at Trajans imøtekommenhet forteller at mellom senatoreen Plinius og keiseren var noen ting alltid viktigere en administrativ forvaltning, nemlig vennskap. Dette er det siste brevet i keiserkorrespondansen, og jeg er ikke så sikker på at det er tilfeldig. Plinius, i motsetning til de aller fleste tilfeller tidligere i bok 10 handlet før han spurte Trajan. Som en avslutning på en smakebit av Plinius' bedrifter som keiserlegat synes jeg det faller riktig så pent på plass å avslutte med et mer personlig brev.

7.3 Oppsummering

Selv en forfatter i Roma fikk med seg hvor korruperte guvernørene kunne være under prinsipatet og hvordan provinsbefolkningen kunne lide under en korrumpert forvaltning. Jeg har vist at kildematerialet avdekker korrupsjon og kriminelle handlinger fra guvernørenes side, og at Bithynia-Pontus var en problematisk provins i denne sammenhengen. Men jeg har redegjort for at de delene av Plinius' *mandata* som jeg har identifisert i bok 10 i større grad var rettet mot de munisipale myndighetenes elendige finanser, men jeg har påpekt at problemene delvis skyldtes korruperte prokonsuler. Jeg har ikke funnet overbevisende belegg verken i Plinius' brev, Dions taler eller det øvrige kildematerialet for at det hadde forekommet en invitasjon fra provinsens byer, eliten eller provinsråd forutfor Plinius' stattholderskap som reflekterer de administrative og politiske problemene i Bithynia-Pontus. Keiserkorrespondansen tyder på at initiativet kom fra det administrative apparatet i Roma, muligens Trajan selv som en følge av prokuratørenes rapporter, og bok 10 står som et vitnemål om at keiseradministrasjonens mistanker i løpet av Plinius' knappe stattholderskap ble bekreftet.

Utrustet med betydelige fullmakter har jeg argumentert for at Plinius systematisk satte i verk et omfattende inspeksjonsarbeid som antageligvis kom som et sjokk på provinsen; finansene i alle byene ble inspisert og utestående penger ble krevd tilbakebetalt i et betydelig omfang.⁶⁷⁰ Eksisterende og forlatte byggeprosjekter blir inspisert og enten rettleidet eller gjenopptatt. Min undersøkelse har vist at dette arbeidet foregikk som forventet i form av at guvernøren med en

⁶⁷⁰ I *Ep.* 10.70 var Plinius på jakt etter noen manglende møbler, og saken skal trolig fortelle både Roma og Bithynia-Pontus at denne guvernøren var villig til å vende på hver sten.

begrenset stab reiste mellom *conventus*-byene, men jeg har argumentert for at Plinius i tillegg ikke bare foretok uventede stopp i ytterligere byer, men også utførte inspeksjoner der hvor dette tidligere ikke hadde vært praksis. Plinius ble ikke utstyrt med flere assistenter, flere soldater eller et korps av juridiske legater som kunne fritta ham fra de regulære pliktene, og systematikken og nedslagsfeltet overrasker. Bok 10 beskriver hvordan Plinius avdekket en til tider uholdbar administrativ praksis i Bithynia-Pontus, både fra de munisipale myndighetene og resultater av prokonsulenes uryddige praksis, men jeg har påpekt hvor lite informasjon korrespondansen gir om de rettslige følgene. Jeg har foreslått at keiseradministrasjonen muligens ikke så seg tjent med å straffe eliten i et stort omfang, men har ikke oversett at Plinius vegret seg av flere ukjente grunner eller til og med ha vært bestukket. Uansett er det min oppfatning at brevene ikke gir tilstrekkelig informasjon og jeg har åpnet for at slik informasjon kan ha blitt fjernet i redigeringsarbeidet.

Jeg har i dette kapitlet hevdet at en utjevning av provinsbyenes forskjellige statuser og privilegier var et skritt Roma helst ikke var villig til å ta for å gjenopprette en tilfredsstillende administrativ praksis, og at det er fornuftig å forstå at selv om Roma styrte Bithynia-Pontus som en geografisk enhet så ikke keisermakta seg tjent med politisk enhet. Det ser ut til at keiseradministrasjonen anså det som langt enklere å styre provinser ved å forhandle med hver enkelt by fordi en felles juridisk plattform kunne skape rom for politisk enhet. Dette kan være enda en forklaring på at provinsrådet er fraværende i keiserkorrespondansen. Men jeg har redegjort for at det ikke var noen fare for en slik utvikling da Bithynia-Pontus var sterkt plaget av interne konflikter både på provinsplan og byplan, og jeg har argumentert for at keisermakta derfor ganske enkelt forsatte å respektere privilegier staten ikke alltid var tjent med, men som provinsforvaltningen var tjent med i det lange løp. Plinius' stattholderskap representerer kun noen få år innenfor en større historisk periode, og kan således knapt endre oppfattelsen av en passiv keisermakt, men jeg kan ikke forstå at Trajan ikke godkjente i det minste deler av de administrative grepene Plinius ble sendt til Bithynia-Pontus for å utføre. Ble forholdene i Bithynia-Pontus bedre som et resultat av Plinius' bedrifter? Dette forteller kildene lite om, og Plinius' etterfølger, Cornutus Tertullus, tok over som keiserlegat uten en tilsvarende tittel, men dessverre har ikke hans korrespondanse med keiser Trajan overlevd.

8. Konklusjon.

I denne oppgaven har jeg undersøkt hva Plinius' stattholderskap var ment å skulle oppnå, hvordan Plinius forvaltet provinsen Bithynia-Pontus, og hvordan dette påvirker vår kunnskap om stattholderskapet, romersk provinsforvaltning og Trajans provinsadministrative politikk. Jeg har rettet et kritisk blikk på keiserkorrespondansens kildeverdi, og vektla utnevnelsen og instruksene Plinius ble utstyrt med. En underliggende problemstilling har vært å bedømme om keiserkorrespondansen er representativ for provinsforvaltningen under prinsipatet.

Plinius, en guvernør utenom det vanlige?

I denne oppgaven har jeg presentert en tolkning av Plinius den yngres stattholderskap i Bithynia-Pontus. Jeg har argumentert for at de brevene som utgjør keiserkorrespondansen er utvalgte og redigerte versjoner av den offisielle korrespondansen som fant sted i løpet av Plinius' stattholderskap. Oppgaven konkluderer med at bok 10, i likhet med Plinius' private brev, ble sluppet i sirkulasjon som en smakebit på hans bedrifter som guvernør i Bithynia-Pontus. Jeg har avvist at bok 10 kan behandles som et ubehandlet arkivmateriale, men vist at til tross for klare ideologiske ytringer om den nye tiden, den sittende keiseren og hans *virtutes*, fremstår ikke bok 10 som keiserlig propaganda. Dette reduserer muligheten for at keiserkorrespondansen inneholder oppspinn eller påstander og beskrivelser Plinius ikke hadde dekning for. Jeg mener at bok 10 ikke kan behandles som mindre problematisk enn de private brevsamlingene som ble sluppet i sirkulasjon under Plinius' navn.

I denne oppgaven har jeg vist at stattholderen Plinius var del av en romersk provinsforvaltning, uten et omfattende byråkrati, som overlot det meste av den daglige driften til de munisipale myndighetene; provinsforvaltningens fremste målsetninger var skatt, rettshåndhevelse og ro og orden. Problemer ser ut til å ha blitt løst *ad hoc* uten omfattende økninger verken i mannskap eller oppgaver, og systemet overlot mye til guvernørens dømmekraft. Videre har oppgaven redegjort for at Bithynia-Pontus var sterkt plaget av politisk uro og et administrativt forfall både hos de munisipale styresmaktene og i det keiserlige forvaltningsapparatet. Keiseradministrasjonen tildelte Plinius instruksjoner som tok sikte på å identifisere, korrigere og gjenopprette en ryddig forvaltning i Bithynia-Pontus - instruksene ser ut til å ha vært generelle og kan forklare flere av Plinius' henvendelser om uklarheter. Denne oppgaven har hevdet at Plinius ble sent til Bithynia-Pontus fordi han var godt skikket til å korrigere de problemene som plaget provinsen. I løpet av oppgaven har jeg redegjort for at det forekom en økt oppmerksomhet ovenfor provinsen fra keisermaktens side, men avvist at stattholderskapet kan forklares som et direkte ledd i forberedelsene til det kommende felttoget mot Parterriket.

Jeg har argumentert for at fullmaktene, systematikken, og grundigheten i Plinius' handlinger vitner om en guvernør hvis handlinger kan ha kommet som et lite sjokk på deler av befolkningen i Bithynia-Pontus. Oppgaven har hevdet at disse trekkene skiller Plinius' stattholderskap fra forskningens fremstilling av romersk provinsforvaltning i perioden. I denne sammenhengen har jeg argumentert for at instruksene kan ha fritatt Plinius fra forpliktelsen om å følge tidligere prokonsulens avgjørelser eller *senatus consulta*, og sammen med legaten Servilius Pudens' tilstedeværelse, presentert Plinius' posisjon i Bithynia-Pontus som uvanlig. Jeg har akseptert Alföldys rekonstruksjon, og tatt utgangspunkt i at Plinius hadde prokonsulære fullmakter; dette vil si at Plinius hadde en prokonsulær stilling med spesifikke instruksjoner og keiserlige fullmakter i form av rollen som keiserens legat. Utgangspunktet for Plinius' stattholderskap kan ikke betraktes som uforbeholdent representativt for guvernører under prinsipatet. Min konklusjon er derfor at keiserkorrespondansen kan benyttes til å beskrive en romersk guvernørs generelle arbeidsrammer, men at instruksene, systematikken og fullmaktene som preger stattholderskapet, i større grad enn provinsforvaltningens begrensninger, beskriver systemets handlingsrom. Denne provinsen kom innenfor keisermaktens radar på et eller annet tidspunkt etter at det trajanske regimet valgte å trappe opp konflikten i Donau-området. Min tolkning av keiserkorrespondansen er at selv om Plinius' stattholderskap utspilte seg innenfor den administrative rammen forskningen presenterer, så er det nok problematiske elementer til å hevde at Plinius' tid i Bithynia-Pontus ikke uten forbehold kan aksepteres som en standard fremstilling av den romerske provinsforvaltningen.

Plinius' administrative arbeid.

I denne oppgaven har jeg vist at guvernøren Plinius fungerte som en *imperial broker*, og det kildematerialet oppgaven har benyttet ser ut til å støtte påstanden om at keiserlig *beneficia* fungerte som en konsoliderende drivkraft i forholdet mellom keisermakta og provinsene. Jeg mener at dette kan fungere som en forklaringsfaktor på hvordan og hvorfor det romerske provinsforvaltningsapparatet ble drevet og fungerte i henhold til sitt formål.

Hæren var grunnmuren i keisermaktens posisjon, og spesielt keiserlegatene ble tildelt et viktig militært ansvar, men jeg har konkludert med at Plinius' militære bedrifter hovedsakelig var administrative. Denne oppgaven har understreket at forskningen ikke må undervurdere provinsens funksjon som kommunikasjonsledd mellom Donau-området og de østlige provinsene eller som forsyningsområde for legionene i Donau-området. Et Bithynia-Pontus plaget av politiske uroligheter og et korrump administrativt apparat kan ha undergravet disse funksjonene.

I denne oppgaven har jeg vist hvor sentralt rettshåndhevelsen sto i den romerske provinsadministrasjonen, og en pliktoppfyllende Plinius tilbrakte mye tid i provinsens *conventus*-sentre. Jeg har vist at Plinius hadde instruksjoner om å følge stramme juridiske retningslinjer fordi

Bithynia-Pontus' rettsforvaltning hadde degenererte under korrupte prokonsuler og lokale styresmakter. Videre har jeg avdekket keiserlig motstand mot at provinsforvaltningens rettsapparat ble misbrukt. Trajans kritikk av *maiestas* og anonyme anklager, samt oppgjør utenfor domstolene, har jeg tolket som ledd i gjenopprettelsen av en rettferdig og objektiv rettspraksis som ikke undergravde romersk myndighet eller legitimitet i provinsen.

Jeg har i løpet av denne oppgaven hevdet at Plinius' *mandata* var rettet spesielt mot de munisipale myndighetenes uryddige finanser, ukontrollerte byggeprosjekter og korrupsjon. Til tross for sitt finansielle oppdrag ser det ikke ut til at Plinius hadde noe med det daglige oppsynet med provinsfinansene eller byenes finanser å gjøre. Oppgaven har argumentert for at Plinius stoppet i flere enn kun en håndfull *conventus*-byer og at dette kan forklares med fullmakter som gav ham myndighet til å inspisere alle provinsens byer. Formålet med inspeksjonene ser ut til å ha vært å rydde opp i en utvikling som kunne undergravde provinsens skatteevne, rollen som kommunikasjonsåre og den romerske administrative legitimiteten. Jeg har vist at det i større grad var snakk om å korrigere maladministrasjon enn å etablere et nytt provinsforvaltningsapparat i Bithynia-Pontus. Derfor har jeg vært tilbakeholden med å betrakte Plinius' stattholderskap som et veiskille eller en ny kurs i romersk provinsforvaltning.

Konklusjon.

Jeg har argumentert for at bok 10 ikke er et arkivmateriale, og at det er mulig å betrakte keiserkorrespondansen som noe mer enn bare administrativ kommunikasjon. Denne oppgaven har argumentert for at Plinius hadde en personlig agenda med produksjonen av keiserkorrespondansen, nemlig å videreføre selvportrettering fra de 9 første bøkene og inkludere keiser Trajan. Jeg mener at Plinius' fremste formål var å overbringe sine idealer og verdier ved å fremstille seg selv som en "god" guvernør og Trajan som en "god" keiser, og at brevenes uklare skille mellom den private og den offentlige sfære ikke bare bør tolkes som et faktisk uttrykk for hvordan det romerske administrative apparatet var bygget opp, men også et uttrykk for vennskapet mellom senatoren Plinius og keiseren Trajan. Sistnevnte har jeg påpekt at vi bør ta visse forbehold for. Jeg har åpnet for at bok 10 kan ses i sammenheng med det programmet Plinius presenterte i *Panegyricus*, men har ikke latt oppgaven følge denne tråden lengre enn at keiserkorrespondansen fremstår som et eksempel på hvordan samarbeidet mellom keiser og lydige senatorer var til Romerrikets beste. Plinius' fremstilling av det romerske samfunnets orden og sosiale struktur og keisermaktens legitime posisjon preger bok 10. Til tross for disse ideologiske elementene har jeg argumentert for at brevene ikke er fiktive, men til å stole på fordi bok 10 ville aldri blitt sluppet i sirkulasjon om ikke regimet gav sin tillatelse og det er ikke noen grunn til at Trajan skulle ha noen innvendinger. Brevenes karakter som offentlige dokumenter bør ha avskrekket Plinius fra å legge

til innhold utover en særdeles positiv holdning til det trajanske regimet. Bok 10 gir et troverdig inntrykk av hvordan en offisiell korrespondanse kan ha sett ut, men jeg har mener å ha vist at det er grunnlag til å tro at slike brev inneholdt flere detaljer og muligens flere saker. Plinius' ukritiske holdning til keiserens avgjørelser er det ingen grunn til å utsette noe på, men brevenes i overkant positive holdning til regimets fortrefelighet skyltes trolig ikke bare tidens retoriske stil eller politiske klima.

Denne oppgaven har redegjort og argumentert for at Plinius' stattholderskap hadde som formål å dempe politiske uroligheter, identifisere og korrigere maladministrasjon og gjenopprette en ryddig og effektiv provinsforvaltning i Bithynia-Pontus som keisermakten kunne stole på. Jeg mener det er grunn til å tro at Plinius' administrative bakgrunn var en avgjørende faktor for at han ble sendt til Bithynia-Pontus, men instruksene, systematikken og fullmaktene gjør det problematisk å betrakte dette stattholderskapet som representativt for hvordan andre provinsguvernører opererte i prinsipatet. Hvis det stemmer at Plinius ble utnevnt til Bithynia-Pontus på grunn av en problematisk tilstand, med instruks som gikk på bekostning av byenes autonomi og på bakgrunn av sin administrative kompetanse og erfaring, sår dette tvil om i hvilken grad den romerske keiseradministrasjonen under prinsipatet var en reaktiv stat uten vilje og evne til å gripe inn i lokal administrasjon i provinsene. Jeg mener at Plinius' brev beskriver et statsapparat som forfulgte sine interesser med de midlene det hadde tilgjengelig og var villig til å gripe inn i provinsenes selvstyre bare det var viktig nok – som i tilfellet Bithynia-Pontus. Denne oppgaven har vist at keiserstaten fryktet en sviktende kommunikasjon, redusert militær forsyning og reduserte skatteinntekter om forholdene i Bithynia-Pontus fikk vedvare eller eskalere. Dessuten var ikke keisermakta tjent med tilstander hvor Romas lovverk, avtaler og ikke minst legitimitet ble brutt, tilsidesatt eller oversett av provinsbefolkningen.

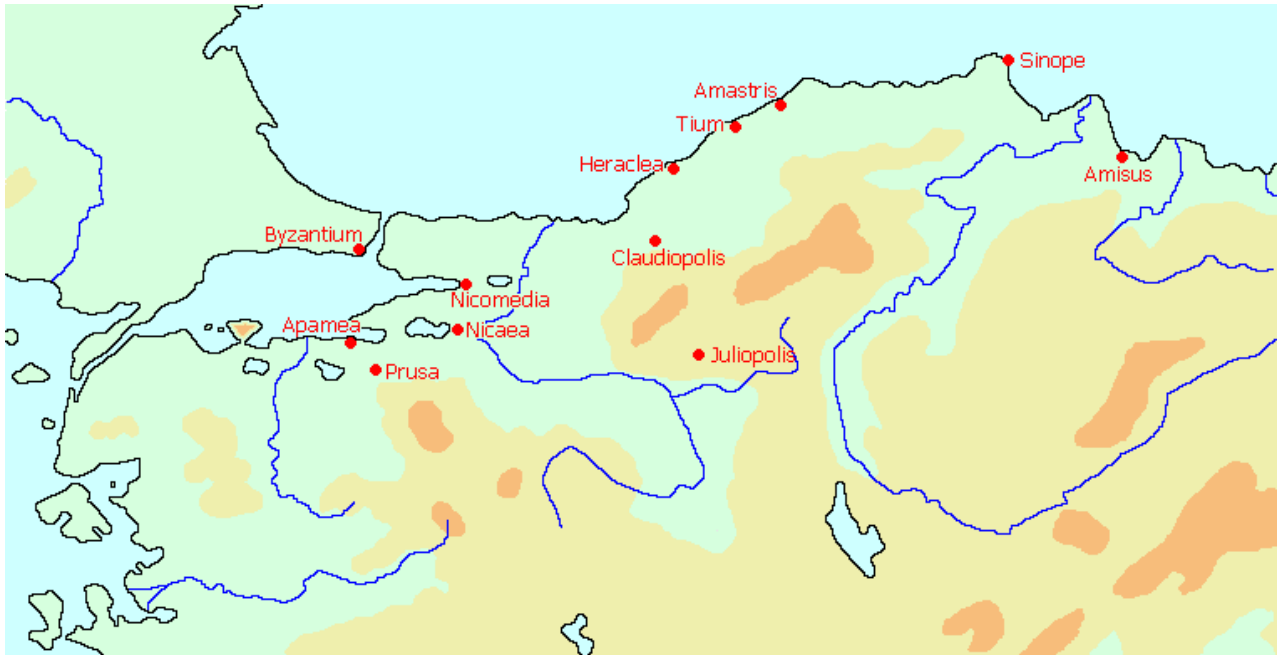
Jeg har kommentert at selv om Plinius hadde en begrenset stab til rådighet, ser han ut til å ha opprettholdt kontroll og vært i stand til å identifisere malpraksis, etterforske saker og straffe de skyldige. Det er verdt å merke seg at verken Plinius eller Trajan mente at provinsforvaltningen ikke alltid var tjent med å straffe personer som var skyldige i lovbrudd, enten direkte eller indirekte, forårsaket av den uryddige provinsforvaltningen. Det ser ut til at trusselen om straff fra rettsapparatet eller soldatene ikke var den eneste faktoren som opprettholdt provinsbefolkningens lojalitet til statsapparatet, og jeg har argumentert for at keisermakta forsøkte å opprette og opprettholde lojalitetsbånd mellom keiserstaten og provinsene. Provinslojaliteten innebar en aksept fra provinsbefolkningens side av keisermaktens legitimitetskrav som samfunnets øverste politiske, militære og religiøse maktinstans. Denne lojaliteten ble vedlikeholdt gjennom offentlig kult og *imperial brokers*. Plinius' oppdrag hadde et element av ”provinsoppdragelse”, og kombinert med

rollen som *imperial broker* åpner dette for at keiserlig representanter som Plinius hadde et langt bredere ansvar enn det administrative. Jeg er ikke i tvil om at keiserkorrespondansen belyser at guvernørene – menn som Plinius – ikke bare var opptatt av de administrative forholdene, men også fungerte som keisermaktens ideologiske agenter i større grad enn brevene gir direkte inntrykk av. Lojalitet hos provinsbefolkningen ville utvilsomt gjøre de administrative oppgavene langt enklere for provinsforvaltningen, og rolige forhold holdt soldatene ved grensene – der de hørte hjemme og hvor keiseren ønsket å holde dem.

Plinius' keiserkorrespondanse er derfor først og fremst et uttrykk for at romersk provinsforvaltning under prinsipatet ikke bare var problematisk, men også svært avhengig av det sittende regimets evne til å opprettholde kontroll, og iverksette de nødvendige grepene for å gjenopprette kontroll om systemet sviktet. Eksemplet Bithynia-Pontus vitner om at keisermakta ikke alltid hadde interesse, kapasitet eller et ønske om å holde oppsyn med hver enkelt provins, så lenge de grunnleggende behovene staten hadde ble tilstrekkelig ivaretatt. Regimeskiftet i 96 avslører hvor sårbar provinsforvaltningen kunne være ovenfor politiske endringer i sentrum. Dessuten vitner Bithynia-Pontus om hvordan en fokusendring kunne bringe en oversett provins innenfor keisermaktens radar, og hvordan keiseradministrasjonen forsøkte å korrigere en uryddig provins i henhold til både de overordnede politiske/militære behov og de ideologiske. Et imperium basert på ære og administrert av en håndfull uprofesjonelle aristokrater burde ha en hemmelighet bak sitt langvarige styre, og jeg mener at Plinius' keiserkorrespondanse avslører noe av den hemmeligheten – det er synd at Plinius ikke forteller den hele og fullstendige historien om sitt opphold i Bithynia-Pontus. Bok 10 beskriver den ideelle kombinasjonen av en fremragende administrator og en *patronus*, og keiseren som en rettferdig og objektiv *dominus* som ivaretok Romerriket. Plinius og Trajan fremstår som eksempler på ”gode” menn som brukte sin tid til Romerrikets opprettholdelse og ære – slik det fremstilles i *Panegyricus*.

10. Vedlegg.

Kart over provinsen Bithynia-Pontus.

9. Bibliografi

Til tross for at jeg har undersøkt et enkelt stattholderskap har arbeidet med romersk provinsforvaltning brakt et betydelig forskningsarbeid inn i oppgaven. Jeg har inkludert noen få verk som det ikke er referert til, men som har bidratt til arbeidet. Når det gjelder antikke kilder har jeg valgt å oppgi kun de tekstene som utgjør en betydelig del av kildegrunnet. I de øvrige tilfellene har jeg forsøkt å oppgi forkortelsene etter standarden i Oxford Classical Dictionary.

Antikke kilder

- Augustus* Brundt, P. A. og Moore, J. M., (Ed.), (1967), *Res Gestae Divi Augusti*, (Oxford University Press,: Oxford).
- Cicero* Winstedt, E.O., (1912), *Letters to Atticus*, I-III(The Loeb classical library).
- Miller, W., (1913), *De officiis*, (The Loeb classical library).
- Williams, W.G., (1926), *The Letters to his friends*, I-III (The Loeb classical library).
- Shackleton-Bailey, D.R., (2001), *Letters to friends*, I-III, (The Loeb classical library).
- Digesta* Watson, Alen (ed.), (1998), *The Digest of Justinian*, I-II (Philadelphia : University of Pennsylvania Press).
- Dio Cassius* Cary, E., (1925), *The Roman History, Books 61-70*, (Loeb Classical Library).
- Scott-Kilvert, I., (1987), *The Roman History*, (Penguin Books: London).
- Dion av Prusa* Cohoon, J. W., Crosby, H. L., (1932), *Dio Chrysostom in five volumes*, (The Loeb classical library).

Russell, D.A., (1992), *Orations VII, XII and XXXVI*, (Cambridge : Cambridge University Press).

Josephus

Williamson, G., Smallwood, E.M., (1981), *The Jewish War*, (Penguin Books: London).

Whiston, W., (1980), *The Works of Josephus*, (Peabody, Mass. : Hendrickson publishers).

Juvenal

Henderson, J., (2004), *Juvenal and Persius*, (Loeb Classical Library).

Martial

Shackleton Bailey, D.R., (1993) *Epigrams*, (Loeb Classical Library).

Plinius d.e.

Rackham, H., (1989), *Natural History: Bk. 3-7, v. 2*, (Loeb Classical Library).

Plinius d.y.

Radice, B., (1969), *Pliny, Letters and Panegyricus*, (Loeb Classical Library).

Williams, W., (1990), *Correspondence with Trajan from Bithynia (Epistles 10)*, (Warminster : Aris & Phillips).

Walsh, P.G., (2006), *Pliny the Younger: Complete Letters*, (OUP: Oxford).

Tacitus

Birley, A., (1999), *Agricola and Germany*, (OUP: Oxford).

Fyfe, W.H., (1999), *The Histories*, (OUP: Oxford).

Grant. M., (2003), *The Annals of Imperial Rome*, (Penguin Classics: Penguin Press).

Yardley, J.C., (2008), *The Annals: The Reigns of Tiberius, Claudius, and Nero*, (OUP:Oxford).

Dokumentsamlinger

- CIL* *Corpus Inscriptionum Latinarum* (1863-), (Berolini : de Gruyter).
- ILS* Dessau, H., (1892-1916), *Inscriptiones Latinae Selectae*, (Berlin).
- PIR* Groag, E., Stein, A., (1871-1950), *Prosopographia Imperii Romani saec. I-III*, (Berolini et Lipsiae : apud Walter de Gruyter & co).
- Oliver Oliver, J.H., (1989), *Greek constitutions of early Roman emperors from inscriptions and papyri*, (Philadelphia : American Philosophical Society).
- Sherk Sherk, R.K., (1988), *The Roman Empire : Augustus to Hadrian*, (Cambridge : Cambridge University Press).
- Smallwood Smallwood, E.M., (1966), *Documents illustrating the principates of Nerva, Trajan and Hadrian*, (Cambridge : Cambridge University Press).

Sekundærlitteratur

- Adkin, N., (1998), "The younger Pliny and Ammianus Marcellinus", *Classical Quarterly*, New Series, vol. 48.
- Andersen, Ø., (1996), *I retorikkens hage*, (Universitetsforlaget: Oslo)
- Ando, C., (2000), *Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire*, (UCP: Los Angeles).
- Alföldy, G., (1999), "Die Inschriften des Jüngerer Plinius und seine Mission in der Provinz Pontus et Bithynia", *AAntHung*, vol. 39.
- Alston, R., (1998), *Aspects of Roman History: A.D. 14-117*, (Routledge: London).'
- Arnold, P., (1914), *Roman Provincial Administration*, (Oxford: Oxford).
- Ash, R., (2003), "Aliud est enim epistulam, aliud historiam ... scribere: Pliny the historian", *Arethusa*, vol. 36.
- Aubrion, E., (1989), "La 'Correspondance' de Pline le Jeune: Problèmes et orientations actuelles de la recherche", *ANRW II*, 33, (New York).
- Badian, E., (1958), *Foreign Clientelae : (264-70 B.C.)*, (Oxford : Clarendon).
- Beard, M., North, J., Price, S., (1998), *Religions of Rome*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Bennett, J., (2001), *Trajan: Optimus Princeps*, (Routledge: London).

- Birley, E., (2000), *Onomasticon to the younger Pliny : Letters and Panegyric*, (Leipzig : Saur).
- Bodel, J., (2001), *Epigraphic evidence : ancient history from inscriptions*, (London : Routledge).
- Borkowski, A., (1994), *Textbook on: Roman Law*, (BPI: London).
- Bowman, A.K., (1994), *Life and letters on the Roman frontier: Vindolanda and its people*, (London : British Museum Press).
- Bowman, Champlin, Lintott, (1996), *The Cambridge Ancient History: The Augustan Empire: 43 B.C – A.D. 69*, v. 11, 2nd Ed., (Cambridge University Press: London)
- Bowman, Garnsey, Rathbone, (2000), *The Cambridge Ancient History: High Empire v. 11*, 2nd Ed., (Cambridge University Press: London).
- Braund, D., (1988), *The Administration of the Roman Empire: 241BC – AD193*, (UEP: Exeter).
- Brunt, P.A., (1961), “Charges of provincial maladministration under the early Principate”, *Historia*, vol 10.
- Brunt, P.A., (1966), “The ‘fiscus’ and its development”, *JRS*, vol. 56.
- Brunt, P.A., (1975), “The Administration of Roman Egypt”, *JRS*, vol. 65.
- Brunt, P.A., (1977), “Lex de imperio Vespasiani”, *JRS*, vol. 67.
- Brunt, P.A., (1981), “The Revenues of Rome”, *JRS*, vol. 71.
- Brunt, P.A., (1983), ”Princeps and equites”, *JRS*, vol. 73.
- Brunt P.A., (1988), *The fall of the Roman Republic and related essays*, (Oxford : Clarendon Press).
- Brunt, P., A., (1990), *Roman Imperial Themes*, (Oxford: New York).
- Burton, G., P., (1965), “Proconsuls, Assizes and the Administration of the Empire”, *JRS*, vol. 65.
- Burton, G.P., (1975), “Proconsuls, Assizes and the Administration of Justice under the Empire”, *JRS*, vol. 75
- Burton, G., P., (1976), “The Issuing of Mandata to Proconsuls and a new Inscription from Cos”, *ZPE*, 21.
- Burton, G., P., (1979),”The curator rei publicae. Towards a reappraisal”, *Chiron*, vol. 9.
- Burton, G., P., (1993),”Provincial Procurators and the Public Provinces”, *Chiron*, vol. 23.
- Burton, G.P., (1996), ” The Lex Irnitana, ch. 84, the Promise of Vadimonium and the Jurisdiction of Proconsuls”, *Classical Quarterly*, New Series, vol.46.

- Burton, G., P., (1998), "Was There a Long-term Trend to Centralisation of Authority in the Roman Empire", *Revue de Philologie*, vol. 72.
- Burton, G., P., (2000), "The Resolution of Territorial Disputes in the Provinces of the Roman Empire", *Chiron*, vol. 30.
- Burton, G., P., (2002), "The Roman Imperial State (A.D. 14-235): Evidence and Reality", *Chiron*, vol. 32.
- Burton, G., P., (2004), "The Roman Imperial State, Provincial Governors and the Public Finances of Provincial Cities: 27 B.c. – A.D. 235", *Historie* vol. 53.
- Cameron, A., (1965), "The Fate of Pliny's Letters in the Late Empire" *Classical Quarterly*, New Series, vol. 15.
- Cameron, A., (1967), "Pliny's Letters in the Late Empire: An Addendum", *Classical Quarterly*, New Series, vol. 17.
- Campbell, B., (1975), "Who Were the 'Viri Militares'?", *JRS*, vol. 65.
- Champion, C. B., (2004), *Roman Imperialism: readings and sources*, (Blackwell: Oxford).
- Conte, G.B, (1994), *Latin literature : a history*, (Baltimore, Md. : Johns Hopkins University Press).
- Cotton, H.M., (1981), "Military tribunates and the exercise of patronage", *Chiron*, vol. 11.
- Corbier, M, (1977), "L'aerarium militare", i, *Armes et fiscalite dans le monde antique*, (Editions du CNRS: Paris).
- Courtney, E., (1980), *A commentary on the Satires of Juvenal*, (London : Athlone Press).
- Crook, J.A., (1967), *Law and life of Rome*, (London : Thames and Hudson).
- Cuntz, O., (1926), "Zum Briefwechsel des Plinius mit Traian" *Hermes*, vol. 61.
- Davis, R., (1989), *Service in the Roman Army*, (New York : Columbia University Press).
- Desideri, P., "City and Country in Dio", i, Swain, S., (ed.), (2000), *Dio Chrysostom : politics, letters, and philosophy*, (Oxford : Oxford University Press).
- Dise, R., L., (1997), "Trajan, the Antonines and the Governor's Staff", *ZPE*, 116
- Dise, R., (1997-1998), *ElectronAnt 4*
- Dorey, T.A., (1975), *Empire and aftermath*, (London: Routledge).
- Duncan-Jones, R., (1990), "Structure and Scale in the Roman Economy", (Cambridge Uni. Press: Cambridge).
- Duncan-Jones, R., (1994), *Money and government in the Roman Empire*, (CUP: Cambridge).
- Durry, M., (1947), *Livre X : Panegyrique de Trajan*, (Paris).

- Eck, W., (1970), *Senatoren von Vespasian bis Hadrian : prosopographische Untersuchungen mit Einschluss der Jahres- und Provinzialfasten der Statthalter*, (Mynich).
- Eck, W., (1999), *L'Italia nell'impero romano, stato e amministrazione in epoca imperiale*, (Edipuglia: Bari).
- Eck, W., (2004), *The Age of Augustus*, (Blackwell: Oxford)
- Edwards, R., (2008), "Hunting for Boars with Pliny and Tacitus", *ClAnt* 27.
- Ferguson, J., (1987), "Ruler Worship", i Wachter., J., (ed.), *The Roman World*. vol. 2, (Routledge : London).
- Fishwick, D., (1984), "Pliny and the Christians: The rites ad imaginem principis", *AJAH*, vol. 9.
- Fletcher, W.G., (1939), "The Pontic Cities of Pompey the Great", *TPAPA*, vol. 70.
- Frier, B.W., (1994), "Natural Fertility and Family Limitation in Roman Marriage" , *Classical Philology*, vol. 89, no. 4.
- Gadamer, H.G, (2005), *Truth and method*, (Continuum International Publishing Group: London)
- Gamberini, F., (1983), *Stylistic theory and practice in the Younger Pliny*, (Hildesheim : Olms).
- Galinsky, K., (1996), *Augustan Culture*, (PUP: Princeton)
- Galsterer, H., (1988), "Municipium Flavium: A Latin Town in Spain", *JRS*, vol. 78
- Garnsey, P., (1967), "The Criminal Jurisdiction of Governors", *JRS*, vol. 58.
- Garnsey, P., (1970), *Social status and legal privilege in the Roman empire*, (Oxford : Clarendon).
- Garnsey P., (1971), "Honorarium decurionatus", *Historia*, vol. 20.
- Garnsey, P., Saller, R., (1987), *The Roman Empire: Economy, Society and Culture*, (Duckworth: London).
- Garzetti, A., (1974), *From Tiberius to the Antonines*, (Methuen: London).
- Gelzer, M., "Die Nobilitat derr Romischen Republikk", i, Meier, C., og Strasburger, H., (1963), *Kleine Schriften*, (Wiesbaden: Steiner).
- Gibson, R.K., (2003), "Pliny and the art of (in)offensive self-praise", *Arethusa*, vol. 36.
- Gilje, N., Grimen, H., (1992), "Metodologisk individualisme og kollektivism", i, *Samfunnsvitenskapens forutsetninger*, (Ariadne: Bergen)
- Goodman, M., (1997), *The Roman world, 44 BC-AD 180*, (London New York : Routledge).

- Goldsworthy, A., K., (1996), *The Roman Army at War: 100 BC – AD 200*, (Clarendon Press: Oxford).
- Gonzalez, J., (1986), “The Lex Irnitana: A New Copy of the Flavian Municipal Law”, *JRS*, vol. 76
- Grainger, J., D., (2003), “*Nerva: and the Roman Succession Crisis of A.D. 96-99*”, (Routledge: Oxon).
- Grubbs, E.J., ”The Roman Family”, i, Potter, D.S., (red.), (2006), *A Companion to the Roman Empire*, (Malden, Mass. : Blackwell).
- Gruen, E., (1974), *The last generation of the Roman Republic*,(Berkeley: University of California Press).
- Le Glay, M., (2004), *A History of Rome*, 2nd ed, (Blackwell: Oxford).
- Hammond, M., (1938), “Pliny the Younger’s View on Government”, *HSCP*, vol. 49.
- Harris, B.F., (1980), “Bithynia. Roman sovereignty and the survival of Hellenism”, *ANRW II* N° 7.2.
- Harris, W., (1989), *Ancient literacy*, (Cambridge, Mass.: Harvard University Press).
- Harris, W., (1994), “Child-Exposure in the Roman Empire”, *JRS*, vol. 84.
- Harris, W., (1999), “Demography, Geography and the Sources of Roman Slaves”, *JRS*, vol. 89.
- Harrison, S.,(Ed.), (2005), *A companion to Latin literature*, (Blackwell: Oxford).
- Harte, R.H., (1935), “The Praetorship of the Younger Pliny”, *JRS*, vol. 25
- Henderson, J., (1997), *Figuring out Roman nobility: Juvenal’s eight satire*, (UEP: Exeter).
- Henderson, J., (2003), “Portrait of the artist as a figure of style”, *Arethusa*, vol. 36.
- Hoffer, S., (1999), *The Anxieties of Pliny the Younger*, (Atlanta : Scholars Press).
- Hopkins, K., (1978), *Conquerors and slaves*, (Cambridge : Cambridge University Press).
- Hopkins, K., (1980), “Taxes and Trade In the Roman Empire (200B.C. – A.D. 400)”, *JRS*, vol. 70.
- Horblower, S., Spawforth, A., (ed), *The Oxford classical dictionary*, (Oxford : Oxford University Press).
- Hough, J. N., (1939), “A Few Inefficiencies in Roman Provincial Administration.” *CJ*, vol. 35.
- Hoyos, B., D., (1973), “Lex Provinciae and Governor’s Edict”, *Antichthon*, 7.
- Hutchinson, G.O., (1998), *Cicero's correspondence: a literary study*, (Oxford : Clarendon Press).

- Iddeng, J., (2004), *Princeps et vis librorum : literature, liberty and the Flavian regime (AD 69-96)*, (Faculty of Arts, University of Oslo Unipub).
- Iddeng, J. W., (2005), "Litteratur som historisk kilde," i *Historisk tidsskrift*, Bind 84, nummer 3.
- Isaac, B., (1992), *The Limits of Empire, The Roman Army in the East*, (OUP: Oxford).
- Jameson, S., (1965), "Cornutus Tertullus and the Plancii of Perge", *JRS*, vol. 55.
- Jenkins, K., (1994), *Re-thinking history*, (Routledge: London)
- Johnston, D., (1985), "Munificence and Municipia: Bequests to Towns in Classical Roman Law", *JRS*, vol. 75.
- Jolowicz, H.F., Nicholas, B., (1978), *Historical introduction to the study of Roman law*, (CUP: Cambridge)
- Jones, A.H.M., (1940), *The Greek city: from Alexander to Justinian*, (Oxford : Clarendon Press).
- Jones, A.H.M., (1951), "The Imperium of Augustus", *JRS*, vol. 41.
- Jones, A.H.M., (1955), "The Elections under Augustus" *JRS*, vol. 45.
- Jones, A. H. M., (1960), *Studies in Roman government and law*, (Blackwell: Oxford).
- Jones, A.H.M., (1964), *The later Roman Empire 284-602: a social, economic and administrative survey*, (John Hopkins Uni. Press: Baltimore)
- Jones, A.H.M., (1970), *The cities of the Eastern Roman provinces*, (Oxford: Oxford University Press).
- Jones, A.H.M., (1971), *The criminal courts of the Roman republic and principate*, (Oxford : Blackwell).
- Jones, A.H.M., (1972), *The criminal courts of the Roman republic and principate*, (Oxford : Blackwell).
- Jones, A. H. M., (1974), *The Roman economy : studies in ancient economic and administrative history*, Brunt, P. A., (Ed.), (Blackwell: Oxford).
- Jones, C.P., (1978), *The Roman world of Dio Chrysostom*, (Cambridge, Mass. : Harvard University Press).
- Jones, T.B., (1967), *Paths to the ancient past : applications of the historical method to ancient history*, (New York : Free Press).
- Jones, W.; B., (1992), *The Emperor Domitian*, (Routledge: London).
- Kelly, C., (2004), *Ruling the later Roman empire*, (HUP: London).

- Kenney, E. J., (1982), "Books and Readers in the Roman World." i ,(ed.) E. J. Kenney and W. V. Clausen, *The Cambridge History of Classical Literature*, vol. 2, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Keppie, L., (1991), *Understanding Roman inscriptions*, (Baltimore, Md. : Johns Hopkins University Press).
- Kjeldstadli, K., (1999), *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget*, (Oslo : Universitetsforl.).
- Kunkel, W., (1973), *An introduction to Roman legal and constitutional history*, (Clarendon Press: Oxford).
- Lacey, W.K., (1996), *Augustus and the Senate*, (Francis Cairns: Leeds).
- Lendon, J., E., (1997), *Empire of honour : the art of government in the Roman world*, (Clarendon Press: Oxford).
- Lepper, F., (1948), *Trajan's Parthian war*, (Oxford: OUP).
- Leunissen, P., (1993), "Conventions of patronage in senatorial careers under the principale", *Chiron*, vol. 23.
- Levick, B., (1979), "Pliny in Bithynia: And What Followed", *G&R*, vol. 26.
- Levick, (1982), "Domitian and the provinces", *Latomus*, vol. 50
- Lintott, A. W., (1981), "What was the Imperium Romanum?", *G&R*, vol. 28.
- Lintott, A., (1993), *Imperium Romanum: Politics and Administration*, (Routledge: London).
- Ludolphs M., (1997), *Epistolographie und Selbstdarstellung: Untersuchungen zu den Paradebriefen Plinius des Jüngereren*, (Tübingen : Narr).
- Mayor, R., (2003), "Pliny and *Gloria Dicendi*", *Arethusa*, vol. 36.
- Marshall, A.J., (1968), "Pompey's Organization of Bithynia-Pontus: Two Neglected Texts ", *JRS*, vol. 58.
- MacMullen, R., (1974), *Roman social relations: 50 B.C. to A.D. 284*, (YUP: New Haven)
- MacMullen, R., (2000), *Romanization in the Time of Augustus*, (Yale University: Yale).
- Madsen, J., "Dion av Pruse: en bitter mand", i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), *Dion af Prusa : en græsk intellektuel mellem Rom og Sortehavet* (Århus : Aarhus Univ.forl.).
- Magie, D., (1950), *Roman rule in Asia Minor*, 2 vol., (Princeton, N.J. : Princeton University Press).
- Marchesi, I., (2008), *The art of Pliny's letters: a poetics of allusion in the private correspondence*, (Cambridge : Cambridge University Press).

- Marincola, J., (1997), *Authority and tradition in ancient historiography*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Mattern, S., P., (1999), *Rome and the Enemy: Imperial Strategy in the Principate*, (University of California: Los Angeles).
- Merrill T., (1915), "The Tradition of Pliny's Letters", *Classical Philology*, Vol. 10.
- Meyer, E.A., (2004), *Legitimacy and law in the Roman world*, (Oxford: OUP).
- Morford, M.P.O, (1992), "Iubes Esse Liberos: Pliny's Panegyricus and Liberty", *AJPhil*, vol. 113.
- McGeachy, J. A., (1949), "The Editing of the Letters of Symmachus", *Classical Philology*, vol. 4.
- Moles, J., (1978), "The career and conversion of Dio Chrysostom", *JHS*, vol. 98.
- Mommsen, T., (1887), *Rømisches Staatsrecht*, vol. III, (Leipzig : Hirzel).
- Morello, R., (2003), "Pliny and the art of saying nothing", *Arethusa*, vol. 36.
- Morello, R. og Morrisons, (ed.), (2007), *Ancient letters: classical and late antique epistolography*, (Oxford : Oxford University Press).
- Mousourakis, G., (2003), *The historical and institutional context of Roman law*, (Aldershot : Ashgate).
- Mousourakis, G., (2007), *A legal history of Rome*, (London : Routledge).
- Millar, F., (1963), "The fiscus in the first two centuries", *JRS*, vol. 53.
- Millar, F., (1966), "The Emperor, the Senate and the Provinces", *JRS*, vol. 56.
- Millar, F., (1967), *The Roman Empire and its Neighbours*, (Weidenfeld and Nicolson)
- Millar, F., (1977), *The emperor of the Roman world (31 BC-AD 337)*, (Duckworth: London).
- Millar, F., (1983), " Empire and city, Augustus to Julian. Obligations, excuses and status", *JRS*, vol. 73.
- Millar, F., (1984), "The Political Character of the Classical Roman Republic, 200-151 B.C.", *JRS*, vol. 74.
- Millar, F., (2004), *Rome, the Greek world, and the East, vol. II: Government, society, and culture in the Roman Empire*, (Ed.) Cotton, H. M., Rogers, G. M., (University of North Carolina Press: Chapel Hill).
- Mitchell, S., (1974), "The Plancii in Asia Minor", *JRS*, vol. 64.

- Murgia, C.E., (1985), "Pliny's Letters and the Dialogus", *HSCP*, vol. 89.
- Oliver, J. H., (1966), "A Roman governor visits Samothrace", *AJP*, vol. 87
- Plecket, H., W., (1961), "Domitian, the Senate and the Provinces", *Mnemosyne*, vol. 14.
- Potter, D., (1996), "*Emperors, their borders and their neighbours: the scope of imperial mandata*", i, Kennedy, D., L., (Ed.), "The roman Army in the East", *JRA*, supp.18.
- Potter, D. S., (1999), *Literary texts and the Roman historian*, (London : Routledge).
- Potter, D., S.,(2004), *The Roman Empire at Bay: A.D. 180- 395*, (Routledge: London).
- Potter, D., S., (Ed.), (2006), *A companion to the Roman Empire*, (Blackwell: Oxford).
- Quinn, K., (1979), *Texts and contexts : the Roman writers and their audience*, (London : Routledge).
- Rathbone, (1996), "The imperial finances", i, *CAH*, vol. X, 2nd ed., (CUP: London)
- Reynolds, J., (1982), *Aphrodisias and Rome*, (Society for the Promotion of Roman Studie: London), no. 16
- Reynolds, L.D.E, (1983), *Texts and Transmision*, (Oxford: OUP).
- Rich, J., (1989), "Patronage and interstate relations", i, Wallace-Hadrill, A., (red.), *Patronage In Ancient Society*, (Routledge: London).
- Richardson, J., (1976) *Roman Provincial Administration: 227 B.C. to A.D. 117*, (Bristol Classical Press: Bristol).
- Riggsby, A.M., (1995), "Pliny on Cicero and Oratory: Self-Fashioning in the Public Eye", *AJPhil*, vol.116.
- Robinson, O.F., (1995), *The criminal law of ancient Rome*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press).
- Robinson, O.F., (1997), *The sources of Roman law: problems and methods for ancient historians*, (London: Routledge).
- Rogers P. M., (1984), "Domitian and the finances of state", *Historia*, vol. 32.
- Saller, R., (1982), *Personal Patronage under the early empire*, (CUP: Cambridge)
- Shafer, R.J., (1974), *A Guide to historical method*, (Homewood, Ill. : Dorsey Press).
- Sherk, R.K, (1964), *RDGE*, (Baltimore: Maryland)
- Sherk, R.K., (1979), "A Chronology of the Governors of Galatia: A.D. 112-285", *AJPh*, vol. 100.

- Sherwin-White, A.N., (1962), "Trajan's replies to Pliny: Authorship and necessity", *JRS*, vol. 52.
- Sherwin-White, A., N., (1966), *The Letters of Pliny*, (OUP: Oxford).
- Sherwin-White, A., (1973), *The Roman Citizenship*, (Claredon Press: Oxford).
- Shotter D., (1983), "The principate of Nerva: Some observations on the coin evidence", *Historia*, vol. 32.
- Shotter, D., (2005), *Augustus Caesar*, (2nd ed.), (Routledge: London)
- Sidebottom, H., (1996), "The career and conversion of Dio Chrysostom", *Classical Quarterly*, vol. 46.
- Silk, M., (2001), i, Harrison, S.J., (Ed.), *Texts, Ideas and the Classics*, (OUP: Oxford)
- Simensen, J., (1977), "Diktning og historie", i, *Studier i historisk metode*
- Smallwood, E.M., (1962), "Atticus, Legate of Judaea under Trajan", *JRS*, vol. 52.
- Smallwood, E.M., (1966), *Documents illustrating the principates of Nerva, Trajan and Hadrian*, (London : Cambridge Uni. Press).
- Smallwood, E.M., (1967), *Documents illustrating the principates of Gaius, Claudius and Nero*, (London : Cambridge Uni. Press).
- Souris G. A., (1982), "The size of the provincial embassies to the emperor under the principate", *ZPE*, vol. 48.
- Southern, P., (1999), *Augustus*, (Routledge: London)
- Stadter, P. A., (2002), *Sage and emperor : Plutarch, Greek intellectuals, and Roman power in the time of Trajan (98-117 A.D.)*, (Leuven : Leuven University Press).
- Stadter, P., (2006), "Pliny and the Ideology of Empire: the Correspondance with Trajan", *Prometheus*, vol. 32.
- Starr, C.G., (1941), *The Roman imperial navy 31 B.C. - A.D. 324*, (Ithaca : Cornell University Press).
- Starr, C., G., (1982), *The Roman Empire: A Study In Survival 27 B.C. – 476 A.D.*, (New York: Oxford University Press).
- Starr, R., (1987), "The Circulation of Literary Texts in the Roman World." *CQ*, vol 37..
- Stevenson, G., H., (1949), *Roman Provincial Administration til the Age of the Antonines*, (Greenwood Press: Westport).
- Stout, S.E., (1955), "The coalescence of the two Plinys", *TAPA*, vol. 86.

- Stout, S.E., (1958), "The origin of the ten-book family of Pliny manuscripts", *Classical Philology*, vol. 53.
- Syme, R., (1960), "Pliny's less successful friends", *Historia*, vol. 9.
- Syme, R., (1939), *The Roman Revolution*, (Oxford : Clarendon Press).
- Syme, R., (1985), "The dating of Pliny's latest Letters", *The Classical Quarterly: New Series*, vol 45, nr 1, (OUP: Oxford).
- Syme, R., (1991), *Roman Papers*, vol. 7.
- Szondi, P. (1995), *Introduction to literary hermeneutics*, (Cambridge : Cambridge University Press).
- Talbert, R., J., A., (1980), "Pliny the Younger as Governor of Bithynia-Pontus", *Studies in Latin Literature and Roman History II*, vol. 168, (Red. Deroux, C.), (Latomus: Bruxelles).
- Talbert, R. J. A., (1984), *The Senate of Imperial Rome*, (Princeton University Press: New Jersey).
- Talbert, R.J.A, (1996), "The Senate and senatorial and equestrian posts", *CAH*, vol. 10.
- Tazounakas, S., (2007), "Neque enim historiam componebam'. Pliny's First Epistle and his Attitude towards Historiography" *MH* 64.1.
- Tellegen-Couperus, O., (1993), *A short history of Roman law*, (London New York: Routledge).
- Termin, P., (2001), "A Market Economy in the Early Roman Empire", *JRS*, vol. 91.
- Tosh, J., (1994), *Historisk teori och metod*, (Lund : Studentlitteratur).
- Trapp, M. B., (2003), *Greek and Latin letters: an anthology, with translation*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Traub, H.W., (1955), "Pliny's treatment of history in epistolary form", *TAPA*, vol. 86.
- Turpin W., (1991), "Imperial subscriptions and the administration of justice", *JRS*, vol. 81.
- Verboven, K., (2002), *The economy of friends : economic aspects of amicitia and patronage in the Late Republic*, (Bruxelles: Latomus).
- Wacher, J.,(Ed.), (1987), *The Roman World*, (Routledge: London).
- Wallace-Hadrill, A., (Ed.), *Patronage in ancient society*, (Routledge: London)
- Ward-Perkins, J.B., (1994), *Roman imperial architecture*, (New Haven, [Conn.] : Yale University Press).
- Watkins, T., H., (1983), "Coloniae and ius Italicum in the early empire", *Classical Journal*, vol. 88.

- Weaver, P., R., C., (1965), "Freedmen Procurators in the Imperial Administration", *Historia*, vol 14.
- Webster, G., (1985), *The Roman imperial army of the first and second centuries A.D.*, (London : A & C Black).
- Williams, W., (1976), "Individuality in the Imperial Constitutions: Hadrian and the Antonines", *JRS*, vol. 66.
- Williams, W., (1990), *Pliny the Younger: Correspondence with Trajan from Bithynia (Epistles X) (Classical Texts)*, (Aris & Phillips: London).
- Whitmarsh, T., "Dion og kejserne", i, Bekker-Nielsen & Majblom Madsen, (red.), (2007), *Dion af Prusa : en græsk intellektuel mellem Rom og Sortehavet*, (Århus : Aarhus Univ.forl.).
- Winterbottom, M., (1964), "Quintilian and the Vir Bonus", *JRS*, vol. 54.
- Wiseman, T. P., (1985), *Roman Political Life 90 B.C. – A.D. 69*, (UEP: Exeter).
- Woolf, G., (2006), "Pliny's Province", i, Bekker-Nielsen, T., (red.), (2006), *Rome and the Black Sea Region. Domination, Romanisation, Resistance*, (Århus: Aarhus University Press).
- Ørsted, P., (1978), *Romersk historieskrivning : en analyse af en række generelle træk i antikkens opfattelse af historiens væsen og formål*, (Copenhagen : Gyldendal).
- Ørsted, P., (1985), *Roman imperial economy and Romanization : a study in Roman imperial administration and the public lease system in the Danubian provinces from the first to the third century A.D.*, (Copenhagen : Museum Tusculanum Press).